

tercū sententiā

per nō cōstituens aliqd vnum fm aliqs ec
cluditur natura diuina z relatio q̄ p̄ficiūt
aliqd vnu scz psonā. Sed hoc reprobaui
in p̄mo libro. vbi ostendi q̄ etiā p̄cedendū
est q̄ natura diuina est suppositū licz nō for
maliter. z relatio taz realiter q̄ formaliter
est suppositū. ideo dico q̄ illud excludunt
ptes integrales. p̄ ly nec alteri inherēs ex
cludunt accidētia. p̄ ly nec ab alio sustenta
tū excludit natura humana in x̄po. Et sic
in descriptione suppositi ponit aliqd positi
nū z aliqd negatiuū. Persona p̄o p̄t descri
bi q̄ est suppositū intellectuale. Et his p̄
mo sequit q̄ oīs p̄sona est suppositū sed nō
econuerso. q̄ lapis est suppositū z non p̄so
na. Secōdo sequit q̄ ad aliqd sensus p̄t
p̄cedi q̄ deus p̄t aliqd assumere in vnita
te suppositi z nō p̄sone q̄d p̄ se subsistens est
suppositū z non p̄sona. sicut natura lapidis
Tercio sequit q̄ aliqua natura est sup
positū q̄ p̄t definere esse suppositū. z aliq̄
non est suppositū que p̄t incipere esse suppo
sitū. Primum patet d̄ humanitate forz. Se
cundū de humanitate x̄pi si illa assumere
z ista dimittere a verbo. Secūda p̄posi
tio. sicut p̄sona verbi sic et quelibet p̄sona
diuina p̄t assumere humanitātē vnam v̄
plures simul v̄ successive in suppositi siue
p̄sone vnitate. Patet quia quelibet p̄sona
diuina est equaliter oipotens z nullū isto
rū fieri implicat contradictionē. Tercia q̄
libet p̄sona diuina sicut p̄t assumere hūa
nitatē sic z qualibet aliam naturā que p̄t
esse suppositū siue rōnalem siue nō rōnalem
in suppositi siue p̄sone vnitate. Patz
q̄ q̄libet talis natura est in pura potētia
obedientiali passiua z quelibz talis p̄sona
est infinita potētia actiua. Quarta p̄po
Licet non sola p̄sona verbi potuit assume
re hūanitatē t̄ ipsa sola de facto eā assum
psit in suppositi seu p̄sone vnitate. Prima
ps patz et secūda p̄pōne. q̄ p̄ hoc potuit z
ii. Secōda patet ex fide. Quinta Licz nō
sola p̄sona verbi fuerit cā effectiua hūa
sumptiōis. t̄ ipsa sola facta ē hō assumpti
ōis hūanitatē. Prima ps patz q̄ opa trini
tatis sunt indiuisa ad extra. id est sunt cōia
cuilibet p̄sone diuine. Secōda patet ex fide p̄
illud Joh. 1. Verbu caro factū est. vbi fm
glosam caro ponit p̄ hoīe. z p̄ illud in sym
bolo. Et hō factus est. Et p̄ August. p̄mo de
tri. ca. vi. talis erat illa susceptio que deum

hoīem faceret z hominē deū. **S**ed
ad intellectū huius videndū est qd̄ impoz
tat in p̄posito p̄ istuz terminū hō. Pro quo
sciendū q̄ licet fm̄ Aresto. nulla res ipoz
tet p̄ hoc nomē hō q̄n eodem mō impoztet
p̄ hoc nomē humanitas z econuerso. ex eo
q̄ fm̄ ipm̄ nihil est hic inferius nisi mate
ria forma vel p̄positū vel accidens alicui
hoz. z nullū istoꝝ plus impoztat per vnū
q̄ p̄ reliquū. sicut patet inductiue. supposi
to t̄ q̄ humanitas nō significet solū aiām
intellectiua nec naturā specificā cōmunes
quod p̄ nunc supponit. t̄ fm̄ fidē ista noīa
non sunt synonyma. sed p̄t pro distinctis
rebus supponere. Nā hoc nomē homo ē no
men suppositi z supponit p̄ filio dei. scz hoc
nomē hūanitas est nomē nature z nō sup
ponit p̄ filio dei. hoc aut̄ facilliter p̄t appa
rere ex descriptionibz quid noīs istoꝝ ter
minoz. Nā hoc nomē hūanitas nihil signi
ficat nisi naturā p̄positā ex corpe et anima
intellectiua nō p̄notando q̄ ista natura su
stentat ab aliq̄ supposito scz a verbo. vel q̄
non sustentat. Et ideo semp p̄ ista natura
supponit p̄cise z nunq̄ p̄ filio dei. cū ip̄e nō
possit esse ista natura. Sed hoc nomē ho
mo sigt̄ illā naturā p̄notādo eā esse p̄ se ex
stentē vel ab alio supposito sustentatā siue
suppositā. Un̄ iste terminus hō diffinitōe qd̄
noīs p̄t sic diffiniri. hō est natura p̄posita
ex corpe z aīa intellectiua ab alio supposito
nō sustentata. vel est aliqd suppositū talem
naturā p̄positā sustentans. de quolibz em̄
hoīe ista descriptio p̄ altera pte verificat.
Prima ps em̄ verificat de quolibet homi
ne alio a x̄po. z secūda pars de solo christo
Et p̄dictis sequit primo q̄ filius dei nō
eodē mō nec oīno vnioce siue fm̄ eandē
rōnem dicit̄ homo sicut z alij hoīes. patet.
quia fortes z q̄libet alius hō dicit̄ hō quia
est natura cōposita ex corpe z aīa intelle
ctiua a nullo sustentata. sed fili⁹ dei nō dicit̄
tur hō hac rōne scz q̄ sit talis natura cum
hoc sit impossibile. sed quia est suppositum
sustentans talem naturā et terminās eius
depēdentiā. Secōdo sequit q̄ licet hec p̄
ricularis sit vera. aliquis homo est huma
nitas. t̄ hec v̄lis est falsa oīs hō est huma
nitas. p̄mum patet de for. secundū patz d̄
x̄po. Tercio sequit q̄ hec de p̄tute fm̄ o
nis est falsa. filius dei assumpsit hoīem. q̄
ly hō supponit p̄ p̄sona filij dei. ideo si talis

questio prima

locutio quandoq̄ inueniat Augustini vel
alioꝝ sanctorū. exponenda est vt p̄ hominē
intelligamus hūanitatē. ita q̄ capiat con
cretum p̄ abstracto. Sexta p̄po est. q̄ q̄
p̄sona verbi assumēdo humanitātē in vni
tatem suppositi sit hō. ideo fit i christo yde
omatū cōicatio. **D**oc aut̄ sic est in
telligendū q̄ p̄ ydeomata in p̄posito intelli
gamus p̄rietates siue predicata z p̄ cōica
tionem mutuā verificationē vt sic cōmuni
catio ydeomatuz nihil aliud sit nisi mutua
verificatio p̄dicatoꝝ. Et sic est sensus p̄po
nis q̄ rōne illius assumptionis qua p̄sona
verbi fit homo p̄rietates z p̄dicata que di
cunt de persona verbi verificant de chri
sto sub hoc nomine homo. ita q̄ ip̄o demō
strato verum est dicere q̄ hic homo est fili
us dei eternus imensus creator mundi zc.
z etiā econuerso ea que dicunt de natura
assumpta in concreto sub hoc noīe hō veri
ficant de christo sub hoc noīe de. vt q̄ hic
homo q̄ est deus est natus de virgine pas
sus mortuus loco circūscriptus zc. Et di
xi in concreto. quia non est verum q̄ deus
est humanitas. z t̄ est diuinitas Sic ḡ in
telligitur cōicatio ydeomatuz. Sed
circa hoc dico aliqua. Pr̄mo dico q̄ non
cōsimiliter seu eque p̄rie dicunt̄ predica
ta diuina de hoc homine. z humana predi
cata de deo. eo q̄ in christo p̄sona diuina est
assumens z natura humana assumpta. v̄
magis p̄rie de christo dicitur. iste homo ē
immortalis absq̄ hoc q̄ addat̄ fm̄ diuini
tatem. q̄m̄ iste homo est p̄rie persona diui
na q̄ dicatur deus est mortalis. imo opoz
tet in ista addere vel subintelligere fm̄ hu
manitatem. Et cā est. q̄ persona diuina est
assumens. ideo iste homo est persona diui
na immortalis. sed ip̄e non est natura hūa
na nec natura mortalis. Secundo di
co q̄ ista differentia p̄dicationis non est oī
no talis sicut in alijs solet dici vnū esse ve
rum simplr z aliud fm̄ quid z falsum sim
pliciter. sicut ethiops est albus fm̄ quid. s.
fm̄ dentes z niger simpliciter. z ideo hec ē
falsa simplr. iste est albus. nisi addatur fm̄
dentes. Nam ista. deus fuit passus et simi
les etiā sine addito licet semp sit intelligē
dum fm̄ humanitātē. non tamē sunt false
simpliciter. Et causa dissimilitudinis est
dissimilitudo habitudinis hūanitatē chri
sti ad personam verbi et dēris ethiopsis ad

reliquum corporis. Vel forte magis pro
prie loquendo tota causa dissimilitudinis
est modus loquendi scripture z sanctoruz
in quo videre meo totaliter fundat̄ ista cō
municatio ydeomatuz. Tercio dico q̄
non obstante q̄ tales sint vere simplr. et q̄
in aliquibus scilicet in illis in quibus dat̄
in subiecto intelligi humanitas sicut hō ho
mo x̄ps fuit passus etiā non sit necessarie
addere fm̄ humanitatem. tamen talis ad
ditio est in aliquibus exprimenda. non ad
necessitatem veritatis. sed ad exclusionem
causę errorū. vt hic filius dei ē creatura de
bet addi fm̄ humanitatem. ne videat̄ con
cordari heresi arriane. Et ita in alijs p̄di
catis que si sine addito dicerent̄ de christo
posset suspicari ne ab eo excluderetur diui
nitas. Similiter de alijs de quibus possz
suspiciari ne attribuerentur diuine persone.
fm̄ se. dz addi fm̄ humanitātē vt hic. filius
dei est cōpositus. Nam neq̄ persona ne
q̄ natura diuina est cōposita nec x̄ps est
cōpositus ex duabus naturis diuina sci
licet z humana. siue ex tribus rebus corpo
re. s. anima z diuinitate. sed t̄m̄ ex duabus.
fm̄ humanitatem. scz corpe z ania essen
tialiter z ex infinitis p̄ribus quantitatis
integraliter. Ideo non est concedenduz q̄
humanitas sit pars christi. Nam sicut ho
mo non est p̄positus ex albedine et substan
tia sic nec x̄ps est cōpositus ex humani
tate et persona diuina. **S**eptima
p̄po per hoc q̄ persona verbi assumpsit hu
manitātē diuinitas ē incarnata z sibi ē hu
manitas vnita in suppositi seu persone vni
tatem. Patet primo p̄ Augusti. p̄mo de tri
ni. ca. ic. Forma dei accepit formam serui
et sine dubio natura naturam accepit.

Secundo p̄ autoritatem Hierō. in ex
planatione fidei. Passus est filius dei non
fm̄ illam substantiaz que assumpsit. scz fm̄
illam substantiam que assumpta est. igitur
zc. Tercio probatur. quia cuz persona
p̄bi et diuinitas sint idem realiter qd̄ con
ceditur de persona non debet negari de di
uinitate. nisi ad hoc cogat fides. sic autem
non est hic. vt patet facilliter zc. Et ad hoc
facit illa regula quaz in primo libro decla
raui q̄ p̄dicata contradictoria nunq̄ d̄nt
concedi de terminis supponibilibus p̄ eo
dem nisi vbi cogit fides. Et hac p̄positō
ne sequitur primo q̄ concedendū est in ali
p 2

terciū sententiā rū

quo sensu q̄ ipsa diuinitas seu diuina natu-
ra facta est homo. Pater. q̄z hec pcedit. p̄so-
na uerbi facta est hō. Et hec p̄sona uerbi ē
diuinitas. igit̄ rē. Nō est syllogismus ex-
positorius q̄ nunq̄ debz negari nisi ubi co-
git fides ut dicit in p̄mo. Secūdo sequit̄ q̄
ipsa diuinitas unī hūanitati nō p̄ se et p̄-
mo. sed q̄ ipsa est v̄posita cui vnitur hu-
manitas p̄ se et primo. Tercio sequit̄ q̄
deitas non vnuit sibi humanitatē in vni-
tatem nature sed in vnitatē p̄sone. Et hoc
intelligit m̄ḡ in. iij. distin. li. iij. ubi dicit q̄
filius dei d̄i fact̄ hō non solū quia hoīem
assumpsit sed quia ip̄m in vnitatē z singu-
laritatē sui. id est p̄sone accepit. natura autē
diuina accepit formā serui id est naturam
hoīs sed nō in singularitatē sui id est natu-
re rē. Si p̄o dicat q̄ quia filius dei est
hō ideo de ip̄o pcedunt attributa hoīs
sicut q̄ est passus z mortuus rē. sed de diui-
nitate nō pcedit q̄ fuerit passus vel mortuus
igit̄ nec debet concedi q̄ sic incarnata v̄l q̄
sit hō. Dico q̄ aliqua sunt p̄dicata q̄ p̄ueni-
unt filio dei p̄cise per cōicationē ydeomati-
um. i. q̄z p̄ueniunt humanitati sicut natus
passus mortuus. z talia non dicunt de di-
uinitate. z hoc solum q̄z nō sic loquunt̄ sci
Alia p̄o sunt q̄ licet p̄ueniāt filio dei ratōe
incarnationis siue assumptōis humanitatis
hoc t̄m nō est p̄ cōicationē ydeomati id est
hoc nō est ex eo q̄z p̄ueniāt hūanitati sicut
esse incarnatum vel esse hoīem. v̄ hūma-
nitas ista nō est incarnata vel hō facta. Et
ista sicut de filio dicunt̄ ita d̄ diuinitate di-
ci possunt cum nō p̄radicat autoritatē. q̄re
rē. Octaua z vltima p̄p̄o est q̄ licet i ip̄o
humanitas dependeat a diuino supposito
z eius p̄pria p̄sonalitate subsistat. tamē nec
persona uerbi nec diuinitas vnitur forma-
liter humanitati nec ipsam formalit̄ actu-
at. Prima pars patet ex dictis. Secunda
p̄o est contra quosdam nouellos dogma-
tistas. que p̄bat sic. quia si inter illa esset
formalis vnio siue formal̄ actiatio ad mo-
dum loquendi ip̄oz. tunc vt ip̄si pcedunt
illa assumpra humanitas sic formalit̄ actu-
ata fuisset realiter deus. ita q̄ per illam for-
malē actiuationem diuinitas p̄municaret
suo formalit̄ cret̄iue illud q̄d ipsa ē abstra-
ctiue. scilicet esse dei. **F** Sed p̄tra h̄
adducit̄ triplex inconueniens. Primus
quia sequit̄ q̄ esset in nobis deus recēs. cō-

tra psal. lxxx. Israel si audieris me nō erit
in te deus recēs. Secūdo sequit̄ q̄ in no-
bis esset deus alienus siue a diuinitate di-
stinctus. Illud deut. xxxij. Ego sum deus
z nō est alius p̄ter me. Tercio sequit̄
q̄ essent plures dii aliter q̄ p̄ adoptionem
imo infiniti. q̄ infinite p̄tes q̄ntit̄tine hu-
manitatis essent formalit̄ actiuate ab ipsa
diuinitate rē. Et hac p̄positione p̄mo se-
quit̄ q̄ aliqua est dependētia creature que
non est p̄p̄rie in aliquo genere cause. Patet
inducendo in omni genere cause de illa de-
pendentia q̄ humanitas x̄pi sic dependet a
p̄sona uerbi q̄d eius p̄pria p̄sonalitate sub-
sistit vt dicit̄ prima pars p̄positionis.

Secundo sequit̄ contra imaginationē
multoz q̄d illa dependētia magis assimi-
latur cause materiali q̄ formali. ita q̄d hu-
manitas magis simulatiue se habet vt for-
ma ad diuinitatem q̄ econuerso. Patz q̄z
sicut forma subsistit in sua materia sic hūa-
nitas in diuinitate seu diuina p̄sona. Itē
sicut forma cōicat suo formabili in concre-
to illud quod est in abstracto vt anīa que
est abstractiue vita cōicat corp̄i quod ifor-
mat q̄d sit concretīue viuens. sic humani-
tas cōicat persone uerbi et diuinitati q̄ sit
homo. vt patet ex dictis. ideo magis habz
similitudinem forme q̄ materie. quare rē.

Tercio sequit̄ q̄ illa similitudo in sym-
bolo athanasij sicut aīa rōnalis z caro vn̄
est homo. ita deus z homo vnus est christ̄
non est vera de virtute f̄monis. Nam ibi
est pl̄ dissimilitudinis. q̄z vel ly homo ca-
p̄itur p̄p̄rie. z sic deus z homo omnio sunt
idem. quod non est de anima z carne. V̄
capitur improprie p̄ hūanitate. z sic deus
z humanitas non p̄ponunt̄ ip̄m. sicut ani-
ma z caro hominē. nec deus est forma hu-
manitatis sicut aīa carnis. nec aliquis hō
q̄ est anima et caro est deus vel x̄ps. q̄re rē

His p̄missis z p̄suppositis ponam
z solnam circa dicta aliquos casus dubi-
tabiles. Primus casus est. Ponam q̄
p̄sona uerbi dimitteret naturā assumptā
isto posito sunt aliqua dubia. Primus
est vtrum illa natura dimissa esset pur̄ hō
z si ille homo fuerit christ̄us. Respondeo q̄
esset purus homo nec vnq̄ fuit deus. quia
q̄cquid fuit deus semper est z erit. nec vn-
q̄ illa etiam fuit christ̄us. q̄z christ̄us fuit
suppositus diuinū rē. Unde primo sequit̄

questio prima

q̄ licz hic homo fuerit assumptus a verbo
in vnitatē p̄sone. nō t̄m fuit vna p̄sona cum
verbo. patz q̄z hūanitas q̄ prius fuit assū-
pta z modo ponit̄ esse hō nunq̄ fuit vna p̄-
sona cum hō. nec ex ipsa z verbo fuit vna
p̄sona. Secūdo sequit̄ q̄ licet hic hō pas-
sus fuerit in cruce z non fuerit in cruce ali-
us hō a x̄po. t̄m hic hō non fuit x̄ps. Et si di-
cat nullus hō passus fuit in cruce nisi x̄ps
hoc negat̄. sed hū p̄ceditur q̄ tunc erat ve-
ra. nullus homo patit̄ in cruce nisi christ̄us
tamē bene erat verum q̄ aliud a christ̄o pa-
tiebat̄ in cruce scz hec hūanitas que tunc
non erat homo z modo est hō p̄ casum.

Tercio sequit̄ q̄ licz filius dei fuit hō z
fuit alius homo q̄ iste homo. tamē nō per
aliam animā siue carnē. nec habuit aliam
humanitatē. Et causa est. q̄z christ̄us fuit
hō p̄ istam humanitatē z fuit alius hō ab
isto p̄ diuinitatem per quā fuit suppositum
aliū ab ista humanitate. Quarto sequit̄
q̄ vterq̄ duoz hominū. scz christ̄us z iste
homo qui nec est nec fuit christ̄us fuit ho-
mo p̄ eandem hūanitatē. imo per eandem
possunt esse successiue quatuor hoīes. scilicet
cet̄ si q̄libet p̄sona successiue assumeret eā-
dem humanitatē et illa postea dimitteret̄.
V̄lta alia possunt inferri. sed dimitto.

H Secūdu dubium est. retento ca-
su p̄missis vtr̄ demonstrato filio dei hec
sit vera. hic est filius h̄ginis. Dico q̄ non.
q̄z ex quo desit̄ esse homo desit̄ esse filius
virginis. nec erat filī virginis nisi f̄m hu-
manitatē quam mō ponit̄ non habere. ideo
modo non plus attinet virgini q̄z an̄ incar-
nationem.

Ex his sequitur p̄mo q̄ hec
p̄na non valet filius dei nascebatur de virgi-
ne z fuit filius h̄ginis z ipse z ipsa sunt. igit̄
ipse est filius h̄ginis. Et rō est. quia causa
talis deuotionis cessauit. Secūdo se-
quit̄ q̄ hec p̄na nō valet filius dei bis fu-
it vel bis incepit̄ esse filius virginis. Igit̄
bis natus est d̄ virgine. patet. q̄z ante tridu-
um mortis christ̄i filius dei erat filius vir-
ginis. Et sicut in triduo nō erat hō. ita nō
erat filius virginis. Et in resurrectione in-
cepit̄ iterum esse hō z esse filius virginis. z
tamen non fuit bis natus de virgine quā-
re rē. **T**erciu dubium est. retento
casu p̄missis vtr̄ iste homo dimissus sit
filius virginis. Dico q̄ sic. quia aliter non
esset alicuius filius. etiaz hec humana na-

tura que modo est homo fuit de virgine cō-
cepta z ipsam pepit. et iste homo z ipsa h̄go
sunt. igitur. rē. Et hoc sequit̄ primo q̄
aliqui iste nō fuit filius virginis et nunc est
filius eius z incepit̄ esse filius h̄ginis z ip-
sa virgo mater eius scz in illa dimissioe q̄n
incepit̄ esse homo. nec t̄m virgo eum pepit.
sed antē diu. q̄z hic hō fuit antēq̄ esset filī
virginis sicut hic hō fuit antēq̄ esset homo
sicut patet arguendo expositorie. Se-
cundo sequit̄ q̄ hic hō nascebatur de virgine
qui nō erat hō z aliquis homo nascebatur
de virgine qui non erat christ̄us. licet t̄pē
natiuitatis verū esset q̄ vnus solus homo
nascebatur. Unde patet q̄d vterq̄ duorum
nascebatur de virgine rē. Tercio sequi-
tur q̄d hec hūanitas cum christ̄o nata fu-
it de virgine capiēdo ly nata participiali-
ter. non t̄m fuit nata virginis. i. filia. nec so-
roz christ̄i. quia non oē natū de virgine est
filius vel filia sicut pes rē. Quarto sequi-
tur q̄d istum hominē virgo peperit q̄n pe-
perit christ̄um. nec tamē sequit̄ q̄d tunc in-
cepit̄ esse mater istius sed incepit̄ eē mat̄ in
illa dimissioe quando illud quod ipsa diu-
ante peperit. i. hec humanitas incepit̄ eē
homo z p̄sequens filius. Unde si miracu-
lose mulier pareret filium antēq̄ infunde-
retur anima ipsa non inciperet eē mat̄ in par-
tu sed post partum in ipsa infusione anime

Quinto sequitur q̄d licet in casu p̄dici-
cto non sit p̄cedendum q̄d beata virgo ha-
buit duos filios p̄p̄rie loquendo. t̄m vtr̄q̄z
duoz habuit filios. nec sequitur nunq̄z pe-
perit nisi solum hominem z vnico partu z
tunc peperit vnū solum filium igitur nō
vtr̄q̄z duoz rē. Causa est. quia eodez par-
tu ipsa peperit duas res. i. christ̄um z hanc
humanitatem. z christ̄us tunc fuit filī eius
z hec humanitas modo est filius eius.

Sexto sequit̄ q̄d hec p̄na non valet chri-
st̄us fuit filius virginis. deinde iste homo
fuit z est filius virginis. igitur iste est secun-
do genitus. q̄z iste homo non incepit̄ esse fi-
lius p̄ natiuitatem. Septimo sequitur
q̄d ista consequentia non valet vterq̄z scilicet
christ̄us z iste homo fuit filius virginis
ergo isti fuerunt fratres. Causa est q̄d hoc
nomen christ̄us connotat naturā assum-
ptam. Ideo in isto casu ipse modo non est
christ̄us. imo filius di desit̄ esse christ̄us q̄n
iste hō incepit̄ eē homo. Octauo sequit̄

tercū sententiarū

q̄ ista dñā non valet vterq̄ scz filius dei z iste hō fuit filius h̄ginis. z vterq̄ eoz est. & sunt fr̄es qz licet filius dei fuerit filius h̄ginis in nō mō zc. **R** Quartū dubium retēto casu p̄missō est. qz hec humanitas ē hō z est suppositū z pus nō erat hō nec suppositū. ideo q̄rit vtz hoc factū sit sine acq̄sitione vel dep̄ditōe alicui⁹ positū in ipsa hoc em̄ nō videt. qz sic p̄tradic̄oria succel siue verificarent de eadē re sine mutatiōe.

Ad istud diceret fm̄ Dc̄kā p̄mo q̄ vnio in x̄po verbi ad humanitatē addit aliqd̄ vltra extrema vnita. z hoc p̄pter rōnez p̄tractā qz impossibile est fieri transitū a p̄tradic̄orio in p̄tradic̄orio sine acq̄sitione vel dep̄ditōe alicui⁹ positū. sed hec natura pus erat vnita z ideo nō erat suppositū z mō nō est vnita z est suppositū. igit̄ aliqd̄ est acq̄situm vel dep̄ditum. Non acq̄sitū vt patz. igit̄ dep̄ditum. z nō apparet qd̄ sit illud nisi vnio extremoz. igit̄ zc. Secūdo q̄ vnio vltra extrema nō dicit aliqd̄ absolutū. qz n̄ apparet in q̄ genere illd̄ est. qz nec in genere subie nec accidentis vt declarat inductiue. Sz nō bñ intelligo q̄ mō ista p̄nt simul stare. qz ip̄emet in eadē. q. dicit q̄ p̄ veram rē absolutā intelligit rē natā esse extra aiaz sed si talis vnio sit ipsa est nata cē extra animā zc. Tercio dicit q̄ illa vnio est respectus realis differēs ab extremis. et fundat̄ in natā hūana z n̄ diuina. qz sola hūana natura est capax. nec est ymaginanduz q̄ illa vnio sit quoddā vinculū ligās naturā hūanā cū diuina z ecōuerso. sed est illud q̄ extrema forma r̄ z denoiatiue dicunt vnita sicut aliqd̄ denoiat̄ ab albedine albū. et iō natāz hūanā vniri p̄sone diuine vl̄ assumi ad vnitatez ipsius p̄t̄ dupl̄r̄ intelligi. Uno mō q̄ natura hūana fiat vna p̄sona z fiat p̄sona x̄pi. z hoc est falsum. zc. Alio mō q̄ natura hūana sustentet a verbo z subsistat in supposito verbi aliq̄ modo sic accidēs sustentat̄ in subiecto. z sic est verū. Un̄ sic ip̄e valde bñ dicit. Licet hec vnio nō possit demōstrari sed sola fide teneat̄. tñ ad intelligēdū ipsam possum⁹ manuduci p̄ alias vnioes scz materie cū forma z subiecti cū accidēte. Nā in vnione forme cū materia forma manet̄ distincta fm̄ suā entitatē sicut pus. z tñ p̄ banc vnionē materia denoiat̄ a p̄rietati bus forme z ecōuerso. Sic in p̄posito natura diuina et hūana remanēt̄ distincte post

vnionē sicut ante. nec faciunt p̄ se vnuz sic materia z forma. sed magis sicut accidens z subiectū non faciūt p̄ se vnū. tñ non obstante tali distinctione cōicant̄ sibi p̄rietates suas p̄ p̄dicatiōē in concreto. sicut dicimus q̄ hic filius dei est incarnat⁹ mortuus passus. z ecōtra hic hō est et̄nus et fecit mundū zc. Et hoc apparet q̄ vnio humanitatis ad verbū magis assimilāt vnioni accidētis ad subiectū q̄ vnioni forme ad materiā vl̄ matie ad formā. Quarto dicit q̄ quot sunt nature distincte in x̄po vnite tot sunt vniones. qz respect⁹ variant̄ ad variatiōē fundamentoz. z ideo qz fm̄ eū in homine sunt saltē tres res p̄tinentes ad eī⁹ essentia sicut oportz necessario ponere p̄pter articulū. s. materia ania intellectiua z ania sensitiua q̄ imediate sunt vnite p̄bo. sic patuit in triduo mortis. qm̄ tunc oia illa fuerint sibi vnita. qz qd̄ semel assumpsit nūq̄ dimisit. et fm̄ hoc oportet ad min⁹ ponere tres vniones. vnā in materia. aliā in sensitiua. aliā in intellectiua. Licet hec dicta opinio sit pbabilis tñ si q̄s velit negare oēz respectū siue relationē distinctā a rebus absolutis p̄t̄ saltē pbabil̄r̄ negare dictas vniones z cedere p̄ns supra illatum. s. q̄ sine acq̄sitione vel dep̄ditōe alicui⁹ rei in ipsa humanitate ipsa facta est hō z suppositus p̄ hoc solū q̄ filius non vnit̄ sibi q̄ pus vnitebat̄. Et ad argumentū de illa regula impossibile est fieri transitū d̄ contradic̄orio zc. fuit factus dictum in primo libro.

I Secūdo casus. ponamus q̄ p̄sona verbi nunq̄ assumpsit naturā creatam z licz hoc modo sit impossibile tñ qz aliq̄ fuit vtz ponamus q̄ sumus in illo tpe z q̄ die sequēti fili⁹ dei assumat̄ filiū marthe iā adultū. siue magi p̄rie loq̄ndo assumat̄ illius filiū hūanitatē. z tunc fili⁹ dei vocatur x̄ps. z tñ nunq̄ iste assumēdus erit x̄ps. sic patet de dimisso in p̄missō casu q̄ nūq̄ fuit x̄ps. Sz nunq̄d̄ hec erit vera r̄ps vl̄ hic hō est fili⁹ marthe. Dico q̄ nō. qz nec r̄pus nec aliqd̄ tale exiuit de vtero marthe qd̄ ē r̄pus nec aliqd̄ tale pepit̄. Et h̄ sequit̄ p̄mo q̄ hec dñā nō valet martha p̄t̄ dicere huic hūanitati assumpte. ego te genui z tu es isti fili⁹. & p̄t̄ dicere x̄po tu es filius me⁹ fm̄ istā hūanitatē. Nec ē simile argumētū hec hūanitas exiuit de vtero marthe & r̄ps exiuit fm̄ istāz hūanitatē. sicut si arguat̄. dens

questio prima

ethiopsis est albus ergo ethiops est albus fm̄ dentem. Prima em̄ dñā est de p̄terito z nō valet. sed secūda est de presenti z valet. Nā si dens ethiopsis fuisset albus anteq̄ esset ethiops. z postmodū esset ipsius et nō esset albus amplius. patet q̄ non valeret p̄sequētia dens ethiopsis fuit albus. & zc. Sic in p̄posito hec hūanitas fuit filius marthe qm̄ nō fuit x̄pi. z nunc qm̄ est christi ipsa nō est filius eius. Secūdo sequit̄ q̄ demonstrata manu christi hec est falsa. hec manus fuit i vtero marthe vel egressa est de eo. sed bene partialis humanitas huius man⁹. Tercio sequit̄ q̄ posito q̄ filius marthe an̄ hāc assumptionē habuiss̄ vrozē aut filios aut filias tunc facta assumptione demonstra to christo verum est q̄ iste homo non ē nec fuit vrozatus nec genuit filios nec fuit p̄ eorum. Quarto sequitur Positū q̄ fili⁹ dei dimittat̄ illam humanitatem iste est filius marthe z ante etiam fuit z medio tpe. scz dum erat vnitus non fuit eius filius. z ita bis fuit filius. vel saltēz hec p̄positio iste est filius bis fuit vera. nec tamen sequit̄ q̄ bis genuerit eum. quia secunda vice nō fuit filius p̄ generationem nouā. sed p̄ dimissionem p̄dictā. sicut non est etiam imposibile q̄ aliquis secunda vice fiat filius Johānis. s. p̄ resurrectionē. z tamen nō erit secunda vice genitus zc. Tercius casus ē Ponamus q̄ p̄sona verbi non dimittēdo qd̄ assumpsit nunc assumat̄ d̄ nouo aliq̄m humanitatē scz Petri. z vocetur illud diuinum suppositum Petrus. tunc patet satis q̄ Petrus z christus sunt vna persona z q̄ iesus est christus. q̄ in christo sunt due humanitates z p̄t̄ fm̄ vnam dormire z fm̄ aliam vigilare. z etiam fm̄ vnam esse albus fm̄ aliam niger. fm̄ vnam mori z fm̄ aliaz viuere. z q̄ habet plures matres z p̄trarias p̄plexiones fm̄ diuersas humanitates. z sic de alijs que possunt duobus hominibus conuenire z nō repugnant filio dei.

D Sed dubium est Utz debeat cōcedi q̄ christus est duo homines vel tres si assumeret tres humanitates. Ad quod aliqui dicunt q̄ p̄rie loquendo oporteret vti noua grāmatica dicendo q̄ iste christus ē vnus homines. Sed istud est vanū dictū z valde impropria abusio. quia cum hō sit nomen suppositū z christus sit vnum soluz suppositum. patet q̄ non oportet dicere illd̄

Sed dicendum est q̄ vnicus homo sic est vnica persona ita et vnus homo est homo p̄ p̄les humanitates sed nō est vnus p̄ aliquam eaz sed p̄ p̄sonam assumentē z suppositantem. vnde sicut plures albedines si ponerent̄ in eodē subiecto nō facerēt nisi vnū albū. sic in p̄posito. Quartus casus ē Ponamus qd̄ tres p̄sone diuine assumāt vnam z eandem naturā humanā. sicut de facto p̄sona p̄bi assumit eaz. tunc queritur nunq̄d̄ est vnus homo vel tres homines

Aliq̄b̄ aut̄ videt̄ qd̄ vnionē posse terminari ad tres p̄sonas p̄t̄ intelligi dupliciter Uno mō qd̄ eēntia eūis i tribz sit p̄m⁹ termin⁹ vniois. Alio mō qd̄ tres p̄sone sint p̄mus termin⁹ vniois. p̄mo mō est possibile scdō mō nō. qd̄ sic pbat̄. qz in oī dep̄dētia eēntiali vnū nō dep̄det nisi ad vnū qd̄ totaliter eius dep̄dētia t̄miat̄. patz h̄ in dep̄dētia effect⁹ cause efficiētis ad cām. qz vnū causatū nō dep̄det a duabz caus̄ totalibz in eodē genere cause. qz si sicutunc aliqd̄ dep̄deret tanq̄ a cā ab aliq̄. q̄ nō exite nihilomin⁹ ipsum posset eē. Sed in p̄posito vna persona totaliter z sufficienter t̄minat dep̄dētia z sicut p̄ria p̄sonalitas in p̄ria specie terminaret. ergo nulla alia p̄sona p̄t̄ eē primus terminus huius dep̄dētie. Sed his non obstantibz dico qd̄ eadē natura humana potest vniri tribz personis. ita qd̄ a qualibet dependeat equaliter eodē modo sicut nunc dependet a verbo. Patet. quia non implicat̄ p̄tradic̄ioez plus q̄ vnā eadem albedo subsistat i tribz subiectis. Secūdo dico qd̄ per illam eandem naturā vnitam ille tres p̄sone sunt tres homines et non vnus homo. Patz. qz qlibet p̄sona est hō z vna non est alia. Nec debet haberi p̄o difficulti qd̄ p̄ eadē hūanitatē sunt tres homines plus q̄ p̄ eandem albedinem si eēt in tribz hominibus eēt tres homines albi. Tercio dico contra assumptū illius opinionis qd̄ nō est incōueniēs qd̄ idē effect⁹ habeat duas cās totales. qz possibile est qd̄ sint due cās approximare passiuo dep̄posito q̄z vtra q̄ nata est causare formā sub eodē gradu sicut si duo ignes eiusdem vigoris approximetur passiuo dep̄posito equaliter. idem effectus numero causabitur ab vtroq̄z. si militer idem effectus potest dependere a duabus causis finalibus totalibus. ergo

tercū sententiarū

et efficiētibz. q̄na tenet. añs patz. qz aliquis p̄t eqliter appatere duos fines et eqlit̄ mo ueri ad faciēdū aliqd̄. p̄ter illos fines. et sic p̄ quēlibz eoz sufficiēnt mouet̄. Quarto dico seq̄ et p̄dict̄. q̄ licet in b̄ casu nō sit p̄cedendū q̄ aliq̄s hō est tres hoies. t̄m p̄t p̄cedi q̄ aliq̄ res ē hō et illa est tres homies. Primū p̄z. qz nec p̄ nec filius nec. s̄. ē tres hoies. Scdm̄ p̄z. qz sicut dicit̄ p̄mū correlatiū septē p̄p̄onis p̄t p̄cedi q̄ ip̄a diuinitas est hō et illa ē tres hoies cū sit tres p̄sone. S̄z h̄ dicit̄ q̄ vnā naturā hūanā posse subsistere in tribz supposit̄. qz oīs natura sic subsistens in tribz p̄sonis ē necessario illimitata sic natura diuina natura hūana. nō dico q̄ illimitatio nō facit p̄ q̄ vnā natura nūero possit subsistere in tribz supposit̄ q̄s limitatio. sed q̄ vnā natura sic subsistat in tribz supposit̄ q̄ ip̄a sit illa tria supposita. h̄ solū tenem̄ de natura illimitata. s̄. de natura diuina nō p̄t illimitationē nec p̄ter aliā rōnez s̄z p̄ solā fidē. nec ē euident̄ vtz ita possit eē d̄ alia natura zc. **A** Quis casus est. ponam̄ q̄ x̄ps nihil dimittēdo qd̄ iā assumpsit nūc assumat matrē suā. vel magis p̄prie loquēdo hūanitatē m̄ris sue. et vocet̄ illd̄ suppositū maria. h̄o em̄ p̄prie loq̄ndo verū est q̄ x̄ps possit assumere m̄ris suā nisi intelligēdo q̄ possit assumere hūanitatē que fuit m̄ris sua. s̄z x̄ps non est illa hūanitas. et p̄ns nec est m̄ris sua. Et iō si hec ē vera. x̄ps ē maria hoc est et noua ip̄ositioe nois. qz nō ē illa maria q̄ fuit m̄ris sua sicut nō est illa hūanitas q̄ fuit m̄ris sua. possim̄ t̄m cōcedere q̄ x̄ps et maria sunt vnā p̄sona et q̄ x̄ps est vir et feia. S̄z t̄m in casu isto dubiū est. vtz sit p̄cedendū q̄ x̄ps genuit se. cū illa hūanitas genuit x̄pm. Ad qd̄ dico q̄ nō. imo demonstrato x̄po hec est negāda hec maria peperit x̄pm. s̄z hec hūanitas q̄ fuit x̄go maria peperit x̄pm. Et h̄ satis p̄z. **Sext̄ casus ē** ponam̄ q̄ x̄ps aliquē genuerit ex feia sicut potuit sine pctō. qz nō erat subdit̄ legi et n̄nē. et ip̄m assumpsit et vocet̄ illd̄ suppositū petr̄. t̄m p̄z ex dicit̄ q̄ x̄ps est petr̄. S̄z t̄m dubiū est vtz x̄ps sit p̄r petri. Rūdeo q̄ si illa hūanitas sc̄do assumpta fuit hō ante et assumptioez patz solutio ex casu imediate p̄cedente. s̄. q̄ x̄ps mō est p̄r petri. Unde si x̄pus mō assumeret duos hoies siue hūanitates duoz hoim̄ adultoz. qz vn̄ eēt p̄r et alter filius. facta assumptione et demōstra

to illo supposito. ip̄m non est ille p̄r nec ille filius. vt satis p̄z ex dicit̄. sed si x̄pus assumeret hūanitatē p̄ri filij ab instāti siue cōceptiois ita q̄ hec hūanitas nō fuerit assumpta postq̄ fuit hō t̄m auget̄ difficultatē. Et dico q̄ in isto casu oportz p̄cedere q̄ petr̄ est filius x̄pi et p̄ns q̄ eadē p̄sona ē p̄r et filius sui et respectu sui. vt p̄z zc. **D** S̄z h̄ videt̄ esse Augu. i. de tri. reputas p̄ euident̄ q̄ idēz nō p̄t generare se. Ad qd̄ dico q̄ in supposito x̄ps nō esset p̄r et filius fm̄ eandē naturā sed fm̄ vnā naturā humanā esset p̄r et fm̄ aliam filius. impossibile est aut̄ q̄ idēz sit p̄r et filius respectu eiusdē. seu quidē gignat se fm̄ eandē naturā. Et hec est intentio Augu. qm̄ reputat euident̄ argumentū ad p̄bandū distinctionē p̄sonaz in diuinis. qz deus est p̄r et deus filius. et impossibile est q̄ idēz gignat se. s̄. fm̄ eandē naturā in diuinis vbi nō est pl̄alitas naturaz diuiaz b̄n̄ valet argumentū suū. et sic patz p̄positū zc.

Ex oibz supra dict̄ sequunt̄ aliq̄ p̄p̄oes. Primo sequit̄ q̄ aliq̄s hō fuit ab eterno q̄ t̄m incepit̄ esse hō. Patz de christo q̄ dicit̄ anteq̄ abrahā fieret ego sum zc. Sc̄do sequit̄ q̄ aliq̄s hō nō p̄t non esse et t̄m p̄t eē q̄ null̄ sit homo. Patz. qz x̄ps hō nō p̄t n̄ esse. licz possit nō esse homo. hec t̄m est possibilis nullus est hō. et esset vera si deus annihilet̄ oēm hūanitatē. Tercio sequit̄ q̄ hec p̄na nō valet. deus fact̄ est hō ergo hō factus est deus. qz p̄ns est falsum et añs verum. vt facilliter patz. nec est ibi ouersio. s̄z debet ouerti. ergo qd̄ factum est vel fuit deus. Quarto sequit̄ q̄ hec cōsequētia non valet. deus factus est homo q̄ fact̄ est aliqd̄. vel suba. quia ly factū includit negationē. et ab inferiori ad supius cū negatione non valet p̄na Multa autēz possent inferri per logicaz ex supra dict̄. S̄z hec sufficiunt bene intelligentibus ad respondendū in materia de incarnatione verbi. Et hec de primo articulo zc.

P Quantū ad sc̄dm̄ articulū in q̄ videndū est de p̄bi vn̄ioe gratifica et collatione p̄tutū. Rūdeo breuit̄ q̄ licz x̄ps siue aia christi habuerit plenitudinē gr̄e et virtutē tantā q̄ non potuit habere maiorem. tamē dico cū mḡfo in hoc tercio. dist. xxvi. q̄ nō habuit fidē p̄tutē nec spes. quia nō enigmatica sed clarissimā habuit p̄gnitionē et per speciem videbat ea q̄ credebat v̄l sperabat

questio prima

sed vt in seq̄nti distinctione dicit mḡ. habuit caritatē et dilectionē tantā qua maior eē nō p̄t. et sic nō habuit illas tres p̄tutes theologicas q̄ ponunt̄ in viatoribz sed habuit p̄fectiores. Sicut etiā dicit̄ de angelis et alijs b̄tis p̄p̄sorbz. Sed gr̄a huius videnda sunt hic aliq̄ de p̄dictis tribz p̄tutibz theologicas. de q̄bz mḡ tractat in hoc tercio. Et p̄mo mouebo aliq̄ dubia cōia illis tribz p̄tutibz theologicas. Sc̄do aliqua sp̄alia de spe. Tercio aliq̄ de fide. De caritate aut̄ satis dicit̄ in p̄mo libro Quantū ad p̄mū punctū erit p̄mū dubiū vtz necessario sit ponere tales tres p̄tutes theologicas in viatore. et videt̄ q̄ nō. qz p̄ter finem p̄sequendū sufficit p̄gnitio et dilectio. igit̄ habit̄ ex illis actibz generati sufficiūt. sed tales sunt fides et caritas. igit̄ spes nō est necessaria. Itē si eēt necessarie vel hoc esset p̄ter actū naturālē vel supnaturalē. Non naturālē. qz respectu cuiuslibet tal̄ sufficit virt̄ naturālē. nec p̄ter supnaturalē. qz tal̄ nō est nob̄ in via sed naturāl̄ credim̄ et diligim̄. Ad oppositū est illud apl̄i. nunc aut̄ manent fides. spes. caritas tria hec zc. igit̄ tres sunt p̄tutes distincte zc. Pro solutioe huius dico p̄mo q̄ nō p̄t p̄bari rōne naturalis q̄ indigeam̄ habitu supnaturali q̄cūqz ad p̄sequendū finē vltimū. Patz. qz nō p̄t eē rō naturāl̄ ad p̄cludendū tales h̄i nisi p̄t opationes ad q̄s inclināt. nā oēs h̄i innotescūt nobis p̄ opationes. sed oēs opationes q̄s expimur mediātibz h̄itibz istis possim̄ exp̄iri mediātibz naturalibz. patz inductie.

Sc̄do dico q̄ ex h̄i q̄ b̄tudo est hōi cōferēda p̄ter merita nō p̄cludit̄ euident̄ q̄ aliq̄s h̄i supnaturalis sit hōi necessarius Patz. qz de p̄r aliquē acceptare in puris naturalibz ad b̄titudinē sine q̄cūqz h̄itu supnaturali. et etiā reprobare sine oī pctō. sic patuit in p̄mo li. Et sic possit de acceptare actū diligēdi deū. et p̄similr̄ actū credēdi et sp̄andi sine q̄cūqz h̄itu supnaturali. q̄ re zc. Tercio dico q̄ respectu oīm actū q̄s habem̄ v̄l h̄re possim̄ possim̄ habere h̄itū naturālē inclinantē. p̄bat. qz nihil oportz negari v̄l p̄cedi nisi v̄l p̄r rōnez v̄l exp̄ientia vel autoritatē. sed in supposito nullū istoz cogit̄ negare dictos h̄itus naturales Itē oīs act̄ que expimur in nobis ē naturalis et a voluntate efficiēte. q̄re et si ponat̄ habitus supnaturalis p̄currere t̄m oportet

p̄cedere h̄itum naturālē acq̄sitū generatū ex actibz zc. Quarto dico q̄ illi tres habit̄ supnaturalis sunt nobis necessarij de potētia dei ordiata ad p̄sequendū b̄titudinē et h̄ p̄cise tenet̄ p̄r fidē et sc̄tor̄ autoritatem. Ad hoc facit̄ rō p̄r oppositū. Rō aut̄ sc̄da p̄us facta aut̄ oppositū p̄cludit̄ p̄mā p̄p̄onez p̄mā aut̄ rō soluet̄ inferri zc. **Q** Secūdū dubiū est de ordine istaz p̄tutū. s̄. vtz fides sit p̄r spe et spes caritate eo ordine quo apl̄s eas noiat. Et videt̄ q̄ caritas sit prior spe. qz act̄ caritatis est p̄r actū spei. Nam act̄ diligēdi p̄cedit̄ actū desiderandi. nullus em̄ desiderat nisi desideratū p̄us diligat. igit̄ et h̄itus zc. **O**ppositū. qz aliquis h̄z spem v̄l h̄re p̄t sine caritate nō eōuerfo. igit̄ zc. Ad h̄ dico q̄ iste p̄tutes simul in fundunt̄. t̄m spes ē p̄r ordine caritate. Et qm̄ dicit̄ q̄ act̄ caritatis est p̄r. dico q̄ duplex est amor et ita duplex act̄. Est em̄ amor amicitie et amor p̄cupie. Act̄ amoris amicitie ē act̄ caritatis. et act̄ amoris p̄cupie est actus spei. S̄z act̄ amoris amicitie p̄supponit̄ actū amoris p̄cupie. q̄re zc. Tercū dubiū ē vtz corrupt̄ h̄itū supnaturalibz possint h̄i naturales remanere Videt̄ q̄ non. qz destructa caritate null̄ p̄t diligere deū sup oīa. eodez mō videt̄ de alijs. Rūdeo q̄ h̄i naturales p̄t manere h̄itū supnaturalibus destructis. t̄m de alijs et alijs diuersimode ē dicit̄. qz h̄i natural̄ corrūdens caritati p̄t manere destructa caritate infusa de potētia absoluta. non de potētia ordinata. qz de ordinatū q̄ qm̄ aliq̄s diligit̄ deū sup oīa q̄ t̄m mereat̄ h̄re caritatē infusā et deus eā statiz infundit. s̄z fides et spes acq̄sita p̄t b̄n̄ manere sine infusis. qz ita intēse p̄t vnus pagan̄ credere sic xp̄ian̄ fm̄ fidē acq̄sitam nō t̄m p̄t deū sup oīa diligere nisi h̄ita caritate et fide infusis. qz isti simul infundunt̄ zc.

R Quartū dubiū est de p̄possibilitate istoz habitū cū alijs et sp̄al̄ difficultatē de fide v̄l spe vtz vel quō st̄t cū sc̄ia vel clara visioe. Circa qd̄ sciēdū est q̄ p̄possibilitas istoz p̄t intelligi tripl̄r. Uno mō q̄tū ad h̄itū vn̄ et actū alteri. Sc̄do mō q̄tū ad act̄ vtr̄qz. Tercio mō q̄tū ad h̄itū v̄l v̄l. dico p̄mo p̄ p̄mo mō q̄ gēralr̄ null̄ act̄ repuḡ h̄itū. et iō h̄i fidei p̄t stare cū actu sc̄ie v̄l clare visiois. p̄z. qz n̄ ē maior nec apparet̄ tāta repugnantia int̄ ista q̄nta videt̄ eē int̄ actū errādī et h̄itum sc̄ie circa eandē

terciū sententiarū

conclusionem. sed ista possunt simul stare. qđ patet. quia ponamus qđ qđs habuerit de monstrationē alicuius conclusionis et modo nō recordet de hoc iste pōt elicere circa illā conclusionē actū dubitādi vel errādi. et tamē adhuc hz habitū scie qz est magis inclinatus ad actū sciēdi qđ erat añ habitū. et eodē mō pōt argui de actu intēperatiē et habitu tēpantiē. zc. Secōdo dico qđ p̄dicti h̄tus saltem sub tercio gradu nō repugnat inter se supposito etiā qđ actus repugnet. Patet. qz nō pl̄ repugnat h̄tus fidei h̄tus scie. vel clare visionis qđ actibz eaz. et qđ actus sunt generatiui h̄tus. sed habitus fidei non repugnat illis actibz ut p̄batū est. Tercio dico qđ dubiū est z est p̄bleuma neutriū vtrū illi actus repugnet aut vtz simul stare possint. seu de facto simul stēt. quia eq̄ p̄babilit̄ p̄t sustineri vna ps sicut alia. Quarto dico qđ tñ dicta sc̄toz magis vident sonare qđ nec habitus nec actus stent simul. Un̄ p̄cedunt qđ caritas tñ manet in p̄ria et fides et spes nō manent cū clara visioe. Et hoc idē cōcedo p̄pter autoritates sanctorū et nō p̄pter aliā rōnem et etiā de t̄po ut in p̄ncipio huius articuli dicit. **S** Circa secundū punctū est p̄mū dubiū de spe quō distinguatur ab alijs virtutibz sic ipse distinguit inter se. Nā ad p̄sequendū sine sufficit noticia et amor sed ad cognitionē satis inclinatur fides et ad amorē caritas. Et si dicat qđ spes requirit ad actū desiderij. qz oportet illud qđ credit et amat etiā desideret. Cōtra nō videt aliqd req̄ri ad p̄sequendū sine nisi qđ nō dat obiectū diligibile tanq̄ possibile a nobis haberi. et sic de alijs circumstantijs et tūc illud amef a nobis. Sz ad hec sufficiunt fides et spes igitur zc. Dico ad h̄ qđ spes et fides sunt virtutes inter se et ab alijs distincte qz qñ aliqua sunt in se sepabilia illa inter se distinguuntur. sz spes et alie virtutes theologice sūt huiusmodi. qz aliqđ pōt credere et nō sperare. sicut patet in desperantibz. similr qđs pōt amare et nō sperare sicut in p̄ria. similr aliqđs pōt sperare se habiturū b̄titudinē et tñ nō diligere caritative sicut p̄z in multis p̄ctoribz. igitur zc. Secundū dubiū est qđ sit obiectum spei. et qz deo videt eē obiectū cuiuslibz virtutis theologice. tūc est dubiū quō obiectus idē pōt eē istaz triū virtutuz. Et si sic itēz ē dubiū quō sint distincti h̄tus maxie cū vñ h̄tus sufficiat respectu intellectus. aliqđ respectu

volūtatis. Rūdeo qđ obiecta istaz virtutum imediata sunt diuersa et p̄plexa. Nā obiectū fidei est h̄ p̄plexū. oē reuelatū a deo ē verū eo mō qđ reuelat a deo. obiectū autē spei est qđ b̄tudo est nob̄ p̄ferēda a deo p̄pter merita. obiectū autē caritatis ē hoc p̄plexū. deus ē diligēdus et oē qđ deo vult diligere a nobis caritative zc. Sed tūc est instātia de obiecto spei. et licz virtutū theologice deus sit p̄ncipale obiectū tñ nō creatura ut videt. b̄tudo autē est creatura. qre zc. Rūdeo qđ h̄ deo sit obiectū mediātū cuiuslibz virtutis theologice tñ hoc p̄plexū est imediatuz obiectum spei. s. visio et fructio diuina sine b̄tudo est hōi p̄ferēda p̄pter merita. Nō credo sic esse intelligendū qđ b̄tudo hōi cōferet si fm legem dei meritoze opet. qđ patebit inferi.

Tercium dubiū est in qđ potentia pōnēda sit spes et qđs sit ei actus. Nā in intellectu nō apparet eē aliqđ actus qđ actus credēdi qđ est actus fidei. in volūtate autē nō nisi actus amādī qđ est actus caritatis t̄ct̄ volēdi qđ nō est actus spei ut patz. et actus desiderandi qđ etiā nō est actus spei. qz pōt esse iō sperantibz zc. Ad hoc dico qđ actus spei ē volūtio et desiderijz efficaciz qđ statim oñso p̄ fidē qđ b̄tudo est sibi p̄ferēda p̄pter merita statim elicit efficaciter actū desiderij meritozū qđ nō pōt eē iō desperantibz. Un̄ desiderij est duplex. vnum est respectu possibilij qñ aliqđs efficaciter desiderat aliqd tanq̄ possibile haberi ab eo. et illud nō est in desperantibus aliud respectu impossibilij. scz qñ aliqđs desiderat aliqd et credit illud sibi eē impossibile. et illud pōt esse in desperantibus. sz quōcunq̄ sit talis actus est in volūtate zc.

U Quartū dubiū est cum fides et caritas inclinēt ad actum spei quomodo possunt esse virtutes distincte siue habitus distincti a spe. Respondeo qđ sicut respectu actus sciēdi potest esse duplex habitus quorum vnus inclinatur ad actum sciēdi mediate. scilicet habitus principiorum. Alius immediate. scilicet habitus conclusionis. in talibus primus habitus potest haberi sine secundo. Unde habitus principiorum non inclinatur ad actum sciēdi conclusionem nisi quatenus est causa sui actus. qui actus cū potentia intellectiua est causa sciēdi conclusionem imediata et partialis. Et ideo inclinatur mediate quatenus est causa. et quia actus ille principiorum cum

questio prima

Intellectu sufficienter inclinatur ad actū sciēdi conclusionē. ideo non potest haberi ille actus sine scientia sed ille actus sciēdi post causatus et actu cognoscendi principiorum et intellectu immediate causat habitū sciētiē. qui postea cum intellectu sine actu vel habitu principiorum potest inclinare ad actū sciēdi immediate qui actus sunt generatiui et augmentatiui habitus sciētiē inclinans ad sciēdi conclusionē immediate. qz habitus ille immediate sicut cā p̄ialis causat actum sciēdi illam conclusionē. Et sicut p̄m actus sciēdi pōt esse vel causari sine habitu sciētiē. ita post habitū sciētiē generatū pōt qñ qz actus sciēdi conclusionē eandem esse et causari sine habitu principiorum et actu. Sic ergo est in dictis habitibus theologice ita qđ habitibus fidei et caritatis inclinatur ad actū p̄mū spei mediate. qz mediantibus actibus suis credendi et diligendi. quia qñ credo aliquid mihi possibile et diligo illud tūc illud efficaciter desidero ita p̄statim et illo in operationem meritozā p̄cedo et tūc p̄t primus actus spei haberi sine habitu spei acquisito. sed p̄us et illis actibus generatibus immediate inclinans ad actum spei qz ois habitus est causa imediata sui actus. Et sic p̄t poni qđ sicut duplex est fides et caritas scz acquisita et infusa ita et spes. et p̄ter istos habitus acquisitos sunt alij habitus alterius rōnis ab istis. s. infusi. si enī essent eiusdem rōnis frustra ponerent quia tunc habitus acquisiti eis corrūderent sufficerent. **E**rit ergo dictis licet pateat quis et qualis sit actus spei. tamē adhuc difficile est videre quō actus spei distinguatur ab alijs duobus scz ab actibus credendi et diligendi cum ambos includat. Ad qđ dico qđ illos includit. id est p̄supponit mō supra dicto. tamen est vnus tercius actus distinctus ab eis. hoc tamē non est euident. imo oppositum posset p̄babilit̄ dici. quare zc. Circa terciū punctū est p̄mū dubiū de fide. Vtrū sit tñ vna fides acquisita sicut vna spes et vna caritas. Ad hoc dico p̄mo qđ quilibet articulus habet fidē acquisitam. patet. quia aliquis pōt habere fidem acquisitam circa vnū articulū et nō circa aliū. imo errare circa aliū sicut patet de heretico zc. Secōdo dico qđ fides acquisita vnus articuli differt a fide acquisita alie

rius non solū nūero sed specie. patet qz qñ aliquid cui repugnat vnū contrariorū stat cum reliquo illud qđ sibi repugnat et ipm necessario differunt sp̄e. Vtrū gr̄a. dulcedo in lacte et patit̄ albedinē et nigredo non stat cum ea. sic igitur dulcedo et nigredo differunt specie. patet etiā p̄ rōnem qz qñ aliqđ sunt eiusdem speciei qđ quid formaliter repugnat vni et alteri et qđ quid stat cū vno stat cū altero. patet de duobus albedinibus. sed fides acquisita circa vnū articulū stat cū errore circa aliū sed nō circa eundē. sz circa vnū si des acquisita et circa aliū sunt distincte sp̄e. Et istud est argumentū generale ad p̄bandum distinctionē specificā. **Y** Secūm dubiū est vtrū sit tñ vna fides infusa respectu oim articuloz sicut vna caritas respectu oim diligēdoz zc. Ad hoc pōt varie rūderi. Vno mō qđ fides infusa hz aliquod p̄plexū p̄ obiecto imediato qđ pōt esse premissa ad inferendū quēlibet articulū fidei in speciali. et est illud. oē reuelatus a deo est verū zc. pone exēplū. Un̄ sicut illud p̄plexū est p̄ncipiū inferēdi quēlibet articulū in speciali. sic habitus fidei infuse cuius illud est obiectū imediatū inclinatur mediate ad actū elicītū circa quēlibet articulūz virtute illius p̄plexi. Nō sic tñ qđ ille h̄tus sufficiat cū intellectu elicere actus credendi circa articulū in sp̄ali. imo nec ad actū credēdi illud p̄ncipiū qđ est suū imediatū obiectū sic patet in puero baptizato qđ hz fidē infusam et tñ nullū actū pōt elicere sine fide acquisita. Et his patz quō cadē fuit fides in antiquis p̄ribz et modernis. qz alio modo in sp̄ali credebant et alia credibilia qđ nos. imo aliqđ credebant qđ nūc est falsum. Credebant enī de futuro. nos de p̄terito. pone exēplū. zc. Un̄ tūc nō fuit p̄prie loquēdo idē articulus dicitur qđ mō. et tñ nō obstat ista diuersitate fuit in eis et in nob̄ vna fides i sp̄e qz idē p̄plexū fuit obiectū imediatū fidei eoz et nre zc. **T** Secōdo ex his patz quō nō repugnet qđ aliqđs habeat demonstrationē siue sciam. et tñ nō p̄dat fidē infusam. q̄uis p̄dat fidē acquisitā. sic aliqđs pōt h̄re fidē circa p̄ncipiū et noticiā euidentē circa conclusionē. s. p̄ experientia. nō tñ pōt simul h̄re fidem acquisitā circa conclusionē et noticiā euidentē. Un̄ aliqđs p̄ h̄re fidē infusā circa istud. cōplexū. oē reuelatū et zc. et tamen habere scientiā respectu vnus articuli in speciali ut

tercū sententiā

fatis patet zc. Alio modo potest rñderi. q̄ non est inconueniens q̄ multoz effectuz specie distinctoz sit vna causa equiuoca. si cut patet de sole respectu hominis et asini. Et sic fides infusa tanq̄ causa equiuoca inclinā immediate ad actus credendi oīuz articuloz diuersos specie. z tamen non inclinā ad actum vnum circa omnes. quia nō inclinā nisi mediāte fide acquisita que est diuersa specie respectu diuersoz articuloz. Nam quot sunt articuli tot sunt fides acquisite et actus specie distincti zc. Nec ē inconueniens q̄ de^o causet in intellectu viatoris habitum fidei infusum inclinātes immediate ad credendū omnes articulos fidei supposita fide acquisita respectu vni^o cuiusq̄. Sed vtrum inclinēt ad credendū omnes vno actu pbabilius videtur q̄ nō. vt dictum est. tamē neutra pars est euidēs.

Si dō obijciatur q̄rendo quomodo potest saluari vnitas fidei respectu conclusionum oppositarū. s. Christus morietur z christus non morietur. quia cum habit^o naturaliter inclinēt sic inclinā ad actū suum q̄ non ad oppositū. Apostoli autem aū passionem credebant illud cōpletum. xps morietur. z post. illud. xpus non morietur. et tamen per eandem fidem. Respondeo q̄ si deo acquisita respectu vtriusq̄ cōplecti est alia et alia sed infusa eadem. Nec est inconueniens q̄ causa naturalis concurrēdo cū alia z alia causa partiali habeat effect^o contrarios sicut calor cū humido radicali cōseruat z confortat. et sine humido vel cum humido non naturali corrumpit z consumit. Sic etiam fides infusa cum fide acquisita inclinā aliquando ad istam. christ^o morietur. z aliquando ad istam. christus moruus est z non morietur. sed cum alio habitu vel actu acquisito. Eodem modo potest dici de primo obiecto spei q̄ aliqd cōpletum est eius obiectuz immediatū z mediante illo inclinā ad alia obiecta secūda ria spei. Et eodem modo etiam de caritate q̄ obiectum eius primum est aliqd cōpletum. s. deus. z omne quod deus vult a me diligi est a me diligendum. z mediante illo tanq̄ principio partiali inclinā caritas ad diligendum proximum mediāte. vt possumus dicere q̄ immediate inclinā ad omnia diligibilia caritative. Unde si diligam deum et omne quod vult a me diligi.

z post constet mihi per scripturam q̄ vult inimicum diligi a me. tunc caritas infusa inclinā ad diligendum inimicum mediāte actu suo z caritate acquisita et voluntate sine vt cā mediata siue vt immediata vt^o q̄ potest dici. sed si cōstaret q̄ inimicus eēt damnatus sicut in p̄ia caritas inclināret ad non diligendum. z sic eadem caritas in via z in patria inclinā hic ad diligendum z ibi ad oppositum zc. Et hec de secūdo articulo pro nunc. De tercio articulo nihil hic specialiter tractat. quia ex dictis in primo articulo. et per tres rationes aū oppositum patet satis pars negatiua questiōnis.

Et sic est finis tercij sententiā.

questio prima

2 Ira quar tum senten

tiar. In cui^o p̄ma z se^o cūda distinctōibz mgr tractat in generali d̄ sacramentis z de differētia sacramentoz legis christi et legis Moysi. Quero p̄mo istam questiōne. Utruz ex lege christi recepta sit summa p̄fectio sacramentoz. Arguit q̄ n̄. Quia si sic hoc maxime esset qz sacramēta legis xpi sunt cause effectiue gratie sic videtur inuere mgr p hoc ponens differētiā in l̄ra inter sacramēta legis christi z sacramēta legis moysi. Sed hoc nō valet. qd̄ p̄bo triplr. Primo. qz fm̄ Augu. lxxij. q. q. liij. Soli deo p̄uenit aūas illuminare scz per gratiaz. igit̄ nihil aliud a deo pot̄ efficere gr̄am. quare zc. Secundo gratia creat in aīa. quia licet p̄ducā in subiecto n̄ tñ ex subiecto. qz creatura creare nō potest. Nam hoc soli deo p̄uenit fm̄ Aug. l̄ij. de tri. ca. xvij. et alijs multis locis. igit̄ zc. Tercio. qz supposito q̄ sacramēta legis xpi efficerent gr̄am. tñ p̄ter hoc nō cōcluderet ipsa esse p̄fectissima seu p̄fectiora sacramētis legis antiq̄. Nam mgr in l̄ra dif finit̄ generaliter sacramētū qd̄ est inuisibilis gratie visibilis forma. ita vt eius similitudinē gerat z causa existat. qd̄ nō potest intelligi nisi de causa efficiēte. vt patet in ductiue. igit̄ sacramēta legis antiq̄ ita bñ sunt cause effectiue gr̄e sicut sacramēta legis xpi none. z p̄ p̄ns sequit̄ p̄positum zc.

D̄positum arguit ex lege p̄fectissima recepta sunt p̄fectissima sacramēta. sed lex xpi noua est p̄fectissima. igit̄ zc. In ista q̄ stione sicut z in oībus sequentibz erūt tres articuli. ex q̄bus patebit questiō. Prim^o erit iuxta materiā primū argumenti. Utrū sacramēta legis noue habeant causalitatē effectiua respectu gratie. Secund^o erit iuxta materiā secundū argumenti. Utrum posse creare simpliciter repugnet creature. Tercius erit iuxta materiā tercij argumenti. Utrū sacramēta legis noue sint p̄fectiora sacramētis legis antiq̄ zc.

B Quantū ad p̄mum articulū ponā tres p̄clusiones responsales. Quarū p̄ma

est q̄ nullum sacramētū debet p̄ter hoc dici causa effectiua gratie qz in ipso sit aliq̄ virtus sp̄ialis que sit ei principium. agēdi inq̄tum est instrumentū diuine misericordie z p̄ quā ipm̄ sit cā characteris vel or natus aut cuiuscūq̄ alterius dispositiōis in anima ad gr̄am p̄uie. Ista p̄clusio est 3 sanctū Thomā. p̄ cuius intellectu et opi nio p̄t hic sub quatuor dictis breuiter recitari. Primo em̄ dicit q̄ oēs ponere cōgunt sacramēta noue legis esse aliq̄ modo causas gr̄e. tam p̄ter autoritates sc̄oz sicut est illa Augustini sup̄ Jo. omel. viij. vbi dicit. Que virtus ista aque vt corp^o tagat z cor abluat. Et loquit̄ de aqua baptis mali inuēs q̄ illa abluat cor siue aīas. qd̄ nō videt̄ posse fieri nisi causando gratiam tam p̄ter cōe dictū. qz dicit̄ cōiter q̄ sacramēta noue legis efficiunt quod signant.

Secundo dicit q̄ h̄mōi sacramēta non p̄nt poni cā gr̄e sine q̄ nō. qz cā sine q̄ nō est tñ causa p̄ accūs. Nam tñ nō poneret̄ in ei^o diffinitōe cui^o opponitū fecit mgr. Ter cio declarat ista opinio q̄liter sacramētū ponendū sit cā gr̄e. z dicit q̄ causa efficiēs distinguit̄ dupliciter. Uno mō ex pte effectus scz in cāz dispositiua q̄ inducit effectū p̄mum z imp̄fectū. z in cām p̄fectiua q̄ inducit effectum p̄ncipales z vltimā. Alio mō p̄t distingui cā efficiēs ex parte efficiētis scilicet in causam p̄ncipalem z cāz instrumentalem. Instrumentū aut̄ duplicem habet actionē. vna ex p̄pria natura. aliam put̄ motū est a principali agente. et qm̄ habet secundā simul temp̄ habet z p̄mam. z illud ad qd̄ attingit p̄ secundā que ei p̄uenit inq̄tum est instrumentū aliq̄ est tñ n̄ p̄ncipalis agētis. z aliq̄ est tñ dispositio ad illum terminū. Tunc ad p̄positū dicit q̄ aqua baptismalis p̄ formam suam naturalem habet opationē p̄riaz. scz abluere vel maderacere corp^o. Alterius aut̄ inq̄tum est instrumentū diuine misericordie habet effectū vltiorē non qd̄ ad gr̄az sic q̄ ipsam attingat in virtute p̄ncipalis agētis sed ad dispositionē p̄miā que in q̄bus dā sacramētis est character. in alijs autē est aliq̄ ornat^o aīe p̄portionat^o characteri.

Quarto dicit q̄ in sacramētis est aliq̄ virtus sup̄naturalis q̄ est ipsi principiu agēdi inq̄tum sunt instrumenta diuine misericordie. z hec virt^o est ens spirituale in

completū sine intentionale. multa alia dicit. sed hec sunt principalia ad propositū. Hanc autē opinionē quo ad singula et pūcta reprobat multipliciter et diffuse Jo. sco. tus li. iij. solutione ad quartā q̄stionē et ad q̄ntam vnica rōne pbando. et similr p̄ euz. **Ockam** in p̄ma q̄stioe q̄nti. **Sz** qz nolo hic insistere arguo q̄ cā vnica rōne pbando conclusioe predictā. quia illa positio ē irrōnabilis que ponit pluralitatē sine necessitate. Nam hoc est extra doctrinā pho. rii vt patet p̄mo phisicoz de opinione melissi et anaxagore. et iij. de anima. et vij. phisic. Quia em̄ natura nihil facit frustra semper vbi paucitas sufficit ad saluandū apparetias magis est ponenda. Et sicut sequēdo rōnem naturālē nihil est ponendū nisi qd ratio naturalis concludit. ita sequendo fidem nihil est ponendum nisi qd veritas fidei conuincit. Sz p̄dicta opinio nec ex rōne naturalī nec ex veritate fidei cogitur ponere sacramenta legis noue esse cās effectiuas gratie modo supius dclarato. vt in sequentibz patebit. Nec est aliqua necessitas imo oino fictio et supfluitas ponere vniuersaliter in sacramentis talem virtutem suā naturālē sicut in aqua vel in verbis platis. aut ponere in anima aliquā dispositionē p̄uam gratie q̄ sit character vel ornatu. qz sine tali pluralitate p̄nt om̄ia saluari vt inferius apparebit. igit̄ predicta opinio est irrōnabilis. et p̄ns conclusio vera. **Secunda conclusio** est q̄ nullū sacramentū debet p̄ter hoc dici cā effectiua gr̄e qz de in sacramento assistat p̄ modū specialis p̄sentie. **Ista conclusio** est Henrici de gan. q̄rto q̄. q. iij. vbi tenet qd assistit specialit̄ sacramētis. et p̄ hoc vult saluare q̄ sacramta sunt cause gr̄e. **Cōtra h̄ p̄ conclusioe** arguit **Scot** sic. deus nō est fm̄ essentia p̄ntia vel potentia in aliq̄ sacramento plus q̄ in alio corpe. v̄ si ponat aliter hoc nō ē nisi ad aliq̄ effectū causandū. Sed q̄ sic sit ibi nō p̄t esse p̄ aliqua causalitatē sacramēti. sacramentū em̄ in nullo est cā deum determinans ad causandū effectū sibi p̄riū. ergo t̄m est ibi deus aliter q̄ in alio corpe et determinatioe scz p̄rie volūtatis q̄ dispositio sic opari coexistēdo tali corpi. et p̄ns vel opinio illa falsum p̄supponit scz deum aliter assistere sacramētis q̄ dictum ē. v̄ ipsa habet. p̄cedere q̄ p̄ter sp̄alem assisten-

tiā dei sacramēta nō sunt cause gr̄e nisi ad istum sensum impropriū q̄ deus in sacramētis ordinavit sic agere nō q̄ ipsa sacramta sic agant. et de tali ordinatioe et libera p̄missione ipse certificauit ecclesiā. v̄ in h̄ sensu tenet **Scot** q̄ sacramēta sunt cāe effectiue gr̄e et non aliter. qd ipse diffuse declarat sed transeo cā breuitatis. etiā qz ista positio satis clara est et forte clarior q̄ sua declaratio. patet q̄ secūda conclusio. **Ad videndū autē melius quōd sacra sunt cāe gr̄e et quōd non. et ad saluandū dicta scōrū et doctorū distinguendū est de cā efficiēte. qz em̄ cā est illud ad cuius esse sequit̄ aliqd̄ duplr̄ p̄t aliqd̄ dici cā. Uno mō p̄rie. q̄nt̄ ad p̄sentia esse vniū virtute ei⁹ et ex natura rei sequit̄ esse alteri⁹. et sic ignis est cā caloris. Alio mō improprie. q̄nt̄ ad p̄ntiam eē vni⁹ sequit̄ esse alteri⁹. nō t̄m virtute ei⁹ nec ex natura rei. sed ex sola voluntate alterius. et sic actus meritorius dicitur causa respectu p̄m̄. Sic etiā cā sine q̄ nō dicit̄ cā. Et q̄ sequit̄ p̄mo q̄ cā sine q̄ non. nō d̄z absolute et simplr̄ dici cā. qz p̄rie nō est cā. **Secundo** sequit̄ q̄ in naturalibz nō repit̄ aliq̄ cā sine q̄ non respectu alicui⁹ effect⁹. sed in voluntarijs b̄n̄ repit̄ talis cā. qz in naturalibz sp̄ ex natura rei sequitur effectus. sed nō in voluntarijs. **Ista distinctio** p̄missa pono t̄rcia conclusioe q̄ sacramēta legis noue p̄mo mō nō sunt cāe effectiue gr̄e sed b̄n̄ secūdo mōz improprie. **Ista conclusio** simul quo ad vtrāq̄ p̄tem pbat sic. **Ad p̄sentia** sacramētoz ex virtute ipsoz nō sequit̄ gr̄a s̄z solum ex virtute alterius scz dei sic agentis. nec talis sequela ē ex natura rei sed solū ex voluntate libera dei. igit̄ conclusio vera. **Quia** tenet ex terminis. Et an̄s patet. qz solū ex eo sequit̄ gr̄a ad p̄sentiam sacramētoz. qz deus sic instituit q̄ non p̄feratur gr̄a nisi positis sacramētis et ipsis positis cofera. Et si oppositū instituisset effectus oppositus sequer̄. **Ex hac distinctioe** sequunt̄ duo correlaria s̄ sancti Thomā. **Primū** est q̄ quodlibet noue legis sacramentū solū est cā gr̄e sine q̄ nō. et ita p̄nt intelligi om̄ia dicta vel autoritates scōz aut doctorū q̄ vident sonare q̄ sacramta legis noue sunt cause gratie. **Unde** quādo mgr̄ et sancti dicunt q̄ sacramenta noue legis efficiūt qd figurant. non est intelligendum q̄ proprie efficiant gratiam sed q̄ deus efficit eas ad**

eorū p̄sentia. et hoc sufficit magistr̄ et alijs ad ponendū differentia inter noua et antiq̄ sacramēta. **Secūdo** sequitur q̄ nullū sacramentū legis noue sine p̄ virtute p̄riaz sine p̄ virtutem ei⁹ collatam est p̄rie causa efficiens alicuius dispositiois in aia ad gratia p̄uenie. Patet. qz talis rō p̄t fieri de tali dispositioe sicut facta est de gr̄a. hoc etiā diffuse pbat **Ockam** in solutione p̄me q̄stionis q̄nti libri. **Et cōtra istud correlariū et secūda p̄tem q̄stionis** arguo sic. et p̄bo q̄ sacramētū sit p̄rie causa gratie et etiā dispositionis ad eam p̄uenie. qz videt̄ q̄ om̄e illud q̄ positio ponit aliqd̄ sit p̄rie causa illius. Nam de ratione cause p̄rie dicit̄ non est q̄ ad ipsam necessario sequatur effectus aut q̄ non possit poni sine ipsa. qz ignis est p̄rie causa caloris et tamen non necessario sed mere p̄tingēt̄ ad ignē sequit̄ calor. sic patuit de igne trium pueroz in fornace. si militer calor etiam igne p̄sente p̄t produci igne nihil causante sicut patz si de se solo p̄duceret calorē suspendendo actionem ignis p̄sentis. **Igit̄** ad hoc q̄ aliquid sit p̄rie cā alterius sufficit q̄ ipso positio ponatur illud et ipso non positio nō ponat. s̄z sic ē de sacramētis respectu gr̄e et cō. igit̄ et cō. **Et confirmat̄** qz sicut ad p̄sentiam sacramento r̄ sequit̄ gr̄a solū ex voluntate alterius. s̄ dei sic volentis. ita ad p̄sentiam ignis sequit̄ calor solum ex voluntate dei. qz ipso sic volente sequit̄ calor. et ipso sic non volente non sequit̄. **Igit̄** ita p̄rie sacramenta sunt cause gratie sicut ignis est cā caloris. cui⁹ oppositū dictum est. **Pro solutione hui⁹ dubij** pono aliquas p̄ones. **Prima** est q̄ quicunq̄ deus facit aliq̄ effectū mediante causa secūda. ipse non solū facit illū effectū sed etiā facit cām secūda esse cām illius effect⁹. **Probat̄** qz deus facit oē positiuū. cām autē secūda causare effectū suū est qd̄ positiuū. igit̄ et cō. **Secūda** positio sequens ex p̄dicta est q̄ deus nihil facit fieri p̄ aliqd̄ q̄ illud idēz facit p̄ seipm̄. imo p̄us natura et p̄ncipaliter facit illud. **Tercia** plus facit de faciendo aliq̄ effectum mediante cā secūda q̄ si faceret eundem effectū se solo. quia in p̄ma factioe sunt plures termini diuine actiois q̄ in secūda factioe. vt patet ex p̄ma p̄pone. **Quarta** positio est q̄ nulla causa secūda sic est p̄rie cā alicuius effectus nec ali-

quis effectus sic ex natura rei sequit̄ ex aliqua cā secūda q̄ causa necessario inferat effectū v̄ q̄ effectus necessario p̄supponat illam cām imo effectus pure p̄tingēt̄ sequitur ex secūda. et secūda cā pure p̄tingēt̄ antecedit effectū suū. **Quinta** p̄pone q̄ nō obstantibz p̄dictis aliqua cā efficiens scōda sic est p̄rie causa q̄ ipsa agit effectum s̄tute p̄ria. dico autē virtute p̄ria non qdēdem p̄ria p̄ exclusionem s̄tutis extranee vel aliene. sed s̄tute p̄ria. i. virtute que est in ipsa vel q̄ est ipsamet et nō sibi aliena. Sic enīz ignis agit calorē virtute p̄ria scz aliq̄ s̄tute q̄ non est sibi aliena. **Nec t̄m** excludo q̄nt̄ agar virtute dei que est sibi virtus aliena et a sua p̄ria s̄tute distincta. **Sexta** positio est. Aliqua est cā efficiens secūda ad cuius positionē sequit̄ effectus non solum ex voluntate dei sed ex natura rei. et sola talis causa secūda est cā proprie dicta. **Ista** patet ex p̄cedente. quia effectus q̄ sequitur ad positionem cāe et hoc ex virtute propria ipsius cause non solum sequit̄ ex voluntate dei sed ex natura rei. **Ex his** patz ad formam articuli. v̄ q̄nt̄ dicit̄ d̄ rōne cause p̄rie dicit̄ non est q̄ ad ipsāz necessario sequat̄ et cō. **Ideo** sufficit q̄ ipsa posita et cō. concedo an̄s. qz facit p̄ quarta p̄pone posita. s̄z nego p̄nam. qz nec p̄m̄z requiritur nec secundum sufficit ad hoc q̄ causa secūda sit cā p̄rie dicit̄. sed requirit̄ et sufficit q̄ posita ipsa ponat effectus. scz ex virtute ipsius cause et non solum ex voluntate dei. sic autē non est de sacramētis et cō. **Ad cōfirmationē** autē quādo d̄z q̄ ad p̄sentia ignis sequit̄ calor solū ex voluntate dei. nego istd̄. quia q̄nt̄ ignis producit calorēz talis calor sequit̄ ex voluntate dei p̄ncipaliter. sed tamē vna cū hoc virtute ignis. **Et q̄nt̄** pbatur oppositum qz deo sic volente sequit̄ calor et cō. **Dico** q̄ hoc est verū sed nō est ideo verū q̄ ille calor sequitur solum ex voluntate dei. sed quia cessante voluntate dei cessant singla ex q̄bus ille calor sequitur seu ponit̄ in esse ideo et cō. **Unde** p̄cedo istam septimā p̄positionem q̄ licet ad p̄sentia cause secūde de p̄rie dicit̄ sequat̄ effectus non soluz ex voluntate dei sed ex virtute ipsius cause et ex natura rei. tamen quod p̄ntiam alicuius cause secūde sequat̄ aliquis effectus s̄tute ipsius cause seu ex natura rei. soluz est ex voluntate dei. **Nā** hoc solum est qz de vult

quarta sententiarum

talem causam assumere ad coopandum si
bi talem effectum quem si vellet possit sine
ea pducere. Ex qua sequitur octava ppo
q licet ois causa secunda pprie dicta causet
effectum ex natura rei. tñ q ipsa sit ca. pprie di
cta non est ex natura rei qz solum ex volun
tate dei. Et hec de pmo articulo q. sufficiat.

B Quamtu ad secundum articulum
videndum est. vtrū posse creare simplr re/
pugnet creature. qz etiam hanc materiam
tangit mgt ca. vlti. v. disti. q. rti li. vbi videt
tenere q potentia creadi saltem ministeri/
aliter seu instrumetaliter est concabibilis cre
ature scz sacramētis seu ministris sacrame
torz. cuius oppositū videt pbare secūda rō
q. Unde p intellectu hui' materie pemit/
to vnam distinctionē. scz q creare seu crea
tio in philosophia zin theologia solet capi
qdruplr. z tot modis sumitur annihilare.
qz quor modis dicitur vñū oppositorū tot
modis dicit z reliquum. Primo modo
creare comunissime et largissime sumit p
vt idē est qz facere aliqd esse post nō esse. et
correspondēt annihilare est facere aliqd
non esse post esse. Et sic accipit pmentator
creare. in de aia vbi dicit q intellectus cre
at intellectu. Et hoc mō generatio non
differt a creatione vl corruptio ab annibi
latione. fm hunc modū clarum est q crea
tura pōt creare z etiam annihilare. ideo de
ista acceptione nihil dicam. qz etiam nec ē
ppria. Secūdo sumit creare minus cō/
muniter z minus large. put idem est qz fa
cere aliqd esse post nō esse ab illo agēte qd
pōt hoc sine causali influxu materie vl sub
iecti. et correspondēt pōt sumi annihilari seu
annihilatio. z sic accipit creare. qñ dicit q
omnis res est creator vel creatura. qz licet
deus producat multa ex subiecto sicut oēs
formas materiales. tñ dicit oia creare. qd
oia pōt pducere sine causali influxu mate
rie vel subiecti. Et fm hunc modū possibi
le est idē creari z generari. z idem annibila
ri z corrūpi. Multa em h mō creant q etia
generant z pducunt ex matia vel subiecto
Unde hic z in sequentibz cum loquor de ma
teria non intelligo solū matiam piaz que
est subiectū formaz substantialiū sed p ma
teriam intelligo quodlibet subiectū de cu
ius potētia pōt educi aliq forma. z sic intel
lectus est matia sue intellectuōis sic etiaz
eadem res est matia z forma. Nec ista ac

ceptio est impropria. qz sic capit phus ma
teria. q. pbi. z. v. metha. qñ distinguit qtu
or genera cāz. s. matiam formā efficiētē z fi
nem. qz aliter nō ois cā reduceret ad aliqm
istaz. Tercio mō sumit creare magis str
cte z magis pprie. put idem est qz facere ali
qd esse post nō esse sine cōcursu causali seu
influxu materie vl subiecti sine subiecto p
supposito ex quo illud fiat. z correspondēt p
sumi annihilare. Et sic accipit creare qñ
dicit q anima creat vel grā in anima. qz licet
grā vel anima pducatur in subiecto nō tñ ex
subiecto. Nam in suo fieri vel suo esse non
dependet causaliter a subiecto. Et isto mō
capiendo creare nō est possibile idem sumi
creari z generari aut annihilari z corrūpi.
qz creatio et annihilatio nō p supponunt sub
iectū ex q. generatio pō z corruptio illō p
supponunt. Et fm hanc acceptionē nō est
bona diuisio entis qz oēs ens est creator vel
creatura. qz sic nullū ens generatū est cre
atura. Nam de generatū sit ex subiecto. Et
intelligo oia ista de pductione ad extra. qz
pductione ad intra non essent vera. Nam
filius dei nō pducit ex subiecto z tñ nō cre
atur sed generat. Clar est igitur q nō stat
aliqd creare vel aliqd creari isto tercio mō
z non secūdo mō prius dicto. sed bñ econ
tra. tñ qdquid pōt creare isto mō pōt crea
re secūdo mō z ecōtra. Ideo d secūdo mō
nihil dicā. qz dicto tercio patet de illo.

Quarto mō sumit creare satis stricte et
satis pprie. licet non capiat sic comuniter p
ut idem est qz facere aliqd esse post nō esse ab
agente se solo cauante z sine pcurfu alteri
us cause efficiētis. siue pducatur ex subiecto
siue non. z correspondēt pōt sumi annihilare
Et sic capit creare Gen. j. c. vbi dicitur. creatur
deus oēm animā viuētē zc. Nō em opoz
ter intelligere qd deus tunc creat omnē ani
mam ex nihilo. sed iō oēm talem aiam cre
ate dicitur qz se solo pducit licet pducit
ex subiecto. Et fm istū modū patz q bene
stat idē simul creari z generari. qz ille anie
de qbz dicitū est fuerūt create qz a solo deo
facte. z tñ fuerūt generate. qz ex subiecto p
ducte. Sic ergo patz quō creare dicitur qtuor
modis. De qbz quatuor duo vltimi magis
sunt adpositum. ideo de illis solum ponā
tres conclusiones. **P**rima cōclusio
est qz capiendo creare z annihilare quarto
mō p nullā potētiā siue ordinatā siue ab

questio prima

solutam creatura potest creare vel annibi
lare. Secunda est qz capiendo creare z
annihilare tercio mō z loquendo de potē
tia naturaliter ordinata nulla creatura pōt
creare vel annihilare. Tercia est qz capi
endo creare z annihilare illo tercio mō. et
loquendo de potētia simplr absoluta qñ li
bet creatura potest creare z annihilare. Et
istam tercia non assero. qz cōiter negat ab
omnibz. sed eam solum pono pbabiliter et
disputatiue. Prima conclusio probat sic.
p nullam potētiā creatura se sola aut sine
alio agente pcurrente pōt facere aliqd esse
post non esse. vel aliqd nō esse post esse. igit
tur conclusio vera. consequētia est clara. z
aīus patz. quia creatura nihil oīno pōt nisi
deo pcurrēte. Nam sicut necessario deus est
oīpotens ita necessario si aliqd sit ipse est
oīfaciens. z etiam si aliquid de esse transit
in non esse ipse respectu illius subtrahit su
am influentiā conseruatiua. ac p hoc ipse ē
illius cā destructiua. Et hoc tenendū est
ex fide licet nō possit pbare euidenter. et sic
patet de quarto mō creandi de quo breui
ter transeo. qz de illo modicū loquunt do
ctores. Secunda conclusio pbat. circa
cuius pbationem dico duo. Primo dico
q ipsa non pōt probari euidenti rōne. Tñ
pmo quia ois probatio eius potest appare
ter solū etiam sequendo purā phiam na
turalem. Tum secundo quia puri philoso
phi posuerunt oppositū sicut Auicenna q
cōcedit creaturam creare posse. imo de fa
cto creare. sicut patet. ix. metha. vbi ipse po
nit intelligentiā secūda esse cāz producti
uam tercie z tercia z quarte z sic deinceps.
illa aut intelligentia secūdo vel tercio pdu
cta creata est. z productio vtriusqz creatio
est eo mō quo ipse loquitur de creatione z
creatura sexto Metha. put scz creatio ē p
ductio de nihilo z est post nihil nō ordine
durationis sed ordine nature. put ipse expo
nit ibidem vel de nihilo id est nō de aliq ip
sius producti supposito. Hoc ē mō ipse po
nit intelligentiaz secūda productā a deo.
z tercia a secūda nullo p supposito. z cape
esse post nō esse ordine nature sed nō dura
tiōis. qz nō ponit nouitatem. z iste modus
ponendi est bene subtilis z valde probabi
liter sustinibilis. nec oppositum posset eui
dētē probari. Ex quo patet error Aresto
tilis z sui pmentatoris q reputauerūt pnci

pium euidentē qz ex nihilo nihil fit. siue qz oēs
qd sit sit ex aliquo. quia nec est euidentē nec
euidenter probabile. Et sic patet qz p dicta
secūda cōclusio nō pōt euidenter proba
ri sicut dicit. **I** Dico tñ secūdo q ipsa
potest apparētē probari. Unde eam nō solum
est probare multiplr sanctus Thomas. s. z
oēs rōnes eius reprobat Scotus. eo qz il
le supponunt multa falsa sicut ipse ostendit
in pma q. quarti. ideo ipse facit alias rōnes
qs etiam refellit D. cā. q. q. rta secūdi. ostē
dens ibi eas nō pcedere ex veris. Nolo tñ
hic insistere sed probō seu psuadeo cōclusi
onem ostendendo pmo qz de potētia natu
raliter ordinata nulla creatura potest crea
re id est aliquid facere esse sine subiecto cō
currente. Secundo qz nec pōt annihilare
Primo probat sic. qz si creatura posset cre
are. vel naturaliter vl libere. Primo nō pōt
dici q naturaliter. quia agēs qd equaliter
se habet ad plura producibilia eiusde rō
nis qm est de se vel oia producit vl nul
lū. qz nō est rō quare illud z nō istud. sed a
gēs naturaliter equalit se habet ad oia produ
cibilia eiusde rōnis qm est de se imo est
ad infinita z agit fm vltimū potētie. igit
si possit producere vñū non reqrendo sub
iectū receptiuum ex quo producat pari rō
ne producz oia producibilia eiusde rōnis
cum illo. z psequēs poterit producere in
finita. hoc autem est falsum. igitur zc.

Secundo nō pōt dici q creatura possit
creare libere seu p libez arbitriuz. quia sic
nō pōt creare nisi mediante suo velle. z tñ c
si ponat qz pōt creare per suum velle. vel h
erit sic qz eo ipso qz vellet ipsum producibi
le esse ipm esset. vel sic qz volitio posita est
cā ipsius producendi seu creandi. Si se
cundo mō cum volitio posita z causata na
turaliter causet illud cuius est cā. patet qz
redit idem argumentū qd factū est de acti
uo naturali. Si pmo modo cum volūtas
creata possit velle infinita eqliter sicut fini
ta z eq leuiter. igit poterit creare etiam in
finita. z si non p vnam volitionē tamē p in
finitas volitiones successiue. hoc autē vide
tur falsum sicut phus. qz non videt esse fini
te potētie posse producere infinita. Hanc
rationē prolixē tractat Adam p. q. quarti.
ipsam fortificando z declarando. et videt
mibi q ipsa bene concludit q creatura fm
potētiā naturaliter ordinatā seu p nature

quarti sententiarū

hūa naturali non potest aliquid creare seu aliqd facere et non ex subiecto. et hoc tenent philosophi propter experientiam. quod videtur in multis tam artificialibus quam naturalibus quod omne quod fit. fit ex aliquo. sic videtur ex pane. panis ex lana. ignis ex lignis et sic de alijs. Et non videntur instantias in aliquo. ideo tenentur quod quicquid facit aliquid de nouo facit illud ex aliquo. nec potest illud facere ex nihilo. et hoc est bene verum secundum potentiam naturaliter ordinatam. tamen videtur mihi quod cum omnibus predictis stat quod de potentia simpliciter absoluta creatura possit creare. quod deus absolute posset creaturam supernaturaliter concipere potentiam creandi. sicut patebit in tertia conclusione. quibusdam autem adam teneat oppositum et communiter omnes. Secundum probatur scilicet quod nec etiam creatura potest naturaliter seu de potentia naturali annihilare. quia agens naturaliter semper intendit per prius productionem alicuius quam destructionem alterius. ideo quod potest annihilare potest creare etiam. Unde videmus per experientiam quod in operationibus naturalibus semper ad destructionem unius sequitur productio alterius. ideo dicit Aristoteles primo de generatione quod semper corruptio unius est generatio alterius. igitur etiam. **R.** Sed contra predicta conclusionem sunt tria dubia. Primum est. Utrum deus possit creare mediante creatura ipsa creatura pure naturaliter agente. Et videtur quod sic. quod deus creat animam humanam mediante homine ipso homine pure naturaliter agente. aliter in productione hominis homo non esset causa efficiens naturalis. igitur videtur quod creatura naturaliter possit creare saltem partialiter et instrumentaliter. Secundum dubium est. quod videtur quod creatura possit annihilare. quod peccatum mortale destruit gratiam et infidelitas fidem. sed destructio gratie vel fidei est annihilatio sicut eorum productio est creatio. igitur etiam. Tercium dubium est contra modum probandi conclusionem quod per simile rationem probaretur quod creatura non potest naturaliter generare. quod arguitur sic. omne agens naturaliter non impeditur respiciens plura producibilia equaliter producit quodlibet vel nullum. Sed omne agens naturaliter equaliter respicit omne formam producibilem de potentia huius materie ab ipso in eam. Et similiter illa materia vel subiectum indifferenter est in potentia ad receptionem cuiuslibet illarum. quod nec habent or-

dinem ad agens nec ad passum cum quibuslibet illarum omnino nihil sit. igitur producit quodlibet tale. et per omnes potest producere infinitas vel nullam potest etiam. Item si illa ratio aliqd probat non videtur aliud probare nisi quod creatura non potest aliquid producere nisi in receptivo sicut anima et gratiam. igitur etiam. Pro solutione primi dubij sciendum est quod deum creare mediante creatura potest intelligi dupliciter. Uno modo quod deus creet aliqd creatura illud idem producente. sicut celum agit mediante lumine calorem. quod lumen secum agit calorem. Et sic loquendo deus non potest creare mediante creatura. ipsa creatura naturaliter agente seu secundum naturam. quia si deus sic faceret esset miraculum. Utrum autem possit sic facere videbitur in tertia conclusione quod sic. Alio modo potest intelligi deum creare mediante creatura quia dat potestatem creaturam aliqd faciendum in aliquo receptivo. quo facto ipse vult immutabiliter causare. sicut dedit potestatem homini sic disponendi materiam in generatione hominis quod ipsa sic disposita ipse immutabiliter velit animam intellectualem creare. Et isto modo posset deus multa creare per creaturam seu mediante creaturam. quod ipse de facto sic non crearet. Sic enim potest conferre sacramentis vel ministris sacramentorum potentiam creandi. id est est causandi aliquem effectum naturalem vel faciendi aliqd naturaliter circa aliqd subiectum utpote circa puerum baptizatum. quod facto immutabiliter ipse vult creare. hoc autem potuit sed non fecit. sicut dicit Augustinus. omel. v. super Jo. et allegat illud magister quod li. dist. v. Et sic dicit Scotus et Adam post eum quod magister intelligit in illa distinctione deum posse concipere creaturam potentiam creandi. licet hoc non concipiat de facto sacramentis vel ministris sacramentorum. Pro solutione secundi dubij pono aliquos rationes. Prima est quod nec peccatum mortale active destruit gratiam nec infidelitas fidei infusam. Secunda quod infidelitas bene destruit actum fidei acquiram. quod illa destructio non est annihilatio sed corruptio. sicut productio si dei acquirite est naturalis generatio. Tercia est quod peccatum mortale demeritorie destruit gratiam et infidelitas fidem infusam deus autem solus active destruit eas. si non per uando seu subtrahendo influentiam manentis sue ab eis. Quarta ratio est quod quod ponit casus culpe mortalis tam cito et non

questio prima

prius vel posterius tempore vel natura deus annihilat gratiam. Exemplum de obstaculo luminis. Ad tertiū dubiū potest rīderi dupliciter. Uno modo secundum D. Thomam qui tenet quod idem agens naturale de eodem passo non est in eternum naturam producere nisi unicum individuum eiusdem rationis ad eundem finem actionis ex eodem passo secundum numerum. et quod ista forma rediret quod idem agens produceret individuum eiusdem speciei ex illa materia. Et istud tenet Scotus in li. quarto esse multum probabile et magis videtur ad hoc declinare. et secundum istum modum leuissime rīdetur ad illam objectionem que fiebat contra illam rationem conclusionis sicut patet in tunc. Sed Adā reprobat illud et ostendit quod idem agens numero possit de eadem materia numero producere diuersa individua sue virtuti adequata. sicut ignis de eadem materia multos ignes successiue producere potest. quod quodlibet portiones actiuitati sue. Ubi processum suū si placet. quod trāseo cā breuiter. Secundo modo potest rīderi secundum hanc viam ad illam objectionem. pro quo pono aliquas rationes. **A.** Prima sit hec. Quod agens naturale potest producere infinita. imo aliqd est agens naturale quod non potest producere quod producat infinita quia aliquod est agens naturale quod non potest producere nisi producat ens primum. et quodlibet tale est in finitum. quod infinite partes proportionabiles. Secunda est quod nullum agens naturale potest producere infinita actu separata. patet quod non est possibile infinita multitudo in diuiduorum actu separatorum. Tercia est quod in finita actu separata eiusdem rationis potest agens naturale naturaliter producere seu generare de quolibet passo de quo potest unum individuum producere. patet. quod cum unum possit producere non solum unum ut dictum est sed plura eiusdem rationis sequitur quod non tot potest producere quod plura possit. et hoc si duraret. igitur etiam. Quarta ratio est quod nullum agens naturale potest naturaliter producere ex aliquo subiecto seu passivo nisi unicum individuum vna vice. et ideo agens quibus sit de se indeterminatum ad recipiendum istud vel illud tamen passivum non est naturaliter natum suscipere plura simul. Ideo agens ex subiecto determinatur ab ipso subiecto naturaliter ad producendum unicum vna vice quibus non determinatur ab ipso passo ad plus producendum illud. quod producit primo quod aliud secundo producibi-

le de eodem. Si vero gratias a quibus sic determinat. Rīdet Adā quod ab agente libero. scilicet a deo ipso secundum agens proueniente liberere determinante ad producendum istud individuum plus vel prius quam aliud. Unum dicit quod ex hoc sumitur efficacissimum argumentum ad probandum quod philosophus maxime Aristotilem et suum imitatorum deum esse agens liberum libertate contingente. Et hoc idem post eum tenet Gregorius. primo in materia de intentione formarum. Ex predictis patet faciliter solutio ad objectionem contra rationem conclusionis. Sed ad confirmationem eiusdem objectionis quando dicitur quod si illa ratio aliqd probet non videtur aliquid probare nisi quod agens creatum non potest aliquid producere nisi in subiecto modo cum sit stat quod possit creare. etiam. Dic dico primo quod stat aliqd producit in subiecto et non producit ex subiecto. ut bene probat ratio. Unde differentia est inter illa sed bene difficile est illa explicare verbis. hoc autem debet videri super secundo libro. Dico secundo quod non stat naturaliter agens creatum aliquid agere in subiecto et illud non agere ex subiecto. Ideo ratio conclusionis procedit. quare etiam. Utrum autem agens creatum absolute possit aliquid facere in subiecto et non ex subiecto teneo quod sic. quod cum vtriusque. scilicet producere in subiecto et producere ex subiecto proueniat ageti creatori primum absolute possit separari a secundo. Non videtur quod primum absolute possit inesse sine secundo quare etiam. **A.** Tercia conclusio probatur circa quam sciendum est quod sicut dicitur quod de aliquo potest de potentia absoluta quod non potest de potentia ordinata. ita dico de creatura. ideo concedo probabile quod licet creatura de potentia naturali seu naturaliter ordinata non possit creare vel annihilare ut dictum est. tamen ista potest de potentia simpliciter absoluta. scilicet supernaturaliter seu miraculose. Et hoc capiēdo creare et annihilare tercio modo. Unum arguit primo sic. non apparet aliquid dicitur quod de velle vel absolute possit velle creaturam active facere aliqd esse post non esse vel non esse potest esse sine passo passivo posito ex quo sic ageret. igitur hoc est absolute possibile. Secundo arguit sic firmando. potest creatura quod si posse creare absolute repugnet create hoc est maxime quod necessarie esset quod prius creatura sit infinita. scilicet pro quod si sit necesse absolute. quod autem hoc est ratione tamen producat. scilicet ipsi producti. aut ratione productis aut ratione dista-
tie et terminū a quo terminū ad que. scilicet esse etiam esse

quarti sententiarū

Sed primum non valet. hoc enim non erit
gratuitate. quia omnis terminus creatiois est fi-
nitus. Nec secundum. cum omnis modus cre-
ationis sit finitus quia est aliquid extra deum. Nec
tertium. quia ipsa productio est finita cum sit cre-
atura vel aliquid in creatura. Nec quartum
quia nulla est ibi distantia positiva nec prima-
ria. Et de hoc bene persequitur Scotus contra
Thomam per. q. sup. quarto. et alibi in primo. et
alijs multis locis. Et etiam sicut bene dicit
Ockam illa causa de distantia terminorum nihil
valet. quia si valeret ita concluderetur quod creatu-
ra nihil posset facere. Nam tanta distantia
est inter terminum a quo et terminum ad quem pro-
ductionis naturalis sicut creationis si ali-
qua sit ibi distantia. igitur non apparet ratio
cur potentia creatura necessario debeat esse
infinita. et per consequens cur non sit absolute comu-
nicabilis creature. Tertio arguitur sic. quia
licet deus talem legem naturalem rebus ordi-
nauerit quod vnus angelus non producat alium
angelum. tamen non apparet aliquid contradictionis
cur hoc non possit absolute sicut ignis potest
producere ignem. cum sit perfectiois posse produ-
cere sibi simile. et angelus sit multo perfectio-
ris speciei quam ignis. Quarto probatur quod facta
creatura sepe creatur et deinde quod annihilat.
et arguitur sic. Quicquid conseruat aliquid et
non ex subiecto creat illud quod sic conseruat
sed creatura sepe conseruat aliquid et non ex sub-
iecto. igitur creatur et. maior videtur vera. sed mi-
nor patet de accidentibus que sunt in eucharistia.
que conseruantur a causa naturali non in subiecto
ita bene sicut que erant in subiecto. Ad istam
rationem respondet Ockam in secundo libro dupli-
citer. Uno modo quod accidentia eucharistie
conseruantur a solo deo et non a creatura. Alio
modo quod non est simile de creatione et conser-
uatione. quia aliter agens respicit productum in
actu et aliter non productum. quia ad quodlibet pro-
ducibile non productum est indifferens. et. Non
conceditur quod creatura potest conseruare aliquid
sine subiecto sed non creare. Sed prima
responsio non videtur valere. quia apparet
sensui humano quod illa accidentia conseruantur
a creatura sicut antequam erant sine subiecto.
igitur non est magis negandum quod conseruantur
a creatura postquam ante. ante est notum
cuiuslibet et sequentia tenet. quia in fide christi-
anorum neganda est apparentia sensus natu-
raliter bene dispositi nisi ubi expressa auto-
ritas fidei vel efficax ratio sumpta ex his que

sunt fidei ad hoc cogit. Sicut negamus quod
eucharistia sit panis quous hoc eque appa-
reat post plationem verborum sacramenta-
lium sicut ante. quia ad hoc negandum cogit
expressa autoritas vel ratio. et. sicut patet
intuenti. igitur et. Similiter secunda re-
sponsio non videtur valere. quia probatur quod
conseruare aliquid et non ex subiecto sit creare
D Ad cuius probationem pono aliquas
propositiones. Prima est quod conseruatio
alicuius rei est eiusdem rei continua productio
ita quod omne quod ab alio conseruatur ab eodem
continue producat. Ista propositio manifeste est de in-
tentione Auicene ubi dicitur allegari in secunda
conclusionem. Et patet etiam secundum philosophiam
Aristotelis quia secundum eam non sunt nisi quatuor
modi causarum. scilicet materialis. formalis. effici-
ens et finalis. Sed constat quod conseruare est
causare. et esse conseruatoris est esse causam.
sed hec causalitas non est causalitas mate-
rialis formalis aut finalis vt notum est igitur
est causalitas efficiens. et per consequens conser-
uare aliquid est efficere seu producere illud.
quare et. Secunda est quod omnis productio
alicuius rei non ex subiecto est creatio. bene tamen
verum est quod noua productio alicuius rei non
ex subiecto est noua creatio et productio talis
que non est noua sed continua est continua crea-
tio. Et ita ex duabus propositionibus patet quod conser-
uatio alicuius rei non ex subiecto quous non sit
noua productio tamen est productio continua. et per
consequens quous non sit noua creatio tamen est crea-
tio continua. Unde pro maiori intellectu
predictorum sit hec tertia propositio quod quous istum termi-
ni productio et conseruatio pro eodem suppo-
nant vt iam dictum est tamen diuersa con-
notant. et etiam productio se habet in plus
quam conseruatio. quia iste terminus produ-
ctio dicitur generaliter de illo quod est ab alio
sive de nouo sive non. conseruatio vero so-
lum dicitur de illo quod est ab alio et non de
nouo sic quod non sit ab eo primo sed prius
ab eo. et. Ex his omnibus sequitur qua-
rta propositio quod hec consequentia non valet hoc in-
cipit creari ergo hoc incipit produci. Nec ista. sed
de nouo creatur ergo de nouo producat. Patet quia
ante est verum de accidente eucharistie im-
mediate post consecrationem panis. et per consequens
eodem est falsum. igitur et. Quinto ad prin-
cipale arguitur sic. Appropinquetur hostia
consecrata igni certum est quod ibi producat
tur calor et tamen non in subiecto. Sed

questio prima

non est negandum quod ille calor producat ab
igne cum hoc appareat sensui et fides non co-
gat illud negare. igitur ignis creat ibi calorem.
et. Sexto arguitur quod creatura annihilat
quia appropinquat hostie consecrate aliquid agens
naturale corruptiuum albedinis certum est
quod illa albedo destruetur et per consequens annihilabitur
Sed non est negandum illam destructionem seu
annihilationem esse ab illo agente naturali
cum hoc appareat sensui et. sicut immediate
arguebat igitur et. Sed ad hanc rationem respon-
det Ockam in quarto dupliciter. Uno modo quod
accidens separatum nulla virtute creata potest cor-
rumpi. quia hoc esset per annihilationem. et nul-
la creatura potest annihilare sicut nec creare
et ista ratio non ipse simpliciter tenet in secundo. q. v.
et in secundo q. nona. Sed et est ratio ista
facta de apparentia sensus. Aliter respon-
det quod creatura potest annihilare licet non cre-
are. et rationem diuersitatis assignat qua tra-
se causa breuitatis. Etiam quia ista ratio con-
cedit positum de annihilatione. Sed contra
tra ea arguo probando quod si creatura in casu
posito annihilat quod etiam creatur quod experientia
docet quod si corrumpitur in eucharistia aliqua
qualitas ibi alia introducitur ad partem eius-
dem actus ad cuius partem corrumpitur pri-
ma. Et ita dicendum quod ab eodem actu produ-
citur secunda a quo destruetur prima. vt si
ab igne destruitur frigiditas ab eodem intro-
ducitur caliditas. Et ista secunda ita bene est si-
ne subiecto sicut prima maxime si non ponatur
quantitas distincta a qualitate sic iste
Ockam ponit. Igitur si agens creatur annihilat
vt probatum est. et ab isto processu sequitur quod
etiam creatur. et sic patet conclusio. et. P
Sed contra predictam conclusionem expres-
se videntur esse quedam autoritates sanctorum et
doctorum. Prima est Augustini sup. Gen.
xv. de magnis et. et. de pnis. Angeli nulla
omnino potest creare naturam. et ibidem ca. xx. Cre-
are aliquam naturam tam nullus angelus quam nec
seipsum creare potest. Si ergo non potest angelus nec
aliqua inferior creatura. Secunda est Da-
mas. ca. xvij. Qui dicunt angelos esse cre-
atores alicuius nature sunt omnes filii diaboli.
Tercia Athanasij li. suo contra arru. po-
nentem. esse creaturam. Creaturam creatricem
esse non posse nulli omnino esse estimo ambiguum.
Quarta Hugonis de sacramentis
li. primo. pre. vj. ca. vii. De nihilo facere ali-
quid sive de aliquo nihil solus deus potest. Dul-

te alie possent induci sed iste videntur magis
explicite. Ad istas autoritates et omnes simili-
les potest responderi quod intelliguntur de potentia na-
turaliter ordinata et creature naturaliter in-
dita. et sic sunt per secundam conclusionem. sed per
eas non negatur quin creatura possit creare
vel annihilare de potentia simpliciter absoluta
et facto aliquid miraculo propter vel per potentiam na-
turaliter ordinatam. et hoc non est contra predictam
tertiam conclusionem. Vel aliter potest dici
quod nulla creatura potest creare vel annihilare
autoritative se sola et virtute propria. sicut po-
nit prima conclusio. et sic potest intelligi predicta
cre autoritates de quibus potentia siue or-
dinata siue absoluta. sed tunc non sunt con-
tra tertiam conclusionem. Nec de secun-
do articulo.

Quantum ad tertium articulum vi-
dendum est verum sacramenta legis noue sint
perfectiora sacramentis legis antique. Circa
quod tria videnda sunt. Primo quod sit sacramen-
ti definitio. Secundo quod antiquum referat cir-
cuncisio. Tertio ex his patebit huiusmodi articuli
ratio. Ad videndum enim differentiam sacro-
rum veterum et nouorum prout est videndum de circun-
cissione vt ipsa referat gratiam. quia de hoc tra-
git magis in prima distinctione huiusmodi quarti. et ter-
cia ratio an oppositum quod. Primo igitur circa
definitionem sacramenti notandum est quod secundum
Aristoteli. posteriorum duplex est definitio.
Vna est exprimens ad rem. Alia exprimens quod
nois. Primo modo nihil diffinit nisi sit res
vna. et si sit vna vnitate compositionis prout
diuersarum rationum sicut materie et forme. tunc
proprie diffinitur per genus et differentiam essentia-
lem. que diffinitio vocatur diffinitio quod dicitur
vna. Si vero sit res simplex sicut angelus vel
aita aut res vna vnitate compositionis prout
eiusdem rationis sicut caliditas vel frigiditas tunc
non potest diffiniri diffinitione quod dicitur
vna. sed bene diffinitione descriptiua que datur per
genus et differentiam vel differentias acci-
dentales et per multos conceptus quod quilibet est in
plus et totum in eque. Secundo autem modo potest
omne vniuersale diffiniri quod quod significet in
recto vel in obliquo. eo quod per omni nomine potest poni
noia distincte significantia illa que significatur
per vnum nomen. Ad positum ergo dico quod
sacramentum non potest primo modo diffiniri. quia
non est aliqua res vna. et hoc requiritur vt
diffinatur illo modo. sed bene diffinitur se-
cundo modo. scilicet diffinitione quod dicitur
nois.

quarti sententiarū

Et sic diffinit magister sacramentū q̄ est inuisibilis gratie uisibilis forma. Et Augu. r. de tri. ca. v. Sacramentū est sacre rei signū. Secūdo notandū est q̄ Scotus. ij. q. quarti exponendo p̄dictā diffinitionem magri diffinit sacramentū sic. Sacramentū est signū sensibile gr̄am dei vel effectū dei gratuitū ex institutione diuina efficacit signans ordinatū ad salutē hominis uiatoris. Et in hoc q̄ dicitur efficaciter includit t̄z certitudinaliter q̄ p̄nostice. Et fm̄ h̄ ut dicit est intelligēda diffinitō magistri. Un̄ cum in ea ponit forma debet intelligi p̄ signū. sicut ymago. Hercules dicitur forma eius. Quā aut̄ dicit uisibilis. capis̄ ibi p̄ sensibili cuiuslibet sensus. q̄ uisus est excellētiōr oī sensu z pluriū differentiaz p̄gnosci tius fm̄ p̄m̄ p̄mo metha. Ponit aut̄ ibi inuisibilis gr̄a p̄ effectū dei gratuito interiōri ordinato ad salutē hoīs uiatoris. Nō em̄ oportet q̄ semp̄ res sacramenti sit gr̄a existens in ania. sicut patet in eucharistia. Debet etiam in dicta diffinitione suppleri ex institutione diuina contra signū signans naturaliter. z efficaciter contra signū equi uocum seu dubiū z cōtra signum sequens naturaliter signatū. Tercio notandum est q̄ De kam p̄. q. q̄rti diffinit sacramentū q̄ est signum signans effectū dei gratuitū. Et dicit q̄ hec oratio non predicat nō nisi de sensibilibz. si t̄m̄ deus institueret sp̄ualia ad signandū dei effectū gratuitū tunc illa eis p̄teret sicut modo sensibilibz. ideo in illa diffinitione nō ponit sensibile ut possit esse cōis tam sensibilibz q̄ sp̄ualibus q̄bus potest diffinitū p̄terere. Et in hoc bñ dicit ut mihi uideatur z ualde p̄cordat cuz illa diffinitōne Augustini. sacramentū est sacre rei signum. intelligēdo p̄ rem sacram effectū dei gratuitū. Sed t̄m̄ diffinitio sco ti uidet p̄pletioz z magis circumstantiona ra ad differentia signoz q̄ nō sunt sacramēta. R̄. His p̄missis ponam tres p̄clusiones. Prima est q̄ licet possibile sit dō de potentia absoluta culpam delere originale aut aliam qualibet mortale sine infusione gratie vel collatione cuiuscūq̄ positi ui uere repugnātis illi peccato. v̄puta originalis iusticie. tamen de potentia ordinata hoc non est possibile. Primā p̄m̄ diffin se pbat Scotus sup̄ q̄rto. q. v. Et stat p̄ncipale motiū in hoc. q̄ aliquis potest sic

ri de peccatore nō peccator per solam liberam dei acceptationē. et licet circa istā materiam plura possint dici tamē transeo. q̄ de his magis spectat videre supra p̄m̄ libru in materia de gratia. Secūdam p̄ez cōclusionis q̄ magis est ad p̄positum p̄bo sic q̄ licet absolute sine p̄traditione possit eē mediū in specie humana inter filiū regni z filiū p̄ditionis scilicet homo in puris naturalibus. tamen fm̄ legem ordinatā post lapsum nullum est mediū inter gratiū qui est filiū regni z ingratiū seu peccatorē mortale qui est filius carceris. igit̄ fm̄ legē ordinatam nō est possibile q̄ aliq̄s sit sine peccato mortali z non habeat gr̄az. q̄ fm̄ augustinū. r. de tri. ca. r. v. Gratia est q̄ diuidit filios regni z p̄ditionis. q̄re zc. S

Secunda cōclusio est ista q̄ sicut in circumcisiōe debebat originalis culpa. sic in ea conferebatur gratia. Prima pars supponenda est tanq̄ doctrina sanctorū. et etiam ad hoc est ratio. q̄ nullo tempore deus dimisit genus humanū. z maxime illos quibus dedit legem sine remedio cōtra peccatum z necessario ad salutē. sed in lege moysi non uideatur aliud remediū p̄tra originale peccatum nisi circumcisiō. igit̄ zc.

Sed circa secundā p̄tem p̄clusionis sciēdum est q̄ d̄ ea est duplex opinio. Quidam dicunt q̄ de facto in circumcisiōe debebat culpa originalis z non p̄ferre batur gratia. Et hoc dicunt p̄pter auctoritates que uident negare gratiam a sacramētis uel. le. si cut est illa glosa ad Ro. iij. q̄ dicit q̄ in circumcisiōe peccata solum dimittebantur sed gr̄a ad bñ opandū adiutrix nō p̄stabat. Et illa auctoritas Augustini. sup̄ ps. vij. ubi dicit q̄ sacramēta uel. legi t̄m̄ p̄mittebant z significabāt. hec aut̄ dant salutē. scz sacramēta noua. Alij autem dicūt q̄ p̄ncipalr instituta fuit circumcisiō p̄pter deletionē culpe originalis ex p̄nti ad gratiam p̄ferendā z p̄ tanto dicitur nō p̄ferre gr̄am q̄ non ex p̄ncipali institutione sed concomitāter.

Cōtra p̄mā opinionē apparet satis ex secūda p̄te p̄me p̄clusionis q̄ in circumcisiōe cōferebatur gratia. z ad hoc etiam sunt auctoritates p̄ma Augustini in libro de nuptiis z p̄ncipiscētia. z ponit de p̄se. dil. iij. Et q̄ instituta est circumcisiō ad purgationē peccati ueteris ualebat magnis z puulis sicut baptisimus ualere cepit ex quo institutus

questio prima

est quod non esset nisi conferret gr̄a. Item Beda sup̄ illud Luce. ij. postq̄ summam zc. salutare curationis auxiliū circumcisiō in lege agebat q̄d̄ bap̄tismus tpe gratie cōfueuit. igit̄ zc. Sed cōtra secundam opinionē pbat q̄ in circumcisiōe intēdebat gratia. quia agens fm̄ rectam rōnem p̄ncipalius intendit p̄fectionem q̄ carentiam imp̄fectionis. quia non intendit illam carentiam nisi p̄pter p̄fectionē. igit̄ zc. Tercia p̄clusio est q̄ licet sacramēta noua sacramētis antiq̄s sint p̄fectiora tamē hoc non est ideo q̄ in solis sacramētis nouis conferat gratia. Prima pars patet. quia legis p̄fectionis sacramēta sunt p̄fectiora. Secūda pars patet. q̄ etiam in antiq̄s sacramētis conferebat gratia sicut iam p̄batum est de circumcisiōe. igit̄ zc.

Hic est ergo dubitatio in q̄ sacramēta noua sunt alijs p̄fectiora cū in alijs conferebat gratia sicut confertur in istis. Item q̄d̄ dicendū ad auctoritates supra tractas que uident negare gratias a sacramētis antiq̄is. Pro solutione istoz notanda est q̄dam distinctio quam ponit Scotus. s. q̄ sacramentū potest capi p̄prie z improprie. Modo in lege moysi fuerūt multa sacramēta improprie dicta. sicut purgationes ab immundicijs z tractis. uel tactu mortui z a lepra z sic de alijs. Erant etiam ibi q̄dam sacramēta improprie dicta alia a p̄dictis tamen plus accedentia ad p̄fectionē sicut erāt oblatiōes hostiarū. hec em̄ pertinebant ad cultūz latrice pro tpe illo q̄ de sic uoluit coli. Et iste scz purgatiōes et oblationes dicebantur cerimonie uel cerimonialia sacramēta. Et de istis potest p̄cedi q̄ nō dabāt gr̄am tanq̄ signa efficacitā respectu gr̄e modo q̄ expositū est efficaciter i diffinitōne sacramēti. imo etiā dixerūt aliq̄ q̄ nec in illis p̄ferrebat gratia p̄ modū meriti. sed istud uideatur nimis durū q̄ aliq̄s ex obedientia seruet dei p̄ceptum cuiusmodi erant p̄cepta de p̄dictis cerimonis in lege z t̄m̄ q̄ nō mereat gr̄am uel augmētūz eius si eā habeat p̄us. q̄ licet in illis non p̄ferret gr̄a ex uirtute opis opati sicut fit in sacramētis p̄prie dictis. t̄m̄ in illis p̄ferrebat uirtute opis opantis. i. s̄tute boni motus interioris tanq̄ meriti. S̄z p̄ter illa adhuc in lege erat circumcisiō que fuit proprie sacramentū. in ea em̄ cōferebat gratia uirtu

te operis operati ita q̄ non requirebatur in suscipiente bonus motus interior qui mereretur gratiam. sed sufficebat q̄ suscipies eam non poneret se obicem. Et si sint alia quia dicta sanctorū aut doctorū negātia gratiam a sacramētis antiq̄is loquēdo non solum de sacramētis improprie dictis sed etiam de circumcisiōe. illa possunt tripliciter intelligi fm̄ triplicem comparationem perfectionis sacramentozum nouozum supra antiqua sacramēta.

Primo modo potest intelligi q̄ circumcisiō non conferebat gratiam nec alia sacramēta antiqua. id est parnam gratiā conferebant respectu baptisimi et aliozū honozum sacramentozum. Secūdo modo potest dici q̄ non conferebant gratiam scz que esset immediata dispositio ad gloriam. quia illa gratia non aperuit ianuam regni. sed hoc non fuit ex defectu illozū sacramentozum. sed quia fuerunt tempore quo nondum erat p̄cium solutum. id est ante passionem christi. Unde ita fuit tūc de sacramētis nouis. Nam licz omnia sacramēta tam noua q̄ antiqua habuerūt efficaciam a solo deo tanq̄ a causa p̄ncipali. tamen a christo patiente siue a passio ne christi habuerūt efficaciam tanq̄ a causa meritoria sicut probat Scotus i quar. to. p. questi. ij. distinc. Modo sicut ipse dicit ibidem quia obsequium iusticie de facto exhibitum ad maius acceptatur q̄ ipsum solum p̄uisum. Trinitas uero in sacramētis antiq̄is conferebat gratiā merito passionis christi tanq̄ ab ea p̄uiso. ipsa autem nunc in sacramētis nouis cōfert gratiam merito passionis christi tanq̄ iam exhibitio. Ideo maiorem efficacitā habent sacramēta noua q̄ antiqua. Et etiā noua maiorem habuerunt efficaciaz post christi passionem q̄ ante. quare perfectio ra fuerūt post q̄ ante. Tercio modo potest intelligi q̄ circumcisiō non conferebat gratiam. quia non uniuersaliter cuiusq̄ suscipienti. ipsa enim forte ex sua institutione determinabatur ad certum gradum gratie ita q̄ ultra illum non conferebat. et si tantum gradum inueniebat in suscipiente tenibil conferebat eidem. Et iste uicimus modus apparet de intentione magistri. Unde cum ipse dixerat q̄ in circumcisiōne gratia non dabatur. statim ipse subdit

quarti sententiarum

vt in baptismo. Et causam reddit. quia qn
tuncunq; iustus accedit ad baptismum.
vltiorum ibi accipit gratiam supple nisi
tantum habeat q; maioram habere no; pos
sit sed sic non erat de circūcisioe. Un; abra
he iam iustificato signaculū tantū fuit z ni
hil ei cōtulit supple p modū sacramēti. qz
iam habebat illū gradū ad quem determi
nata erat circūcisio z ad quē poterat p̄tu
te opis operati. sed tū ei bene p̄tulit virtute
opis opantis. quia credendū est q; act^o cir
cūcidendi ex obedientia dei z caritate p̄ce
dens fuit ei valde meritorius sicut imola
tio ysaac. Licet ergo in circūcisione non
semp; daret gratia tamē ipsa erat verum et
certū signū gr̄e. vel in fieri si nō erat ober.
vel in esse sicut in Abrahā. z ita de circūci
sione z baptismo christi. **E**x predi
ctis patet q; sacramenta noua tripl̄r perfe
ctiora sunt antiq; sacramentis. sed adhuc
quarto sunt p̄fectiora. quia licet omnia sa
cramenta sint instituta a deo tamē antiq; a
deo instituta fuerunt mediante alio. quia
fm apostolum lex per angelos data est in
manu mediatoris. Noua vero sacramen
ta a christo vero deo immediate instituta sūt
vt de singulis patet. De baptismo **Mat**
thēi vltimo. **Ite** baptizantes zc. De eucha
ristia **Matthēi** vicesimo sexto. in cena. De
confirmatione **Johannis** vicesimo. **Acci**
pice spiritum sanctum zc. vel **Actuum** se
cundo. De penitentia **Johannis** vicesimo.
Quorum remisit peccata zc. De extre
ma vnctione non apparet vbi fuerit in
stituta. tamen **Barci** sexto legitur q; apo
stoli vngebant infirmos zc. quod non fe
cissent nisi ex institutione christi. De matri
monio **Barci** octavo apparet q; christus
approbat illud quod deus in statu innocē
tie per os **Ade** publicauit. De ordie **Mat**
thēi vicesimo sexto. **Hoc** facite in meam zc
Et **Johannis** vicesimo. **Quorum** remisit
peccata zc. **Et** hoc verum est fm tho
mam et **Scotus**. Quod tamen non tenet
dominus Armanacus libro suo de questi
onibus armenozum **Sz** de hoc z de alijs
in suis locis videbitur.
Et hoc de tercio articulo. **Ad** rationes an
te oppositum patet ex dictis quid dicendū
sit zc. **Et** hoc de questione.

Questio secunda.

Via in secun

Quia distinctione huius q̄rti
magister incipit tractare in
speciali d; baptismo christi
ideo quero **Utrum** baptis
mus christi sit ad salutē necessari^o cuiuslibet
viatori. **Arguit** primo q; nō. **Null^o** bap
tismus christi est ad salutem necessari^o via
tori. **igitur** q̄stio falsa. p̄na est clara. **Et** aū
patet p̄mo de necessitate absoluta. qz clar
est q; deus possit de potētia absoluta salua
re aliquem non baptizatū. **Secdo** d; neces
sitate ordinata. quia clarū est q; de lege or
dinata baptismus fluminis nō est ad salu
tē necessari^o viatori. **Nā** p; baptismum san
guinis p̄t saluari. sicut patz de innocētib;
z ita arguit de quolibet baptismo inducti
ue. igitur nullus zc. **Secdo** arguit sic
Qui baptisati fuerūt baptismo **Johānis**
nō tenebant itez baptisari baptismo chri
sti igit zc. p̄na est clara. z aū patz p; m̄gr̄m
in fine secūde distinctōis. vbi dicit. q; spem
posuerūt in baptismo **Jo. z** pa. z fi. z. ff. cre
debant nō sunt postea baptisandi. **Ter**
cio sic **Circūcisio** aliqui sufficiebat ad salu
tē. qz z peccatū debebat z gr̄am p̄ferēbat vt
dictū est in p̄cedenti q̄stione. **Sed** ip̄s
p; institutionez baptismi nō euacuauit nec
reuocauit circūcisionē. **Tum** p̄mo qz ip̄s
dicit **Mat. v.** **Non** veni soluere legē s; ad
implere. **Circūcisio** aut data fuit in lege
Hei. xvii. **Tum** secundo. qz **Hei. xvii.** da
ta fuit **Abrahę** circūcisio in fedus sempit
nū. ergo semp; mātura. **Tum** tercio. qz de
instituit circūcisionē. nec apparet vbi eā re
uocauerit. imo x̄ps eā seruaui toto tpe vi
te sue. nec alius a deo p̄t aut potuit eā re
uocare. igit; ipsa adhuc sufficit ad salutem.
z p; nō est necessari^o baptism^o zc.
Oppositū patet **Joh. iij.** **Nisi** q; renat^o
fuerit ex aqua zc. **In** ista q̄stione erūt tres
articuli sicut in alijs. **In** primo articulo
videbitur q; sit baptismi diffinitio. **In** se
cundo articulo videbit de p̄ncipali ques
to. **In** tercio articulo vtrū p; institutōez
baptismi euacuata sit circūcisio. qz de isto
tangit in tercio argumento añ oppositū q;
B **Quantū** ad primū articulū ponē
da z exponēda est baptismi diffinitio q; fm
doctores p̄t dari sic. **Baptism^o** est ab

questio secunda

lutio hominis viatoris. nec actualiter nec
habitualiter dissentietis. facta in aq; elemē
tari fluida ab alio simul ablute z p̄feren
te certa verba a x̄po instituta cū intentōne
faciendi quod intendit facere ecclesia chri
stiana. **Et** hac em; diffinitione patet q; d;
sit materia z quid forma baptismi. sic loqn
do sicut doctores loquunt d; materia z for
ma sacramenti. **Patet** etiam que sit perso
na ministrans vl; p̄sona suscipiens bap
tismi. **Primo** em; patz que sit materia bap
tismi. quia aqua elementaris fluida. p; hoc
q; dico elementaris excluditur q; cūq; hu
mor mixtus mixtione que variat speciem
aque z de quo aqua dicit equinoce. sic aq;
rosacea vel vna que est colatura sanguis
vl; ceruisia maxime bona que bene nutrit
Ubi s; mixtio non mutat aquam a specie
sua aqua est conueniēs ad baptismū. sicut
est in aqua mixta per p̄fusionē p̄tium ter
restrium iuxta positaz vel aliarum manen
tium in suis speciebus vt aqua maris. liti
uū vl; aqua sulphurea. **Ubi** s; dubiū ē
de mixtione an variaret sp̄m aque vel nō.
vt in farina z in bzodio carniū et in aliq;
bus ceruisijs aut alijs similibus. de quo n;
ad theologum sed ad p̄hm vel ad medicūz
p̄inet iudicare. tunc in tali dubio via cer
tior est tenenda zc. **Per** hoc autem q; dico
fluida excluditur congelata vt nix vl; glaci
es. z generaliter omnes aque que licz ma
neant in specie sua tamē per iuxta positōez
grossoz corpoz vel alias efficitur tam sp̄s
sa q; non potest abluere vt lutum talia si q;
sunt similia. **Si** autem querat cur bap
tismus fiat potius in aqua q; in aere. cum
aer sit cōmuni^o q; aqua. **Dico** q; sola ra
tio est diuinum b̄nplacitū q; ita voluit or
dinare. **Ad** hoc tamen sunt congruētie.
Primo quia aqua est magis frigida. **Se**
cundo quia ipsa est magis humida. **Ter**
cio quia ipsa est lucida. **Quarto** quia satis
cōmuniter habita. **In** p̄mo signat cōcupi
scentie extinctio. in secūdo signat gratie in
unctio. in tercio significat fidei illustratio
in quarto signat baptismi cōmunis obliga
tio. **Aer** autem nō habet omnes predictas
conditiones. z etiam non est elementū res
stans tactui sicut aqua zc. **Est** igit; bap
tismus ablutio hominis facta in aqua ele
mentari fluida. **Et** dico ablutio nō p̄fusio
nec aspersio nec immersio. quia requirit z

sufficit q; sit ablutio seu lotio. z nō dico vni
ca vel trina. quia quelibet sufficit ad neces
sitate sacramenti. sed minister tenet sua
re modum ecclesie in qua baptisat aliter q;
uiter peccat. **E** **Ex** his sequunt aliq;
correlaria. **Primo** sequit q; puer non p̄t
baptisari existens in vtero matris fm oēs
partes. nec sufficit q; mater baptizaretur.

Ratio est nō illa quā **Thomas** assignat
scz quia est coniunctus cause corruptōnis
vt p̄bat **Scotus**. sed quia baptismus ē lo
tio seu ablutio que fieri non potest in vte
ro matris. **Si** aut; puer apparet extra vte
rum matris fm p̄tem p̄ncipalem vt caput
tunc potest baptisari. nec oportet ipsum
postea rebaptisari. **Si** s; fm partem mi
nus p̄ncipalem vt manū vel pedem il
la pars est baptisanda quia in ea est tota a
nima vt dicit **Scotus**. licet quidaz dicāt
oppositum. **Si** tamen puer postea nascat
vnius plenarie potest baptisari sub condi
tione. **Si** autem mortuus fuerit non est ei
neganda ecclesiastica sepultura. **Tum**
ergo dicit baptismus est ablutio hominis
intelligendū est fm totum corpus vel par
tem p̄ncipalem vel etiam quācūq; i ca
su necessitatis fm **Scotum**. **Secundo**
sequitur q; si paruulus corio inuolueret z
poneretur in aqua. **Ita** tamen vt aqua nō
tangeret corpus eius sed corium solum nō
esset baptisatus. sed si tangeret corpus essz
baptisatus. si alia ad baptismū requisita fi
erent. **Sed** **scotus** dicit q; si p̄ceretur de
ponte non esset baptisatus quia talis pie
ctio non est ad vitam nec ad lotionē. s; ad
mortem. **Holcot** tamē dicit q; si hoc fieret
in casu necessitatis z puer moreretur ip̄s sal
uaret; deo perficiente illud quod ab homi
ne fit imperfecte. si autem euaderet mortem
esset sub conditione baptizandus. **Ter**
cio sequitur q; aqua inbibita in sp̄gia dū
est ibi si contingat carnem p; contactū sp̄o
gie non est sufficiens materia baptismi. qz
talis contactus non est lotio sed cōtactus
aque fluide libere contingentis securi z se
parātis int; cutez z aliud corp^o vt dicit **leo**
tus. **Quarto** sequitur q; si quis in casu
necessitatis puerum in calato positum cūz
corda immergat in aqua putei. faciendo
alia requisita. talis est vere baptisatus z nō
rebaptisandus. quia non oportet q; bap
tisatus tangatur immediate ab aliquo hoīe
A

quarti sententiarū

sed sufficit q̄ laueſ zc. Et sic patet de materia baptismi. **D** Secundo ex predicta diffinitione patet que sit forma baptismi. quia certa verba a christo instituta ista scz. Ego baptizo te in nomine patris z filij z spūs sancti amē. In quibus verbis quā notantur. Primo p̄sona baptizans ego. Secundo actus exercitus. baptizo. Tercio p̄sona baptizata. te. Quarto inuocatio trinitatis. in nomine patris. zc. Quinto deprecatoria oratio. amen. id est ita fiat. de quibus quinq̄ primū z vltimū scilicet ego z amen non sunt simpliciter de necessitate forme nec de essentia. sed de decentia. Un̄ non ponunt in euangelio Marci vltimo vbi est institutio baptismi. Etiam licet de essentia forme baptismi sit ipsa exprimat actum exercitum z p̄sonam baptizatam qz exprimunt in euangelio vbi dicitur baptizantes eos. tamen non est de essentia quia duo exprimant sub verbo prime persone z p̄nomine secunde. dicendo. baptizo te. qz nec sic in euangelio exprimunt nec greci sic exprimunt. sed dicunt. Baptizetur seruus xpi in. zc. z tamen baptizati ab eis non rebaptizantur. Verū tamen a tempore cōstitutionis Alexandri que habet extra d̄ baptismi et ei⁹ effectu. ca. Si quis. illa forma superius posita saltem quo ad quatuor p̄ma puncta a ministro ecclesie romane est seruanda aliter grauer peccat. Et dico saltem quo ad quatuor prima puncta. qz illa dicitio amen in dicta constitutione non ponitur. ideo soluz est de honestate. Dico etiā a ministro ecclesie romane zc. qz forte greci tenendo formam suam non peccant. Et hoc si ecclesia romana permittat z non exprohbeat eis prohibeat vti ea. sicut diceret de vnica vel trina immersione fm vsū z cōsuetudinem diuersarum ecclesiarum. Et dixi. forte non peccat. quia nescio si de hoc sit prohibitio zc. Ad hoc autem q̄ predicta verba sint debita forma baptismi non oportet q̄ illa met proferantur sine quacūq̄ mutatione vocis. quia verba alia q̄ latina possunt esse forma baptismi. Et similiter non quelibet mutatio illoz verborū in latino viciat formam sed sufficit z etiam requiritur ad debitam formam q̄ in ipsa maneat significatio completa dictorum verborū ita q̄ non fiat mutatio circa significationē vel modum significandi. Ideo si diceret.

baptizo te in nomine genitoris z geniti z spiritus almi non esset baptismus. quia licet ista nomina supponant p̄sonis tamē principaliter significant notiones. nec d̄ baptizari in nomine trinitatis z vel patris vel christi. Et licet aliquando liceret in nomine christi baptizare scilicet ex speciali dispensatione vt nomen christi amplius promulgaretur. sicut Act. ij. r. z. r. Patet tamen q̄ istud amplius non licet. Si tamen de scō istud fiat dubitatur Scotus vtrum sit baptismus z non est ausus dicere q̄ sit baptismus nec etiam q̄ non sit baptismus. quia dicit ipse. Non lego vbi fuerit illa dispensatio reuocata Ideo reputat dubium vtrū sit baptismus vel non. Et dat remediū q̄ sic baptizatus in nomine xpi sub conditione rebaptizetur in forma communi. Sed videtur mihi q̄ hic non est reputandū dubium. quia licet non legat quando et vbi illa dispensatio fuerit reuocata. tamen censetur fuisse reuocata quando causa dispensationis cessauit. scz quando nomen christi fuit sufficienter promulgatum. Unde ab illo tūc nec illa forma licuit nec valuit. Et licet dubium sit quādo illud primo fuerit tamen iam non est dubium quin ita sit.

E Forma igitur supra dicta tenenda ē. que tunc valet quādo nō sit circa eaz mutatio que impediatur eius significationem. vel modum significandi. Unde circa illaz formam vocalem potest fieri mutatio tripliciter. Primo fm substantiam orationis plate scilicet cōmutando vel corrupendo. Secundo fm quantitatem scz addēdo vlt̄ diminuendo. Tercio fm ordinē verborū. scilicet interponēdo vlt̄ transponēdo. Et sic licet tribus modis generaliter tamē sex modis specialiter pōt fieri predictorum verborum mutatio. Et fm hoc ponam sex regulas. Prima est q̄ si circa substantiam dicte orationis vocalis fiat mutatio per totalem mutationem vocum manente penitus eadem significatione hoc nihil nocet. quia in omni lingua baptizari potest. Sz si mutetur significatio talis obest sacramēto. vt si dicatur abluo istum in virtute genitoris vel trinitatis vel christi. Secunda regula est q̄ si circa substantiā dicte orationis vocalis fiat mutatio per partialem corruptionem alicuius dictionis sic q̄ nō maneat eadem significatio. nec fm p̄mari

questio secunda

am institutionem illius. nec fm transumptionē cōmunis vsus tunc talis corruptio nocet. Sed si maneat eadē significatio nō fm p̄mariā impositionē tamē fm accommodationē vsus maxime apud simplices. tunc talis corruptio non obest. Vt si dicatur baptizo te in no. patra z filia z spūs sancta de p̄seca. distinctiōe q̄nta retulerit zc.

Tercia regula est q̄ si circa quantitatem dicte orationis fiat mutatio alicuius p̄ additionē cum intentione mutandi formā ecclesie tunc nihil fit. vel etiam cum intentione introducendi errorem sicut fecit arrius vt dicēdo. in noie patris maioris z filij minoris zc. Si autē fiat ex simplicitate vlt̄ de uotione non impedit. Vt in noie patris zc. z beate marie vel beati nicolai. melius est tamen a tali deuotione abstinere. Quarta regula est q̄ si circa quantitatem dicte orationis fiat mutatio p̄ diminutionē alicui⁹ z fiat voluntarie tunc impedit. Si autem inuoluntarie vt quia baptizans moritur vel impeditur ante prolationē cōpletam tunc pie creditur q̄ summ⁹ sacerdos supplet defectum. z si sic baptizatus moritur saluabitur z gaudebit ecclesiastica sepultura. si vero viuat debet sub conditione rebaptizari.

Quinta regula est q̄ si circa ordinē dicte orationis fiat mutatio per transpositionē dictionū. z hoc fiat ex simplicitate tunc non nocet. Si autē ex malicia vt quia sic faciens nō intendit seruare ordinem ecclesie tunc impedit. Sexta regula est q̄ si circa ordinem dicte orationis fiat mutatio p̄ interpositionē. z illa sit magna. ita q̄ fm vsū intentio z actus prolationis non debet iudicari vnus tunc non est baptismus. sed si sit parua interpositio per silentiū vel tussim tunc non nocet etiam interpositio nominis p̄mari quod tunc imponitur paruulo nec obest nec prodest sacramento. Et hec de forma.

Tercio principaliter ex supra dicta diffinitione patet quis sit minister conueniens huius sacramēti per hoc q̄ ibi dicitur ab alio supple homine viatore viro scilicet vel muliere simul proferente verba z abluente cū intentione zc. Ex q̄ patet q̄ ex parte ministri quatuor conditiones requiruntur. Prima est q̄ sit alius ab eo qui baptizatur. quia ideo hō non potest seipsum baptizare. Extra d̄ baptis. z eius effectum. Debitum. Probatum exēplo auctori-

tate et congruentia. Secunda conditio est q̄ minister sit homo viator vir scilicet vlt̄ mulier. Unde generaliter congruus est q̄ minister baptismi sit suppositū humanū in statu vie. quia christus existēs homo viator instituit baptismum. Secūdo quia apostolis existētibz viatoribz dedit ministeriū baptizandi. Tercio quia p̄ baptismū efficitur quis membrū ecclesie militantis. Ideo debet dari ab eo qui est de ecclesia militante. Et ideo de cōmuni lege ad hoc q̄ aliquis sit debitus minister baptismi z q̄ ab eo reputetur dari baptismum requiritur z sufficit suppositum humanū in statu vie. Ex quo sequuntur aliqua correlaria. Primo sequitur q̄ de cōmuni lege spiritus angelicus vel hūanus vlt̄ etiaz purus homo beatus vel damnatus nō potest baptizare. Unde baptizat⁹ a spiritu vlt̄ homine damnato simpliciter non debz reputari baptizatus nisi per speciales relationem constaret q̄ hoc fecisset ex precepto dei. sed baptizatus a spiritu vel homine beato si constaret q̄ esset beatus simpliciter debet reputari baptizatus. quia ille nullū officium vsurpat sed omnia que operatur facit cū diuina approbatione. Secundo sequitur q̄ de cōmuni lege mulier potest baptizare. de consecra. distin. iij. Mulier. tamē mulier non debz baptizare p̄sente viro nec vir laycus p̄sente clerico. nec vir cleric⁹ vel in alijs ordinibus constitutus p̄sente p̄sente bitero. Sacerdos autē hoc potest p̄sente episcopo quia hoc est officium suū quod nullus alius debz facere nisi in casu necessitatis vlt̄ nisi vbi se redderet indignū vt si non veller in casu necessitatis. baptizari nisi daretur sibi pecunia. nihil enim sibi debet dari ex pacto. ij. q. j. Sed idem est faciendum ac si nullus sacerdos p̄sente esset. ij. q. j. baptizandis. Tercio sequitur q̄ de cōmuni lege quantūcūq̄ malus heretic⁹ vel infidelis potest baptizare. dum tamen habeat intentionē faciendi quod ecclesia intendit facere. etiam si nihil credat de veritate sacramēti tamen a malo ministro. s. heretico excommunicato vel fornicario notorio non debet recipi sacramenta nisi in necessitate. Tercia conditio ex parte ministri requisita est q̄ ipse simul abluat et proferat verba. Un̄ tota forma verborū debet tota proferri ab vno. et etiam qui p̄fert

quarti sententiarū

verba debet simul abluere et proferre. quia sacramenta ecclesie sunt sacramenta unitatis et diuini non debent. de consecratione dist. ij. Quia passus. Ex quo patet solutio vnus casus qui communiter ponitur scilicet quod si mancus debita verba proferat et mutus abluat puer non est baptizatus. Nam tunc proferens verba diceret falsus. Etiam sacramenta ecclesie que ad illa que sunt necessitatis non recipiunt diuisionem sed bene quo ad ea que sunt solennitatis etc. Quarta conditio ex parte ministri requisita est debita intentio scilicet faciendi quod ecclesia intendit. Et secundum Scotum non requiritur intentio actualis nec sufficit habitualis sed virtualis. hoc est quod baptizans quandoque habuerit intentionem actualem ex qua descendat actus baptizandi. **B** Quarto ex supra dicta definitione patet que sit persona suscipiens baptismum. quia homo viator scilicet vir vel mulier. nec actualiter nec habitualiter dissentiens. Scotus vero dicit aliquando consentiens vel nunquam versus libero arbitrio. quia secundum eum in habente usum liberi arbitrii requiritur consensus. imo dicit quod forte non sufficit consensus habitualis sine actuali. Quicquid tamen sit de hoc certum est quod requiritur in baptizato quod non sit dissensus. Unde circa hoc possunt poni aliquae propositiones. Prima est quod si baptizandus sit paruulus non requiritur consensus nec ipsius nec parentum. Unde inuitis parentibus possunt paruuli baptizari. non tamen debent baptizari inuitis parentibus alterius secte sicut iudeis vel paganis. Et hoc maxime a persona priuata. quia parentes habent ius in filios quod non debet eis tolli a persona priuata etc. Scotus tamen dicit quod persona publica sicut princeps si tolleret a iudeis filios paruulos et eos faceret baptizari et religiose educari bene faceret. dummodo hoc faceret cum bona cautela scilicet ne parentes precognoscentes hoc prius occiderent paruulos. imo quod est plus quam religiosum esset illos parentes cogere minus et terribus ad suscipiendum baptismum et ad seruandum postea susceptum. Et hoc ipse declarat et respondet ad oppositas rationes etc.

Secunda propositio est quod si baptizandus sit adultus perpetuo furiosus stultus vel insanus mentis aut nunquam versus libero arbitrio de ipso est idem iudicium sicut de puulo.

Tercia est quod si baptizandus sit adultus furiosus stultus aut insanus mentis que tamen non fuit semper talis sed habet lucida intervalla tunc requiritur quandoque habuerit intentionem baptizandi. vel saltem quandoque non habuerit contrariam intentionem. Et ideo amens vel dormientes si ante furiam vel somnum habuerint contrariam voluntatem non recipiunt sacramentum cum in somno vel in furia baptizant. Si vero ante innotuit eorum voluntas possunt in articulo necessitatis baptizari. etiam si furiosus tunc contradicat. Si autem non sit in articulo necessitatis debet in furioso expectari lucidum intervallum.

Quarta propositio est quod si baptizandus sit adultus sane mentis et de facto vtens libero arbitrio requiritur quod non sit in eo dissensus nec actualis nec habitualis. Et hoc est certum. imo secundum Scotum requiritur consensus aliqualis. Et sicut dicit Holkot in tali requiritur intentio et fides et voluntas sacramentum recipiendi absoluta vel conditionata. Unde si quis omnino cogere ita quod simpliciter esset coactionis nihil fieret. Si tamen sit voluntarium mixtum. sicut si per meum inducitur tunc recipit sacramentum sed non rem sacramenti. Ex his patet quod dicendum de eo qui sicte accedit ad baptismum. **D** Unde de hoc sit hec quinta propositio quod sicte accedens ad baptismum sic quod ostendit se velle recipere baptismum eo modo quo ecclesia intendit eum conferre et tamen oppositum habet in animo. nec sacramentum recipit nec rem sacramenti.

Sexta propositio sit hec quod sicte accedens ad baptismum sic quod ostendit se dispositum ad recipiendum illud sacramentum et tamen est ind dispositus. vt vel per infidelitatem vel per aliquod mortale peccatum de quo non penitet. non recipit rem sacramenti scilicet gratiam quia ponit ipse obicem. modo sic dicit Augustinus. qui creauit te sine te non iustificabit te sine te. Si autem talis habeat infidelitatem respectu articuli de baptismum vt quod credit baptismum non prodesse nec sacramentum recipit nec rem sacramenti et recedente fictione est rebaptizandus. Si autem habeat veram fidem respectu articuli de baptismum. et habeat infidelitatem respectu alterius articuli imprudentis ad illum vel etiam habeat quodcumque aliud peccatum tunc recipit sacramentum. et recedente fictione

questio secunda

ne scilicet per penitentiam recipit rem sacramenti et non est rebaptizandus. Et de hac vltima fictione loquuntur sancti. Unde dicit Augustinus de baptismum paruulorum. Tunc valere incipit baptismus ad salutem cum illa fictio veraci confessione recesserit que in corde malicia perseverante peccatorum ablutione non sinebat fieri. Sic ergo ex definitione baptismi supraposita patet quod sit materia et quid forma baptismi. et etiam quid sit persona conferens et quid persona suscipiens baptismum. **I** Sed adhuc iuxta hanc materiam solent poni a doctoribus multum casus dubii. quorum plures etiam dictis sunt soluti. Ponam tamen aliquos et quod magis videntur difficiles ad soluendum.

Primus casus sit iste. Pone quod aliquis habens puerum pagani vel iudei in custodia videns ipsum periclitari morte baptizet illum sub tali conditione Ego te baptizo etc. si pater tuus cras presentiat. nunquid talis est baptizatus? Uno modo potest dici quod si puer ante conditionem impletam transeat non erit baptizatus. quia tunc non erit capax baptismi eo quod non erit de foro ecclesie militans. nec est contra hoc illud capitulum Anobis. Ex tra de sententia excommunicationis. Ubi habet quod mortui sententia excommunicationis ligantur et soluntur. et sic videntur esse de foro ecclesie militantis. Nam hoc solum tenet in iurisdictionibus non in sacramentalibus. illud est etiam propter facta precedentia quibus hoc meruerunt. alii non. Et ad hoc est Augustinus de cura pro mortuis agenda. Sed non sic in proposito. quia iste paruulus nihil omnino meruit. Alio modo tamen potest quod nullum sacramentum recipit conditionem nisi de presenti vel de preterito propter certitudinem sacramenti. Quod autem matrimonium admittit tractum de futuro non est quia sacramentale sed quia contractus siue pactum. Et adhuc talis contractus non est matrimonium nec sacramentum sed sponsalia. ideo nec in casu nostro est baptismus. Dicit tamen ad quod in casu ubi hoc pie ageretur. vt sibi gratia si seruus christianus alicuius pagani non audens absolute hoc facere in presentia aliorum seruo agat vt dictum est. credibile est quod fides serui cum tali opere paruulo subueniret. Ego autem dico simpliciter et absolute quod in casu isto non est baptismus nec aliquid quod paruulo valeat ad salutem.

quia conditio aucta sicut dicit Holkot repugnat significationi forme sacramentali. Nam cum dicitur Ego te baptizo denotatur quod ita sit in hoc tempore presenti ita quod baptizet eum et conferat sacramentum. Cui autem adiungitur predicta conditio illa interimit significationem actus exercitii significati prius quia dicitur si pater vult. Et ideo est mutatio forme quantum ad significationem que semper sacramentum impedit vt supra dictum est. quare non sit quod requiritur ad salutem. **R** Secundus casus. Pone quod duo sunt sacerdotes qui eundem puerum simul sub hac forma baptizent. Ego te baptizo si nullus alius te baptizet. vel etiam pone quod vterque sine aliqua conditione dicat. ego te baptizo. nunquid puer est baptizatus?

Ad primam partem casus potest dici quod illa conditio est corruptiva significationis forme in tali casu vt nunc. et ideo est contraria effectui baptismi et non tenet sacramentum. Quis conditio sit impleta. sicut est de matrimonio extra de p. di. appo. cap. 10. vlti. Si dicatur ego contrahe tecum si semper velis esse adultera etc. Adam tamen dicit quod si vterque pie ageret non intendens agere contra comunem formam ecclesie. nec aliquid sciens de confocio sed scrupulose hoc faciens vt caueret ab irregularitate etc. et intendens omnino puerum baptizare tunc puer esset baptizatus. Si autem vterque casualiter ageret. quasi diceret. valeat istud factum quantum solum verba dant. tunc puer non esset baptizatus. et hoc est probabile.

Ad secundam partem casus potest dici quod si vterque baptizans intendat principaliter baptizare et eque primo baptizet ab vtroque puer est ministerialiter baptizatus. et dicitur semel solum baptizatus. quia non imputatur nisi vnus character. nec maior gratia datur quam si vnus solus baptizaret. Nec puer vel baptizans est irregularis. quod non est iteratio sacramenti secundum intellectum illius canonis. de p. sacra. dist. iij. quibus. Nam illud sacri canonis statutum fuit in penam et detestationem volentium iterare baptismum. Ista autem hoc non intendunt nec reuera est ibi iteratio. sicut in casu quo plures assistentes episcopi verba simul proferunt p. sacra. dist. iij. hostie. non est iteratio. **T** Tercius casus. Pone quod sacerdos de pluribus sibi oblatis. vnum solum baptizare intendit. nec aduer

quarti sententiarū

est q̄ duo sibi offeruntur nec plus habet in-
tentionē super vnum q̄ super alterum sed
cogitet in generali volo puerum nūc mihi
oblatum baptizare zc. Nunquid vterq̄ est
baptizatus v̄ non. potest dici probabiliter
q̄ nullū baptizat. quia intentio in casu isto
repugnat effectui. Nam qua rōne vñū bap-
tizaret pari ratione vtrumq̄. Et tamē nō
vtrūq̄ quia intentio contrariatur in casu.
Et similiter potest dici d̄ monstro bisformi
q̄ si baptizatus singulariter z̄ precise inten-
dat vnum solum baptizare et super neutz
plus intendat q̄ super reliquum et sint ibi
due anime neutra est baptizata. Adam ta-
men dicit q̄ si sacerdos non haberet inten-
tionē expresse contrariam et faceret in forma
ecclesie q̄ vterq̄ baptizat eo q̄ singulare p̄t
se extendere ad plurale. Tunc est tamē vt
dicit Holkot vnum baptizare z̄ postea ali-
um sub p̄ditione dicendo. si non fueris zc.
Unde generaliter in hoc casu z̄ alijs dubi-
is sunt tres regule quas ponit Scor⁹ vbi
agit de forma baptismi. Prima est si possi-
bilitas adest via tutissima est tenenda. Se-
cunda si non adest possibilitas via tutissi-
ma proxima. Tercia. cessante impossibili-
tate caute suppleddū est q̄ impossibilitas p̄-
hibebat. Quartus casus. Pone q̄ sacer-
dos intendat baptizare masculum et offe-
ratur sibi femina nūquid erit baptizata po-
test dici q̄ sic. quia non requiritur noticia di-
stincta persone in baptismo s̄ sufficit q̄ ta-
lis intendat baptizare. Et hoc est veruz dū
tamen iste volēdo baptizare masculuz non
habeat expresse intentionē nō baptizan-
di femina. alias non. **¶** Quintus ca-
sus. Pone q̄ aliquis faciat se sub conditio-
ne baptizari dicendo. si non fueris baptiza-
tus zc. z̄ tamen sciat se baptizatum nunqd̄
talis peccet et sit irregularis. potest dici q̄
talis nisi per factū aliquod aut per volūta-
tez vtatur secundo baptismo tanq̄ valido
non est irregularis. nec secundo baptizat⁹
vere vel interpretatiue quia hoc non est ex-
presse cautum in iure. Si tamen sic vteret
esset interpretatiue secundo baptizatus et
esset irregularis. Talis tñ quocunq̄ mo-
do sit peccat semper. eo q̄ non debet deriso-
rie aut frustratorie hoc facere z̄ q̄ validuz
z̄ scitum reddit dubiū. et sic talis conditio-
nis appositio non est p̄cessa nisi vbi est du-
bitatio. z̄ vbi nescitur de baptismo p̄cedē

te q̄d talis non seruat. ideo peccat. nisi for-
te vbi hoc faceret ex ignorantia z̄ simplici-
tate. Sextus casus. Pone q̄ aliquis nō
baptizatus credens tamen se baptizatū oz
dinet in sacerdotem nunqd̄ talis si sic dece-
dat damnatur. Item nunqd̄ fuit sacerdos.
Item nunqd̄ cōsecrauit z̄ absoluit. Ad
p̄mum potest dici q̄ nō. si veresimiliter z̄ p̄-
babiliter credidit se baptizatū. q̄ hoc ex-
sat eum z̄ sufficit ad salutem. Alter quilibz
haberet semp̄ dubitare vtrū esset baptizat⁹
zc. Ad secundū dico q̄ non. q̄ baptism⁹
est ianua sacramentoz. zc. Ad terciū di-
co q̄ sic. q̄ bona fide credidit se esse sacer-
dotem ideo p̄cedunt aliqui q̄ talis licz nō
fuerit sacerdos. tamen potuit corpus chri-
sti p̄secrare z̄ absoluere a peccatis. S̄ me-
lius dicitur q̄ ista p̄ eum tanq̄ per sacerdo-
tem gesta. rata fuerūt. sed tamen ea non fe-
cit. sed q̄d ipse facere credidit summ⁹ sacer-
dos per suam gratiam suppleuit. Non po-
no hic plures casus. quia ex predictis plu-
res possunt solui. Et hec de primo arti-
culo. Sequit̄ articulus secund⁹

¶ Quantum ad secundū articulum
in quo videndū est de principali quesito.
Primo ponam p̄positiones cōcedendas d̄
virtute sermonis. Secundo p̄clusionē re-
sponsalem ad intentionē querentis. Ter-
cio inferam aliqua correlative ex dictis.
Prima p̄positio sit ista loquendo de necessi-
tate absoluta nullus baptismus christi est
ad salutē necessarius viatori. Secunda
loquendo de necessitate de lege cōmuni oz
dinata nullus baptismus christi est ad sa-
lutē necessarius viatori. Et istas duas p̄-
bat prima ratio ante oppositū questionis.
Ex quibus patet q̄ questio est falsa de vir-
tute sermonis. Tercia p̄positio loquēdo
de necessitate de lege cōmuni ordinata cui
libet viatori est ad salutē necessarius bap-
tismus christi. Unde p̄ intellectu istorum
sciendum est q̄ triplex est baptism⁹. sc̄z bap-
tismus fluminis. baptism⁹ fluminis. z̄ bap-
tismus sanguinis. modo de lege ordinata
quilibet istoroz sufficit ad salutem. et per cō-
sequens null⁹ istoroz requiritur. tamē aliq̄s
istoroz. Ideo p̄cedendū est q̄ nullus bap-
tismus de lege ordinata est ad salutem neces-
sarius viatori. tñ cuilibz viatori aliq̄s bap-
tismus est necessarius ad salutē de lege or-
dinata. Similiter refert̄ dicere baptismus

questio secunda

est necessarius viatori z̄ dicere viatori ē ne-
cessarius baptism⁹. sicut refert̄ dicere ocu-
lus est necessarius ad videndū. z̄ dicere ad
videndū necessarius est oculus. quia p̄ma
est falsa z̄ secunda est vera. Et differentia p̄-
logica patet zc. Sed q̄ sancti et doctores
loquentes de baptismo cōter intelligūt d̄
baptismo fluminis. ideo sp̄aliter videndū
est quō ad salutē necessarius sit huiusmo-
di baptismus. de quo ponit̄ p̄clusio respō-
salis ad intentionē querentis q̄ cuilibet vi-
atori baptismus est necessarius ad salutē
de lege ordinata z̄ cōmuni. Ad istū sensum
q̄ quilibet qui non impleuit p̄ceptū bap-
tismi fluminis de lege ordinata et cōmuni
sub pena p̄ditionis salutis tenetur ad ip̄m
sc̄licet affectu suscipiendi p̄ loco z̄ tempo-
re et effectū si viator manet quousq̄ possit
cōmode recipere. Et hoc probat Scor⁹
in quarto vbi querit vtrum iam iustificati
teneant ad susceptionē baptismi. Et facit
ad hoc duas rationes que vt credo nō cō-
cludunt. quia nimis difficile esset hoc p̄ba-
re ratione sed bene tamē potest p̄bari auto-
ritate scripture sicut facit dominus Arma-
canus li. viij. de questi. armenioz. ca. xxxv.
¶ Ex predictis sequunt̄ aliqua cor-
relaria. Prīmū est q̄ iam iustificati si nō
fuerint baptizati baptismō fluminis tene-
tur baptizari. Et hoc veruz ad sensum supra
dictum. Secundū est q̄ nō baptizat⁹ et
martyrizatus si postea miraculose resurgat
tenetur baptizari. Et talis baptism⁹ iusti-
ficatoz non est frustra. quia per eum serua-
tur obedientia diuini p̄cepti. Terciu⁹
est q̄ beata virgo et apostoli christi fuerūt
baptizati. licet hoc non legat̄ expresse. quia
ad hoc tenebantur nisi cū eis fuerit dispen-
satum. Nam erant in tempore quo bap-
tismus fluminis erat p̄mulgatus p̄ modum
p̄cepti z̄ nō apparet q̄re x̄ps cū eis dispen-
sauerit. imo nec istud fuisset conueniens. q̄
exemplo christi ipsi debuerūt facere q̄d do-
cebant. Sed p̄tra conclusionem argui-
tur primo. quia sola fides sufficit ad salutē
Unde apl̄s Arbitramur iustificari hoiez
p̄ fidem sine opibus legis. Et iterū. Corde
credit ad iusticiā zc. Et multa similia ha-
ben̄ i scripta. Igit̄ ad salutē nō requirit̄ bap-
tismus fluminis zc. Secōdo sic in noua lege p̄-
cipit̄ baptism⁹ ita i antiq̄ p̄cipiebatur circūci-
lio Gen. xvij. S̄z mlti nō circūcisi tūc salua-

bant sic iob zc. ita z̄ i noua cū sit mitior zc.
Tercio x̄ps dicit Jo. vi. Nisi māducaue-
ritis carnē filij hominis zc. non habebitis
vitā. vbi ita expresse et in verbis similibz af-
firmat necessitas sumptōis sacramenti eu-
charistie. sicut in casu tercio p̄cedente affir-
matur necessitas baptismi. sed sine eucha-
ristia saluant̄ mlti. igitur zc. Quarto vi-
det̄ q̄ ad minus illi qui nunq̄ audierūt lo-
qui de lege euangelica christi nō tenentur
baptizari. sicut forte aliqui sunt in aliq̄bus
insulis. Et ad hoc est illud christi. Joh. xv.
Si non venissem z̄ locut⁹ eis non fuisset
peccatū non haberent. Quinto videtur
q̄ si parentes infantē baptizare laborant z̄
p̄uenitur morte anteq̄ valeat baptizari q̄
fides parentū ei sufficiat ad salutem. Tunc
q̄ talis fides videbat̄ sufficere paruulis in
lege nature. Tū etiā q̄ puuli ab herode oc-
cisi vt inter eos x̄ps occideret saluati fuerūt
cum ecclesia teneat eos esse martyres. sed i
illis puulis nulla cā salutis repiri p̄t. aut
non tanta quantā in p̄posito. vbi est fides
parentū zc. Sexto ipotentia hoies etiā
adultos excusat a susceptione baptismi. igit̄
puuli naturaliter impotentes si moriātur
ante baptismū legitime excusant. igit̄ non
damnant̄ sed saluant̄ zc. Ad primū di-
co q̄ fides que p̄ caritatē opatur est princi-
piū sufficiens ad salutem dum tñ habens
eam. legē obseruet. ideo hñs eā baptizari te-
net̄ cum lex hoc p̄cipiat. Et sic intelligēda
sunt oīa similia. Ad secundū dico q̄ lex
circūcisionis solū data erat abrahe et semī
ei⁹ vt patz̄ ex textu scripture vbi dat̄ illa lex
sed p̄ceptū baptismi dat̄ oībz. igit̄ zc. Ad
terciū dico q̄ illud dictū intelligit̄ de sum-
ptione seu māducatōe sp̄iali p̄ fidē. z̄ sic ē
necessitatis zc. Et tñ si d̄ sumptōe corpali
accipet̄ eēt̄ intelligēdū cū modifcatōe sicut
etiā obfuit̄ alioz p̄ceptoz affirmatiuoꝝ
sic. nisi rōnal̄ et legitima cā excuset. Jō illa
duo q̄ten⁹ sunt p̄cepta necessitate hñt. n̄ dico
tñ parē v̄ eqlē. Ad q̄rtū dico cū apl̄o ro.
z. quō iuocabūt̄ i que n̄ crediderūt. aut quō
credēt̄ ei que n̄ audierūt. Et seq̄ statiz. S̄z
dico nunqd̄ n̄ audierūt. Et q̄dē. In oēs trā ex-
iuit son⁹ eoz zc. Cū d̄ intētiōe apl̄i z̄ scrip-
ture i pl̄bz locz̄ videt̄ eē q̄d dicit̄ legē x̄pi
exiuit in oēs trā. iō ad eā p̄uandā oēs tenet̄
q̄ret̄. **¶** Ad q̄ntū dico q̄ fides pentū
non sufficit ad salutem paruuloꝝ nec vñ-

quarti sententiarum

quod sufficit ante legem sine sacrificiis. quoniam omni tempore ab origine mundi fideles deo sacrificia offerebant ut placerent. ut patet Genes. iij. et deinceps per scripturam. et hec erant pro suarum filiorum salute. Ad illud quod dicitur de paruulis ab herode occisis dicit dominus Armacan^o libro supra dicto. caplo. xxxvij. quod paruuli non circumcisi qui fuerunt occisi non fuerunt saluati. quia caruerunt sacramento salutis. nec erant innocentes sed peccatores. et eorum salutem manifeste obuiat illud Vasculus cuius pro pucij caro et circumcisi autem innocentes erant. Et ideo congrue festum eorum festum innocentiu vocatur. Nec videtur iuxta scripturam nobis tradita quod illi circumcisi occisi ampliozem beatitudinem acceperunt quam ceteri circumcisi non occisi aut quam baptisati infantes communiter morientes. licet quodammodo martyres dici possint. Nisi forte deus occulto suo iudicio eis aliquid amplius dederit quod negare nec temere affirmare presumendum est. quia hoc non habetur ex scriptura. Istud autem videtur bene durum. quia ad minus videtur quod circumcisio sanguinis suffecerit ad salutem sine circumcissione carnis. sicut baptismus sanguinis sine baptismo fluminis in paruulis etc.

Ad sextum dico quod verum est quod primo inferitur scilicet quod impotentia in infanti bus eos excusat ab obseruantia precepti de baptismo habendo. Et ideo eis non imputatur ad culpam nouam quod non fuerunt baptisati et ita de circumcissione. sed non recte inferitur ulterius. ergo non damnantur etc. quia sola anima christiana saluabitur et que partem dei seruauerit. quod non est in istis. ideo damnantur. non quia culpam incurrerint ex non obseruantia sed quia pactum non seruauerunt. et ita dicerem de ignorantibus legem et nomen christi si alicubi essent aliquid scilicet quod lex illa siue preceptum baptismi eos non artat. nec illam seruare tenentur sed de eius non obseruantia per ignorantiam excusantur. tamen penam legis iuste subire compelluntur. Exemplum de latrone qui hanc legem quod latro suspendatur seruare non tenetur. quia non debet esse homicida sui. et tamen penam legis per iudicem iuste compellitur sustinere. Et hoc de secundo articulo. **Q**uoniam ad tertium articulum in quo videndum est verum per bap-

tismi institutionem euacuata fuerit circumcisio. Primo videndum quando fuerit baptismi institutio. Secundo quando incepit eius obligatio. Tercio videndum quando fuerit circumcissionis euacuatio.

De primo puncto sit prima propositio. **Q**uod baptismus non fuerit institutus quando christus fuit baptisatus a Johanne. quia ille non fuit baptismus christi id est forma. sed forma Johannis. tamen christus tunc dedit aquam tanquam materiam ydoneam.

Secunda propositio. quod nec illo verbo Johannis. iij. dicto ad Nicodemum. Nisi quis natus fuerit denuo etc. Quia non est verum simile tam necessarium sacramentum clam et cum persona priuata que non debuit esse proco illius institutionis institutum fuisse.

Tercia propositio quod baptismi institutio non differat usque ad illud tempus quo dictum est Mathei vlti. Euntes ergo etc. Nam discipuli christi ante baptizabant ut patet Joh. iij. Quarta propositio quod precisa hora institutionis baptismi non legitur in euangelio. nisi bene conuincitur tempus institutionis fuisse ante tempus illud quo discipuli baptizabant. **R** De secundo puncto sit prima propositio quod institutio baptismi precessit promulgationem et promulgatio obligationem. Primum patet. quia non promulgatur lex nisi primo sit a legislatore determinata etc. Secundum patet quod nullus tenet ad aliquid diuinum preceptum nisi per aliquod autenticum et ydoneum etc. sit promulgatum. iuxta illud Jo. xv. Si non venissem et locutus es non fuisset etc. Et hoc verum est de lege positiva cuiusmodi fuit preceptum baptismi. Secunda propositio quod congruum fuit promulgationem baptismi primo fieri per modum consilij. deinde per modum precepti. Tunc primo. quia lex perfectissima non debuit precipitari imponi. Tunc secundo quia lex veterum non esset mala non debuit subito repelli sed debuit synagoga cum honore sepeliri etc. Tercia propositio. quod promulgatio baptismi et generalis promulgatio cuiuscumque per modum consilij diuini obligat omnes ad quos legitime venit ad non preterendum. promulgatio autem per modum precepti obligat ad obseruandum. Secundo notum est. sed primum patet. quia qui preterit consilium. preterit consulentem. ideo ut bene dicit scriptura. caueant sibi mordentes paupertatem euangelicam mendicantium fratrum etc.

questio secunda

Quarta propositio quod baptismus solus habuit duo tempora. Primum quo erat sub consilio quod durauit a principio ex quo predicatum fuit euangelium vel baptismus a christo et apostolis usque ad predicationem solennem eiusdem post ascensionem christi. Secundum tempus quo erat sub precepto quod incepit secundum Scotum in die Penthecostes in Hierusalem quia usque ad illum diem non predicauerunt apostoli publice. iuxta illud. Vos autem sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Consequenter pro ad alias ciuitates et loca secundum ordinem cuiuslibet incipiebat secundum tempus quando ibi publice et solenniter predicabatur lex euangelica. Et ita quibusdam incepit illud secundum tempus per mensem post penthecostem. quibusdam per annum. quibusdam per decennium. et ita deinceps. Quare patet quod non eque cito apud omnes fuerit baptismi obligatio sed diuersis temporibus.

S De tercio puncto sit hec prima propositio quod certum ad circumcissionem distinguenda sunt quatuor tempora. Primum per quo fuit necessaria. Secundum pro quo fuit utilis nec necessaria. Tercium pro quo nec utilis nec necessaria tamen non mortifera. Quartum pro quo omnino mortifera et illicita. Secunda propositio quod primum tempus circumcissionis precessit verum tempus baptismi. Quia ex quo consuebatur baptismus non fuit circumcisio necessaria volenti baptisari. Tercia propositio est quod secundum tempus concomitabatur primum tempus baptismi. quia quod diu baptismus fuit sub consilio licuit eligere quod cuius placuit vel circumcidi vel baptisari et utrumque erat utile nullum necessarium.

Quarta propositio quod tertium tempus circumcissionis concurrat cum secundo tempore baptismi et hoc quo ad iudeos usque ad illud tempus Pauli quando dixit ad Galathas quinto. Si circumcidimini christus nihil vobis prodest. imo verisimile est quod huius ultra et multo post videbantur fratres hierosolimitis approbare obseruantiam legis et de ea consulere paulo. Quinta propositio quod quartum tempus circumcissionis concurrat cum secundo tempore baptismi et hoc quo ad gentes conuersos ad fidem saltem post illud tempus quo Paulus ascendit hierosolimam ad seniores super illa questione de

qua habetur Actuum decimo quinto. Ita quod secundum tempus baptismi a principio sui totaliter fecit circumcissionem illicitam certum ad gentes conuersos vel saltem post tempus tercij concilij in hierosolimis. de quo tractum est in quo seniores determinabant legem non debere imponi gentibus conuersis.

Secunda propositio quod certum ad iudeos conuersos secundum tempus baptismi nec a principio sui nec post tercium concilium apostolorum excludit omnino circumcissionem tanquam illicitam nec alia legalia sed multo tempore post licite seruabantur. Nec legitime in scriptura quando fuerit circumcisio iudeis conuersis simpliciter prohibita. quia huius scriptura non producit ultra quintum annum neronis. scilicet non ultra. xxx. annum a passione christi et toto tempore illo iudei conuersi obseruabant leges quod eis licuit. Verisimile est tamen quod deus per apostolos vel illorum successores tempore determinato simpliciter prohibuit legalia obseruari. licet de hoc non habeat in scriptura. quia aliter ecclesia non teneret esse hereticum dicere legalia currere cum lege euangelica. ut extra de baptismo et eius effectu. ca. maiores. nisi deus hoc specialiter reuelasset etc. **T** Extra illud quod hic dictum est de exclusionem circumcissionis quo ad iudeos etc. videtur sensisse apostolum ad Galathas secundo. Ubi dicit se reprehendisse Petrum. Et hoc reprehensio facta fuit satis cito post illud tertium concilium suum predictum. quare etc. De isto facto Petri si errauerit vel non. videtur controuersia inter duos egregios apostolos Petrum et Paulum. et postea inter duos egregios doctores Augustinum et Hieronymum. de hoc tamen pono propositiones. Prima sit hec. Quod Petrus illo facto errauit. patet. quia licet apostoli in factis vel dictis potuerunt errasse. non tamen in certum scripturas alicuius partis scripture. cum ergo Paulus in epistola ad Galathas que est per scripture canonicam scribat quod petrus reprehensibilis erat et non recte ambulans ad veritatem euangelij. sequitur etc. Secunda propositio. Petrus in illo facto non errauit. quia leges seruauerit. quia post illud factum Paulus circumcidit Timotheum. et tota multitudo conuersa in iudea obseruabat legem Actuum duodecimo. quare etc.

quarti sententiarū

Tercia propositio est q̄ Petrus in illo facto errauit. vel quia in illo actu obseruabat legem subtrahendo se a gentibus in cibo et potu. et q̄ illud non erat faciendum videtur prius sibi fuisse monstratum Actuum decimo de Cornelio. vel quia non obseruans legem coram gentibus postea uenitibus iudeis eam obseruabat. Et utrumq̄ istorum potest poni multipliciter sicut declarat Scotus. in quo videndum est de plenius. Quarta propositio est q̄ ille error Petri fuit peccatum ueniale. quia melius est hoc dicere dummodo possint saluari uerba Pauli. Nec illud factum Petri potest excusari propter scandalum uitandus in iudeis. quia non erat ibi materia scandalis perfectis aut paruulis. sed solum phariseis. de quo non erat curandum exemplo christi Mathei. xv. de comestione manibus non lotis etc.

U Ad rationes ante oppositum. Ad primum patet quid dicendum. Ad secundum dico q̄ baptisati a Iohanne in forma baptisati christi quam forte sciuit. vel a discipulis christi vel alias. non erant rebaptisandi. Ad tertiam dico primo q̄ christus in nullo soluit legem quo ad spirituales sensum qui uiuificat. sed bene quo ad litteram que occidit. iuxta uerba apostoli. Dico secundo q̄ circumcisio data fuit in seculum sempiternum vel in se vel in equitate. modo christus non euacuauit circumcisionem quo ad fructum eius. quia dedit sacramentum equivalentis fructus. imo maioris. Dico tertio q̄ quantum ad gentiles conuersos preceptum de circumcisione fuit reuocatum in tertio concilio auctoritate Petri et Jacobi imo spiritus sancti quia ibi dicitur Usus est spiritus sancto et nobis etc. Quantum uero ad iudeos supponitur reuocata aliquando. licet tempus reuocationis non legatur in scriptura. Quod autem dicitur christum circumcisionem obseruasse soluitur per hoc q̄ lex uetus non debuit statim dimitti. sed ipsa in morte christi casualiter expirauit quando dictum est consummatum est. non tamen pro tempore publicatiouis huius cause et noue legis. Et ideo ut q̄ ad mortem decuit christum illa ceremonialia obseruare.

Et hec de questione.

Questio tertia

A **Manus iaz**

Q quasi omnia declarata sint que tractat magister distinctione tertia usq̄ septimam distinctionem huius quarti libri. tamen adhuc specialiter videndum est de effectu baptisati de quo aliquo modo agitur in quarta distinctione. Ideo quero utrum omnes suscipientes baptismum equaliter recipiant baptismi effectum. Et arguo primo q̄ non. et q̄ plus recipit adultus q̄ paruulus. scilicet maiorem gratiam. quia omnis ratio que est de paruulo ut recipiat gratiam est etiam de adulto rite baptisato. et propter hoc adultus talis habet meritum personale quod non habet paruulus. quare eadem datur maior gratia q̄ paruulo etc.

Secundo arguo q̄ plus recipit paruulus q̄ adultus. scilicet q̄ plus sibi ualet in casu baptisati q̄ adulto. quia ponamus q̄ adultus uenit ad baptismum cum deuotione et contritione. tunc arguo sic. In casu isto baptismus multo minus potest adulto q̄ paruulo. quia tam bonus est quod confertur paruulo per baptismum q̄ malum est illud quod haberet paruulus si careret baptismum. sed illud est peius q̄ malum quod accideret adulto si non baptisaretur in casu predicto. quia illud foret carentia uisionis diuine in eternum pro peccato originali. sed adultus uolens baptisari ipsa uoluntate purgatur ab originali peccato. quia si sine baptismum decederet haberet uitam eternam. ergo illud est sibi debitum ante baptismum. et per consequens minus sibi confertur per baptismum q̄ paruulo.

Tercio arguo de duobus adultis uel de duobus paruulis. quia de duobus adultis baptisatis unus recipit gratiam et alius non si unus sit magis deuotus q̄ alius. Etiam de duobus paruulis baptisatis quorum anima unus sit perfectior et melior in naturalibus q̄ anima alterius. Arguitur sic. Licet sacramentum quantum est de se equaliter conferat gratiam in anima utriusq̄. tamen cum actus actiuorum sint in patiente disposito secundo de anima. sequitur q̄ in anima nobiliori causabitur plus de gratia.

questio tertia

Et confirmatur. quia secundum magistrum libro secundo. distinctio. secunda. deus contulit angelis in sua prima creatione maiorem gratiam uel minorem secundum naturalium differentiam. igitur etc. Oppositum arguitur sic. Nullus suscipiens baptismum recipit baptismi effectum nisi in uirtute et ex merito passionis christi sed meritum passionis christi est equale omnibus in christo renatis. igitur etc. Quia hic querit de effectu baptismi qui triplex est. capiendum effectum large et improprie scilicet characteris impressio. gratie infusio. culpe et peccati dimissio. Ideo de his tribus per ordinem in tribus articulis uidentur etc.

B Quantum igitur ad primum articulum in quo uidentur est Utrum in baptismum character impressum tria sunt uidentur. Primo de characteris descriptione.

Secundo de characteris conditione. Tercio de characteris impressione. De primo puncto sciendum est q̄ character in proposito ut sumitur apud theologos est signum spirituale impressum suscipienti sacramentum non iterabile indelibiliter manens postquam est semel impressum et distinguens suscipientem tale sacramentum a non suscipiente.

De secundo puncto patet ex predicta descriptione q̄ aliquid conditiones seu proprietates attribuunt characteri. scilicet q̄ est assimilatiuum distinctiuum. figuratiuum. dispositiuum. rememoratiuum. et obligatiuum. Prima conditio characteris est q̄ est signum assimilatiuum scilicet huiusmodi Et hec conditio et sequens conueniunt characteri naturaliter et sunt communes tam ei q̄ cuiuslibet alteri forme. Secunda conditio est q̄ est signum distinctiuum scilicet a non habente. Tercia est q̄ est signum configuratiuum seu conformatiuum. scilicet christo. nam per ipsum ascribitur quasi familie christi. Quarta conditio est q̄ character est signum dispositiuum scilicet ad gratiam tanquam causa sine qua non. Et hoc solum ex uoluntate et ordinatione dei. non ex natura rei scilicet quod deus sic ordinauit quod baptisatus prius aliquid modo recipiat characterem. et posito characterem recipiat gratiam nisi ponat se obicem. Quinta conditio est q̄ character est signum rememoratiuum seu recordatiuum scilicet suscepti sacramenti. Et hoc ex diuina ordinatione que uult characterem sic inducere in noticiam sacramenti suscepti. Sexta conditio est q̄ character est signum obligatiuum. scilicet ad legem christi eo modo que suscipiens sacra-

mentum obligat per eius susceptionem plus q̄ non suscipiens etc. Et de tertia propositio pono aliquas propositiones. Prima sit hec q̄ characterem imprimi anime non potest probari aut improbari per rationem naturalem nec per efficacem seu expressam biblicam auctoritatem. Primo q̄ non possit sic improbari saltem conceditur. sed q̄ nec possit sic probari. patet. quia illi qui ponunt characterem imprimi non inducunt ad hoc rationem naturalem que ualeat nec auctoritatem biblicam cogentem. nec probant q̄ magis imprimatur in baptismum q̄ in circumcisione. et tamen ipsi negant in circumcisione. Secunda propositio est q̄ characterem imprimi ante maxime in baptismum magis q̄ oppositum est sonum auctoritati ecclesie et rationabili congruentie. Auctoritas enim ecclesie uidetur magis hoc sonare q̄ oppositum. Extra de baptismum et effectu eius. Maiores. Ubi uidetur dicere q̄ aliquid recipiunt characterem sacramenti cuius non re. hec tamen auctoritas non cogit. quia possit exponi q̄ intelligit per characterem ipsum baptismum sicut quod facit magister. Congruentia tamen est ad hoc q̄ rationale uidetur et congruum q̄ quod libet receptus in dei familia aliquid permanens recipiat quo distinguitur ab alijs.

Tercia propositio est q̄ si character sit aliquid est forma absoluta et non relativa contra seotum qui dicit q̄ utrumq̄ potest teneri. Et intelligit per formam relativam rem aliquam que non est res absoluta. Contra que dico q̄ omne quod est res absoluta et quod nihil illo modo est res relativa scilicet distincta ab absoluta quod habet alibi probari.

Quarta propositio est q̄ conuenientius ponitur q̄ character est qualitas de prima uel tertia specie q̄ de secunda. contra Scotum qui ponit q̄ est de secunda specie qualitatis. Character enim si aliquid est. est habitus uel dispositio passio uel passibilis qualitas. sed non est naturalis potentia. quod ipsa dicitur in respectu ad actum potentie actiue uel passive quorum neutrum conuenit characteri. Non enim uidetur potentia naturalis actiua respectu actum naturalium. quod omnes tales actus sufficiunt producere habitus naturales et infusi. Nec est potentia naturalis actiua respectu actum supernaturalium. quod tales actus sunt immediate a deo. Nec potest esse potentia passiva respectu predictorum actum. quod actus est sufficiens passiuum respectu illorum.

quarti sententiarū

Quinta ppō q̄ character sicut est in anima ita est in qualibet eius potentia. quia idem sunt. Si tñ potentie anime distinguerent ab anima vel inter se tunc character uenientius poneret subiectiue in esse substantie anie q̄ alicui eius potentie p̄tra Scotū q̄ simplr ponit q̄ est in voluntate z tñ uidet tenere q̄ hec potentia distinguit ab ipa substantia anie q̄ uidetur minus sequens qz frustra uidet poni character in potentia anie nisi ut sit principiu sui actus. sed character non uidet esse principium alicuius actus nec inclinare ad aliquē actuz ut dicit Ockam q̄ dat exemplum de habitu religiosi p̄ que distinguit a nō religioso z obseruātiā certas significatur p̄missis ad quas obligat. qui tñ habitus non est principiu alicuius actus. quia ad nullū inclinatur. Sic est d̄ characterē zc. Ideo uerisimilius dicit esse in essentia anime subiectiue q̄ nullum actum connotat q̄ in potentia q̄ connotat actum

Sexta ppō q̄ si potentie anie distingueretur realiter inter se sicut tenet sanctus thomas z character ponere in aliq̄ potentia anime adhuc cōuenientius ponere in uoluntate q̄ in intellectu. qz ut dicit Scotus dispositio ad formā est in eodem susceptiuo cum forma. sed character est dispositio quedam ad gratiam q̄ est in uoluntate. igitur zc.

Septima ppō q̄ licet character d̄ lege ordinata sit signū indelibile non tamen simpliciter z absolute. qz d̄ absolute posset illud separe a subiecto z destruere subiecto remanente. Octaua ppō q̄ characteres in diuersis sacramentis imp̄ssi sunt alterius z alterius speciei. quia licet accidentia eiusdem speciei p̄nt esse in eodem subiecto tamē hoc non est ponendū sine aliq̄ necessitate id ē sine rōne experientia vel autoritate cogente. sed hic nō est aliqd̄ tale sed potius uidet rō ad oppositum. quia character imp̄mitur ad distinguendū. nunc aut si in tribus sacramentis irriterabilibus in quibus imp̄mitur character. scilicet baptismo cōfirmatione z ordine characteres essent eiusdem speciei p̄ eos nō distingueret baptisatus a confirmato aut sacerdos a baptisato vel confirmato zc. Et hec de p̄mo articulo.

Quantum ad secundum articulum in quo uidendū est Utrū in baptismo gr̄a infundatur. qz ita posset queri de alijs uirtutibus ponam tres p̄clusiones. Prima ē

q̄ cuilibet rite suscipienti baptismū infundit gr̄a. Secunda q̄ cuilibet rite suscipienti baptismū infundunt alie uirtutes theologice siue sup̄naturales. scilicet fides et spes. Tercia q̄ nulli quantūcumqz rite suscipienti baptismū infundunt p̄tutes morales. Et istas tres p̄clusiones declarabo p̄ ordinem. Prima igitur p̄clusio p̄bat sic. Et intelligendo d̄ illo suscipiente q̄ anq̄ suscipit nō habet gr̄am. tunc de tali arguit quia sibi dimittit mortalis culpa. igitur ei infundit gr̄a. An̄s patet. z d̄na patet ex prima p̄clusionione tertiū articuli prime. qz de lege ordinata non dimittit mortalis culpa sine infusione gr̄e. Et aduertendū est q̄ hec p̄clusio est intelligenda prout li rite impoztat dispositiones baptisati q̄ nō requiruntur necessario ad esse sacramenti sed ad bñ eē cū ceteris necessario requisitis. qz si li rite impoztaret solum dispositionē necessario requisitam sacramenti. sic nō oportet zc. sicut patet in multis malis rite baptisatis quo ad necessaria. igitur zc. Secunda p̄clusio p̄bat scilicet q̄ alie uirtutes puta fides z spes infundunt in baptismo rite suscepto ad sensum iam expositū. Pro cuius declaratione pono aliquas p̄pones. Prima sit hec. Q̄ gratia de potentia dei absoluta p̄nt infundī sine alijs uirtutibus theologis scilicet fide z spe. Patet. qz caritas est qd̄ absolutū qd̄ non dependet a fide z spe. igitur zc. Secunda ppō q̄ nō potest efficaciter probari p̄ rōnem vel autoritatē q̄ gratia de lege ordinata non potest diuidi seu non infundit in baptismo sine alijs uirtutibus theologis scilicet fide z spe. Patet q̄ nō per rationem quia cum oppositum absolute possit fieri nō uidetur posse fieri ratio efficax ad probandum q̄ non fiat vel nō possit fieri d̄ lege ordinata nec aliqua solet adduci. Patet etiaz q̄ non per autoritatē. quia ille autoritates qui nō crediderit cōdemnabitur Bar. ultimo. Ad hebreos. xj. sine fide impossibile est placere deo Et si que sint similes q̄ possent induci ex biblia possent omnes intelligi de adultis non de paruulis. Autoritas etiam ecclesie extra de trini. et fide ca. li. viij. nō uidet cogere. qz nō uidetur ibi d̄terminare simpliciter ita esse. sed dimittit autoribus disputantibus. igitur zc. Tercia ppō q̄ sitio est q̄ probabilis est q̄ oppositū q̄ gratia d̄ lege ordinata nō potest infundī seu

questio tertia

nō infundit in baptismo sine fide z spe patet. quia non uidet rōnabile q̄ deus unam infunderet sine alijs. z cōmuniter doctores tenet q̄ omnes infundunt in baptismo etiaz paruulorū. z ad hoc magis declinat autoritas ecclesie ubi supra. Et sic ex hoc patz cōclusio intuenti. Et Tercia cōclusio p̄batur scz q̄ uirtutes morales nate acquiri ex actibz non infundunt in baptismo de cōmuni lege. quia aliquis ante baptismū habens uirtutes morales uiciosos q̄uis rite baptisef tamē sentit se p̄num ad uicia conuicta sicut prius. igitur tunc manet habitus inclinans ad talia peccata. Sed nō uidetur q̄ deus infundat unum habitū et non expellat habituz p̄trariū. igitur zc. Nec ualeat ratio quorundā dicentium oppositū cōclusionis p̄ter hoc q̄ deus non minus p̄fecte opatur in operibz gratie q̄ nature. sz non inuenit q̄ deus in naturalibz det primū principium aliquoz operū nisi det oīa necessaria ad illa opa. sicut natura nō dat uirtutem vel potentia p̄gressiuam nisi det organa zc. modo habens gratiam siue caritatem habz p̄ncipiū oīm opoz meritorioz que non p̄nt exerceri sine uirtutibus moralibus. igitur zc. Nec em̄ ratio assumit falsa. pro quo dico aliquas p̄positiones.

Prima est q̄ sepe contingit in operibus nature q̄ deus dat principium alicuius operationis. z tamen non dat actualiter necessaria ad illam operationem. Exemplū. deus creando hominē dat sibi principiu z p̄ceptu alicuius sciendi z uolendi quia intellectum z uoluntatē. z tamē nō oportet q̄ det sibi tunc habitus p̄ quos potest et sine quibus non p̄nt faciliter in talia opa. sed sufficit q̄ det sibi potestatem acquirendi tales habitus. sic est in p̄posito zc. Secunda p̄positio ē tunc cōmuniter deus dat alicui nature principium alicuius operationis dat etiam necessaria ad illam. q̄ scilicet illud principiu est ex se sufficiens ad talia exercēda sicut est in illo exemplo de uirtute p̄gressiua. sic autem non est in p̄posito. Pro q̄ sit tertia p̄positio q̄ caritas infusa saltez cū caritate acquisita est sufficiens principiu cuiuslibet opis meritoz sine uirtutibus moralibus. quia caritas inclinatur immediate ad actū cuiuslibet uirtutis. Ideo dicit Breg. q̄ omnia p̄cepta sunt unum in radice caritatis. Et hoc modo etiam uirtutes sunt

connette in caritate. quia caritas inclinat ad actum cuiuslibet earū licet non ita p̄mpre z expedite sicut cum alijs uirtutibus igitur zc. Ex his sequitur correlariū solutiū unius obiectionis scz q̄ licet deus in baptismo infundat uirtutes in pte intellectiua z non in pte sensitiua. q̄ uirtutes dicuntur morales. tamē deus perfecte sanat hominem in baptismo quia dat omnia necessaria ad salutē. Nam ille uirtutes morales nō sunt necessarie ad salutem. dat etiā homini uirtutes tales uirtutes acquirere zc. F

Contra p̄mam conclusionem z secundam arguitur ex tertia. quia tam incōpossibilia sunt amor habitualis z odiū habitualis respectu eiusdem obiecti q̄ incōpossibilia sunt fides z scientia respectu eiusdem obiecti. sed fides z scientia non stant simul respectu eiusdem obiecti. igitur nec prima. Sed habens habitum acquisitū odiendi deū non obstante tali habitu potest nihilominus habere unū actū quo potest diligere deū z uelle baptisari. et sic rite suscipere baptismum. z tamen tunc nō p̄dit habituz odiendi p̄us habitū p̄ predicta in tertia cōclusionione. igitur nō recipit gratia siue caritatem propter incōpossibilitatē caritatis z odiū habitualis. Et ita posset argui de alijs uirtutibus theologis. Et si dicat q̄ isti habitus non sunt incōpossibiles. quia unū est infusus z alter acquisitus. Contra. illi habitus sunt incōpossibiles quorum actus sunt incōpossibiles. aliter nō potest p̄bari incōpossibilitas habitū sed actus istorum habituz sunt incōpossibiles. igitur zc. Item aut habitus infusi in baptismo sunt eiusdem speciei cum acquisitis aut diuersariū. Si diuersaz. tunc cum habitus infusus sit perfectior inclinabit ad p̄fectiorem actum. z p̄fectius inclinabit q̄ habitus acquisitus. et p̄ h̄nc cum acquisitus inclinēt ad actum omni alio circūscripto ergo multo magis habitus infusus zc. ergo paruul⁹ poterit in actum fidei. Si autē sint eiusdem speciei tunc poterunt facere infusi quicqd̄ faciunt acquisiti. quod patet falsum de paruulo ut prius. Itē querit quare ponit q̄ uirtutes theologice in baptismo infunduntur cum habitus inclinēt ad actus quos paruuli habere nō possunt. uident igitur frustra Ad primum dico q̄ illud primū assumptum z similia debent intelligi de habitibus

quartū sententiarū

acquisitis. et sic sunt vera. alias nō. quia in illis tanta est repugnantia habitū quāta actū. quia acquiruntur et augmentantur et actibus. sed vnus infusus et alius acquisitus non repugnant. sicut fides infusa et scientia non repugnat. quia habitus infusus non requiritur ex actibus nec augmentatur. sed solum se habet actiue ad actus. Et quādo dicitur actus sunt incōpossibiles igitur habitus. sequentia non valet nisi solū de habitibus acquisitis per actus. Ad secundum dico quod habitus infusi distinguuntur specie ab acquisitis. sed non sequitur ultra igitur magis inclinant ad actus quāuis sint perfectiores. sed bene sequitur quod quando cōcurrunt ad actū faciunt ipsum perfectiores.

Ad tertium dico quod illi habitus licet nō valent ad eliciendū actus tempore infusite tamen valent quā erit adultus. quia tūc per illos poterit in opa meritoria medianribus acquisitis et valent sibi quocūque tempore vt ostendatur diuisus a filiis pēditōis et. Et hec de secundo articulo.

B Quantum ad tertiam articulū in quo videndū Utrum in baptismo omnis culpa et pena dimittatur ponam tres conclusiones. Prima erit de culpe dimissione. Secunda erit de pene remissione.

Tercia erit de pncipalis questio solutio ne. Prima igitur conclusio sit ista quod cui libet rite suscipienti baptismū omnis culpa tā mortalis quā venialis dimittit. Et intelligo p rite suscipientem illum qui nō ponit se obicem scilicet quod penitet de peccatis et.

Pro declaratione huius conclusionis ponam aliquas propositiones. Prima sit hec quod non ideo in baptismo dimittit culpa quia in ipso infundatur gratia culpe contraria. et ipsius tanquā sui contrarij expulsiva contra aliquos qui pbant p dicitam conclusionem p hoc quia in generatione qualibet per inductionem vnus forme omnis forma cōtraria expellitur et etiam dispositio ad formam contrariā. sed baptismus est generatio ad vitam eternā. et culpa et gratia sunt contraria. igitur in baptismo infusio grē tollit culpam originalem actualem et veniale et. Hec enim ratio non valet. Tum quia petit principium. nam magis clarum est quod in baptismo culpa dimittat quā gratia conferatur Tum etiam. quia non pbat de peccato veniali cum ipsum stet cum gratia. sicut

ulterius hec ratio assumit falsum. Pro quo sit secunda propositio quod gratia et peccatum sine culpa non sunt pncipie contraria. quia gratia quo ad omne illud quod est in ea positum et absolutū potest stare cum qualibet culpa. et hoc dicitur potentia dei absoluta. sicut tūc nō esset gratia id est nō faceret tunc aliquē esse gratū deo. Quia igitur gratia repugnet culpe non est naturaliter sed libere scilicet ex voluntate dei libere acceptantis talem qualitatem vt faciat aliquē gratū cum quod nō stat ipsum esse in peccato. sic non stat quod sit amicus et inimicus dei. Tercia propositio est. quod non potest probari naturali ratione sed solum debet credi simplici fide omnes culpā dimitti in baptismo. Quia debet credi patet. quia creditur quod rite baptisatus siue dignus est dignus vita eterna. sic quod si decederet tunc statim haberet eam. Ideo et. Sed quod illud non possit ratione probari patet. quia supposito quod forma gratie formaliter repugnet actui peccati vel habitui vicioso p fenti. quod tamen falsum est. adhuc videtur clarum quod non sic repugnat actui preterito qui nullum habitū relinquit. quia pncipaliter corrumpit. nec repugnat obligationi ad penam formaliter. Nam deus absolute posset manente obligatione ad penam eternam infundere gratiam et dimittere culpam sine iniusticia. sicut posset aliquē eternaliter punire sine demerito. licet illa punitio non esset pncipie pena quia pena dicitur respectu culpe sed pncipie dicitur dolor.

B Et predictis patet de conclusionem. Sed hic est dubium vtrum culpa originalis possit dimitti in baptismo sine culpa actuali. etiam in adulto videtur quod sic. quia sic peccatum contractum cum consensu non remittitur sine consensu. ita contractus sine consensu remitti potest sine consensu per vim sacramenti. Si ergo adultus suscipiens baptismū nō consentit nec dimittit et dimisit peccatum actuale illud non dimittitur. quia dimissum cum consensu. igitur cum peccatum originale sit in eo contractum sine consensu videtur posse dimitti sine consensu virtute sacramenti. quare et. Ad istud dico quod adulto non dimittitur peccatum originale quod dimittatur actuale. Cuius duplex ratio assignatur de baptismo et eius effectu. quare vna est. quod deus ex toto facit bonum et non ex parte. ideo dicit Augustinus Impium est a deo dimidium sperare veniam. quia si de

questio tertia

alicui dimittit aliquod peccatum mortale dimittit omnia que habet. Alia est. quia p remissione originalis aperitur ianua paradisi et peccato actuali debet pena eterna. quare et. Et ad argumentū in contrariū dico quod verum concluderet scilicet quod peccatum contractum sine consensu et. nisi esset aliud impedimentū speciale quale est in adulto preter peccatum contractum sine consensu scilicet peccatum actuale sine quo nō potest dimitti aliquid et. Et intelligo ista de lege ordinata.

I Secunda conclusio de pene remissione sit ista. quod nulli quocūque rite suscipienti baptismū remittitur omnis pena. Pro cuius declaratione sciendū est quod duplex est pena. Una eterna. Alia temporalis. Et temporalis est duplex. vna voluntarie contracta. alia naturaliter infligta. Iuxta hoc ponam aliquas propositiones. Prima sit hec quod pena eterna remittitur in baptismo. quia baptismus redditur dignus vita eterna. igitur et. Et hoc verum est de rite baptisato cui ante baptismū non est remissa. igitur et. Secunda sit hec quod pena temporalis voluntarie contracta. ad debita pro peccato voluntario remittitur in baptismo. Et hoc verum est in adulto rite baptisato cui nō est prius remissa seu qui ante susceptionem baptismi erat obligatus ad eam sed in paruulo baptisato nō remittit talis pena quia ad nullam talē obligatur et. Tercia conclusio. pena temporalis naturaliter infligta non remittitur in baptismo. quia talis pena que cōsequitur omnē hominem sine cōtinuam cursum naturę sicut elurire sitire et huiusmodi durat ita post baptismū sicut ante. Et hoc solū ex ordinatione diuina. quia posset oppositum facere si vellet. Et sic patet quomodo in baptismo remittitur pena et quod non.

R Et predictis patet correlarie quod licet nulla sit causa a priori. quare non licet iterare baptismū et quod si iteretur de facto nullū habet effectum nisi sola institutio diuina. tamē ista institutio est rōnabilis. quia aliter daretur occasio et incentiuum delinquenti cū in baptismo sit plena remissio culpe pene vt dictum est Unde nō valet illa ratio quod aliqui assignant scilicet quia in baptismo imputatur character qui est indelibilis. Nam hec est probatio per immanifestius. A principio enim institutionis baptismi manifestum fuit quod nō licuit iterari. quare autem character im-

primatur non fuit nec est sic manifestū nec ex scriptura. nec ex autoritatibus sanctorū Unde si multum fuisset de eo tractatum a sanctis magister sententiarum de eo fecisset mentionem. qui tamen de e characterē in toto tractatu de baptismo non loquitur nisi in vno loco. vbi dicit. quod ab hereticis baptisati sunt seruatō characterē xpi baptisandi nō sunt. Ibi autem vocat characterē xpi formam baptismi xpi sic patet ex textu. Et sic nihil loquitur de characterē sine illam significationē qua vtimur et de qua supra. quare et. Penā autem iterantium baptismum tam pferentiū quā suscipientiū est irregularitas. Extra d apostat. Et litera. nisi ignorantia facti excuset sic potest. Ut de se. distin. iij. de quibus ignorantia iuris hie nō excusaret. Est etiam differentia si illa iteratio fiat publice vel occulte. quia in prima solū papa potest dispensare. In secunda vero potest episcopus sine Scorum qui in hac materia inuehit contra canonistas nō semper bene attendentes formam verborum iuris. nec distinguentes dicta decreti quādo sunt a legislatore vel ab alio et. Et predictis ergo patet quare baptismus nō iteratur. scilicet quia ibi dimittitur pena et.

I Sed contra illud arguitur Quia sic nullū bonū irremuneratū ita nullū malū impunitum Si autem in baptismo remittatur pena et tunc aliquod malum est impunitū quod est iniustum. Ad hoc dico primo quod nullum bonum meritorium fit quod nō premiatur a deo. Dico secundo quod aliquid peccatum fit quod nō punitur a deo sic est in proposito. Et hec est. quia deus est promissor ad remittendū et premiandum quod ad puniendum. Dico tertio quod nullum peccatum est quod nō puniatur quia ipsummet est sibi pena. Dico quarto quod nullum peccatum remanet impunitum a deo. quia quodlibet peccatum quod remanet punit a deo. sed in proposito peccatum nō remanet. Ideo et. Tercia conclusio de pncipalis questio responsio ne sine ad titulum questionis propositę respōditur sit ista. quod nō omnes suscipientes baptismū equaliter recipiunt omnes baptismi effectū. Pro cuius declaratione pono aliquas propositiones. Prima est quod omnes baptisati equaliter recipiunt primum effectum baptismi. scilicet characterem. quia ille est similis in omnibus baptisatis. Secunda est quod non omnia

quarti sententiarū

baptisati equaliter recipiunt secundū effectum baptismi scilicet gratiam. quia alii non recipiunt. Tercia quoniam non omnes baptisati recipientes gratiam equaliter recipiunt eam. quia aliqui plus et aliqui minus. Pro cuius probatione pono aliquas propositiones. Quarta propositio sit hec quod adultus baptisatus recipiens gratiam. maiorem recipit quam paruulus. quia adultus quantumcumque habeat tenuem voluntatem dum tamen consentiat recipere sacramentum et non se ponat obicem ad gratiam haberi meritum. prout quod non habet paruulus. ideo est magis dispositus quare etc. Sed contra. Pono quod adultus toto tempore baptismi et post peccata venialiter. videtur esse indispotus aliquo modo qualiter non est paruulus qui nullam habet indispotionem. igitur in hoc casu paruulus maiorem recipiet gratiam. Hic dico quod peccatum veniale nullo modo prohibet gratiam infundi nec actum meritorium simul habere. Et supposito quod peccatum esset aliquo modo indispotus ad gratiam. quod tamen cum ipsa stat aliqua dispositio scilicet meriti que non est in paruulo. et est maior dispositio quam ipsum sit indispotus. ideo etc. Quinta propositio stat de lege ordinata quod de duobus paruulis baptisatis vnus recipiat maiorem gratiam quam alius. quod in parentibus vnus vel in ministro conferente potest esse maior motus deuotionis quam alterius. propter quorum merita deus vni paruulo potest conferre maiorem gratiam quam alteri. Sed hoc non est virtute baptismi sed meriti. Et dicit scotus quod hoc modo forte fuit de beato Nicolao quod parentes eius meruerunt sibi talem gratiam que fuit principium tam mirabilis effectus ut duobus diebus in ebdomada vnica lactatione contentus maneret. Et quo ad hoc melius est puerum a bono sacerdote baptisari quam a malo. quod eius orationes quas facit in baptismo magis exaudiunt et valent illi pro quo fiunt quam orationes mali. Et quo sequitur correlarie quod stat de lege ordinata quod duo paruuli inaequaliter premient in celo patet ex dictis. prout etiam ex alio. quia paruulus confirmatus moriens habet maiorem gloriam quam baptisatus tamen et non confirmatus. Et ideo sicut dicit Adam ex pediret quod ista duo sacramenta scilicet baptismus et confirmatio sine magna mora inposita conferrentur si adesset semper qui possit.

sed episcopus non semper est presens. ideo non est consuetum fieri. Aliter tamen dicit Dolor de ista confirmatione licet non neget predictam viam scilicet quod licet paruulus baptisatus et confirmatus habeat duas gratias et alius vnam tamen. gratia tamen confirmatoris non est gratia vnioce cum alia nec redit habentem digniore vita eterna. sed nata est reddere fortiore habitum fidei. Ad quem effectum specialiter ordinatur. Et sic patet de secundo effectu baptismi. A

Sexta propositio quod non omnes baptisati recipiunt equaliter tertium effectum baptismi scilicet remissionem culpe et pene. quia alii non recipiunt. Septima propositio quod non omnes baptisati recipientes predictum effectum equaliter recipiunt ipsum. patet ex dictis in prima et secunda conclusionibus.

Octaua propositio est quod omnes baptisati equaliter recipiunt effectum baptismi quantum est ex parte baptismi. et hoc probat ratio post oppositum questionis. Est quandoque sit inequalitas hoc est ex parte dispositionis alterius et alterius alio et in alio suscipiente. vel in alijs pro eo sicut patet ex supradictis. Et sic patet de conclusione. D Sed hic est dubium vtrum sit de lege ordinata quod gratia vnus adulti sit equalis vel minor quam gratia baptismalis vnus paruuli. Videtur quod sic. quia cum iste sunt eiusdem speciei et prima non excedat in infinitum secundum sequitur quod gratia huius adulti poterit diminui quousque fiat equalis vel minor etc. Dic potest dici primo quod quelibet gratia debita merito personalis est maior quam gratia infusa in baptismo seu gratia baptismalis. et ideo est dare minimum actum meritorium qui habet per se subsistere cui respondet gratia vna minima data pro merito voluntatis. licet non sit minimus actus meritorium simpliciter. quod quelibet pars illius actus meritorij et quelibet pars gratie est gratia. non tamen possit voluntate viatoris fieri actus meritorium per se existens minor isto. ideo non est possibile quod vnus adultus mereatur in duplo minus et iterum sic usque ad equalitatem paruuli. quia stat est in minimo actu meritorio per se existente qui est maioris gratie meritorium quam sit gratia paruuli. Et si dicatur nihil est tam in potestate voluntatis quam actus vnus. ergo quocumque dato potest causare minimum. concedendo quod minor est. sed non erit

questio quarta

meritorius. licet pars huius actus meritorij sit minus meritum. sed si per se existeret non esset meritum. Exemplum. medietas huius ignis agit ad aliquam distantiam ad quam non ageret si per se existeret. sicut patet in casu.

Secundo modo potest dici concedendo conclusionem scilicet quod possibile est ad id ad cathedram mereri tantam gratiam ante baptismum precise quanta conferret paruulo in baptismo. Item potest concedi de peccatore quod potest ita remisse conterere cum talibus circumstantijs quod non habebit maiorem gratiam quam paruulus in baptismo. Tercio modo potest dici quod predicte gratie scilicet baptismalis et gratie meriti personalis non sunt comparabiles. quod non sunt eiusdem speciei. Unde secundum Thomam gratia baptismi et confirmatoris. et gratia virtutis et donorum distinguuntur secundum speciem. quia ad alios effectus ordinatur. Et secundum hoc si sit verum patet de dubio et per consequens de questione principali. B

Tunc ad rationes. Ad primam patet quid dicendum. Ad secundam concedo quod in casu baptismi potest valere paruulo quam adultus. scilicet quando adultus ante baptismum est iustificatus. et hoc probat ratio. et non est contra dicta prius. Ad tertiam quantum ad illud quod concludit de duobus adultis conceditur. nec est contra dicta. Sed quantum ad id quod arguit de duobus paruulis potest dupliciter dici. Uno modo quod omnes paruuli sunt equales in naturalibus quo ad id in quo gratia immediate recipitur. quia omnes anime sunt equales in perfectione. licet sint inequales in dispositionibus suorum corporum. Alio modo potest dici. si teneretur. quod anime non sunt equae perfecte essentialiter sicut videtur sonare articulus parisiensis. Unde potest negari consequentia. sunt inequales in naturalibus. ergo gratia causatur perfectior in perfectiori anima. Et quando arguitur Sacramentum equaliter agit tactus actiuorum sunt etc. Dico quod sacramentum proprie non agit gratiam sed deus libere agit eam quando sacramentum suscipitur. et ideo potest causare maiorem vel minorem. sicut sibi placet. quare etc.

Questio quarta.

A

Verò circa di

stinctiones septimam huius quarti libri. Vtrum sacramentum confirmationis sit sacramentum noue legis. Arguit primo quod non. quod in toto euangelio non legitur vbi Christus ipse instituerit. igitur etc. Secundo quod in tota scriptura noue legis non legitur de forma ipsius aut de materia. igitur etc. Tercio. quod confirmatio de lege communi non est possibilis in via. igitur confirmatio non est sacramentum. Quod tamen tenet. an patet. quod de lege communi soli beati sunt confirmati in bono. i. stantur firmi in bono. igitur etc. Oppositum tenent omnes. et patet per magis in hac distinctio. et de se. distinctio. v. p. totum. In hac questione erunt tres articuli. In primo videbitur quod sit confirmatio. In secundo soluetur questio. In tercio mouebitur triplex dubitatio. B Quantum ad primum articulum distinctio confirmationis ut hic sumitur potest assignari talis. Confirmatio est vnctio hominis viatoris viri scilicet vel mulieris nec actualiter nec habitualiter dissentientis facta in fronte in figura crucis cum crismate sanctificato et hoc a ministro ydoneo simul cum intentione debita in unguente et certa serba preferente ex institutione dei signans vnionem aie per gratiam roborantem ad ostendendum cum fiducia fidei Christi. Et ex hac distinctio patet ser correlaria. Primo patet quod hic non sumitur confirmatio ut est constans firmitas in bono. nec ut est signum talis confirmationis. quia talis de lege communi solum est in beatis. Sed capit per quadam vnctioe que est signum cuiusdam spiritualis roboris quod fortificat in bono non tamen sic stater vel firmus quam homo possit de lege communi cadere ab illo. et talis vnctio est sacramentum. Et sic patet solutio tertie rationis an oppositum questionis. Secundo ex dicta distinctio patet quod sit materia huius sacramenti. quod crisma sanctificatum. i. oleum oliue balsamatum seu mixtum cum balsamo ab episcopo consecratum vel ab alio cuius talis consecratio potest committi. Quod autem hec sit materia non legitur ex euangelio sed auctoritate ecclesie. Tercio patet quod sit forma huius sacri quod certa verba ista scilicet signo vel signo te signo crucis. confirmo te crismate salutis vel sanctificationis. in nomine patris et filii. et. amen.

Quarto patet quod sit referens hoc sacramentum quod minister ydoneus episcopus scilicet vel alius cui hoc committi potest. Et requiritur ex parte ministri

B 3

quartū sententiarū

simultas in faciendo utrūq; actū. s. vncio nis z prolacionis forme z etiam debita in tentio que oīa debet intelligi sicut supra d̄ baprisimo. Quinto patet quis sit suscipiens hoc sacramentū. qz homo viator vir. s. vel mulier nec actualiter nec habitualiter dissentis. Vel fm Scotū aliquantū cō senties aut nunq; vsus libero arbitrio Sz de hoc dicendū vt dictum est supra de baprisimo. Sed iste est solum suscipiens fm de terminataz ptem scilicet frontem. z ideo ex pre suscipiens requirunt duo pter illa q̄ requirunt in baprisimo scilicet frons. z etiā qz baprisatus sit. quia baprisimus est ianua sacramentorum. distinc. xv. sollicitudo.

Sexto ex dicta diffinitione patet qd sit effectus huius sacramenti p hoc qd dicit si gnans vncionē anie. zc. Unde effectus huius sacramenti est acceptio spūs sancti ad ro bur ptra oīa tentamenta. z pfortatio aie in virtute z spāliter in virtute constantie in si dei confessione. Un Actū. viij. Tunc im ponebant manus sup illos z accipiebāt. ff. Et sic patet sex correlaria circa istō sacra mentū. **L** Sed ptra p̄dicta successi ue z p ordinē obijct. Primo ptra materiā z formā simul. qz xpus non sic instituit nec apostoli tali forma vel materia vtebantur. sed impositioe manuū vt tactus est. Se cūdo ptra materiā specialiter. quia in baprisimo non est necessaria aq̄ consecrata. igit nec hic oleum p̄secratū. Tercio pbatur qz non oportet qz minister sit eps. qz de con se. disti. v. puenit. dicit sic. Ubi episcopi de sunt vt presbiteri etiā in frōtib; baprisatos crismate tangere debeant p̄cedim. igit zc.

Quarto probatur qnō oportet qz suscipiens sit baprisatus qz Actū. xij. paulus fuit p̄firmat⁹ p̄ ipositionē manuū ab ana nia z accepit. ff. z tamen nōdum erat baprisatus. igit. Quinto obijctur de effectu. quia in baprisimo in extrema vncioe in or dine z penitētia accipit spūs sanctus z dat gratia. sed quicūq; accipit. ff. z cuiq; da tur gratia ipse ex hoc efficit in spū fortior z in virtute cōfirmat et roborat. Cur igitur ista datio. ff. appellatur confirmatio sicut il la de qua supra. z que differentis effectus bic z ibi. **D** Ad p̄mū istozū potest di ci qz supponit sic institutū fuisse a christo. et apostolos sic vfos fuisse. licet hoc nō legat in scriptura. qz aliter ecclesia nō sic vteret

nisi sumpisset ex doctrina christi zc. Nec z incōueniens multa esse edita a xpo amēti ca p apostolos que tū in scriptura nō legi mus sicut dicit Dam. li. ij. capi. iij. De for ma vero tenet dñs Armagn⁹ li. ix. de q̄st. arme. ca. xij. qz pbabile est vnaz esse formā baprisimi z oīm istozū sacramentoz scz con firmatiōis. ordinis. pnie. z extreme vncio nis. q̄uis multas z diuersas oratiōes eccle sia in ipsoz collatione exerceat. Nā ipse te net li. viij. ca. ix. qz ista p̄ba vel eozū sensus scz in noie p̄ris z filij z. ff. sint forma baprisimi q̄uis epiganā alia verba. Et ita cōsequē ter dicit de p̄dictis sacramētis Sz quia hoc cōiter nō tenet nō assero. licet iste bene loquat⁹ sequenter ad scripturam sacram.

Ad secundū dico qz christus oīm aquā tactu sue mūdissime carnis sufficienter cōsecrauit in vsum baprisimi. ideo nō requiritur specialis cōsecratio. Et hoc rationabi le fuit propter necessitatem baprisimi secus in proposito. ideo zc. Ad terciū dupliciter pot̄ dici fm Scotū. Uno modo qz in p̄mi tina ecclesia nō erat differētia inter sacerdo tes et episcopos. et hoc ipse probat diffinē et etiam dominus Armagn⁹ li. ij. de q̄st. arme. plite declarat qn nullus p̄latus habz amplius de potestate ordinis siue sacramē tali qz simplices sacerdotes. Et in ca. q̄ro ostendit qz simplices sacerdotes habēt potestatem p̄firmandi z absoluendi a quocūq; peccato. tamē fm eum si hoc faciāt peccāt. z sunt grauiter puniēdi. de hac materia in feri⁹ videbit. Alio mō potest dici qz si a p̄ncipio nō licuit sacerdoti cōi tamen in dicto casu papa potuit quēlibz illius regiōis ad cui⁹ ep̄m scribebat facere ep̄m q̄ntuz ad il lum actum. z tunc quilibet eoz vere et licite p̄firmabat tanqz ep̄us q̄ ad illud licz nō quo ad alia. Et ratio huius dispensatiōis potuit esse scandalū vitandū. Ad q̄rtuz pot̄ dici qz baprisimū flumis p̄cedere nō req̄ rit simplr. sed vel ipm aut aliqd. equalens q̄le credit tunc fuisse in paulo cū vidisset ar chana zc. Ad q̄ntum pot̄ dici qz in alijs sacramētis vel in alijs acceptionib; ff. q̄b legi in scriptura n̄ accipit. ff. sicut hic. nec ad similem effectum. qz abundantius qz in alijs sacramētis in isto dat vigor resisten di peccatis. et principalis effectus ei⁹ cōfirmare aniam in virtute. iuxta illud Uos autem sedete in ciuitate quousq; induam

questio quarta

ni virtute ex alto. Et precipue in p̄te cōstantis p̄fessionis fidei. iuxta illud Actū. iij. Virtute magna reddebant apostoli te stimoniū resurrectiōis domini zc. In alijs autē sacramētis est alius effectus p̄rius ideo hoc solum vocatur p̄firmatio. zc.

Et hec de primo articulo.

E Quantum ad secundum articulū. in quo soluenda est questio. ponā tres con clusiones. Prima sit hec qz confirmatio est aliquod sacramētū ab alijs sex sacramētis noue legis distinctū. ista patet satis ex di ctis. Secunda qz p̄firmatio est noue legis sacramētum a christo institutū. Pri ma pars sequit⁹ ex secunda z totum pars ex actibus apostolorū. qui conuersis ad fidē et baprisatis manus imponebāt. Act. viij. z. xij. caplis. Tercia qz confirmatio seu confirmatiōis sacramētū fuit a christo in stitūtū. z ipsuz sic fuisse institutū fuit ab eo declaratus. Mar. x. Mat. xij. quando scz imponebat manus super paruulos z bene dicebat eos sicut ibidem legitur. non enim alibi legitur christum hoc exercuisse sacra mentū. Sed contra ista arguitur. Pri mo. quia in autoritatib; allegatis nulla fit mentio de confirmatione sed solum de ma num impositione. modo in collatione sa cramenti ordinis manus imponunt. Un de de ipso apostolus dicit p̄ma ad Thi. v. Manus cito nemini imposueris. Idē fit in sacramento extreme vncionis. Marci vti. Super egros manus imponent z be ne habebūt. quare nō videtur qz hoc sacra mentū dicatur manuū impositio plus qz aliud p̄dictoz. Et p̄sequēs impertinē ter concludit supra de institutione confir mationis. Secundo non legitur qz illi paruulz quib; christus manus imposuit p̄ ne fuerint baprisati vt sacramētū confir mationis possent accipere. Tercio si hoc sacramētū fuit a christo institutum vt fu it a christo institutū vel fuit ab ipso suis a postolis collatum ante suam passiōē vel non. Si non. contra. quia hoc magis de buit fieri in eis qui erant ad p̄dicationēz fidei cum pericō corporis mittēdi qz par uulis qui huiusmodi pericula non erāt su scepturi. S. sic. ergo illa receptio. ff. in die penthecostes non fuit apostolis sacramē tum confirmatiōis. aut fuit secunda cōfir matio ipsorum. z sic fuit duplex sacramen

tum cōfirmationis in eis. quare erit itera bile zc. **F** Ad primum dico primo qz in p̄dicta impositione manuū christi z apostolorū fuit aliquod sacramētū colla tum. z hoc videtur clarum cum appareat p̄ illam impositiōē spūs sanctum datuz fu isse. Dico secundo qz ex facto christi qui hoc sacramētū paruulis p̄tulit. z ex hoc facto apostolorū qui ipsum statim baprisa tis p̄tulerunt. satis patet qz hoc sacra men tum debet alia sacramenta de cursu p̄mu ni p̄cedere que non dantur nisi p̄uocet⁹ z discretiōē hūitib; z ipm debet dari omi bus baprisatis. Et qz patz terciō qz ratio nabiliter placuit sanctis patrib; hoc sacra mentum impositiōis manuū siue potius eius effectum confirmatiōē vocare. quia scilicet baprisatis recipientibus per baprisi mum spūs sanctus ad remissionē peccato rum. statim debet dari hoc sacramētū ad receptiōē spūs sancti vt habeant virtutez ampliozem tentationib; resistendi z confir mentur in bono zc. Et quo patet quar to quare hoc sacramētū p̄re ceteris in q̄ bus manus imponunt vocetur manuū impositio. quia scilz hoc sacramētum ge neraliter cunctis baprisatis debet confer ri. non sic autem alia. ideo nomen p̄mune sibi meruit appropriare. Ad secundū di co qz supposito qz illud nō legeretur tamen sic esse tenendū est scilicet ex ordine que te nebant apostoli. Et tamē satis illud habe tur. quia christus dicit qz talis erat regnū celozum. quod nō conuenisset illis paruulis si fuissent in peccato. z p̄sequens si nō fu issent baprisati aut circūcisi aut alias a pec cato purgati. **B** Ad terciū duplici ter potest dici fm Armagn. li. nono ca. xij. Uno modo qz ex tota serie euangelij nō ap paret qz christus alijs a paruulis supra di ctis hoc sacramētū contulerit ipso exis te in terris corporaliter. z ideo in die penthe costes ip̄s apl̄s z discipulis p̄gregatis in vnū p̄mo dat⁹ fuit spūs sanct⁹ vice but⁹ sa cramenti confirmatiōis siue impositiōis manuū Actū. ij. Et qz xps in hūanitate absens erat. loco ipositionis manuū cecidit ignis ab eo missus sup capita singloz. q̄lis appitio nō legit cū apl̄i man⁹ alijs ipone bāt. Alio mō si q̄s velit dicere qz apl̄i ante xpi passiōē h̄ facim suscepant. pro quo vi det facere qz apostoli baprisatis quibusq;

quarti sententiarū

statim man⁹ imponebant qd non fecissent vt videtur nisi cū eis ita actuz fuisset a xpo tunc cōsequēter potest dici q illa donatio spiritus sancti in die penthecostes non fuit eis sacramentū confirmatiōis sed alijs discipulis qui cum eis erant. Prima autē via videtur pbabilior huic doctori. licet ex ea sequatur q apostoli sacramētū ordinis aut sacramentū confirmatiōis susceperunt. quod ipse ostendit non esse inconueniens. Secunda autē via simpliciter concedere tur ab eo si tamen ostenderet quid apostoli susceperunt in die Penthecostes cū eis christus promiserit dare spūm sanctuz. Et si declarēt quomodo illa taz ingens donatio spiritus sancti non fuerit sacramētuz quod est difficile vt dicit.

Quantū ad terciū articulum soluenda est triplex dubitatio. Prima est vtrum h sacramentū sit necessarium ad salutē. Unde q sic de conse. distin. ij. Omnes fideles p manus impositionē episcopoz post baptismū spiritus sanctuz suscipere debent vt pleni christianī inueniant. ibi dicit debent. Item quilibet tenet esse plenus christian⁹. Respondet fm Scotum q nō est simpliciter necessariū. iuxta illō Dat. vi. Qui crederit et baptizatus fuerit etc. est tamen necessariū adulto sic q nō contēnat alias nō est plenus christian⁹ vt dicit auctoritas etc. Dicit tamē dominus Armacanus q receptio huius sacramēti in adultis habet vim pcepti ita q ipsa est necessaria si haberi possit. Et hoc ipse probat libro quarto capitulo. xxij. et respondet ad obiecta contra etc.

Secunda dubitatio Utrum hoc sacramentum sit iterabile vlt non. Respondet q iterari non debet. et si iteretur nullum effectum habet. de consecra. distin. ij. dictum. Unde sciēter iterans peccat mortaliter. Ratio autem sola et principalis est institutio diuina. de qua non patet clare ex scriptura sed auctoritate ecclesie etc.

Tercia dubitatio. Utrum pena iterantū hoc sacramentum sit irregularitas. Respondent canonice q sic. Quod probat p locum a simili de baptismo p calum. de consecra. distin. iij. Quibus tamen Scotus dicit oppositum. quia nulla pena canonica q nō est inflata a papa condente ius incurritur ipso iure. nec propter argumentū exponentiū canones siue a simili siue a ptra

rio sensu est aliquis tali pene astrict⁹. quia possunt exponere ius condituz non nouū ius cōcedere. Cū ergo non inueniat ex p se dicta pena in iure imo magis oppositum de conse. distin. v. dictuz. vbi nulla pena infligitur episcopo iterū confirmanti vlt etiā suscipienti nisi q soli dō sub habitu monachali vel clericali seruiat. illud enī innuit non penam irregularitatis sed magis oppositum. Igitur illa pena nō est imponēda maxime cum pene sint restringende. etc.

Ad rōnes qstionis patet qd dicēdū sūt. De sacro eucharistie. Questio qnta.

Via postquā

magister egit de sacramento baptismi quo regeneramur. et de sacramento confirmationis quo roboramur. consequenter agit ab octaua distinctiōe vsq ad decimā qntā de sacramento eucharistie q nutrimur. Ideo quero Utrum idem corpus xpi localit sit in celo et realiter in eucharistie sacramento.

Arguitur primo q nō. quia si sic sequeret q corpus xpi distaret a seipso. Cōsequens videt implicare. et pna tenet. qz quanta est distantia inter loca tāta est inter locata vt videt claz. igit etc. Secūdo sequeret q xpi corp⁹ et spēs eucharistie essent eqlia. Cōsequens apparet falsum. et pna pbat. qz q occupant locū eglez sunt eqlia. Nā qcumqz vni et eidē sunt eqlia inter se sunt eqlia. hoc est eqliis locato et eontra. Si ergo corp⁹ xpi et species ille occupant equalē locū. sequitur etc. Tercio si sic. vel omnis actio et passio et omne accidēs q insunt corpi xpi localiter existenti in celo etiā insunt eidē existenti in eucharistia vel nō. Si dicat q sic. cōtra. qz in eucharistia nō pōt videre nec audire nec videri nec audiri. ista ppetur sibi in celo. igit. Si dicat q nō. cōtra actiū sufficienter appropimato passiuo pōt seq actio. s. sic est hic. igit etc. Oppositū t. fides p illō dictum xpi. hoc est corp⁹ meū. In ista qstione erūt tres articli. sic in pcedentib.

Primo videbit qd est eucharistia. Secūdo de qstione pposita. Tercio de illo qd tāgit rō ecia. s. vtz ois actio aut passio rōe accidens qd inest corpi xpi existenti in celo possit eidē inesse sub eucharistie sacramento

Quantum ad primū articulū fm

questio quinta

Scoti et cōmuniter loquentes Eucharistia est sacramentuz corporis xpi contenti/ num sub speciebus panis et vini post cōsecrationē factam a sacerdote sub certis verbis cum debita intentiōe prolatis ex institutione diuina veraciter signans corp⁹ xpi et sanguines sub vtraz panis scz et vini specie realiter contineri. et ipsum digne comedentes aut bibentes spiritualiter refici. Et hec descriptio patebit ex dicendis. Et hac descriptione patent ser correlaria. Primo patet quid sit materia huius sacramenti. quia panis et vinum. Et debet esse panis triticus cum aqua elementari coagular⁹ de consecra. distin. ij. caplo Non oportet. Et caplo sequenti. Cuius congruetia accipit ex illo verbo christi Joban. xij. Nisi granū frumenti etc. Ubi christus grano frumenti se comparat. Debet etiam esse vinū de vna expressum. de conse. distin. ij. Vinum. Cuius congruetia accipitur ex illo verbo xpi. Ego sum vitis etc. Ubi christus se comparat viti. Et ideo vinū artificiale vel qd nō est de vite non est conueniens materia huius sacramenti. Ratio autē omnī istoz est sola institutio diuina. quā congruetie ad hec possunt dari. Secundo patet qd sit forma huius sacramenti. quia cetera verba a sacerdote prolata. Pro quo pono aliquas propositiōes. Prima est q forma consecrationis corporis sunt hec vba. hoc est corpus meum. Unde illa cōiunctio enī non est de essentia forme sed ponitur ad cōtinuandū. ne illa verba que sunt de forma pferantur sine pcedentib. Secunda propositio q illa verba pcedentia debēt dici propter reuerentiā vel ppter orationē pmit tendā. licet non sint necessaria ad psecrationem faciendam. Tercia propositio. Qd psecrationem sanguinis ista verba sunt necessaria vel eoz sensus. hic est sanguis meus. quoniam omnes quatuor euangeliste in illo sensu concordant quia idem intelligit p ista. hic est calix sanguinis mei hic est enim sanguis meus. hic est calix in meo sanguine que verba illi quatuor posuerunt. Hec autem verborū diuersitas fuit forte propter h quia a principio in diuersis linguis scripta. vel quia ex diuersis liguis in latinū translata sunt euangelia. vel quia sic voluit spiritus sanctus vt sciretur q non eadem verba requirunt sed equiualens sensus. vt

propter aliud misterium. Non est ergo dubium sensum illozū exigi ad consecrationē sanguinis. sed vtrum aliud requiratur dubium. Pro quo sit quarta propositio q nō est certum ex scriptura vtrū illa verba que pcedūt aut sequunt in canone misse fm vsum ecclesie. aut aliqua alia a predictis requirant ad consecrationē sanguinis. Iso periculosum est hic aliquid asserere. qz ad hoc auctoritas sufficiens non habetur. sed non est piculosum ignorare. qz videt ignorantia inuincibilis vt dicit Scotus. Et d hac materia tractat Armacanus li. ix. a principio vsq ad quintū caplm. sed transeo cā breuitatis. etc. Quinta propositio que sequitur ex predictis est. q non est necesse in quolibet sacramento scire precise que vba sunt de forma ad hoc q aliquis pferat sacramentū. Sexta est q in casu talis dubij sufficit intentio faciendi quod facit ecclesia. ideo sacerdos debet distincte legere verba canonis a principio vsq ad fines. et oppositum facere esset peccatū. quia ibi melior est simplicitas q subtilitas.

Tercio ex dicta descriptione patet quis sit minister huius sacramenti. quia sacerdos certa verba proferens cū debita intentiōe. Pro quo pono aliquas propositiōes. Prima est q solus deus potest hoc sacramentū conficere causaliter. Secunda q creatura potest hoc sacramentū pficere ministerialiter. qz deus sic ordinauit vt in quolibet sacramento minister posset esse homo.

Tercia est q ad hoc vt creatura conficiat hoc sacramentū ministerialr soluz tres conditiones requirunt simpliciter. Prima est q sit sacerdos. Secda q pferat verba psecrationis. Tercia q habeat intentiōez faciēdi qd ecclesia itēdit. Prima dicitō ē specialis in hoc sacramento. Et pbat extra d. sū. trini. et fide ca. Et fundat Dat. xxvj. Hoc facite etc. Vel hoc. quotiēcūqz feceritis etc. Ubi xps loquitur discipulis quibus succedunt in ecclesia soli sacerdotes. Secda conditio et tertia sunt cōmunes alijs sacramētis. Cū propter defectū secūde nō pōt mutus pficere. sed ppter defectū tertie hoc nō pōt carēs vsu rōnis. sed illud pōt de gda hereticus vel scismatic⁹. Quarta pō q ad h vt creatura cōficiat hoc sacramentū ministerialiter non solū simpliciter sed absolute sed etiam decēter et ordinate aliq alia a

quarti sententiarū

predictis requirunt scz alia ex pte ministri vt qd nō sit subiectus pene canonice aut pene naturali super qua fundatur pena canonica. sicut qd nō sit degradatus irregularis excoicatus. suspensus ab executione sacramentorū. symoniacus vel infamis. qd non sit in naturalibus turpiter z scandalose defectuosus sicut leprosus. Item qd nō sit in peccato mortali z qd sit in puenientibus ornamentis vt habetur de psecra. distin. i. v. stimenta. Et qd habeat in missa respondentem in persona totius ecclesie. Similit ex parte loci aliqua requirunt. Ex parte loci pprie dicti duo. scz primo qd non sit interdictus. secundo qd sit sanctificatus. Et istud secundum intelligendum est nisi in casu necessitatis. Item ex parte loci improprie dicti scilicet altaris vel vasis requiritur qd altare sit lapideū z qd calix vel patena sit d' auro z argento aut ad minus de stanno. non de ere vel auricalco propter contractaz rubiginem. nō de ligno vel vitro propter imbibitione vel fractionem. Et debent omnia ista esse consecrata. Similiter aliqd requirit ex parte teporis scilicet qd sit inter pncipiū diei et horam nonam intelligendo p pncipiū diei pncipiū aurore. Et incipit fm aurore in libro de crepusculis qū est sol sub orizonte ad octo gradus. z hoc e intelligendū regulariter. Item istam temporis circumstantiā pcomitatur vnuz qd requirit tractum temporis scz qd dicat missam. certis orationibus fm vsum ecclesie. Et de omnibus istis vide in Scoto libro quar. in fine distin. tredecime. vbi diffuse declarat ista que breuiter summaui qz licet sint vtilia tamē non sunt magne speculationis. **D** Quarto ex predicta definitione patet quis sit suscipies hoc sacramentū. qz comedens aut bibens. Pro qd distinguendum est fm Scotū qd hoc sacramentū potest aliquis suscipere quadrupliciter. Uno modo sacramentū z nō sacramentaliter. Secūdo mō sacramentū sacramentaliter z nō spūaliter. Tercio modo sacramentaliter z spūaliter. Quarto modo sacramentaliter z spūaliter. **Primo** modo recipit sacramentū qui recipit hostiam consecratā. sed tamē non recipit eaz vt consecratam sed omnino nō discernens eaz a cibo pmoni. Et talis fm apostolū. i. Corinth. ii. Judicium sibi manducat et bibit

non diiudicans corpus domini. id est non discernens a pmoni cibis. Et hoc si fiat ex infidelitate sicut in pagano. vel ex ptemptu stante fide vt in malo christiano. Et hō modo vnum brutū potest recipere hoc sacramentū. Secundo modo recipit sacramentū ille qui est in peccato mortali. et tamē credit ibi esse corpus christi z recipere cōmunionē ipsius. Tercio modo recipit sacramentū bonus fidelis sine peccato mortali qui cibum siue sacramentū corporaliter recipit z in cibum spūaliter conuertit. iuxta verbū Augustini. Quarto modo recipit sacramentū bonus fidelis deuote paratus ad susceptionē. qui tamē prope reuerentiam abstinet vel ppter infirmitatē vel quia forte non habet ministrū. Istis tribus modis brutuz non potest suscipere sacramentū. sed duobz vltimis solus bonus recipit. **E** Quinto ex dicta descriptione patet quis sit effectus huius sacramenti. Est em duplex effectus. Primus est realis continentia corporis z sanguinis christi sub speciebus panis z vini. Secundus est refectio spiritalis illius qui digne recipit hoc sacramentū. Primus effectus probatur p autoritatē **Dat. xxvi.** vbi christus post cenā illud sacramentū instituit vt sub illis speciebus verum corpus eius z verus eius sanguis realiter contineret. Et nō tūc quando ipse consecrat sed etiam quando postea a sacerdotibus conficeretur. Ad quod dedit autoritatem subdēs ibi. hoc facite in meā cōmemorationē. Unde qd hoc sacramentū semper sit in ecclesia qd diu ipa durabit patet per illud. Quotienscūqz panem hunc zc. mortem domini annuntiabitis donec veniat. supple ad indicandū. Un vsqz tunc durabit ecclesia militans z cōmunitas in ea. Secundus effectus patet. quia congruum est illum specialiter refici qui digne recipit cibū spiritualem zc. ideo datur in specie cibi corporalis zc. Si vero heretici vellent impugnare primuz effectū dicendo qd corpus christi non est ibi realiter sed solum representatiue. z qd illa verba scilicet hoc est corpus meūz hic est sanguis meus dicta sunt figuratiue sicut illud Jobānis decimoquinto. Ego sum vitis vera. Istud apparet esse contra intentionē christi. qz fm Augustinum intellectus verborū christi ex precedentibus et sequentibus

questio quinta

potest haberi. Unde vbi christus dicit ego sum vitis vera statū subdit z vos palmites. Unde cōstat eum loqui figuratiue. Cum autem dicit hoc est corpus meūz statū subdit qd pro vobis tradetur **Lu. xxi.** Et ita de suo sanguine. ideo zc. Et si dicant isti qd christus videns aliquos abisse retrosum ppter predicationē de eucharistia vbi dixit nisi manducaueritis carnē zc. statim expo fuit se dicens verba que locutus suz vobis spiritus z vita sunt. z ita videtur qd nō intellexerit nisi d' carne sua figuratiue. Istud nō valet quia nō vult ibi negare veritatē corporis sui. sed vult ostēdere qd nō est ibi corporaliter illo modo quo illi intelligebāt scilicet visibilter z in ppria forma. sed p oppositum ad istum modum intelligendū est ibi spiritualiter zc. **F** Sexto ex dicta definitione z immediate dictis patet quadruplex differentia z excellētia huius sacramenti super alia. Prima quia alia licet qd est de se sint signa vera tamen quādoqz nō habent effectum suū propter suscipiens in dispositionem. sed istud est veracissimū. qz nunqz caret primo effectū. Secunda ē quia istud realiter continet illud quod signat. alia non. Tercia. quia effectus istius est dignior qz in alijs. zc. Quarta. qz alia sacramenta consistunt in fluxu z fieri. istud autem est quoddam pmanens zc. **B** Sed contra predicta p ordinē mouent aliqua dubia circa materiam. Primum dubium est. an panis azimus vel fermentatus vel vterqz sit materia huius sacramenti. Secundū **Utrū** apponere aquam sit de necessitate sacramenti. Et videtur qd nō quia non apparet vbi christus instituerit qd ponat aqua. igitur zc. Ad primū dubiū dicunt greci qd necesse est cōficere in fermentato. ideo negant latinos conficere. Antecedens pbant. quia christus cōfecit in illo pane sicut nitunt declarare ex euāgelio. Is de hoc vide pro z contra in Scoto. **Lō** tra hanc heresim pono aliquas ppositiones. Prima est qd christus cōfecit in pane azimo z non in fermentato. Patet p illo **Dat. xxi.** Primo die azimoz quiesierūt discipuli. vbi vis paremus tibi pascha. Similiter **Dat. xii.** et ideo patet qd pma die azimoz scz. xiiij. luna cum discipulis comedit christus agnum pascalem fm legem. et illa die pfect zc. Secūda ppositio qd nō

solum in azimo sed etiaz in fermentato pte confici. quia fm Anselmū libro suo de azimoz fermentato non differūt substantialr azimus z fermentatus. ideo non negam qz grecos conficere in fermentato. Quod patet. quia a pncipio tota ecclesia conficiebat in azimo. postea autem tempore leonis pape fuit constitutū qd conficeret in fermentato sed illud fuit ad tps ad extinguendū heresim hebionitaz qd dixerunt necessariuz esse christianos iudaizare. z per cōsequens pascha in azimo conficere. sed illa heresim extrinca redit ecclesia occidentalis ad primam consuetudinem. Tercia ppositio qd minister siue latinus siue grecus conficiēs in fermentato grauer peccat. qz talis facit contra ordinem siue constitutionem ecclesie que cōformis est quo ad hoc institutioni christi zc. Ad secundum dubiū dicit **Armacanus** in libro quarto. capitulo nono qd aqua in cōsecratione sanguinis necessario exigitur. quia licet non legat xpuz sic consecrasse. tamen aliquibus verisimilibus rōnibus hoc probatur zc. Scotus tamen dicit qd non est simpliciter de necessitate sacramenti qd apponatur aqua cum vino. quia etiam quando ponit aqua nō conuertitur in sanguinem nisi sit primo cōuertita in vinum. z ideo ita modica est ponenda z ita tempestiue qd ante consecrationē possit conuerti in vinū. Greci etiam non apponunt aquam vt dicit **Innocētius** de officio misse parte tertia. libro quarto. capitulo quinto. tamen minister tenetur ponere aquam propter pceptū ecclesie. etiam christus vinum aque mixtum consecrauit fm **Dama.** libro quarto capitulo quinto zc. **D** Sed circa formam sunt aliqua dubia. Primum est quando christus hoc sacramentū instituit siue quādo primo cōsecrauit. Secundum est. quid demonstretur per ly hoc. in illa ppositione. hoc est corpus meum zc. z quid signat zc. Ad primum dubium patet qd in cena fuit a christo hoc sacramentū institutū. tamē circa hoc dupliciter dicitur. Un dicit scotus qd christus quādo dixit illa verba. hoc est corpus meum. non consecrauit per illa verba. sed prius per illam benedictionē de qua dicitur qd benedixit zc. Et huic pcorat **Innocētius** de officio misse parte tertia capitulo sexto z decimoquarto. Et p b

quarti sententiarū

videtur facere q̄ nisi corpus christi fuisset ibi sub sacramento ante plationē illorum verborū hoc est rē. non vere dixisset hoc est corpus meū rē. Alio mō dicit. Armacan⁹ li. i. cap. lo. v. q̄ vbi Marcus dicit bñdixit Lucas ⁊ paulus dicit gr̄as egit. ⁊ sic non videt illa bñdictio panis sed potius dei patris. nec p̄cessit aliqua benedictio cōsecratiua panis ante q̄ ip̄us dixit. hoc est corp⁹ meum. ⁊ ita de calice rē. Utrūq̄ autē predictoz modoz pbabile est sustinere fm istuz doctozem. in quicquid dicatur de p̄dictis non refert quo ad p̄positum q̄n illa verba hoc est corpus rē. sint p̄secratiua ap̄d nos. Magis tamē pbabile videtur q̄ p̄ eadem verba ip̄s consecrauit quia non videt rōnabile q̄ alia forma verborū cōsecratiōis vtatur minister q̄ ea qua vsus fuit ei⁹ doctoz ⁊ magister rē. Ad secundū dubium vel queris de ip̄o vel queris de ip̄i mīstro Si queris de christo qd demonstrauit dicendo hoc est rē. licet Scot⁹ circa h̄ multas opiniones recitet et plures cōclusiones p̄bet. tamē breuiter p̄t̄ dici. Uno mō fm primam viā supradictā q̄ ip̄s demonstrabat corpus suū iam ibi p̄c̄sentes an̄ plationem verborū illoz rē. Alio mō tenendo secundā viā ibidē dictā p̄t̄ dici fm Armacanuz q̄ ip̄s corpus suū demonstrauit an̄ p̄uersiōnē panis in ip̄m qd tamē adhuc nō fuit in manib⁹ eius sed esse debuit verbis illis p̄latis. quo corpe ei⁹ demonstrato veruz fuit hoc est corpus meū. Et vtrūq̄ hoz p̄t̄ dici sine piculo fm istum doctozem. Si autē queris de christi ministro quid demonstrat dicendo hoc est corpus meū rē. Uno mō p̄t̄ dici fm Dekez in quolibetis suis q̄ sacerdos significatiue recipiēs dicta p̄ba debet demonstrare p̄ ly hoc corpus xpi. sic n̄ q̄ illi p̄poni vocali duplex mentalis core/spōdeat scz vna de futuro a principio plationis verborū vsq̄quo verba sunt prolata. et est talis mentalis hoc corpus qd statim erit sub istis speciebus est corpus meum. Alia de presentis verbis prolatis scilicet hec Hoc corpus nūc existēs sub istis sp̄eb⁹ est corpus meū referēdo semp ly meū ad christum cuius hoc est corpus. Et causa est qz tempore plationis verborū res aliter se habet q̄ post. qz primo nō est ibi corpus xpi. sed bene post. rē. Alio modo dici potest q̄ nō est necesse q̄ sacerdos rite conficiēs ali

quid demonstrat p̄ ly hoc vel etiaz q̄ aliqd̄ intelligat p̄ illam vocem plus q̄ per voces non significatiua. quia vox illa nō requiritur ibi ad illam p̄secratiōnē tanq̄ significatiua veri vel falsi. sed solum hec vox data ē nobis tanq̄ signuz vt agnoscamus q̄ his verbis rite prolatis immediate sub illis speciebus est corpus xpi p̄ diuinū bñplacitū. Et pro hoc facit q̄ sacerdos p̄fert illa verba materialiter ⁊ recitando ea tanq̄ a ip̄o dicta. vt patet p̄ verba p̄cedentia i canone. ideo illa nō est p̄positio rē. Unde q̄ntuz ad hoc benedicit Scotus q̄ finaliter tenet q̄ qualitercūq̄ logicus saluet illam p̄ponem esse veram tamē sufficit theologo q̄ illa nō est oratio sacramentalis vt vera sed vt tale signum sensibile ⁊ vt instrumentū institutū a deo ad p̄secratiōnē illam rē. S; male dicit in hoc quod subdit ibidē q̄ illa oratio non est p̄positio p̄secratiua vt vera neqz vt falsa. sed tm̄ vt est p̄positio neutraz p̄oz naturaliter ⁊ forte tempore veritate sua. Hoc em̄ nihil est dicere imo implicat q̄ ali qua p̄positio sit neutra aut aliquo modo p̄oz sua veritate. Ideo dico q̄ illa oratio nō est p̄secratiua vt p̄positio vera aut falsa. sed vt quoddā signum qd non est p̄positio iuxta dicta prius. J Adhuc circa mīstrū sunt aliqua dubia. Primū est Utrū minister consecrans hoc sacramentū in peccato mortali vel sine cōfessione de peccato mortali cōmissio peccet ex hoc mortaliter. Et videtur q̄ nō. quia nullus tenet confiteri nisi semel in anno iuxta ca. omnis vtriusq̄ sexus Igit̄ sacerdos p̄t̄ exercere act⁹ suos sibi p̄uenientes absq̄ hoc q̄ plures cōfiteatur rē. Secundū dubium est Utrū minister obligat⁹ duab⁹ p̄sonis cuiuslibz sub hac forma. dicam p̄ te vnam missaz. possit satisfacere p̄ vnam. Et videtur q̄ sic per simile de illo qui habet plura beneficia et p̄ quolibet obligatur ad horas. non tamē tenetur bis eas dicere rē. Ad p̄mum dubium pono aliquas p̄positiones. Prima ē q̄ consecrans in peccato veniali p̄pter hoc nō peccat nec mortaliter nec venialiter. patet. quia de tali non est necesse penitere. agitur rē. Secunda p̄positio q̄ consecrans existēs in actu peccati mortalis ex hoc peccat mortaliter. quia simpliciter manducat indigne. Unde videtur q̄ntuz ad hoc idē iudiciū de consecrante ⁊ māducante.

questio quinta

Tercio q̄ consecrans existēs in peccato mortali de quo nō penitet nec penituit quia p̄teritum est ⁊ de illo nō recolit. sed h̄ nō fit ex negligentia crassa vel affectata excusata. Si p̄o ex negligentia mala peccat mortaliter licet nō ita graniter sicut prim⁹ qui peccat actualiter. Patet. quia. j. Corinth. ij. dicit apostolus. Probet autem seipsum homo rē. Ideo homo se pbare ⁊ examinare tenetur fm possibilitatem fragilitat⁹ humane rē. ⁊ si hoc faciat sufficit. Unde patz q̄ rite ⁊ digne cōficiens non tenetur esse in caritate rē. Quarta p̄positio est q̄ consecrans qui peccat mortaliter q̄uis de illo penituerit si confessus nō fuerit peccat mortaliter. quia tenetur prius confiteri q̄ consecrare vel cōmunicare. cuius ratio ē. quia nō tm̄ debet deo recōciliari sed ecclesie ad hoc vt digne recipiat sacramentū ecclesie scilicet vnitatis rē. Et hoc vez est si occurrat oportunitas p̄fēdi sine scandalo. alias n̄ vide scōtū. Ad argumentū autem dicit q̄ illud capitulum Omnis rē. est p̄ceptū generaliter tangēs omnes fideles. sed alia lege specialiter tenetur sacerdos ⁊ quilibz suscipiens in casu isto scz illa. probet antez se ipsum homo. R Ad secundum dubium pono aliquas p̄positiones. Prima est q̄ obligatus ad vnam missam pro sorte ⁊ postea obligatus ad aliam missam p̄ platione nō potest p̄ vnam solā missam deobligari. Patet. quia ex ista forma. verborū confit q̄ talis sit obligatus ad duas. Secunda p̄positio est q̄ duabus obligatus p̄sonis sub forma posita in casu istius dubij potest satisfacere per vnam missam. Patz quia ex illa forma nō sequitur ip̄m esse obligatum ad duas. ad hoc est argumentum ibi factum rē. Tercia p̄positio est q̄ obligatus s̄rti ad celebrandū vna missam p̄ncipaliter p̄ anima eius. et Platonī ad celebrandū vnam missam p̄ncipaliter pro anima ipsius nō potest satisfacere pro vtraqz anima p̄ vnam missam. Pro quo sciendū quid voco missam p̄ncipaliter celebrare p̄ anima alicui⁹. Unde videt q̄ sic celebrare p̄ncipaliter p̄ anima alicui⁹ est applicate vel intendere applicare missam suā anime vnus sic q̄ sit quedā satisfactio apud deū pro illa anima si indigeat Et ideo sacerdos sem celebrare p̄ncipaliter pro anima sort⁹ potest intelligi dupl̄. Uno modo q̄ inten-

dat q̄ missa sua valeat multis. ita q̄ sit satisfactio p̄ multis ⁊ simul intendat q̄ pl⁹ valeat anime sort⁹ q̄ alicui de reliquis. Alio modo q̄ applicz missam sic q̄ tm̄ cedat anime sort⁹ in satisfactionē. licet velit q̄ pro sit alijs per modum oratiōis. Primo mō potest iste celebrare p̄ncipaliter pro vtroqz sed secundo modo non. Et isto secundo modo p̄positio est vera. Quarta p̄positio q̄ illo secundo modo stat q̄ aliquis celebrat p̄ncipaliter pro aliquib⁹. ⁊ tamē p̄ nullo celebrat p̄ncipaliter. Patet in casu q̄ aliquis celebret eq̄ue p̄ncipaliter p̄ duobus rē. J Ex predictis patet saluti vnus questionis. scilicet si querat vtrū missa celebrata p̄ pluribus generaliter tantū valeat vnicuiqz ipsorū ac si specialiter pro vno eoz tm̄ celebraret posito q̄libet eoz indigeret. Unde pono quintam p̄positiōnem. q̄nō. quia valor missę per modū distributionis cedit cuiuslibet in p̄tem satisfactiōis apud deū fm equalem p̄portionez fm numerū p̄sonarū. Et p̄ p̄ns quanto plures sunt tanto vnusquisqz minus habebit. Nam valor missę est infinite virtus in purgatorio. Alioquin sufficeret vna missa pro omnib⁹ rē. Et sic frustra dicerent plures in ecclesia rē. Sexta p̄positio pro intellectu predictorū sit hec q̄ missa siue q̄ q̄ oratio facta in ecclesia pro defuncto dupl̄ dicitur valere. Uno modo per modū satisfactiōis deo p̄ debito defuncti. ⁊ sic verum est qd̄ dicit. Alio modo per modum oratiōis siue supplicatiōis. ⁊ sic p̄t̄ vnicuiqz equaliter valere. ac si specialiter fieret. Videtur tamen quibusdam q̄ loquēdo d̄ deo fm cōditōes policie humane nō apparet verisimile q̄ deus eq̄ue facilliter concedat supplicatiōem que sit p̄ remissione mille debitorū. sicut supplicatiōem eq̄ue intēfaz que sit tm̄ pro vno debitorē que p̄cedit ex equali caritate. Et idō regulariter loq̄ndo videtur qd̄ plus valeat missa vni si. p̄ eo specialiter fiat q̄ si pro eo et p̄ alijs generaliter fieret rē.

Uterius circa suscipientē sunt aliqua dubia. Primū Utrū hoc sacramentū tm̄ debeat sumi a ieiunio. Secundū est Utrum a quolibet debeat sumi sub vtraqz specie rē. Ad primum dubium dico qd̄ non. Et hoc in duplici casu. Primus est si non ieiunus sit in periculo

quarti sententiarū

mortis tūc ne talis discedat sine viatico p̄
 sumi. Secundus est q̄ si sacerdos fue-
 rit deceptus in cōsecratione panis v̄ vini
 v̄ si aquam ponat loco vini debet iterū cō-
 secrare z aliam hostiā apponere z a p̄seca-
 ratione hostie incipere. quia consecratio de-
 bet esse integra s̄m Tho. vltia pte summe.
 q. lxxiiij. ar. vi. quia sicut dicit. viij. disti. q. j.
 ca. nihil. p̄fecta videri nō possunt sacramē-
 ta nisi p̄fecto ordine compleant. Unde sa-
 cerdos tenet ex p̄cepto ecclesie p̄fecte sub
 vtraq̄ specie z recto ordine cōsecrare pro-
 pter integritatē sacramenti. Et tenetur q̄d
 consecrat sumere. ergo cum nō sit ieiun⁹ in
 casu tamen oportet sumere. quia p̄ceptum
 de ieiunio est solum de honestate z reuerē-
 tia sacramenti z p̄ceptū de integritate est
 de substantia sacramenti quia in duabz spe-
 ciebus consistit t̄m vnum sacramentuz. iō
 minus p̄ceptū est infringēdū ad obediē-
 diū maiori. Et non est veruz quod dicit in
 summa p̄fessor. li. iij. ti. lxxiiij. q. lxxix. q̄ t̄m
 in articulo mortis potest sumi hoc sacramē-
 tum a nō ieiunio zc. Ad secundū dico q̄
 iuxta doctrinā apostoli licitum est cōdicare
 quoscunq̄ sub vtraq̄ specie sacramēti zc.
 Non est tamē ad hoc obligatio imo ecclia
 romana in vsu habet solum laicis vinū cō-
 ferre post cōmunionē corpis christi. ne for-
 tep negligentia que leuiter possit cōtinge-
 re administrando mltitudini populi sacra-
 mentuz sanguinis christi aliqd̄ effunderet
 de ipso sacramento quale piculum non est
 in administratione corpis christi sub spe-
 cie panis. ideo sacramentū sanguinis non
 ministrat populo. q̄uis possit zc. **R**
 Ultimo circa effectū huius sacramenti
 sunt duo dubia iuxta duplicem effectū ip-
 sius. Primum dubiū est Utrū de necessi-
 tate salutis sit recipere sacramentū sangui-
 nis. Videt q̄ nō p̄ imediate dicitur. Sed
 oppositū Joh. vi. Nisi māducaueritis car-
 nem filij hominis z biberitis eius sangui-
 nē non habebitis vitam eternam in vobis
 zc. Secundū dubiū vtrū corpus chri-
 sti sit in sacramēto adorandū simpliciter z
 absolute vel sub cōditione scz si sacerdos se-
 cerit quod intendit ecclesia. Primum nō vi-
 detur req̄ri. quia nullus tenet credere fal-
 sum q̄d esset si zc. Nec secundū videtur sus-
 ficere q̄ sic quelibet res possit adorari di-
 cendo adoro te si tu sis adorāda. zc. Ad

pmum dubium dico q̄ non. z q̄d illud d̄
 ctū saluatoris non debet intelligi de sacra-
 mēto sanguinis sui sumptione. sed d̄ mā-
 ducatione z bibitione spūali. s. p̄ fidē q̄ cō-
 sistunt in hoc q̄d vnusquisq̄ adult⁹ debet
 credere deū habere carnē et sanguinem in
 hoc sacramēto. Et hac em̄ fide cibaf z po-
 tatur spūaliter z habet vitam spūalem. Et
 hunc sensum p̄bat diffuse d̄ns Armacan⁹
 libro nono c. viij. Et specialiter ex illo ver-
 bo quod ibidē sequit verba q̄ locutus suz
 vobis spūs z vita sunt. zc. Concedit tamē
 q̄d sumptio sacramētalis mltū prodest ad
 vitam spūalem agendā. sed hoc nō facit ni-
 si p̄ fidem nec est de p̄cepto. Unde nō que-
 nit nisi habentibz vsu rationis aut saltem
 actū expressum fidei zc. **Q** Ad secun-
 dū dubiū pbabiliter dico aliq̄s p̄pones.
 Prima est q̄d nō est de p̄cepto christi v̄
 ecclesie vt corpus xpi adorēt in sacramēto
 simpliciter z absolute aut sine aliqua cōdi-
 tione. Patet. quia sicut aliquis in casu tene-
 ret credere falsum. scz in casu quo aliq̄s sa-
 cerdos fingeret se facere quod intendit ec-
 clesia z nō faceret zc. Nam si quis tūc tene-
 retur adorare ibi corpus christi teneretur
 credere ibi esse corpus xpi quod tūc eēt fal-
 sum zc. Secūda p̄pō est q̄d nō est de p̄-
 cepto christi v̄ ecclesie q̄d corpus xpi ado-
 raret in sacramēto cū p̄ditione scz si sacer-
 dos faciat q̄d intendit ecclesia. Patet quia
 tunc aliquis in casu mereret faciendo con-
 tra p̄ceptū ecclesie scilicet in casu q̄ aliq̄s
 simplex catholicus simpliciter absolute z
 sine aliqua cōditione adoraret corpus xpi
 in hostia nō cōsecrata in casu prius posito
 talis em̄ mereret sic adorando sine p̄ditio-
 ne q̄uis crederet falsum zc. Uñ licet nul-
 lus teneat credere falsum tamē forte q̄d in
 casu credere falsuz est meritorū. sed d̄ hoc
 alibi. Tercia p̄pō q̄d corpus xpi in sacra-
 mento potest licite z secure adorari cū sup-
 dicta cōditione vel actualiter expressa vel
 habitualiter subintellecta. Patet. quia per
 hoc evitat credulitas falsi quā quilibet p̄-
 licite evitare. cū nullus ad eā teneat. Sic
 sic evitat periculū errandi adorando cor-
 pus xpi in hostia non cōsecrata. quia in ta-
 li adoratione subintelligitur actualiter v̄
 habitualiter tacite vel expresse illa cōditio
 si cōsecrata est hostia s̄m ordinationez xpi
 vel ecclesie zc. Quarta p̄positio q̄d ado-

questio quinta

ratio sub p̄ditione non est licita nec in isto
 nec in alio casu nisi quando cōditio ē ta-
 lis q̄ non debet esse certum de eius verita-
 te vel falsitate sicut est in casu posito zc. Et
 per hoc soluitur argumentū prius factum
 q̄ quelibet res zc. Nam p̄ditio nō additur ni-
 si p̄pter dubium. z ideo vbi nō debet eē du-
 bium non debet addi zc. Et hec de primo
 articulo.

P Quantum ad secundū articulū
 in quo videndū est de questione proposita
 scilicet vtrum idem corpus christi localitē
 sit in celo z realiter in eucharistie sacramē-
 to. tria faciam per ordinē pro solutione ip-
 sius z declaratione. Primo p̄mittam tri-
 membrē distinctionem. Secundo po-
 nam triplicem p̄clusionem. Tercio sol-
 uam multiplices obiectionē zc. Premit-
 to igitur hanc distinctionē q̄ iste terminus
 corpus p̄t capi tripliciter. Primo mō put-
 supponit essentialiter pro substantia cōpo-
 sita ex materia z forma substantiali. z sic p̄-
 tinet ad predicamentū substantie. Secun-
 do modo prout supponit pro aliqua re siue
 sit substantia composita ex materia z forma
 siue sit materia siue forma substantialis v̄
 accidentalis cōnotando tamē talem rē ha-
 bere partem situaliter distantem a pte. z eē
 longam latam z pfundam. Et sic pertinet
 iste terminus corpus ad predicamentū q̄n-
 titatis p̄tinere distincta contra alias speci-
 es. scz linea z superficies. q̄uis iste spēs sup-
 ponunt pro eadem re. Non em̄ teneo cum
 illis qui dicunt q̄ iste terminus corpus vt
 est de genere quantitatis supponit pro aliq̄
 re que nō est substantia nec qualitas z q̄ iste
 species quantitatis linea superficies corpus
 supponunt pro diuersis zc. Tercio mō pōt
 dici iste termin⁹ corp⁹ put supponit p̄ ma-
 teria siue sit quanta siue non. cōnotado t̄m
 aliquas qualitatiuas dispositiones mate-
 rie inherere. Et hoc mō dicimus q̄ ex ani-
 ma humana et corpore hominis sit vnus
 homo. z q̄ corpus christi in triduo iacebat
 in sepulcro. id est materia christi in forma
 q̄litatiuis dispositionibus aliquibus zc.
 Et sic iste terminus corpus p̄tinere potest
 ad predicamentū q̄litas. Et ideo iuxta
 hanc distinctionē vt remoueat equocatio
 huius termini corp⁹ in p̄senti q̄stione v̄
 istis terminis corpus in genere substa-
 ntie. corpus in genere quantitatis. corpus i ge-

re q̄litas. Vel q̄ndo simpliciter vtareo.
 capiam ipsum vt est de genere quantitatis
 quia hec acceptio magis erit ad propositū
 Ex hac distinctione infero tria corollaria.
Q Primum est q̄ licet idem sit corp⁹
 christi in genere substantie z in genere q̄n-
 titatis. tamen nō est idem corpus christi in
 genere substantie z in genere q̄litas. parz
 ex declaratione terminozū. tamē pro veri-
 tate prime partis corollarij suppono p̄ nūc
 q̄ omnis quantitas p̄tina est substantia v̄
 q̄litas. z ideo iste termin⁹ corpus christi vt
 est de genere substantie z vt ē de genere q̄n-
 titatis supponit pro eodem licet diuersa cō-
 notando. hoc autē nō obstat aliqd̄ ē cor-
 pus christi quod nō est in genere substantie
 ideo illi termini nō supponunt cōuertibilitē
 pro eodem. quia xpus in celo habet plura
 corpora in genere quantitatis id est plura de
 q̄rum quolibet verificatur hic termin⁹ cor-
 pus vt est de genere quantitatis. z tamē nō d̄
 quolibet verificatur ille terminus vt ē de
 genere substantie. habet em̄ compositus ex
 materia z forma quod ē corpus in genere
 substantie z in genere quantitatis. z d̄ illo ve-
 rificatur prima pars corollarij. sed etiā ha-
 bet materiam que est corpus in genere q̄n-
 titatis sed nō in genere substantie. ipsa autē
 corpus in genere q̄litas ideo pro ipa ve-
 rificatur secūda pars corollarij. habet etiā
 plures formas accidentales q̄rum q̄libet ē
 corpus in genere quantitatis nō in genere
 substantie vel qualitatis zc. Secundo
 sequitur q̄ xpus semper habebit in sacramē-
 to eucharistie corpus tam in genere substantie
 q̄ in genere qualitatis quā docunq̄s erit
 hoc sacramentuz. Patet quia materia xpi
 habet formam substantialem z aliquas di-
 spositiones qualitatiuas q̄s nunq̄s dimittit.
 et per consequens q̄ndocunq̄s erit hoc sa-
 cramentum. xpus habebit ibi materiam siue
 corpus materiale cum illis dispositionibus
 qualitatiuis zc. per concomitantiaz zc. igitur
 ex q̄d nominis sequitur zc. Tercio sequitur
 q̄ christus aliquādo non habuit in sa-
 cramento eucharistie corpus in genere sub-
 stantie sed solum in genere q̄litas. Patet.
 quia s̄m doctores si hoc sacramentum fu-
 isset consecratum in triduo mortis christi
 ipse habuisset ibi solum corpus materiale
 id ē materiam cum qualitatiuis dispositio-
 nibz z non animam. z per consequens nō

quarti sententiarū

habuissz ibi corpus in genere substantie nec in genere quantitatē ut post patebit. igitur solum zc. Ex predictis apparet qd stat ali quid esse corpus in genere substantie z nō in genere quantitatē vel qualitatē ut patet si christus in sacramento z non alibi haberet corpus animatū sine aliqua qualitate sicut absolute possibile est. Stat etiā ali quid esse corpus in genere quantitatē z nō in genere substantie vel qualitatē. ut patet de ipsa materia extensa si esset sine vlla forma substantiali ac qualitate. Stat etiā ali quid idem esse corpus in genere qualitatē z quantitatē z non substantie. ut patet de qualibus qualitate extensa. Stat etiā ali quid esse corpus in genere quantitatē z nō in genere substantie vel qualitatē ut patet in casu correlariū. hoc addito qd christus in illo triduo habuisset corpus in sacramento z nō alibi. vel qd nullibi fuisset nisi sacramentaliter hoc em est absolute possibile si cut probat Scotus contra Tho. li. quar. distin. x. quest. q. rta. sed de hoc ibi zc.

R. Istis premisssis pono tres conclusiones. Prima sit hec. qd licet corpus xpi idem sit localiter in celo z realiter in eucharistie sacramento. tamen ipsum est circumscriptive in celo z diffinitive in sacramento. Prima pars est responsiva ad questum qd non potest naturali ratione probari. s. supponitur ex fide. sed pro secunda parte sciendum est quid est circumscriptive vel diffinitive esse in loco. Unde aliquid esse circumscriptive in loco est cōmensurari loco z habere vnam partem in vna parte loci z alia in alia. Aliquid autem esse diffinitive in loco est esse totum in loco z totum in qualibet parte loci. Primo modo nullum indiuisibile ē in loco sed bene secundo modo. Illo ergo primo modo corpus christi est in celo. qz est ibi cōmensuratum loco suo. sed illo modo non est in sacramento imo secundo modo quia nō est ibi extensum nec cōmensuratum sacramento. sed totum in toto z totum in quolibet parte. Quia autem sic sit ibi nō potest ratione probari. nec euidenter sequitur ex scriptura sed qd ita sit creditur ex auctoritate ecclesie. Huius autem potestas seu qd ita posse esse non implicet contradictionē potest aliquo modo probari. Unde circa declarationē istius sicut bene dicit Ockam in lectura Dionisi. due sunt difficultates vi

dende. Una quomodo idem corpus numero possit simul fm se totum existere in pluribus locis. Alia quomodo multe partes eiusdem corporis possunt simul existere vni z eidem loco. z qui videt perfecte ista duo videt quomodo corpus christi existit in sacramento ita qd totum sub toto z totum sub qualibet parte. S. Ad intelligendum autem ista duo exempla habemus in alijs. Quantum ad primū non videt maior difficultas qd idem corpus numero coexistat pluribus locis fm se totum qd eadē anima intellectiva simul coexistat fm se tota in toto corpore z in quolibet parte vel qd vnus angelus existens in aliquo loco existit in quolibet eius parte z vnum ponimus fm veritatem theologiam z philosophiam. Igitur aliud credendum est satis possibile. Cōsequencia patet. quia non magis videt repugnantia qd aliqd diuisibile fm se totum sit in aliquo toto loco qd ita sit de indiuisibili. Quantum ad secundum non videt maior difficultas qd duo corpora existant simul in eodem loco adaequato. et hoc siue sint corpora glorioza siue nō glorioza. quia hoc non refert. Hoc autem fide tenemus qd christus intrauit ad discipulos ianuis clausis et exiit clausum virginis yferum. Nō em plus videtur repugnare qd due partes eiusdem corporis simul sint in eodem loco qd duo alia corpora simul in eode sint loco. ideo zc. Istis ergo presuppositis patet qd licet non est repugnantia qd corpus christi potest fm se totum z fm quamlibet sui partem simul esse in tota hostia z sub qualibet eius parte. quia ex istis patet possibilitas qd vna pars sit in pluribus locis seu partibus hostie simul z qd vna pars sit simul cū alia z plus nō ponitur ibi nisi qd partes adhuc remanent in toto constituentes totum. Et sic patet quomodo potest saluari qd corpus christi est diffinitive in sacramento.

Secunda conclusio est hec qd licet corpus christi quantum z corpore christi quantitas sit in celo z in sacramento. tamen non est corpus christi quantum aut corpore quantitas in sacramento. Prima pars probatur sic. Quicquid ē ipsius christi in celo est etiam in sacramento. sed corpus christi quantum seu corpore christi quantitas ē in celo. igitur zc. Consequencia est bona. z minor patet ex fide. Sed maior ē

questio quinta

catolica et rationalis. quia ex quo christus habet in sacramento illam eandem naturam humanam quam habet in celo ut patet ex fide. rationale est qd omni: quod habet in celo habeat in sacramento. Et intelligo de illo quod habet sic qd est i. psuz v. in ipso. Vel arguitur sic expositio. v. de monstrato corpore christi vel eius qd in veritate. corpore. hoc est corpus christi quantum vel corpore christi quantitas. hoc idem est in celo z in sacramento. igitur zc. Secunda pars conclusionis probatur. quia corpus christi quod est in sacramento z quid quid est in ipso corpore christi est totum in sacramento z totum in qualibet parte sacramenti ut patet ex conclusione precedente. Et per consequens nihil tale habet parte distincta a parte in sacramento. sed constat quod mine illud quod est alicubi quantum corporeum vel quantitas corporea habet ibi partem distantem a parte. ut patet ex quid nominis. igitur corpus christi nō est in sacramento quantum corporeum zc. Et sic patet conclusio zc.

Ex qua sequuntur aliqua correlaria. Primum est qd opinio que ponit qd omnis quantitas continua est substantia vel qd litas. magis consonat positioni fidei qd est opposita. Probatur. quia fm positiones fidei sic sicut corpus christi quod est in celo est in sacramento et in qualibet parte eius. ita omnis res que est ipsum vel in eo est in sacramento et in qualibet parte eius. et per consequens si fm positionem oppositam in corpore christi quod est in celo esset vna quantitas continua distincta a substantia corpore christi z a qualitate eius illa quantitas continua distincta a substantia corpore christi z a qualitate eius etiam esset in sacramento per primam partem conclusionis z tamen non esset in sacramento quantitas continua per secundam partem conclusionis et probationem eius. S. probat qd hoc sit impossibile fm illam opinionem. quia fm ea sicut substantia est formaliter substantia z qualitas formaliter qualitas. sic qd nō stat qd substantia sit alicubi et nō sit ibi substantia vel qualitas sit alicubi z non sit ibi qualitas. ita similiter fm eos illa quantitas continua quam ibi ponunt distincta a substantia et qualitate. si esset esset formaliter

quantitas ita qd non stare ipsam esse et nō esse quantitatem cōtinuam nec ipsam esse alicubi et non esse ibi quantitatem cōtinuam. Ex hoc ulterius sequitur qd nulla res est formaliter seu de sua ratione intrinseca quantitas continua. quia quacumque res data stat ipsam esse z non esse quantitatem cōtinuam et esse alicubi z non esse ibi quantitatem cōtinuam. sicut patet ex dictis zc.

Tercio sequitur ex predictis qd iste consequentia non valent qd quantitas cōtinua xpi corpore christi ex vi conuersionis est sub specie panis. igitur ipsa ex vi conuersionis est quantitas continua sub specie panis. Similiter ista non valet. Substantia corpore christi et eius quantitas idem sunt realiter z substantia corpore christi in sacramento ē substantia. igitur est ibi quantitas cōtinua siue corpus. quia in omnibus istis antecedens est verum z consequens est falsum ut patet ex dictis. Et potest dari exemplū. alius homo scilicet filius dei est vbiqz et tamen non est vbiqz homo zc.

Hic est sciendum autem qd in predicta conclusionem z in correlarijs sequentibus vsus sum istis terminis corpus quantum quantitas corporea siue continua et non istis terminis quantum vel quantitas simpliciter dictis. Quia quantitas est genus ad quantitatem continuam z discretam. z quantum ad quantum continuum et discretum. Et ideo loquendo de quantitate discreta z de quanto denominato ab ea bene concedere aliquas propositiones quas negavi de quantitate continua z contra. Unde ponere contra Ockam istas propositiones.

Prima est qd corpus christi est quantum in sacramento altaris et quantitas christi est quantitas in sacramento altaris. quia licet corpus christi nō sit ibi corpus seu quantitas corporea vel cōtinua. quia non habet ibi partem distinctam a parte. tamen est ibi quantum discretum seu quantitas discreta quia habet ibi plures partes discretas z distinctas que faciunt vnum. Secunda ē qd stat aliquid esse cōpositū ex partibus quantitatis z non esse quantum cōtinuum. qz corpus christi in sacramento est cōpositū ex partibus quantitatis siue quantis. et tamen corpus christi non est quantum cōtinuum. z stare qd etiam nec alibi esset qn

quarti sententiarū

tum continuum zc. Tercia propositio est q̄ aliqua est quantitas que non est substantia nec qualitas. nec est res distincta a substantia vel qualitate. Patet. quia numerus ternarius angelorum est quantitas discreta. et tamen proprie loquendo non est substantia nec est res distincta a substantia. nec est res vna nec vna substantia sed plures. id zc. Quarta est q̄ aliqua substantia vel qualitas est formaliter quantitas. sic q̄ nō stat ipsam esse z non esse quantitatem vel ipsa alicubi esse z non esse ibi quantitatem. Patet quia quelibet substantia diuisibilis z omnis qualitas est numerus z sue ptes. z per consequens est quantitas discreta zc. igitur.

Y Tercia conclusio est hec q̄ licet corpus christi habeat in celo ordinem partium in toto z ordinem partium in loco. tamē talem ordinem neutro modo habet in sacramento. Prima pars patet. quia corpus christi est in celo sicutaliter vt supponit zc. sed secunda pars probatur. quia ad talem ordinem requiritur distantia partium sicut magis apparebit q̄ndo recitabitur opinio q̄m tenet. Adā contra istam conclusionem q̄ ad hoc q̄ dicitur q̄ corpus christi in sacramento non habet ordinem partium in toto.

Et hac conclusione sequitur primo q̄ corpus christi existens in sacramento non est ibi sicutaliter. Patet. quia non commensuratur sacramento nec habet ibi ordinem partium in toto vel in loco. igitur zc. Et ideo inuenerunt laborant qui faciunt difficultatē vt corpus christi in sacramento stet vel sedeat aut sit erectus vel supinus. quia iste sunt differentie situs que non cōueniunt ei ibidem. zc.

Secundo sequitur q̄ licet distinctio de ordine partium in toto vel de ordine partium in loco non habeat locum in materia d̄ existentia christi sub sacramento. tamē possibilis est ordo partium in toto absq̄ ordine partium in loco. Prima pars patet ex conclusione. Sed secūda patet. quia si deus crearet vnum corpus continuū extra celum z sine loco. illud hoc nō obstante haberet ordinem partium in toto. quia ibi esset ordo sicutualis z distantia partium in toto. z tamen nō cēt ibi ordo partium in loco. Et idō patet q̄ per prius naturaliter est ordo partium in toto q̄ in loco. et per consequens hec distinctio non est omnino superflua. sicut q̄n

doq̄ vide tur innuere Bulli's Decem zc.

Tercio sequitur q̄ licet corpus christi in sacramento nō habeat ordinem partium in toto vel in loco. tamen cum hoc stat organica partium distinctio. z per consequens partium sectionalis ordo. patet. quia ad distinctioem partium organice nō requiritur distantia earundem. sed sufficit distinctio naturalium dispositionū in illis partibus. que potest esse stāte q̄ ille partes sint in eodem loco. nam licet caput z manus sint in eodem loco. tamen nec caput est in manu nec econuerso. Et q̄uis dispositiones capitis z manus sint in eodem loco. tamē naturalis dispositio capitis nō informat manum nec econtra. Et ita caput est perfectior pars ibi q̄ sit manus. et per consequens ibi ē partium perfectionalis ordo. quare nō est ibi omnino confusio zc.

Z Contra primam cōclusionē arguit primo sic. si christi corpus existens in celo inciperet esse in sacramento absq̄ hoc q̄ dēneret esse in celo. vel moueret de celo ad sacramento localiter vel nō. Si sic. Contra. nihil debet dici motum localiter de illo loco in quo adhuc est. Item nihil mouetur de loco ad locum distantem a primo sine transitu per medium. Si non. Contra. Est in loco in quo prius non fuit et fuit aut alicubi. igitur est motum localiter zc.

Secūdo si corpus christi esset in diuersis locis. in vno circūscriptiue et in alio distinctiue. pari ratione posset simul esse in diuersis locis circūscriptiue. z pari ratione posset esse per potentiam dei in multis locis z lignum et quelibet alia res. Cōsequētia tenet. quia primo scilicet circūscriptiue et distinctiue nihil potest esse simul in multis locis sine triplici miraculo. Primum q̄ alicubi est modo quantitatio z alicubi non. Secundum q̄ est in pluribus locis totaliter distinctis. Tercium q̄ alicubi est modo speciali sic q̄ quelibz pars sit cum q̄libet. Sed si secundo modo scilicet vtrobiz circūscriptiue aliquid esset in pluribus locis non esset nisi vnicum miraculū. quia cessaret primum z tertium miraculorum predictorum. vt patet. Igitur qui potest facere aliquod corpus esse in diuersis locis illo modo quo tenet fides. a multo fortiori potest facere illo alio modo. Et hoc est q̄

questio quinta

Thomam zc. Sed falsitas illius consequentis probatur ostendendo inconuenientia q̄ ex illo sequuntur. Primo sequitur q̄ contraria inessent eidem fm se totum. vt q̄ idē fm se totum esset album z nigrum. calidissimū z frigidissimū. motum sursum z deorsum. ad dextrum z sinistrum. que sunt contraria. z sic distinctio contrariorum nō erit bona q̄ contraria sunt que non possunt simul inesse eidem zc. nec videtur quomodo aliter possent diffiniri. Et tamē cōsequētia patet. Secundo sequitur q̄ priuatiue z contradictorie opposita verificaretur de eodem. vt q̄ idem vas esset plenum z vacuum vino. z per consequens plenus z non plenus. q̄ idem corpus esset motum z quiescens. et per consequens motum et nō motum. q̄ idem corpus esset viuum z mortuum. z per consequens viuum z non viuum. Omnia ista videntur implicare z tamē cōsequētia videtur nota. quia si idem esset in diuersis locis vnum istorum posset verificari in vno loco z aliud in alio. zc. sicut posset declarari. Tercio sequitur q̄ idē homo posset peccare mortaliter scilicet committendo adulterium in vno loco et eodem tempore mereretur vitam eternam scilicet confitendo seu aliquid aliud faciēdo in alio loco. Quarto sequitur q̄ ego existēs parisius haberem dubitare me esse Rome me ibi currere. et multa similia zc. quia deus potest hoc et non est euidentis vtum sic faciat zc. Quinto sequitur q̄ ego possum esse vbiz. quia qua ratōe possum esse in duobus locis pari ratione in tribus vel in quatuor. zc. z ita in quolibz. z per consequens hoc stante q̄ ego sum in mille locis ego apparebo mille homines. igitur habeo istud dubitare vt arguebam modo.

Sexto sequitur q̄ non est proprium di esse vbiz. quia potest creature competere vt dixi zc. Tercio principaliter arguitur sic. Si possibile esset aliquod corpus esse in loco distinctiue eo modo quo dictū est in secunda parte prime conclusionis. sequeretur q̄ de eodem posset verificari cōtradictoria successiue absq̄ noue rei acquisitione. vel antique perditione. Consequens videtur falsum. Et consequētia probatur quia si de aliquo corpore nunc existente in aliquo loco circūscriptiue deus faceret

q̄ ipm et quelibet pars eius esset in illo eodem loco in quo prius z in qualibet illius sicut dictum est esse possibile tunc de illo corpore non erat prius verum q̄ esset distinctiue in loco z postea erit vez. z tamen istud corpus nihil perdidit quod prius habuit. quia non locum. Nam est in eodem quo prius per casum. Nec quantitatem que esset res distincta ab eo per predicta in secunda cōclusionē. Nec apparet quid aliud. Similiter nihil acquisiuit qd̄ prius nō habuit. qz nō locū p̄ casum. nec appet qd̄ aliud. igitur zc.

AA Ad primā rōem respōdeo q̄ aliquid moueri localiter potest esse vel ymaginari tripliciter. Primo modo proprie quia transit de loco ad locum dimittendo locum in quo presuit et acquirendo nouū et transeundo per locum medium. si sit locus medius inter primum z secundum. Et sic corpus christi nō mouetur localiter q̄n incipit esse sub sacramento vt notum est.

Secūdo modo minus proprie aliquid potest dici moueri localiter. quia dimittit locum in quo presuit z habet nouum locū nec tamen transit per medium locū q̄uis sit locus medius inter primum z secundū. Et sic corpus christi non mouetur localiter quando incipit esse in sacramento quia non dimittit primum locum si tamē dimitteret illum q̄uis nō transiret per medium diceretur moueri localiter isto modo.

Tercio modo z ad hoc minus proprie aliquid potest dici moueri localiter. quia presuit in loco z acquirit vel habet nouū locum. q̄uis nō dimittat primum nec trāseat per medium. Et sic corpus christi mouetur localiter quādo incipit esse in sacramento. quia isto modo moueri localiter nihil aliud importat nisi esse hic z immediate fuisse alibi z non fuisse hic. Nec est cōcedendum q̄ corpus christi mouet de celo ad sacramento. quia moueri de aliquo loco ē dimittere illum locum. ideo corpus christi mouet mutatione que est ab esse in celo ad esse in sacramento. quia simul est in celo et in sacramento. quare zc. Ad secundā rationem teneo cum scoto Decā et adā contra thomam et p̄cedo sequentiā ibi factam. z consequens principale. Et ad hoc sufficit mihi ratio ibidem facta.

Sed pro responsione ad ea que vltimē

quarti sententiarū

inferuntur ponam aliquas propositiones.

B B Unde pro solutione primi inconuenientis quod concluditur Dico primo. q̄ possibile est contraria inesse eidem subiecto s̄m se totum in diuersis locis sicut bene probatum est. imo de facto sic insunt. q̄ corpus christi in vna hostia mouetur sursum. in alia deorsum etc. Dico secundo q̄ contra hoc non est illa diffinitio siue conditio contrariorū. quia contraria non possunt simul inesse eidem. quia ly siml̄ potest intelligi loco et tempore. modo sic non est hic. Dico tercio q̄ possibile est per diuinā potentiam contraria simul loco et tempore inesse eidem subiecto s̄m se totum. Ut q̄ idem s̄m se totum sit calidissimum et frigidissimum. quia non implicat contradictionem q̄ deus in eodem subiecto simul tempore ponat summam caliditatem et summam frigiditatem. Ideo dico quarto q̄ in dicta diffinitione seu conditione contrariorum debet subintelligi iste terminus naturalis. aliter non valet ita q̄ dicatur. Contraria sunt que non possunt naturaliter simul inesse eidem vel esse in eodem. quia nulla res est alteri contraria formaliter et necessario sed solum naturaliter et decursu nature a deo libere ordinato. ideo naturaliter contraria possunt non esse contraria id ē esse simul in eodem et carere naturali conditione quando placet deo. Et sic patet solutio primi inconuenientis.

Alterius pro solutione secundi inconuenientis quod inferitur dico q̄ impossibile est priuatiue aut contradictorie opposita verificari de eodem vt q̄ idē vas sit plenum vino et vacuum vino. aut plenum et non plenum vino. q̄ idem sit motum et quiescens aut mortuum et viuum etc. Dico tamen ultra q̄ possibile est idem vas simul tempore esse in vno loco plenum vino et in alio vacuum vino. in vno loco motum et in alio quiescens. imo sic est de facto de anima hominis q̄ in manu mouetur et quiescit in pede. possibile est etiam idem corpus esse in vno loco viuum et in alio mortuum. quia possibile est ipsum habere in vno loco animā et ipsum esse in alio loco et ibi carere animā. Exemplum possibilitatis. Verbum diuinum est alicubi vbi nō est natura assumpta ideo ipsum alicubi est homo et est ali-

cubi non hō. etc. Ideo dico ulterius q̄ licet isti termini motum et quiescens sint termini priuatiue oppositi propter quod impossibile est ipsos verificari simul tempore de eodem siue in eodem loco siue in diuersis. ideo nō concedo q̄ in vno loco verificetur q̄ anima mouetur et in alio q̄ quiescit. quia ad quiescere sequitur non moueri. modo moueri et non moueri sunt contradictoria que non verificantur de eodē nec in eodē loco nec in diuersis. tamen hoc nō obstante isti termini motum in manu et quiescens in pede. vel viuens in vno loco et in alio loco mortuum nō sunt termini priuatiue oppositi. Ideo bene verificantur de eodem. Unde non sequitur. anima quiescit in pede. igitur quiescit. quia sequitur quiescit ergo non mouetur. Et ultra. ergo nullibi mouetur. Modo stat q̄ quiescit in pede et alibi mouetur. Refert etiam dicere alicubi quiescit alicubi mortuum est et quiescit alicubi. mortuum est alicubi propter negationem inclusam in talibus terminis priuatiuis que distribuit terminum sequentem etc.

L L Alterius pro solutione tertij inconuenientis illati dico q̄ actus peccati mortalis scilicet actus adulterij et actus meriti vite eterne. scilicet actus confessionis vel dilectionis dei super omnia possunt esse simul tempore in eodem nō solum in diuersis locis sed etiam in eodem loco quia actus isti vt actus sunt non habent repugnantiam. sed sunt a deo. Ideo deus posset illos ponere in eodē loco. etc. Dico tamen ultra q̄ hoc nō obstante impossibile est eundē peccare mortaliter et mereri vitam eternam simul eodem tempore siue in eodem siue in diuersis locis. q̄ isti termini peccare mortaliter et mereri vitam eternam non solum dicunt tales actus sed ultra connotant diuinā deacceptationem et acceptationem Ideo sequitur. Sortes meretur vitam eternam in hoc loco ergo acceptatur a deo ergo nō deacceptatur a deo. ergo nullibi peccat. Et sic qui alicubi meretur vitam eternam nullibi peccat mortaliter et eodē loco. Unde ad formā rationis si ponat casus q̄ idem hō peccet mortaliter faciēdo adulterium in vno loco et in alio confiteatur etc. patet quid dicēdū. quia si alicubi peccet mortaliter. q̄cqd

questio quinta

alibi faciat non erit meritum vite eterne. Si autem ponat casus sub hac forma verborum q̄ idem homo committat adulterium in vno loco et in alio confiteatur vel det elemosynam etc. ita q̄ in casu non ponatur isti termini peccare vel mereri. tunc vel loqui mur de lege ordinata et sic quia de lege ordinata omne adulterium est peccatum mortale dico sicut prius etc. vel loquimur de potentia absoluta et sic dico q̄ in illo casu iste potest peccare et nō mereri. et potest mereri et non peccare. sed nō vtrumq̄. quia deus potest illud adulterium deacceptare et oīa alia opera alibi facta nō acceptare. et potest illud adulterium nō deacceptare et absolue re vt non sit peccatum et alia alibi facta acceptare ad vitam eternam. sed non posset vtrumq̄ simul tempore scilicet adulterium deacceptare et alia opera acceptare etc.

D D Alterius pro solutione quarti inconuenientis illati dico. q̄ ego existēs pariter simul tempore possum esse rome. nō tamen habeo dubitare me esse rome. quia licet deus possit hoc facere et non sit mihi euidentis euidentia summa siue euidentia simpliciter absoluta vtrum sic faciat tamen de beo credere q̄ non facit. nam hoc non posset facere sine miraculo et ego de beo credere q̄ non facit miraculum nisi appareat probabiliter de opposito etc. Pro solutioe quarti inconuenientis dico q̄ de potentia dei ego possum esse vbiq̄ et apparere mille homines et vincere in bello mille homines vel omnes. et multa similia sequuntur sed nō habeo de istis dubitare sic esse propter illa que iam dixi. Pro solutione sexti inconuenientis dico q̄ esse vbiq̄ licet de facto conueniat soli deo tamen non est proprium dei. quia potest et non conuenire Patet ante creationem mundi. etc. Et potest alteri conuenire. patet in proposito. sed posse esse vbiq̄ et non posse nō esse vbiq̄ siue necessario esse vbiq̄ est locus est proprium dei. Et sic soluta est secunda ratio principalis

L L Ad terciam rationem dico q̄ q̄cquid sit de consequente de quo vs̄ de Adam quia quest. quarti libri articulo tertio in solutione ad sextū articulū quia de hoc alibi tamen sequentia non valet. quia illud consequens non sequitur ex antecedente.

Pro quo notandum est s̄m de casu q̄ nō de extenso sit non extensum sicut in pro-

posito vbi de existēte circumscriptiue in loco sit existens diffinitiuē in loco vel etiam e contra quando de non extenso sit extensum. hoc potest contingere tripliciter. Quia si de non extenso sit extensum vel occupat maiorem locum q̄ prius non extensum vel minorem vel equalem. Si primo modo tūc sunt ibi due mutationes. vna acquisitiua. q̄ illud acquirit nouum locum. et alia deperditia. quia quando illud fuit nō extensum fuit totum in toto loco et pars cum qualibet parte loci. sed quando extenditur tūc est totum cum toto et pars cum parte. tūc est totum cum toto et pars cum parte. ideo omnes partes perdunt aliqua loca que prius habuerunt. quia prius fuit pes cum capite et modo distans Si secundo modo tūc est sola mutatio deperditia. quia totum minus occupat de loco q̄ prius. ideo perdit partem illius loci maioris et partes etiam perdunt multa loca prius habita sicut in priori modo. Si vero tercio modo. tūc est tūc mutatio deperditia nō acquisitiua. quia tūc partes que fuerunt omnes in toto et quelibet cum toto et quelibet cum qualibet. iam dimittunt loca prius habita. sed non oīa. quia quelibet pars retinet vnum locū quē prius habuit sicut in primo modo. tamen nullum acquirit quem prius non habuit. sicut in illo primo modo acquirit quelibet vel multe. Si autem e conuerso de extenso sit non extensum sicut in casu ratiois. hoc similiter potest esse tripliciter. Quia vel sic q̄ totum remanebit in eodem loco et equali. vel in maiori. vel in minori. Si primo modo sicut est in casu tūc erit ibi mutatio acquisitiua nō deperditia. quia quis totum nihil acquirat vel deperdat tamē que liber pars acquirit multa loca que prius non habuit. Ideo patet q̄ non est ibi transitus de contradictorio in contradictorium sine acquisitione noue rei id est noui loci. Et si non in toto tamē in qualibet parte. Si vero fiat in loco maiori simile est. si in minori tūc est mutatio tam acquisitiua q̄ deperditia. sicut patet intuenti. Et sic patet de prima conclusionē.

F F Contra secundam conclusionē et primū correlarium eius arguitur p̄mo sic. Nō aliqua sunt idem realiter vbiq̄cunq̄ aliquod est vnū illorum ibidē est reliquū illorum. sed substantia corporis xpi et aliq̄

quarti sententiarū

quantitas continua corporis christi sunt idē realiter p̄ p̄mū correlarium z corpus xp̄i ē in sacramento substantia corporis christi. ergo est in sacramento etiam quantitas cōtinua corporis christi contra secundā p̄tes conclusionis. maior videt̄ nota de se zc.

Secundo arguit̄ contra primum correlariū sic. Nullum accidēs est substantia. omnis quantitas est accidēs. ergo nulla quantitas est substantia. Maior videt̄ nota. quia accidēs z substantia sunt opposita. Minor patet. quia quātitas est vnū de p̄dicamentis accidentis. Cōfirmat̄. vnūz p̄dicamentū non verificatur d̄ alio. igitur nulla qualitas. zc. Tercio sic. Si oīs substantia vel qualitas extēsa esset quantitas continua sequitur q̄ plura corpora naturaliter possent esse simul. sequens negatur cōmuniter ab omnibus. Sed consequentia patz. quia in lacte est albedo et dulcedo z materia eis subiecta. z quelibet est res extēsa longa lata z pfunda. si ergo quelibet sit sua quantitas tria corpora sunt siml̄ naturaliter. quia corpus est quantitas longa lata et profunda. zc. Pro solutione istoz z ad maiorē declarationē totius materie p̄mittam aliquas propositiones. Prima sit hec. q̄ omnis res pp̄ie vna siue substantialis siue accidentalis habens partem distantem a parte siue partem extra partem ē quantitas cōtinua. quia omnis talis res ē continuē extēsa. igitur quanta continua.

Secūda propositio q̄ si aliquid est quantum continuū quod nō est subiectiue in quātitate nec est subiectum quantitatē. ipsum est quātitas continua. Patet. quia nihil p̄t esse quantum continuū sine quātitate continua. ergo si aliquid est quantum continuū vel est subiectiue in quātitate vel est subiectum quātitatis. vel ipsummet est quantitas. quia pluribus modis nō potest ymaginari aliquid esse quantum. Tercia propositio est q̄ omnis res pp̄ie vna siue substantialis siue accidentalis habens partes potest habere p̄tem distantem a parte. z persequēs esse quāta absq̄ hoc q̄ ipsa sit subiectiue in quantitate vel q̄ ipsa sit subiectū quantitatē. Probatur. quia deus sua infinita potentia potest om̄ez rem absolutam facere vel conseruare sine re absoluta ab ea fm̄ se totam realiter distincta. potest em̄ facere de creaturis quicquid vult. z per con-

sequens potest omnē substantiā vel qualitatem habentē partem extra partem facere vel conseruare sine omni accidente absoluto sibi formaliter inherente. z sine omni subiecto cui formaliter inheret. quia substantiam esse sine accidente z accidēs sine subiecto nullam contradictionē includit. Et isto facto certū est q̄ hec res extēsa potest sic cōseruari vt dictū est absq̄ hoc q̄ ipsa vel aliqua eius pars moueatur localiter. ideo p̄t habere partem distantem a parte z per consequēs esse quāta per p̄mam propositionē. absq̄ hoc q̄ ipsa sit subiectiue in quātitate vel subiectum quātitatis. **BB**

Quarta propositio q̄ omnis talis res quanta de qua est sermo potest esse quātitas cōtinua. Patet ex predictis propositionibus clare. Quinta propositio q̄ omnis res habēs partem distantē a parte est quāta per suas partes essentielles vel integrales sine quātitate que sit distincta realiter a substantia et qualitate. Et ita omnis quātitas cōtinua est substantia vel qualitas habens partem ab alia parte distantem z e contra. Patz ex p̄cedētibz. quia frustra ponitur fieri p̄tra quod potest fieri p̄panciora. zc. Sexta propositio sequens ex predictis est definitio quātitatis continue. scilicet q̄ quātitas cōtinua est extēsiō siue extrapolitio vel distantia p̄tium facientū vnū totūz. Septima est q̄ ad illam extrapolitionē siue extēsiōnem p̄tium nō requirunt nisi partes ille que distant z cause earum essentielles intrinsece si habeant. z cause extrinsece puta faciens z finis. nec requiritur aliqua quātitas supaddita. patet ex predictis. Item quia si requireret quātitas supaddita p̄pter extēsiōnem substantie vel qualitatis aut partū earum. cum quantitas illa cōtinua fm̄ aduersarios posita possit fm̄ eos miraculose non extēdi. pari ratione sequeret q̄ ad eius extēsiōnem requireret alia quātitas que addita amplius posset extendere vnāz rem vel facere distare partes eius z tamē ita deus non posset hoc facere. nisi coniungeret vnāz aliam rem illi rei. ergo non requirit̄. zc. Octaua propositio est q̄ licet isti termini substantia et quantitas. z isti qualitas et quantitas supponant pro eodem. tamen substantia qualitas et quātitas sunt diuersa predicamēta. q̄ ad distinctionē p̄dicamētoz sufficit distinctio p̄ceptū v̄l intēsiōnū.

questio quinta

Uñ dicit Jo. Dam. q̄ possibile est eandem rem fm̄ aliam z aliam intentionē ad aliud z aliud p̄dicamentūz reduci. Et ista oia que dicta sunt diffuse declarat Dekam in multis locis. z specialiter in tractatu quē composuit de sacramento altaris a. xij. ca. zc. **HH** Tunc ad p̄mam rationē dico primo q̄ illa maior sumpta intelligēdo eam in creaturis est falsa de virtute sermonis propter falsāz implicationē. Implicat em̄ q̄ aliqua sint aliqua. z tamē q̄ sint idēz realiter inter se. quod est impossibile in creaturis. quia nunq̄ aliqua creata sunt aliq̄ z vnū realiter. Dico secundo q̄ in p̄sonis diuinis illa propositio est vera. q̄ ibi plures persone sunt plures. et tamen sunt vnā res simplex. Dico tercio q̄ nō valet consequentia. imo est fallacia figure dictionis arguendo ex illa propositione in terminis cōnotatis a p̄te p̄dicati. Verbi gratia in diuinis. Non em̄ sequit̄ Quādo cūq̄ aliqua zc. sed pater in diuinis z deus filius virginis sunt idem realiter z essentia diuina est vbi q̄ deus pater. ergo ipsa est vbiq̄ deus filius virginis. hoc em̄ p̄sequens falsūz est. quia non est filius virginis nisi vbi est homo z nō est vbiq̄ homo. igit̄ zc. Ad secundā rationem dico q̄ stat q̄ aliqua quātitas nō est aliqua res distincta a substantia z q̄ quātitas est accidēs. Unde ad declarationem huius fm̄ Dekam tractatu p̄allegato. c. iij. ex verbis An̄. monol. caplo. xxv. trahit̄ distinctio q̄ hoc nomen accidēs tripliciter potest sumi. Cum em̄ dicit q̄ sunt aliq̄ accidentia que mutationē aliquā a ccedendo vel recedendo faciūt que nō nisi cū aliqua participantis variatione adesse vel abesse posse intelligunt̄. vt colores. innuit p̄ hoc q̄ aliqua sunt accidentia que sunt res distincte a suis subiectis. Per hoc autē quod dicit̄ alia sunt que nullaz omnino vel accedendo vel recedendo mutationē circa idēz de quo dicunt̄ efficere noscunt̄ vt quedam re larōes ostendit q̄ aliquod est accidēs q̄ nō est res distincta a subiecto z ei addita. zc. Et ideo ex sententia illorū verborū que breuiter p̄trāseō sequitur primo hec distinctio. q̄ hoc nomen accidēs tripliciter potest capi. Primo modo stricte pro aliq̄ re inherente subiecto que non est substantia.

Secundo modo magis large pro aliq̄ p̄dicabili de aliquo contingenter q̄ pot

successiue affirmari z negari d̄ illo propter realem mutationem illius. Tercio modo q̄ pot̄ successiue affirmari z negari de aliquo p̄pter mutationē alterius zc. Secūdo sequit̄ q̄ licet aliqua quantitas sit accidēs p̄mo modo scz quantitas que est quātitas tamen aliqua quantitas non est accidēs illo modo scilicet quantitas que est substantia. imo capiēdo illo modo accidēs quātitas nulla est accidēs illius cuius est quātitas. patet facilliter. Tercio sequitur q̄ omnis quantitas est accidēs secūdo modo. Et capio hic accidēs nō solum pro termino accidentali sed etiam pro supposito illius termini. Quarto sequit̄ q̄ eadem res est substantia et accidēs capiēdo accidēs secundū modo. z vt dixi modo. Uñ dicit Dam. in logica sua. ca. xxxij. q̄ numerus est accidēs z nō ponit q̄ numerus est ipse res numerate. Sic etiam solet dici quālibet est accidēs zc. Quinto sequitur q̄ nō omne accidēs realiter recipitur in subiecto dicente Anselmo vbi prius q̄ nullius accidentis susceptibilis est scz summa natura. Quamuis em̄ aliquod accidēs p̄petat deo scilicet capiēdo accidēs tercio modo. tamē nullum accidēs in se recipit deus. Ista possunt magis declarari sed transeo. quia satis apparet ex his solutio rationis. Ad terciam rationē concedo p̄sequens de virtute sermonis. **II** Pro cuius intellectu pono aliquas propositiones. Prima est q̄ corpus capitur dupliciter. Vno modo pro composito ex partibus distantibus situatiter quod potest naturaliter per se existere absq̄ hoc q̄ sit pars alterius vel innitens alteri sicut lignum. Alio modo pro illo q̄ per partes intrinsecas sibi est longū latū z pfundū siue naturaliter possit per se existere siue non sicut albedo lactis zc.

Secūda p̄ q̄ capiēdo corp̄ p̄mo modo duo vel plura corpora nō p̄nt naturaliter esse in eodēz loco. Et sic capiēdo corp̄ loquūtur cōiter autoritates p̄hor zc. Tercia p̄. q̄ capiēdo corp̄ scdo modo plā corpa p̄nt naturaliter esse in eodēz loco. Uñ dimēsiōes que nate sunt informare terciam vel quarum vnā est nata informare aliam naturaliter possunt esse simul. Sed dimēsiōes que possunt naturaliter per se existere ille sole repugnant. sic q̄ naturaliter se expellant de loco si sibip̄tis relinquatur. quis

quarti sententiarū

per diuinam potentiam quecunq; dimen-
siones possint esse simul. Si autem queras
cur tam variè q; dimensiones siue corpa p
mo modo repugnēt non secūdo modo. di-
co q; tota causa est natura rei que talis ē de
qua constat partim p rationem primam p ex-
perientiam. Nam p rōnem apparet q; sub-
stantia et qualitas sunt simul. et similiter p
experientiam constat q; vnū corpore per se existen-
te naturaliter ingrediente aliquem locum
aliōd consimile corpus cedit sibi. Si vō di-
cas q; per cōsimilem experientiam patz q; ac-
cidentib; in sacramento altaris cedit cor-
pus per se existens. rē. Dico q; hoc est. q; il-
la accidentia non sunt nata informare sub-
iectum in quo non fuerunt. pducta. vel q; il-
lud corpus non est natū informari ab eis
naturaliter. vel q; hoc est voluntate dei vo-
lentis q; aliquid. ptra cōmunē cursum na-
ture appareat sensui vt manus sit meritū si-
dei. Unde multi catholici ponunt in sacra-
mento multa fieri a solo deo ne euacuetur si-
dei meritum. sicut potest videri in Scoto
li. q̄rto. dist. xij. q. vi. z. q. iij. Et ideo de oī-
bus potest eque faciliter dici q; deus ordi-
nauit omnia apparētia sensui fieri circa ho-
stiam non psecratam sicut circa psecratam.
z aliqua facit p seipsum immediate. Et
quo sequit sextā p̄positiōē q; nec substan-
tia panis cuius fuerit accidentia hostie si
recrearet in situ distincto ab eis. nec aliqua
alia substantia corpora possz naturaliter
siue p causas naturales fieri in eodem situ
vel loco cum illis accidentib;. A deo autē
solo posset tū illa q; alia sicut sibi placeret
Et sic patet ad rōnem. Nec de secūda.

R R Contra terciam p̄clusionem
sunt rationes quas facit ad az in q̄rto. q̄sti-
one q̄rta z quinta tenens contra. Dicit op
positum secunde p̄tis hui; p̄clusionis scili-
cet q; corpus christi in sacramento habet or-
dinem p̄rium in toto rē. Unde eius imagi-
natio que est fact; subtil potest ad certa pun-
ta plane z breuiter reduci. Primo enī
dicit q; duplex est positiō. Vna p̄rium in to-
to ita q; vna pars p̄rium parti vni z nō al-
teri vt caput collo z nō pedi z collum in to-
to sūm p̄positionez totius ponitur inter ca-
put z humeros z non inter genūa z pedes
z hoc sūm essentialē cōpositionez non sūm
dispositionē situationē. z sic de alijs partib;. Alia
est positiō partium in loco ita q; vna

p̄rium facientū vni situef alicubi z nō ali-
bi rē. Secundo dicit q; licet corp; christi
in sacramento nō habeat secūda positi-
onem p̄dictā siue ordinē p̄rium in loco. nō
habet prima positiōē siue ordinē p̄rium
in toto. Et ratio sua est hec. quia ibi canit
christi p̄rium collo z non pedibus nec di-
gito. Ymaginat enim q; sicut i celo caput xpi
ex vna parte nulli p̄rium nec aliud sibi ex
alia aut sibi p̄rium collum z nō pectus z
humeri. z sic procedēdo vsq; ad pedes. ita
iste ordo seruaf in corpore christi in sacra-
mento. licet non sit ibi ordo situaf sicut i
celo. Prīmū autē ordinē nō posuisset philo-
sophus posse esse siue situaf. Ideo dicter
cio q; habere partes in quas habens eas ē
diuisibile q; vna cōponaf cum vnaz nō cū
alia z secūda cū tercia z tercia cum quarta
z nō cum p̄ma. habere inq; talem positiōē
est esse quantū p̄rium. Et quo infert
quarto q; caritas in anima nō est quantū
p̄rium. licet componat ex partib; in quas
diuisibilis est. q; de illis p̄rib; verū est q;
quolibet est cū qualibet z cōponit cū quali-
bet. sed de p̄rib; substantie corpis christi
licet verum sit dicere q; quolibet sit cū qua-
libet in sacramento. nō tamē quolibet com-
ponit nec p̄riatur ibi cū qualibet imme-
diate sicut iam dixit. ideo p̄cedit q; corpus
christi in sacramento est quātū p̄rium.

Quinto p̄cedit idem de qualibet quali-
tate corpis christi. sicut de albedine z alijs
qualitatibus corporalibus. Dicit enim in sa-
cramento nō quolibet pars albedinis cor-
poris christi vnitur cuilibz non plus q; q;
libet pars substantie. igitur dicit q; illa al-
bedo est ibi quātū p̄rium. quia q; si q;
libet pars sit cum qualibet. tamen albedo
capitis nō continuatur nec vnitur imme-
diate albedini pedis rē. Sexto dicit iste
q; nec substantia corporis christi nec albe-
do ei; seu alia qualitas corpea est in sacra-
mento quantū extensum. Unde ponit q; li-
cet extensio nō sit res supaddita quāto cō-
tinuo siue quātitati cōtinue tū iste termin;
extensum siue extensio cōnotat vltra istū ter-
minū p̄rium siue q̄ntitas p̄rium hāe p̄tes
in diuersis sitib; siue p̄tes situafiter distare
q; nō cōuenit substantie vel albedini xpi in
sacramento rē. Et istis breuiter sic reca-
pitulatis p̄tet tota ymaginatio huius do-
ctoris in hac materia que est subtilis.

Questio quinta

22 Sed ptra istā imaginationē z tenē-
do cōclusionē p̄tā posita ponā alijs positi-
ones. Prima est q; in sacramento caput xpi
nō magis vnū cōponit aut continuat collo
q; pedib; vel digito z hoc destruit totū fun-
damentū illius positionis. Jo pbat p̄mo q;
nisi sicut nec ē ibi aliqd inter caput z pedem
z nō inter caput z collū. sed hoc nō est imagi-
nabile q; tam simul sunt caput z pedes q; si-
mul sunt caput z collū. Vbi enim aliq; sunt si-
mul videt implicare ibidē aliqd ēē inter illa
cuius tū oppositū dicit illa positiō in p̄mo di-
cto exponēdo qd est habere positōz in toto
rē. Scdō sic quecūq; p̄ponunt vnū to-
tum vnū in vno toto sz partes substantie
corpis xpi cōponunt vnū totū z similit p̄tes
albedinis p̄ponunt vnū totū ergo vnū et
p̄ponunt. i. simul in vnū ponunt. Vel ergo
in sacramento quolibet cū quolibet vnū aut cō-
ponit immediate vt mediate. Si immediate ha-
betur p̄positū q; vna non plus vnū alteri ibi
q; alia. si mediate. ptra quolibet est simul cū
quolibet z eqliter simul sz vbi aliq; sunt simul e-
qliter ibi eqliter sunt immediata ergo quolibet cū
quolibz vt cuilibz ē ibi immediata. Si q; aliq; ibi
dem vnū alteri mediate sicut dicit positiō se-
quit q; aliq; simul tpe z loco erūt mediate q;
iplicat. Scdā p̄positio sequit ex p̄dicta q;
sicut quolibet ps charitaf in aīa vnū cū quolibet
ita quolibet ps substantie corpis xpi vt albedis
ei; in sacramento vnū cū quolibet. Nō dico tamē
q; eqliter vnū rē. Vñ pōt cōcedi q; aliq; due
p̄tes albedis corpis xpi nō tū velleq; vnū
quātū quolibet ps charitatis vnū cū quolibet. q;
quolibet ps vnū cū quolibet rā scdm coexistētia;
eidē loco q; sūm inherētia eidē subiecto adeq;
to. Nō sic aut quolibet ps albedis rē. q; licz al-
bedo man; z albedo pedis vnū scd; coertū
tia eidē loco nō tū sūm inherētia eidē subie-
cto adeq;to. Nā albedo man; cū sit cū pede nō
tamē inheret ei. z iō licet grad; albedinis ma-
nus z grad; albedinis pedis sint in pede faci-
entes ibi vnū nō tū reddūt pedē magis intē
se albū q; facit vna ps illoz scz grad; albedi-
nis pedis. q; ali; nō insunt ei rē. Tertia p̄-
positio sequit q; nec substantia corpis xpi nec
albedo ei; aut corpea qlitas ē quātū p̄rium
in eukaristia plus q; charitas in aīa. Vñ p̄-
prie loppēdo quicqd est q̄ntū p̄rium est extē-
sum. Nō enim possuz imaginari p̄rium extē-
sionē. Et sic deficit sextū dictū. loquē-
do tū iproprie posset p̄cedi q; albedo corpis

xpi est q̄ntū p̄rium in sacramento potēcialit;
q; habet p̄tes q; nate sunt facere q̄ntū p̄rium
um licet nō faciant actualit; ibi. Quod nō p̄-
sic p̄cedi de charitate in aīa q; nō est possibi-
le p̄tes charitatis p̄riuari siue extēdi dū cō-
stituit vnū rē. Quarta positiō sequit q;
quicqd h; ordinē siue positionē p̄rium in toto
habet ordinē siue positionē p̄rium in loco si to-
tū sit in loco iō nec corp; xpi nec aliqd ei; h;
in sacramento ordinē p̄rium in toto. Et p ista pa-
tet rāio ad p̄dictā opinionē. Nec de ter-
tia p̄clusionē z de scdō articulo p̄ncipali.

BB Quantū ad tertū articulū p̄nci-
palē hui; p̄clusionis in q; videndū est vtrum
ois actio z passio z omne accidēs quod inest
corpis xpi extēti in celo possit eidē inē sub cu-
karistie sacramento tria faciā p ordinē. Prī-
mo p̄mittā tres distinctōes. Scdō ponā
tres p̄clusionēes. Tertio solūa tres dubita-
tiones. Prima distinctio est ista. q; duplex
ē actio vel passio q̄dam cui; p̄ncipiū imedia-
tū est substantia quāta vel nata ēē quāta. Alia
cui; p̄ncipiū imediatū est substantia seu natu-
ra pure spūalis. Scdā distinctio est q; q;
dam ē actio q; terminaf ad formā absolutam
formalit; inherētia alicui passio Alia q; termi-
naf ad vbi sūm aliq; vel ad locū sūm alios de
q; nō curo. Tertia distinctio q; q̄stio p̄ in-
telligi vel de posse simpliciter absoluto vel de
posse naturali siue naturalit; ordinato. p̄mo
mō nō intelligit q; sic ēē clara. sz scdō mō in-
telligit. Vñ sūm istā acceptionē capia; sp̄ in-
ferius h; verbū pōt in p̄clusionib; z alijs rē.

Et istis p̄t; q; ista q̄stio h; tres difficulta-
tes. Prima ē vtrū xps in sacramento possit
habere oīm actionē z passionē terminatā ad
formā absolutā inherētia passio cui; p̄ncipiū
est natura corpalis. Scdā vtr; possit sic
hāe omnē actionē z passionē terminatā ad
vbi cui; p̄ncipiū est natura corpalis. Ter-
tia vtr; possit sic habere omnē actionē z pas-
sionē cui; p̄ncipiū est natura pure spūalis rē.
Vñ de istis trib; ponā tres p̄clusiones p̄mit-
tēdo cuilibet aliquas opiniones rē. De pri-
ma difficultate ē duplex opinio. Vna q; xps
in hostia nō pōt videre vel videri calefacere
vel calefieri z sic de alijs rē. Cui; opinio
rō p̄ncipalis ē q; oīs actio z passio corpalis
naturalit; h; fieri p̄ tractū. tractū enim est quā-
torū. iō corp; xpi in hostia nihil rāgit rē. Alia
opinio ē Scoti tenēris idē qd p̄ma sz nō p̄t
rōnem de tractū sz q; organū sensus corpis

Quarti sententiarum

ip̄i in sacramento nō est illo mō quo requiritur
ad h̄ q̄ inuenerit ab obiecto. Nā ad h̄ requiritur q̄
habeat moaū q̄ntitatiuū z sit localit̄ z circū
scriptiue in loco. Et iō non est presens p̄ntia
q̄ requiritur h̄ de h̄ quere i scoto. S; p̄ma opi
nio nec est ratio valet qz nō ē incōueniēs idē
agere in seip̄s; tam actiōe sp̄iali q̄ corpali.
Actiōe sp̄iali sicut volūtas in seip̄s; agit vo
litionē. Actiōe corpali sicut sensus agit in se
ip̄s; sensationē. Itē ania p̄t agere in corp̄
suū. z in h̄is nō est p̄tactus qz p̄tact̄ est disti
ctiō z quātorz rē. igit̄ rē. Secūda opinio
etiā nō valet qz p̄tact̄ p̄ncipiū supponendo qz
debet p̄bare scz qz ad actionē z passionē req̄
ritur qz actiū z passiū corpale sit i loco cir
cūscriptiue. Itē scōm istū doctore idē potest
agere in se nō obstat qz nō sit a se localit̄ dis
tinctū s; quā rōne nō oportet qz agens z pati
ens sint a se localit̄ distincta eadez rōne nec
oportet qz agens sit i loco localiter seu circū
scriptiue ad h̄ qz agat. Itē oīs effect̄ sufficē
ter depēdet ex suis causis eēntialib; z dispo
sitionib; z approximatōib; caz. s; quāritas si
ue sit res distincta a substantiā z a q̄litate siue
nō. nō est cā effectiua respectu visionis albe
dinis. igit̄ destructa quāritate z mō quāri
tatiuo adhuc p̄t videri albedo. quare rē.
Igitur patet qz ille opiniones nō valent.
H̄ H̄ Ideo sit h̄ p̄ma conclusio qz suppositis
h̄is q̄ sunt fidei nō p̄t p̄bari p̄ rōem natura
lem q̄n oēm actionē z passionē terminatā ad
formā absolutā inherētē passo z cui p̄ncipi
um est natura corpalis quā p̄t habere ip̄s;
ext̄s in loco circūscriptiue p̄t etiā habere i
loco ext̄s diffinitiue z nō quāritatiue. Pro
batur p̄mo qz nō min⁹ p̄t aliquod p̄ncipiū
actiū habere actōez q̄n se toto ē presens ali
cui passo puta calefactibili q̄ si p̄ vnā ptem
eēt p̄ns vni pti illi z p̄ aliā ptez eēt presens al
teri pti. s; corp̄ ip̄i in hostia ē presens hostie
se toto toti z cuiuslibet parti. igit̄ calor corp̄s
ip̄i p̄t agere in hostiā z calefacere eaz rē.
Secūdo p̄ idē p̄t p̄bari qz corp̄ ip̄i in ho
stia ext̄s p̄t videri oculo corpali qz est suffi
cient̄ actiū nō tantū in mediū s; etiā in oculo
lum qz se toto est presens cuiuslibet pti oculi z
mediū rē. Tertio si dicas qz corp̄ ip̄i non
p̄t p̄tialiter causare visionē in oculo corpo
rali nō gloriozo ita qz ille oculus videat cor
pus ip̄i. contra hic ē p̄ncipiū actiū ex pte
obiecti z p̄ncipiū passiū ex pte oculi z mo
dus existēdi nō quāritatiu⁹ nō impedit sicut p̄

us p̄batū est. Etiam quia s̄m Augustinum
nono de trini. anima habet magnā imitari
onē respectu corporis rē. que tamē nō habz
modū quāritatiuū z omnia alia requisita ad
actionē hic ponunt igit̄ rē. Consequētia te
net quia ista cōmunis regula qz agere appro
ximato passo disposito sequit̄ actio nō est ne
ganda. Nisi obuiet sibi auctoritas scripture
sicut nō est hic vt patet. vel ratio q̄ etiā nō ap
paret hic imo magis ad oppositū. vt iaz tactū
est. vel experientia que etiā nō obuiat hic. quia
experientia que hic apparet nō valet qz hic im
peditur actio nō naturalit̄ sed quia de⁹ suspē
dit actōz istaz nō coagēdo illis q̄litatib; cor
poris ip̄i vt agant z si coageret naturaliter
agerent rē. Patet ergo qz corp̄ ip̄i potest sit
hostia calefacere hostiā z pari ratione calefi
eri ab ea. Patz etiā qz potest ibi videri a oculo
corpali existente extra hostiā z pari ratio
ne videri illū. Et p̄sequēs pari ratione po
test dici idē de qualibet alia actione vel pas
sione corpali rē. igit̄ patet conclusio. **DD**
Desecūda difficultate dicit p̄ma opinio qz
corpus ip̄i potest in hostia moueri localiter
per accidens quia ad motū hostie sicut in lo
co p̄ accidens. Alia vera opinio nō solū loq̄
tur de motu locali p̄ accidens z ponit qz mo
uetur ibi localiter z si nō motu stricte z p̄rie
dicto tamē motu extēsiue siue large dicto.
Et qz isto motu mouet̄ immediate a deo. Pri
mū p̄bat quia vbiq̄ est hostia ibi est cor
pus ip̄i. z hostia mouet̄ localiter. igit̄ rē.
Secundū probat quia quādoq̄s aliqua
cōiungunt̄ precise p̄ actū voluntatis p̄tinē
ter se habentis ad istam p̄iunctionē si vnum
istorz sit mobile omnino ip̄proportionatuz. ipsi
mouenti z reliquū p̄portionatū. nō eadē mo
tione potest mouere vtrūqz p̄iunctorz. Ex
plum posito qz angelus p̄ actuz voluntatis
sue p̄iungat lapidi z lapis est mobile p̄portio
natum homini portanti z angelus nō. tunc
certū est qz nō eadē motiōe potest homo mo
uere lapidē z angelū. modo sic est de corpore
ip̄i z hostia respectu creature rē. de hoc vide
in Scoto qui diffuse hanc materiā tractat.
Sed contra istas opiniones sit hec secū
da conclusio. qz corpus ip̄i potest moueri loca
liter in sacramento a creatura mouente z nō
solū a deo. Ad cuius declarationē pono ali
quas p̄positiones. **PP** Prima sit hec qz
corpus ip̄i in sacramento mouet̄ localiter nō
solum p̄ accidens. Probat quia corpus ip̄i

Questio quinta

est vbiq̄ est cū hostia. z hostia mouet̄ localit̄
quia est ibi distantia p̄tū nec totū corp̄ co
existit cuiuslibet parti. sed illo modo ip̄a nō po
test mouere corp̄ suū in sacramento quia nō
potest ibi p̄mo mouere vnā partē z post aliā
mediante p̄ma. Nam inter illas ptes non est
ibi distantia localis. Secundo aut̄ mo
do id est nō organice potest mouere volen
do illud corp̄ moueri ad motū hostie. Unde
sic volendo si hostia mouet̄ mouet tunc cor
pus suū nō organice. quia eque p̄mo totū et
qualibet eius partē. eo qz nō est ibi distantia
inter psonas. que necessario requirit̄ ad h̄ qz
aliquid moueat̄ organice rē. Ex predictis
ergo patet septima p̄positio qz quando moue
tur hostia anima intellectiua ip̄i mediā revo
luntate mouet corpus ip̄i sub hostia sicut cā
partialis concurrēns euz voluntate diuina
contingenter causante z disponēte illud cor
pus moueri ad motū hostie. Et hoc totū est
p̄pter cōformitatez voluntatis humane in
ip̄o ad voluntatē diuinā. Et sic intelligo qz
anima ip̄i ad motū hostie mouet corpus su
um nō organice. Unde sequit̄ octaua p̄posi
tio qz si anima ip̄i suspēderet actū illū volū
tatis sue sicut posset naturaliter etiam stante
diuina ordinatione de motu corporis ad mo
tum hostie. tunc moueret corpus ip̄i ibi a so
lo deo z nō a sacerdote hostiā mouente. Et
sic forte potest itelligi Scotus. quia ad hoc
bene vadit ratio sua supra facta. Unde bene
p̄bat qz nō potest moueri a virtute creata ex
trinseca mouente hostiā puta a sacerdote. s;
nō p̄bat quin potest moueri ab ania ip̄i mo
do predicto. quia tam hostia qz corpus ip̄i ē
mobile p̄portionatū anime ip̄i. Unde potest
mouere eadē motione hostiā z corpus suuz
hostiā organice z corpus nō organice quia
eadem volitione potest velle corpus suū z
hostiam moueri rē. Sed nūquid potest ani
ma ip̄i corpus suuz separare ab hostia ita qz
nō moueat̄ ad motū hostie. Dico qz hoc
posset naturaliter nisi esset ordinatio diuina
in contrariū que de facto ordinavit semper
illud corpus moueri ad motū hostie. Unde
non stante illa ordinatione poss; separare se
ab hostia. z hoc volēdo quiescere hostia mo
ta vel volendo moueri corpus ad vnum lo
cum hostia mota ad aliūz. Et eodem modo
posset deus hoc facere se solo rē. **RR**
De tertia difficultate dicit p̄ma opinio
qz corpus ip̄i non potest naturaliter videri
D 2

In hostia nec ab intellectu angelico nec hūa-
no. Probat hoc quia corpus xpi est ibi ut ob-
iectum fidei igitur non potest cognosci natu-
raliter. Alia opinio dicit qd corpus potest
vni quacumq; potentia actiua spiritali in ho-
stia sicut pma quia talis non requirit ad acti-
onem qd habeat esse localiter et ita posset di-
ci de potentia passiva. de hoc vide in Sco-
to 7c. Contra primam opinionem sunt rationes
pme conclusionis. Hec ratio facta p ea valet
quia multa que cadunt sub fide possunt cog-
noscere intuitiue. Un apostoli viderunt mor-
tem xpi et passionem que cadunt sub articu-
lo fidei 7c. Ideo tenendo cum Scoto sit hec
tertia conclusio qd corpus in sacramento potest
naturaliter intelligere omnia alia sicut vbi e
quantitatiue. et potest videri et intelligi natu-
raliter et intuitiue non tantum ab intellectu an-
geli vel anime separate sed etiam ab anima i
corpore. Et hoc nisi esset speciale impedime-
tum de quo supra dictum est. Et hoc totum
patet ex prima conclusione et rationibus ibidem
factis p ea. Unde concludo cum g. Ockam i
repositione quarti. q. septima. vbi est secun-
dum in hac materia qd omne actionem et passi-
onem et pari ratione omne accidens sine for-
mam accidentale qua corpus potest habere quoniam
existit circumscriptione in loco potest habere in
eucharistie sacramento si nihil aliud impedi-
ret puta voluntas diuina sicut est 7c. Et sic
patet solutio trium difficultatum 7c. SS

Sed contra predicta sunt aliqua dubia.
Primum est vtrum quicquid aliquid corpus agit vel
patit vbi est quantitatiue necessario agar et pa-
tiatur vbi non est quantitatiue. Videtur sic
quia nullum absolutum dicitur esse in aliquo ad-
ueniente sibi de nouo precise respectu extrin-
seco sed p hoc qd corpus xpi est in eucharistia
solum aduenit sibi nouus respectus extrinse-
cus. igitur 7c. Secundum dubium contra
secundam conclusionem est quomodo corpus xpi
sub hostia potest videri oculo corporali. quia
omne visibile habet partes distinctas discer-
ni potest vna pars ab alia sed in hostia non sic
potest discerni inter caput et pedem quia ibi est
confusio partium. Et confirmatur quia secundum au-
ctores perspective quod videtur. videtur sub pira-
mide cuius conus est in obiecto et in re visa
est basis. sed illud non potest petere rei non ha-
benti modum quantitatiuum. Tertium est vtrum
corpus potest videre seipsum in hostia sicut si esset
in distinctis locis circumscriptione. Videtur qd

non quia inter videntem seu visiuam potenti-
am et rem visam debet esse distantia. sed cor-
pus xpi in vna parte hostie non distat a se existit
te in alia parte 7c. igitur. Ad primum dico p-
mo qd de facto si vnum corpus sit in duobus lo-
cis circumscriptione vel diffinitione omne abso-
lutum existens in eo pertinet ad eius inte-
gritate quod habet in primo loco habet in se-
cundo. nec aliquid absolutum perdit per hoc
quod est in nouo loco etiam si non sit de integri-
tate ipsius dummodo sit pertinet ad conser-
uationem ipsius sicut sanguis qui secundum ali-
quos non est de integritate humane nature
sed est individuum necessario requisitum ad con-
seruationem vite hominis. Et hoc esse necessa-
rium necessitate naturali probat prima ratio
facta. Dico tamen secundo qd illud non est
necessarium necessitate absoluta quia stat qd
potentia dei absoluta illud corpus potest ha-
bere aliqua accidentia in vno loco et ibi ca-
re illa licet in vtroque sit circumscriptione 7c. Et
quo patet tertia oppositio qd duo accidentia eius-
dem speciei sicut due albedines possunt esse
absolute in eodem subiecto in bese et non fa-
cere vnum et per consequens non reddere sub-
iectum illud magis intensius. Patet quia potest
vnum subiectum in vno loco esse et ibi habere
vnam albedinem et esse in alio loco et ibi ca-
rere illa et habere aliam. sed hoc non est possibi-
le naturaliter. Et sic patet de primo dubio
breuiter quia multa possent dici. II

Ad secundum dubium dico primo qd maior
est difficultas de colore respectu visus quam de
alijs sensibilibus respectu aliorum sensuum quod
color ad hoc qd videatur requirit certam situa-
tionem. Nam taliter possunt disponi duo co-
lores secundum situm qd alter non videbitur quod
vni sit satis propinquus visui et taliter qd vterque
videbitur. Patet in exemplis sed calor non re-
quirit talem situm ad hoc qd sentiat per ta-
ctum sed potest agere in tactum secundum omnem si-
tum proportionatus. id est difficile iudicare quo
modo colores videtur in corpore xpi sub ho-
stia et quo situ et quis videretur quis non. quod
hoc non constat nobis per experientiam cer-
tam 7c. Dico secundo qd licet propter diuersam
situationem possit impediri visio alicuius co-
loris ita qd propter diuersam situationem in cor-
pore xpi possint se inuicem impedire ne omnes
videantur tamen diuersa situatio non impe-
dit simpliciter. Quia aliquid videatur si deus
non suspenderet actionem colorum non coa-

gendo ei. Tertio quando dicitur qd corpus
xpi videtur tunc possunt partes eius distingui
ab inuice p visum. dico qd forte pres eiusdem
rationis non possunt 7c. sicut nec duo lumina
eiusdem rationis si sint in eodem medio. et par-
tes alterius rationis bene possunt forte sic ab
inuicem distingui. Et ad confirmationem respō-
deo qd actores perspective dicunt sicut viderunt
esse oculata fide. modo non viderunt colorem nisi
extensum qui videtur sub tali piramide 7c. Id
de colore non extensum non est vera illa regula nec
de illo datur. quia si sit naturaliter visibilis
tamen non videtur. Sed contra nos tangimur cor-
pus xpi in hostia igitur etiam videtur. Consequen-
tia tenet et antecedens patet ex illa professione
verengarii. de se. di. scda. c. verengarii. vbi
profitetur vix corpus xpi manibus sacerdotum
sensibiliter tractari et frangi et dentibus fidelium
ateri. III. Item vulgo dicitur hodie vi-
di corpus xpi 7c. Dicendum quod ista oppositio-
nes video corpus xpi vel tango 7c non sunt ve-
rensi ad istum sensum video et tango spes sub
quibus est corpus xpi sic intelligitur illud capi-
tulum 7c. Ad tertium dubium dico qd oculus
xpi in vna parte hostie potest se videre in alia pre-
terita bene sicut si esset in diuersis locis circumscri-
ptione. Et si dicas qd ad hoc qd aliquid videat
se oportet qd distat a se localiter dico qd sicut
idem distat a se localiter quando est in locis circumscri-
ptione distantia requisita ad visionem. ita idem
distat a se quoniam est in diuersis locis diffinitione
distantia sufficienti ad visionem corporalem et sic est
h. Dec de tertio arti. Ad rationes autem opposi-
tum questionis ad primam procedo sequens 7c.

Ad secundam dico qd illa que occupat equa-
lem locum sunt equalia. et quod locus est equalis locato
si locata sunt circumscriptione in loco sed si vnum sit
circumscriptione in loco et aliud diffinitione sic h
tunc non oportet. Verbigra si angelus et corpus
pedale coexistat loco pedali nec angelus est equalis
locato nec loco 7c. Ad tertia partem ex di-
ctis.

Arca sacramen-

tum altaris et specialiter circa. ij.
di. et. xij. huiusmodi. li. ad huc quero
vtrum pane in corpore xpi transubstantiato ac-
cidentia eius remaneat sine subiecto. Ar-
guitur primo qd non quod aut panis manet aut non
Si sic ergo non transubstantiat nec per consequens
accidentia remanent sine subiecto. Si non ergo
annihilat et per consequens in nihil transubstantiat.

quare 7c. Secundo sic quod secundum philosophum accidentia
esse est in eis ergo ad ipsum non in eis sequitur ipsum non
esse. Etiam accidens dicitur quod alteri accidit ergo si
nullo subiecto accidit non est accidens. quare 7c.

Tertio sic quod si illa accidentia manerent sine
subiecto vel ergo vniuersim se haberet tunc ad
actionem et passionem sicut quoniam sunt subiecto con-
iuncta. vel non. Si dicatur quod non contra hoc vide-
tur experientia quia ad sensum apparet quod non
sit variatio 7c. Si vero dicatur quod sic Contra.
quia accidentia subiecto coniuncta possunt cor-
rumpi vel ab agente creato non separata quia
sic possunt annihilari a creatura. igitur 7c.

Oppositum tenet magister in littera et com-
munis doctrina. In hac questione erunt tres ar-
ticulti. Primo videbitur quod sit transub-
stantiatio. Secundo videbitur de questionis
supposito. Tertio videbitur de principa-
li questione. B. Quantum ad primum ar-
ticulum sciendum est quod secundum Scotum trans-
substantiatio vbi hic sumitur est transi-
tio totius substantie in substantiam. Unde primo
exponit quare dicitur totalis quia scilicet du-
pliciter potest intelligi transi-
tio totius in totum. Uno modo capi-
endo totum cathogorematicum
per toto integrale habente partes sic secundum phi-
losophum primo de generatione. generatio
est transmutatio totius in totum quia in ge-
neratione vnum quod fuit vere totum transit
in aliud totum. Alio modo capi-
endo totum syn-
cathogorematicum vt includit syncathogore-
uma distributum cuiuslibet partis. Et
sic illa auctoritas philosophi non est vera quod
non quilibet pars corrupti transit in gene-
ratum nec quilibet generati succedit corru-
pto quia materia manet communis secundum phi-
losophum. sed hoc modo in transubstantia-
tione et transi-
tio totius in totum ideo est ibi
transi-
tio totalis sed non in generatione. Et
quo concluditur qd illa auctoritas philosophi ni-
hil omnino facit contra positionem de plurali-
tate formarum substantialium in eodem. quia
quis poneretur prima forma manere in ge-
nerato et corrupto non tamen manet totum
idem primo modo loquendo de toto 7c. Igitur
bene dictum est in descriptione transub-
stantiationis illam distinguendo contra gene-
rationem quod est totalis transi-
tio totius in totum propter dictam rationem. Be-
ne etiam dicitur substantie in substantiam ad
distinguen-
dum contra accidens. Nam transi-
tio accidentis in accidens magis deberet di-

Quarta sententiarum

ci transmutatio est transsubstantiatio. Et sic patet per positum. Sed huius descriptio non videtur sufficere primo quia magis est quaedam etymologia nominis quam descriptio. et ita dubium remanet quod est transitio totalis substantie in substantiam sic erat dubium quod est transsubstantiatio etc.

Secundo quia predicta descriptio conveniret corruptioni forme substantialis cui succedit alia forma de novo genita. Nam prima totaliter transit in secundam et secunda totaliter succedit prime ut patet. Tertio quia etiam secundum istum doctorem ad transsubstantiationem requiritur quod aliqua substantia totaliter desinat esse et alia succedat ei. vel secundum quod succedit prime quantum ad esse simpliciter ita quod incipit simpliciter esse post non esse. et hoc non quia secundum comiter loquentes panis transsubstantiatur in corpus christi et tamen corpus christi non incipit esse. Vel dicitur quod secunda succedit prime quantum ad esse secundum quod quid id est incipit esse hic vel sub illis actibus etc. et per consequens hoc debet exprimi etc.

L Aliter ergo et aliquid plene secundum Deum describitur transsubstantiatio quod est successio substantie ad substantiam deinentes esse simpliciter in se per se ut accidens sub quibus existit sequens substantia sine informatione. Unde eius possibilitas satis patet per omnipotentiam divinam ut claret. Sed huius descriptio adhuc non videtur sufficere quia secundum eam sequitur quod deus non posset transsubstantiare unam substantiam carentem accidentibus in aliam substantiam vel unam in aliam destruendo omnia accidentia prime. Consequenter clare patet si falsitas consequens videtur nota quia non apparet ratio quare posset deus substantiam istam transsubstantiare non quilibet aliam. et ideo licet forte predicta descriptio conveniat omni transsubstantiationi que comiter fit non tamen conveniret omni possibili. Videtur ergo sufficere ad rationes transsubstantiationis successio substantie ad substantiam aliam que sub eisdem accidentibus scilicet successio in eodem loco. Et ista videtur requiri ad minus quia non esset ratio quare ista substantia diceretur transsubstantiari in hanc substantiam plene quam in quolibet aliam nisi succederet sibi ista scilicet aliquid commune utriusque etc.

Secundo ista descriptio debet exprimere quod talis successio sit imediata id est quod post definitionem unius immediate succedat alia quod huius requiritur. Tertio si illa esset bona sequitur quod panis in sacramento transsubstantiaretur in sanguinem christi et animam intellectivam sic transsubstantiaretur in corpus quod videtur falsum.

Sed ad hoc facillime responderet deus. Unde secundum eum in. iiii. q. viii. procederet consequens. Contra hoc

autem in isto primo arguendo ad hominem. quia ipse met alibi tenet oppositum. Unde in tractatu suo de sacramento altaris capitulo. v. ponit quod substantia panis transsubstantiatur in corpus christi non in deitatem nec animam intellectivam nec in sanguinem nec in aliquid accidens etc.

Secundo illa solutio videtur esse contra intentionem determinati omnis ecclesie. Extra de sum. tri. et si. ca. firmius ubi dicitur quod christi corpus et sanguis in sacramento altaris veraciter continentur sub specie panis et vini transsubstantiationis pane in corpus et vino in sanguinem virtute divina sed constat quod iuxta illam viam non plus deberet dici pane in corpus etc. contra. quare etc.

Tertio illa solutio haberet procedere quod panis in sacramento transsubstantiatur vel saltem quod transaccidentatur in accidentia corporis christi cum illa succedant ibi etc.

Uterque est quod ad hoc respondet ipse in quarto dupliciter. Uno modo concedendo consequens quia sicut substantia corporis succedit substantie panis ita accidens corporis succedit ibi. Alio modo negando consequenti am quia sicut non est transsubstantiatio nisi ubi primo est una substantia et post destruitur illa et succedit alia ita non est transaccidentatio nisi quando primo est aliquid accidens et post destruitur illud et succedit aliud. sed in proposito licet substantia panis non maneat tamen accidentia eius ponunt manere. ideo etc.

Sed prima ratio sicut iam tetigi est contra ipsum ubi supra. Secunda vero non videtur rationalis quia secundum eam sequitur quod si deus converteret unam substantiam in unum accidens quod utique posset illa conversio nec esset transsubstantiatio nec transaccidentatio quod videtur inconueniens et tamen consequentia clare patet quare sequitur etc.

D Ideo aliter describo transsubstantiationem et dico quod est successio imediata duarum rerum non habentium commune materiam vel subiectum quarum posterior est substantia que incipit de se vel principaliter esse ubi alia res totaliter desinit esse. Dico primo successio imediata propter rationes unam tactas. Dico secundo duarum rerum non habentium etc. propter rationes factas contra primam descriptionem de corruptione et generatione forme substantialis etc.

Dico tertio quare posterior est substantia ad differentiam transaccidentationis propter rationes ultro tactas quia si deus converteret accidens in substantiam esset transsubstantiatio ita quod denominatio fieret a termino ad quem et non termino a quo. Dico quarto que incipit esse de se et principi-

Questio sexta

paliter et propter rationem tertiam secundam descriptionem de transsubstantiatione panis in animam et sanguinem etc.

Pro quo est sciendum quod conversio vel transsubstantiatio huius rei in illam ut verbi gratia panis in corpus christi potest intelligi dupliciter. Uno modo stricte et proprie. Alio modo large et improprie. Primo modo aliquid dicitur transsubstantiari in aliud non quia unum alteri in quo fit conversio sed quia sic convertitur in illud. quia si esset ab aliis separatim ipsum esset ibi post aliud et sic substantia panis convertitur in corpus non in animam nec in sanguinem nec in deitatem nec in aliquid accidens. Nam si ista essent separata a corpore sicut fuit in triduo mortis christi quantum ad animam et sanguinem et aliquis consecrasset panem in triduo fuisset ibi solum corpus non anima vel sanguis. Et sic corpus est terminus huius consecrationis per se et principaliter intentus. Alia vero secunda ratio minus principaliter scilicet in quantum sunt unum corpus etc.

Secundo autem modo et improprie aliquid dicitur transsubstantiari in aliud quia illud est unum alteri in quo fit conversio et incipit ibi esse quod sic unum. Et sic panis improprie posset dici transsubstantiari vel converti in animam et in sanguinem et accidentia christi quia omnia ista incipiunt ibi esse quod corpus unum deitatem non in deitatem quod non incipit ibi esse cum esset ibi prius licet aliquando aliter sit ibi qualiter non prius. Et proportionabiliter dicendum est de conversione vini in sanguinem. quare etc.

Dico quinto ubi alia etc. propter primam rationem contra secundam descriptionem etc. Et capit ibi largeli ubi putat se extendit ad esse in vel ad esse sub id est ad esse in aliquid per continentiam localem vel ad esse sub aliquid per coexistenciam reale. Secundo modo corpus christi est ubi fuit panis scilicet sub accidentibus sed primo modo ubi fuit panis. scilicet in aere. Et supposito quod accidentia desinerent esse adhuc esset transsubstantiatio. quare etc.

Dico sexto totaliter etc. ad differentiam generationis substantialis positi etc. Et alia singula propter easdem rationes que ponuntur ab aliis. Et sic patet descriptio. Nec de primo articulo.

L Quantum ad secundum articulum in quo videtur esse desupposito. quia utrum panis transsubstantiatur in corpus christi. Sciendum est quod licet catholici concordaverint in hoc quod corpus christi verum principium liter est in sacramento sub speciebus panis et vini sive ubi appareret ipse tamen sicut recitat magister dist. xi. et glo. d. cele. missaz. cum marte. circa modum ponendi fuerint diverse opiniones. Prima fuit quod substantia panis sit corpus christi. Et huius tenentium quidam dixerunt quod licet panis fiat caro

christi non est procedendum quia illa substantia sit alia quam caro christi. Alii autem dixerunt quod illud quod ante consecrationem erat panis postea est corpus christi nec tamen propter hoc sequitur quod panis est caro christi quia ut dicitur substantia panis postquam facta est caro christi non est substantia panis sed substantia carnis. Sed ista opinio non potest sustineri. Et primo quod ad primam partem patet quia non est intelligibile nisi poneretur quod panis fieret per se corpus christi sicut diceretur quod farina fit panis quod fit per se etc. quod nullus ponit. Secundo quod ad secundam partem est simpliciter intelligibile quia si illud quod fuit panis est corpus christi sequitur quod panis est corpus christi quod implicat. Unde contra istam opinionem fit regula quod omnis positio affirmativa in qua predicatur iste terminus corpus christi de isto termino panis est falsa siue copula sit hoc verbum est vel pro vel sit. sicut iste panis est corpus christi vel potest esse vel fieri corpus christi vel panis sit corpus christi. Et si alique tales in dictis sanctorum repliantur false sunt de virtute sermonis sed intelligende sunt ad bonum sensum de quo patebit in declaratione ultime opinionis.

Secunda opinio fuit quod substantia panis non remanet panis nec tamen desinit esse simpliciter sed reducitur in materiam per sestantem vel aliam formam recipientem et huiusmodi eodem loco siue in alio et corpus christi coexistit accidentibus panis. Et huius opinio non potest reprobari nec per evidentem rationem nec per auctoritatem scripture cogentem sicut patet intuitu etc.

Tertia positio fuit quod substantia panis remanet et huius potest dupliciter imaginari. Uno modo sicut recitat magister scilicet quod remaneat ibidem ubi corpus christi incipit esse et sic diceretur substantia panis transsubstantiari in substantiam corporis quod ubi est huiusmodi coexistit etc. Illa opinio potest imaginari quod substantia panis recederet subito de primo loco ad alium locum et remaneret accidentia in eodem loco siue subiecto et corpus christi eis coexistit ibidem. Nec autem opinio quo ad primum modum est possibilis quia valde possibile est substantiam panis coexistere substantie corporis nec est magis impossibile duas substantias coexistere quam duas qualitates. quare etc.

Sed utrumque corpus christi posset coexistere substantie panis per unionem dubium est. Et posset dici quod si sit possibile quod una creatura sustentet aliam ut dicunt aliqui et satis apparet non repugnare nec videtur posse reprobari evidenti ratione. tunc possibile est corpus christi Christi assumere substantiam panis per unionem. Quicquid tamen sit de hoc patet quod ille modus est possibilis nec repugnat rationi nec auctoritati biblicae. immo est fa-

Quarti sententiarum

alioz ad intelligēdiū z rōnabilior q̄ aliq̄s alioz qz ponit q̄ substantia panis deferat accidētia z nō substantia corporis xpi. Et sic nō ponit accidētia sine subiecto qd̄ est vnu de diffisilibz q̄ hic ponunt. Si autē dicat q̄ magis difficile videt̄ duas substantias corporeas eē simul. dico q̄ nō qz nō est magis difficile q̄ duas q̄litates aut q̄ntitates esse simul vel vna substantia z quātitatē. Et nō plus opartur ista spēs hostie aliā hostia q̄ substantia cū spēs aliā hostia v̄ substantia. qz ista hostia p̄secrata repugnat alteri hostie. Et iō nullū incōueniēs videt̄ seq̄ ex p̄mo mō ponēdi si tamen p̄cordaret cū determinatōe eccl̄ie. Sed etiā p̄dicta opinio q̄ ad scdm modū est possibilis qz nō est ip̄sibile deo q̄ substantia panis subito sit alibi remanētibz speciebz in eodē loco z eis coexistet corp̄ xpi. Itē tamē mod̄ nō esset ita rōnabilis sic p̄mus qz poneret accidētia sine subiecto z motuz panis subito z substantia panis sine accidētibz. v̄ q̄ subito haberet noua accidētia. que sunt diffisilia. quare zc̄. **F** Quarta opinio z cōmuniō est q̄ substantia panis nō remanet s̄ simpliciter definit eē. Cuius possibilitas pars qz nō est dō ip̄sibile q̄ illa substantia subito desinat eē q̄uis nō eēt possibile creatura p̄tute. Et licet ita esse nō sequat̄ euident̄ ex scriptura nec etiā videre meo ex determinatōe eccl̄ie. qz tamē magis fauet ei z cōmuni opinioni sanctorum z doctorū. ideo teneo eā. Et p̄m hanc viā dico q̄ panis transubstantiat̄ in corp̄ xpi ad sensum expositū in descriptione transubstantiatōis. Sed hic sunt aliq̄ dubia. Prīmū est. vtrū transubstantiatio sit aliq̄ mutatio z ad qd̄ terminat̄. Scdm̄ an transubstantiatio possit eē alicuius substantie remanētis in eē reali in aliā p̄sistente. Tertū an oporteat substantia in quā fit transubstantiatio mutare locū. Quartū an de facto panis simpliciter annihilat̄. Et videt̄ magister dicere q̄ nō quia dicit q̄ de pane fit caro xpi z mutat̄ in aliud. z sic nō annihilat̄. Oppositū videtur qz totaliter d̄sinit eē nec naturalit̄ corrūpitur. quare zc̄. **H** Ad ista respondetur. Ad primūz dicit̄ aliqui q̄ alit̄ est hic q̄ in aliq̄s mutatioibz qz hic solū mutat̄ terminus a quo sc̄z substantia panis z nō terminus ad quē sc̄z corpus xpi. S̄z dico hic q̄ ibi sūt due mutatioēs z duo termini positivi z duo negativi sc̄z eē panis z nō esse ei. similiter corpus xpi eē hic z corpus xpi nō esse hic. Ideo

cū corpus xpi transeat de traditorio in cōtraditorio sc̄z de nō esse hic ad esse hic dico q̄ mutat̄ localit̄er capiēdo large mutationem locale. Et sic in p̄posito sunt due mutationes vna de p̄ditiva que terminat̄ ad nō esse panis. alia acquisitiua que terminat̄ ad corpus xpi esse hic zc̄. **D** Ad scdm̄ dico p̄mo q̄ transubstantiatio vt hic sumitur nō potest eē alicuius substantie remanētis. s̄z in hoc nō ē difficultas nisi vocalis quia trāsubstantiatio ita imponitur ad significandū q̄ prima substantia desinat esse z secunda succedat zc̄. Sed non est claruz vtrū i ip̄a de terminatione eccl̄ie supra allegata illo modo sumatur zc̄. Dico secundo q̄ transubstantiatio potest esse in substantiam p̄existētem quia non plus videtur illud repugnare transubstantiatiōi q̄ alterationi q̄ fiat ad qualitatem p̄existētem. sed secundūm est possibile. quia deus posset creare vnam qualitatem sine subiecto z postea vnire subiecto z tunc illud subiectum vere alteraretur z esset alteratio ad qualitatem p̄existētem qz illa qualitas de nouo acquireretur illi subiecto. z tamen nihil nouū ibidē produceretur. Nisi forte p̄m aliquos vnio qualitatis ad subiectum. ergo similiter in p̄posito potest dici zc̄. **I** Ad tertium dico primo q̄ licet de facto ita sit de substantia corporis xpi q̄ aliquo modo mutat̄ locum vt dictum est. tamen hoc non oportet. tum primo quia posset fieri transubstantiatio in substantiaz nō p̄existētem et sic illa non mutaret locum quia prius non erat in loco. tum secundo qz posset fieri transubstantiatio sine loco zc̄. Pro quo dico secundo q̄ esse in loco siue circūscriptiue siue diffinitive accidit trāsubstantiatiōi z substantie in qua fit transubstantiatio. ita q̄ non requiritur ad transubstantiatiōez licet de facto illud in quod fit transubstantiatio scilicet corpus xpi sit i loco diffinitive tamen si panis equalis corpori xpi transubstantiatur in illud corpus equalē sibi vtrūqz posset esse in loco diffinitive vel circūscriptiue sicut deo placeret. Si autē dicatur vtrū corp̄ minus corpore xpi possit in ip̄m transubstantiari ita q̄ habeat eē in illo loco circūscriptiue puta in loco vni hostie p̄ue. Dico q̄ hoc nō implicat. Sic em̄ vnu corpus potest eē circūscriptiue i duobz locis ita posset esse aliqd̄ in vno loco maiori. z alio minori. sine deperditione ali

Questio sexta

cuius absoluti z sic deus posset facere ad ioture sine alicuius rei deperditione q̄ corpus xpi haberet ita parū caput z alia mēbra ita parua q̄ esset circūscriptiue in loco z per hoc p̄densationē. Etia p̄ oppositū posset deus p̄ rarefactionē facere ip̄m eē in loco maiori q̄ nunc sit in celo. Et istud eēt facilius imaginari q̄ illud qd̄ ponit sc̄z quelibet ps corporis xpi sit sub qualibet p̄te hostie zc̄. **D** Ad quartum dico q̄ nō est difficultas nisi vocalis qz accipiēdo annihilatiōē q̄ sit redactio in nihilū z cōversio in aliquid aliud sic nō annihilatur. Accipiēdo tamē annihilatiōē p̄ redactione alicuius in purū nihil sui. sicut fit ante eius p̄ductionē sic annihilat̄. Qd̄ patet quia sicut panis capit eē p̄ generationem vel creationē sicut z quelibet alia creatura. ita etiā desinat eē per corruptionē vel annihilatiōē. sed nō p̄ corruptionē quia materia nō manet ergo p̄ annihilatiōē. Un̄ p̄uertit panis in corpus sicut nō in diē qz post noctes est dies z ita post panē est ibi corpus xpi. Et sic intelligendū est q̄ dici solet panis fit corpus xpi. Et tūc ad argumētū dico q̄ aliquid fieri ex alio p̄ dupliciter intelligi. Uno modo sicut ex aliq̄ manere vt ex materia fit forma. Alio modo sicut ex nō manere vt ex vno cōtrario fit aliud. sc̄z ex nigro albū z ex albo nigrum. p̄mo modo illud ex q̄ fit aliqd̄ nō annihilat̄ s̄z secdo modo annihilat̄ si desinat eē simpliciter sicut est in p̄posito. Et sic patet r̄sio ad p̄mū argumētū an̄ oppositū. q̄. Nec d̄ secdo articulo. **I** Quantū ad tertium articulū in q̄ videndū est de p̄ncipali q̄sito. sc̄z vtrū accidētia panis maneat in subiecto. Primo videbit̄ de isto. Secdo de illo qd̄ tangit in tertio p̄ncipali argumēto sc̄z vtrū accidētia sepata se habeat vniformit̄ ad actionē z passionē sicut quā erāt subiecto p̄iuncta. Circa p̄mū possunt eē plures opinioēs siue modi imaginādi. Primo ei fuit q̄rundā opinio q̄ quātitas potest eē sine subiecto sed q̄litas corp̄alis nō. qm̄ nō p̄t eē sine quātitate cuius necessario sit extensa. Et p̄m ista viā posset imaginari q̄ sola quātitas panis est hic sine subiecto. Alia s̄o accidētia sunt in ea tanq̄ i subiecto. S̄z h̄ est falsa qz nulla ponēda est quātitas distincta a substantia v̄ q̄litate. Itē si talis poneret̄ adhuc magis videt̄ deperdere q̄litas a substantia q̄ q̄litas a quātitate. qz pl̄ et vehemēt̄ deperdet̄ causatū a cā p̄ma q̄ sc̄da ergo si q̄litas p̄eē sine substantia etiā p̄eē si

ne quātitate zc̄. Itē de p̄ posset quālibet quātitate p̄seruare sine alia cā sc̄da. q̄ sine quātitate ab ea distincta. Secdo fuit maior opinio q̄ sūt aliq̄ accidētia d̄terminata sibi certa subiecta z illa sunt inseparabilia a substantia. Alia autē nō sūt. Sūt etiā aliq̄ substantie d̄terminates sibi accidētia certa z illa nō p̄t esse sine illis. Alie nō d̄terminates sibi accidētia certa p̄t eē sine illis. Et sic substantia materialis d̄terminat sibi quātitatē z alia accidētia p̄m istos zc̄. S̄z breuit̄ h̄ opinio ē falsa qz si accidētia sunt aliq̄ res distincte a substantia de p̄t vna ab alia sepate z sic p̄seruare. Et iō licet aliqd̄ accidēs d̄terminet sibi aliqd̄ subiectū sic sc̄z q̄ nō posset eē in alio subiecto. sic quātitas d̄terminat sibi substantia materialē qz nō posset eē quātitas in substantia indivisibili. sic in angelo. tū nō sic d̄terminat sibi illud subiectū qn̄ possit eē sine illo. Et si dicat̄ contra qz similitas nō p̄t eē sine naso zc̄. Dico q̄ nō est res aliq̄ mō distincta a naso sic nec rectitudo nec curuitas. s̄z isti termini supponūt p̄ substantia p̄notādo p̄tū ei aliā z aliam positōez siue situatōez zc̄. Tertia opinio posset imaginari talis sc̄z q̄ licet accidētia panis si eēt aliq̄ distincta a substantia panis p̄t separari a subiecto. z manere sepata. tū de facto nō manēt sine subiecto. Quia diceret̄ ista opinio q̄ nulla sūt accidētia distincta a substantia z p̄ cōsequēs nec accidētia panis. Et ad determinationē eccl̄ie q̄ ponit q̄ corp̄ xpi ē sub sp̄e panis diceret̄ p̄seq̄nt̄ q̄ d̄z intelligi sub p̄ditōe sc̄z supposito q̄ sint aliq̄ spēs accidētiales distincte a substantia. s̄z si nō sint tales tūc sensus ē sub sp̄e. i. vbi apparet eē panis z vbi p̄us erat. Et si dicat̄. qz tūc eēt ibi deceptio z illusio cū appareat̄ ibi spēs eē siue accidētia. diceret̄ ista opinio p̄nter q̄ nō pl̄ apparet̄ ibi spēs v̄l accidēs panis q̄ substantia panis z apparet̄ q̄ mediat̄ z videat̄ panis z tū oppositū iudicat̄ p̄ fidē. sic in p̄posito. Un̄ h̄ diceret̄ sic qd̄ opinio quā recitat̄ mgr̄ di. xij. r̄ndet̄ de fractōe q̄ ibi apparet̄ sc̄z q̄ ibi nō est fractio s̄z d̄z frangi qz videt̄. Nec tū fallit nos visus nec fallit̄ qd̄ eēt si crederet̄ ita frangi vt videt̄. Nec illusio qz ad vtilitātē fidei nō ad deperditionē fidei ita fit. Et ponit̄ exēplū de x̄. o q̄ se oñdit̄ duobz discipul̄ in via in sp̄e pegrini. nec in eo tū talis forma erat. s̄z oculi eoz tenebant̄ zc̄. S̄z p̄dicta opinio esset extranea a communi philoſophia que ponit̄ accidētia esse res distinctas a subiectis sic albedo ē distincta a re alba z al

Quarti sententiarum

bedo panis ab eius substantia. licet non sit ei/ dens et id quod dicitur negantur in dubiis est vtrum debeant haberi tanquam heretica. Et videret quod non. quod sicut illa que inferuntur ex his que sunt fidei. sicut ex scriptura sacra et persequenti non euidetur sed solum probabile non videntur. prope prinere ad fidem nec eorum opposita esse heretica in fide sic illa que inferuntur persequenti euidentes in virtute alicuius medijs vel assumpti in antecedente quod non est euidens nec prinens ad fidem. sed est aliud philosophicum probabile et contra. cessus non videret etiam prinere ad fidem sic quod eorum opposita sunt habenda vel heretica in fide. Ad quod accidentia panis maneat ibi inferretur quod pre supponit quod substantia panis transubstantiat. et accidentia panis sunt alia ab eius substantia. Istud autem secundum nec euidens. nec est in scriptura expressum nec ab ecclesia determinatum sed est vnum probabile neutrum receptum contra ab illis que sequuntur probiam communem per pateticozum. Sed si est aliud quod diceret oppositum huius non est propter hereticum habendum. Alii enim minus est fauor fidei ad doctrinam probi que et. R. Quarta et vniuersior opinio et cui fauet magis doctrina ecclesie est quod in sacro accidentia que fuerunt panis remanent sine subiecto. et in illis fit fractio. et hanc teneo. Hic tamen est aduertendum et per solutionem secunde rationis an oppositum questionis quod iste terminus accidentis potest capi dupliciter. Uno modo stricte et sic supponit per aliquid re sine entitate que non est substantia. notando quod talis alicui alteri entitati accidat. Et sic albedo panis et quodlibet eius accidentis licet possit separari a subiecto tamen quod est separatim non est accidentis quod non accidit subiecto sine non inest. Et isto modo sumebatur ab Aristotele quod creditur quod tale accidentis non haberet esse nisi per inesse. et sic quod non possit esse nisi in esse sed non est verum secundum fidem. Alio modo capi potest large per supponit per tali entitate notando non quod de facto inest vel accidat alicui sed tantum connotando aptitudinem. scilicet quod sit aptum natum alteri accidere. Et sic albedo panis etiam si sit separata a subiecto est accidentis. Et isto modo sumit in proposito et. Et per hoc patet ad secundam rationem. quod quod dicitur et neganda est auctoritas Aristotele. Et sic per ratio ad articulum. Circa secundum punctum huius articuli sunt plures difficultates. Et primo quantum ad actus istorum accidentium separatim est prima difficultas. Vtrum accidentis separatim possit esse principium generandi substantiam. Secunda vtrum possit esse principium corrumpendi substantiam. Sed circa transmutationis passi-

uam sunt alie difficultates. Tertia est vtrum possit transmutari ad quantitatem. Quarta vtrum ad substantiam. Quinta vero vtrum ad qualitatem. quod satis clarum est quod possunt transmutari secundum locum siue ad motum localem. Sexta potest esse vtrum illa accidentia possint nutrire. Vides quod non quod non possunt transire in substantiam aliam et. Ad primam dicunt alii quod non quod omne agens aut est equiuocum aut vniuocum. si vniuocum tunc est equiuocum sicut terminus productus. si equiuocum tunc est perfectus. Quod patet quod agens vniuocum habet effectum productum per terminum ad equato sue potestie sed causa equiuoca est perfectior quam causa vniuocum igitur est perfectior suo effectu sed accidens non est equiuocum cum substantia nec perfectum causa igitur non potest et. Ad secundam dicitur etiam secundum illam opinionem quod non ita quod si est maximum calor separatus non possit ruperere minimam guttam aque. Et ratio est quia non potest producere substantiam vel partem est. quare et. Sed rationes huius responsionis non valent quia licet generatiter verum sit quod causa totalis siue principalis sit perfectior suo effectu sed non se oportet de causa partiali id calor separatus tanquam causa partialis possit agere deo currere ad generationem vel corruptionem substantie. ideo causa equiuoca partialis quod est perfectior quod est imperfectior suo effectu et quod causa vniuocum sicut patet de albedine eius visione et intellectus et. Et si dicatur quod causa illimitata est perfectior. non est vniuocum vel verum sed bene de prima causa. Tunc dico quod licet non possit naturaliter demonstrari. tamen potest ratio nabiliter persuaderi quod accidentia etiam separata possunt vel causa partialis generare vel corrumpere substantiam. Primum patet. quia substantie non mouent nos ad cognoscendum nec agunt aliquid de facto sine accidentibus. Unde si esset hic aliquis ignis sine accidentibus et possimus ipsum intuitue videre tunc possemus experiri vtrum substantia possit generare substantiam sine accidentibus currere ibi quod hoc naturaliter non possumus id de hoc non potest habere certitatem statu istum sed remanet delusio neutra. Secundum patet quod experimur quod presentia istorum accidentium sequuntur multum effectus et corrumpunt in presentia ipsorum. et hoc non videtur posse esse nisi quod accidentia illa aliqua actiuitate habent respectu illorum effectuum. Alii et per omnia via ad probandum aliquid esse causas actiuas alie et. Ad tertiam patet quod sic quod videntur ad sensum quod rare sunt et densantur sed tenedo opinionem quod quantitas non sit res alia a re quanta potest dici quod ibi est rarefactio et densatio sine qua-

Questio sexta

triate de nouo acquisita. Ita quod rarefieri et densari nihil aliud est nisi tales species occupare locum maiorem vel minorem propter maiorem vel minorem distantiam partium. sic quod tres partes rari coexistunt tribus partibus loci. postea per motum localem densate coexistunt vni parti loci. Et contra de rarefactione sine acquisitione vel de densatione alicuius absoluti. Et sic potest facillime saluari quod quilibet pars rari est rarior et densi densior per coexistentiam in maiori vel minori loco. Si vero dicatur contra. quod tunc vnum pugillum ignis non est rarior quam vnum pugillum terre quod non est densior. dicitur quod non sequitur. quod pugillum terre potest magis extendi manente terra quam ignis et. Sed hoc non valet quod ponamus quod vterque pugillum sit in supremo gradu raritatis et potenti nature sue quod tunc vnum erit rarior alio cum non sit densior et. Iam aliter dico quod forma substantialis in proposito non potest nominari a raritate vel densitate. quod tot sunt partes forme in vno pugillo sicut in alio. Sed illud quod immediate denotat a raritate est materia quod quantum ad aliquid opponit ita quod vnum dicatur rarior aliud densius oportet quod illud sit aliquid eiusdem rationis quod est sub vna forma sit densior quam sub alia sicut est in priori casu. Tunc vnum pugillum ignis dicitur rarior et pugillum terre densior quod in terra est aliquid quod est sub forma terre occupat maiorem locum quam si illud idem numero existeret sub forma ignis. Nam ex vno pugillo terre possunt generari mille ignes quod non est nisi materia eius sub forma ignis habeat maiorem extensionem quam eadem sub forma terre. Quia nihil idem numero potest existere successive sub vtraque forma nisi materia ignis. Et sic ignis est rarior terra. Si autem dicatur quod forma via non est differentia inter rarefactionem et augmentatorem et. Dico quod sic quod in augmentatorem proprie dicta aliquid acquisit de nouo adueniens quod est pars illius quod auget. non autem rarefactionem sed solum locum siue motum localem. Tunc rarefactio est quedam species motus localis. Et proportionabiliter dicitur est de densatione et. Ad quartam primo dicitur est vtrum illa accidentia possunt corrumpi ab agente creato. Secundo vtrum ex illis possit substantia generari etiam a deo. De primo dicunt multi quod non quod nullum agens creatum potest creare persequens nec annihilare. sed destructio illorum accidentium est annihilatio. igitur et. Sed. g. Dicitur dicitur quod creatura potest annihilare licet non creare. Tunc videtur sibi mirabile quod vnum magnum ignis non possit destruere vnum quantum frigidum separatum si est sibi appropinquatum. Et si dicatur quod cre-

atura in omni actione sua exigit materiam. Respondeo quod verum est in omni actione productiva. Et dicitur ultra quod in hoc casu illud quod producit a solo deo producit. ita quod deus supplet ibi vicem agentis creati tanquam causa totalis in producendo licet non in corripiendo. Sed tamen mihi videtur sicut super per suam. quod per articulo. quod potest dicitur quod creatura in casu isto sicut potest annihilare. ita et creare. propter rationes ibi factas de experientia et. De secundo vero videtur probabile quod de illis speciebus proprie loquendo non potest aliquid generari nec virtute creata nec increata. Quia illud dicitur generari quod sit ab agente necessario exigitur passum. Si ergo ex illis speciebus possit aliquid generari loquendo de generatione substantia vel ergo esset substantia que est materia vel forma vel dispositum. Non materia quod illa a solo deo creat. Nec forma. quod ipsa non generat nisi in materia. Nec dispositum quod ibi non est materia. et id ex illis nihil potest. Ad quintam de mutatione ad qualitatem quantum ad intentionem et remissionem. generationem et corruptionem patet quod sic. Sed circa hoc sunt diuersas opiniones diuersi modo dicendum est. Tunc forma via que tenet quod quantum sit res distincta a substantia et qualitate et manet ibi tanquam subiectum aliorum accidentium dicitur dicitur quod talia accidentia possunt naturaliter modo predicto variari generari et corrumpi quod sunt in subiecto. Sed forma alia via de quantitate et. dicitur dicitur est oppositum ut dicitur de causa. scilicet quod non potest naturaliter generari vel intendi nisi virtute diuina quod nihil est ibi receptiuum actus acquisitione creature. tamen illa accidentia sunt per se corrumpi et remitti per agens naturale et. Sed verum mihi videtur quod vtrumque possit dici sic per de substantia et. Ad sextam potest dici probabile quod duplex est nutritio. Una proprie dicta que est per conversionem alimentum in re alendam ita quod ex illo fiat restauratio rei deperditae. Et sic gratia vtrumque species sacrales nutritio dicitur est quod non sicut patet factum ex solutione secunde puncti quod dubitatis. sed in fine de per se creatas quod talis hostia habet actus naturalis in materia bra hostis que habet non per se creatas id sicut motus per reducere per lectionem lapsum ad statum naturalem saltem forma qualitates que sunt quecumque alia non per se creatas licet non possit conuertitur in materiam materia animalis que et. et sic per solutio ad tertium ar. Et ex his ad tertium argumentum et. Et hoc de questione et per consequens de toto quarto sententiarum. Finis.

Recommendatio sacre scripture

Recommendatio sacre scripture ab eodem
dño ⁊ magistro Petro in magisterio theo/
logie.

Super hanc pe- tram edifica-

bo ecclesiam meam. Scriptus
est Math. xv. Magnus ec-
clesie doctor Augustinus in
libro de ciuitate dei: duas
describit ciuitates. duas signantes ecclesias in-
ter se diuersas pariter ⁊ aduersas. Una est ci-
uitas Hierusalē. Alia est ciuitas Babilon.
Una ciuitas est ecclesia dei. alia ciuitas est ec-
clesia diaboli. Una ecclesia bonorum de qua di-
cit ps. Laus eius in ecclesia sanctorum. ps. clix.
Alia ecclesia malorum de qua idē propheta. Di-
ui inquit ecclesiam malignantium. ps. xxv.
Una est igitur supra petram edificata quā psal-
mista David admirās alloquit. Gloriosa di-
cta sunt de te ciuitas dei sicut audiuimus ita
⁊ vidimus in ciuitate dñi virtutū in ciuitate
te dei nostri deus fundauit eam in eternū. Alia
est supra arenam fundata. quā idē propheta vidēs
abominat. Uidi inquit iniquitatem ⁊ contradic-
tionem in ciuitate. Et iterum. Super muros eius ini-
quitas. ⁊ labor in medio eius ⁊ iniusticia. ⁊ nō
deficiunt de plateis eius usura ⁊ dolus. De sunt
igitur ciuitates due. he sunt due ecclesie sibi in-
uicem aduersarie. ⁊ inter se plurimū contrarie
quarū vnā regit dyabolus. alia regit christus.
Vnā dyabolus edificat supra instabilem arenam
aliam christus edificat supra stabilem petram de ea di-
cens promissam per themate sententiam. Super hanc
petram edificabo ecclesiam meam. Sed inuesti-
gandum nobis est que sit hec petra supra quam
edificanda erat christi ecclesia. ⁊ aduersus ecclesiam
dyaboli confirmanda. Ubi et varijs sanctorum
dictis magna oritur prolixitas questionis. Nam
beatus Augustinus quodā loco in libro con-
tra epistolā donati de apostolo Petro dicit
quod in illo tanquā in petra fundata sit ecclesia.
Quē sensum in quibusdā versibus Ambrosij
canimus. vbi de gallo ⁊ gallicantu ait. Hoc
ipsa petra ecclesie canere culpā deuenit. Eun-
dem quoque sensum legimus in quodā sermone
de festo cathedre sancti Petri. ⁊c. Aduer-
sus quē sensum Augustinus in pluribus alijs
passim aliter exponit hūc euāgelij locū. Nā
libro primo de verbis dñi sibi ita inquit. Quia
enim ipse petra Petrus christianus. Ideo petrus ⁊

petra nō petra a petro. sicut nō a christiano
christus. sed a christo christianus vocatur. Tu es ergo
inquit Petrus ⁊ supra hanc petram quā presertim
es ⁊ cognouisti. dices tu es christus filius dei uiuū
edificabo ecclesiam meam. Quasi dicat. Super
me edificabo te. nō me super te. Dec ubi. Et
his similia alibi supra Ioh. sermone. cxxxij.
⁊ in omel. quadā de transfiguratione dñi. Licet
autē ipsemet Augustinus libro primo retrac. c.
xxj. que harū duarū sententiarū probabilius sit electio
ni lectoris reliquerit. nō tamē videt quod in pe-
tra petrus. sed in petra christus sit intelligendus
de quo ait apostolus. petra autē erat Christus
prima Cor. i. Quis est in petri infirmitate eccle-
sie firmitatem stabilit. de cuius infirmitate an-
cilla ostiaria interrogata rōndat. Ad cuius
vocē ut Gregorius ait. dū mori timuit vitam
negauit. Eū ergo vacillauerit Petrus nec firmus
fundatus sit petri vicarius. cuius iam discre-
pent de summo petri sacerdotio pontifices et
litigēt de summo pontificio sacerdotes. quis
affirmare presumat quempiam quātalibz san-
ctitate aut dignitate fulgentem sine sacerdotio
tem siue pontificis siue petri siue petri vica-
rium aut quēuis alium propter christum esse christia-
ne ecclesie fundamentum. Tū ecōtra dicat apo-
stolus. quod fundamentum aliud nemo potest po-
nere propter id quod positum est quod est christus iesus.
prima Cor. iij. Sed ut ea quę pmissimus ad
procordiam reducamus ita cedamus christum esse ec-
clesie fundamentum principale ut nō negemus
sup ipsum plura fundamenta edificari posse.
Sic enim Apoc. vlt. murus ciuitatis illius per quā
intelligit ecclesia duodecim dicit habere funda-
menta. Christus itaque supra seipsum tanquā super so-
lidissimū fundamentum ecclesiam suā aduersus
ecclesiam dyaboli firmiter stabiluit. ⁊ supra hanc
firmā petram petrum stabiliter firmavit. de eo di-
cens promissam euāgeliste sententiam. Super hanc
⁊c. Sed salua oīno christi saluatoris sententia si-
ue in petra petrus siue in petra christus secundum litteralem
sensum intelligere valeamus. tū secundum spiritualem in-
tellectum per hanc petram diuinā scripturā ⁊ sacrā
christi doctrinā signare possumus. quā tā firme soli-
tudinis ⁊ solide firmitatis existit ut nō im-
rito in ipse christi ecclesia fundata sit. Quid nāque
firmius quid solidius quā sacra eloquia. quā diuina
testimonia a christo in eternū fundata. Sic enim
christum alloquit propheta. In initio inquit cognoui
de testimonijs tuis quod in eternū fundasti ea.
Quot igitur sunt christi eloquia quę christiane do-
ctrine testimonia tot dicitur petri ecclesie
E

Recommendo

fundamenta. Sacra igitur scriptura christi testimo-
nium in eternum fundata spiritualiter intelligi potest
la firma petra supra quam edificata est ecclesia.
Super cuius firmitate petre christus petri infirmi-
tatem tremetum prius ac tremetum postea solida
perseuerantia roborauit et ecclesiam suam per omnem ec-
clesie diabolici persecutorum inuicta constantia solida
uit de ea dicens. Super hanc petram edificabo ec-
clesiam. Que fuerunt verba primo posita vestris re-
uerentibus sepe repetita. Ad quorum declarati-
onem verborum omnium divisionum richimis. scilicet
partem ut possumus insequere. ostendam qualiter
supra scriptura sacra tamquam supra firmam petram christus
sua edificauit ecclesiam. Sciendum itaque quod in
quolibet edificio rationabiliter ordinato. Primo
precedit fundatio. Secundo procedit edificatio.
Tertio succedit summatio. Hoc igitur modo
ordinatissimum omnium artificum christus supra scriptura
sacre petram ecclesiam suam edificauit. Primo na-
mque fundamentum iecit. Super hanc petram. Se-
cundo incrementum adiecit. Edificabo inquit
Tertio complementum fecit. Ecclesiam meam
Primo igitur inquam huius edificii fundame-
tum. Super hanc petram. Secundo videamus huius
edificii incrementum. Edificabo inquit. Tertio
prospiciamus huius edificii complementum. Ecclesiam
meam. Sic enim satis ut arbitror declarauimus
pmissam per themas inquam. Super hanc petram.
et. In primis ergo inquam ecclesiastici edifi-
cii fundamentum. Super hanc petram. Nec namque
petra supra quam fundatur ecclesia ut iam pmissimus sa-
cra potest intelligi scriptura siue christi veri-
tatis in eternum fundata de qua christum alloquendo
dicebat propheta. In eternum domine verbum tuum per-
manet in celo. in generatione et generatione veritas
tua. Cospicite igitur orthodoxe ecclesie fundamē-
tum videtis mirabile mysterium. Nulla enim do-
mus est que non habeat sua fundamenta deorsum
sursumque tendunt parietes. desuper tecta ponuntur.
sola autem ecclesia suum fundamentum sursum
habet. et domus ipsa deorsum in terra manet veritas
illa supra quam fundata est sursum in celo in eter-
num permanet. Sic tamen veritas in celo permanet
fit quod etiam deorsum ad terram descendit. et iuxta
sapiētis dictum de celo a regalibus sedibus ve-
nit. imo ut propheta dicit. Veritas de terra or-
ta est quam scilicet iusticia de celo prospexit. Habet
igitur ecclesia veritatis fundamentum et in celo sur-
sum et in terra deorsum. Sed ubi deorsum.
Sane non in sordibus terrenis sed in sublimi-
bus locis. quod teste propheta. Fundamenta eius in
montibus sanctis. Non enim credendum est sup-

uacuum esse in verbis istis quod dicitur in montibus
sanctis. Adhibeamus ergo mentem ut huius dicti
valeamus accipere. et quod motus isti sibi ve-
lunt audiamus. Dons itaque iusticia magnitu-
dine et virtutis altitudine signat. In quo mo-
te christus habitat ibique ecclesie sue fundamentum
stabiliter ipsam sacre scripture veritate collo-
cat. Ascendamus igitur in montem ut inueniamus
ipsum fundamentum ecclesie. ipsam scilicet sacre scriptu-
re veritatem. Sed quis ascendet in montem domi-
ni aut quis stabit in monte sancto eius. Certe iux-
ta rursus propheta innocens manibus et mundo
corde. Ascendant ergo innocentes et mundi. Quod
si forte non omnes sumus huiusmodi ut montem ascen-
dere valeamus. omnes tamen leuemus oculos in
montem. et a pede usque in montis verticem quantum
possumus videamus. Videamus itaque primitus in
pede montis huius videamus ibi numerosam ge-
tilium phorum multitudinem tanta veritatis ala-
critate pollentem ut etiam ascendere nitatur in mo-
tem. Videamus ibi Zenocratis seueritatem. dy-
ogenis. parianis. cratonis pietatem. socratis conti-
nentiam. Qui tantam cordis et corporis narrat
habuisse ut sublimium ac beatorum spirituum com-
fortium et familiaritatem adeptus sit. Hinc plato
eiusdem socratis discipulus. d. quod ob egregiam vi-
tam et castimoniam ab infantia neminem habu-
it comes. Siquidem pura puris. sincera sin-
ceris misceri atque coniungi fas est. hinc apu-
leius platonice scolis per deo socratis li-
brum scripsit. videamus denique huius montis
pede qualiter huiusmodi philosophi ceteruatum sese comi-
tatur. ut ascendat facilius et ut currat velocius.
Alter alteri sequetur vestigia plato socratem
insequitur. aristoteles platonem. lucilius senecam.
seneca vero paulum sequi cupiens post eum clami-
tat dicens. Mihi paulus charissimum optare est
esse loci apud meos quibus tu es apud christianos
Verba sunt senecae ad paulum epistola. xij. Cur-
runt ergo velociter currunt pariter et tamen nec sa-
crae scripture nec veritatis catholicę viam tenent
in montem ascendere non valent. Nam ut quodam in
loco de ipis asserit Augustinus. huius currunt tamen
in via non currunt. ideo quanto plius currunt tanto plius
errant. His itaque dimissis in hunc modum cur-
rentibus atque errantibus oculos mentis in montem
erigamus sublimius et videamus ibi antiquos patres
veteris testamenti patriarchas scilicet et prophetas cur-
rentes. siquidem licet non in via plana tamen sub
ymbra tenebrosa ascendentes in montem. Ibi
ille patriarcharum maximus Jacob qui scalam ce-
lotenus erectam. ascendentesque et descendentes

sacre scripture

angelos et in ierusalem domum vidit. ibi ille sa-
miliarissimus deo Moyses qui legem collo-
catus dei obtinere meruit. ibi Helias claris
oribus portatus emicuit. et tandem ad celum fra-
mantem vehiculo raptus fuit. Ibi denique pro-
phete singuli et tam presagis visionibus illustrantur
ut percul absentia tamquam propinqua. et futura tamquam
presentia proloquatur. quos omnes singulatim nu-
merare ipsa multitudo non sinit. ipsa quoque templis
breuitas non permittit. His igitur obmissis in
montis vertice veritatem oculos et videamus ibi
eminentioris vite viros. Ibi namque ille in na-
tos mulierum maximus Johannes sanctus ab vte-
ro. quem ex summo celi fastigio venturus ad ter-
ram christus ut luciferus sol permisit. ad antra deser-
ti sub etate tenera fugit. Ibi ipsemet salua-
tor fons omnium salutarium exemplorum in monte
oraturus ascendit. temptatorem aduersariū vi-
cit. turbas instruit. beatitudines distinguit.
et in montis excelso transfiguratur ubi supra eum
eterni patris vox audit. ibi Petrus Jacobus et
Iohannes hanc transfigurationem videt et pauent
vocem audiunt et mirantur. Et ut innumera san-
ctorum turba breui sermone perstringat. ibi eu-
gelizant apostoli. annunciant discipuli. trium-
phant martyres. exultant confessores. doctores
predicant. sacerdotes orant. psallunt claustrales
cantant organes. ac vniuersi sanctorum choiri illud
psalmigraphi personant. Exaltate dominum deus
nostre et adorare in monte sancto eius. ps. cxiij.
Dic est ergo mons insignis. mons celebris
mons salutis. mons dei. mons pinguis. in quo
beneplacitum est domino habitare in eo. In cuius
montis vertice christus suum habitaculum disposi-
turus ibi ecclesie sue fundamentum posuit et in al-
tissimo verticis cacumine sacre scripture ve-
ritatem fundauit ipsamque teste que ait. Ego in
altissimis habitavi. Eccl. xxiij. Et hoc quod
ad primus articulum in quo inquirere volebamus
ecclesiastici edificii fundamentum. Sed ulterius
videamus ecclesiastici edificii incremen-
tum. Edificabo inquit. Christus namque dei verus
et sapia ecclesie sue domum quam eterna mente con-
cepit supra sacre scripture fundamentum spiritualiter
edificatōe compleuit. Impleuitque illud quod di-
ctum erat per sapiētem. Sapiētia edificauit
sibi domum. excidit columnas septem. Prover. ix.
Habet siquidem domus ista catholica. scilicet ecclesia
non solum septem columnas sed et singulas partes suas
supra sacre scripture veritatem fundatas. habet
lapides. habet cimetum. habet parietes. ha-
bet murum. habet fenestras. habet hostium. po-

stremito habet columnas. et desuper habet tectum
Decantant omnia plena sunt mysterijs et abundat
spiritualibus documentis. Habet namque ecclesia
suos lapides. singulos scilicet christianos et fideles
per fidei stabilitatem quadros. per pacis virtutem fir-
mos. per exercitacionem politos. per immobilita-
tem stabilitos. Habet cimetum. fidei vnita-
tem. per quam domus fideles per cordi glutino conne-
ctunt lapides in dei edificio copulantur. Ha-
bet parietes veros religiosos et spirituales a
terrenis eleuatos. a celestibus non remotos. a
transitorijs ad eterna erectos. a corporalibus
ad spiritualia sublimatos. Habet murum inexpu-
gnabile spei. virtutem per quam domus eterna premia
proponuntur spiritualia queque et aduersantia mala
facile repelluntur. Habet fenestras viros spe-
culatiuos predicatores et doctores per quos ve-
ri solis radio illustramur et a cecitate igno-
rantie liberamur. Habet hostium diuini elo-
qui veritatem que domus in sensus varios vertit
celestis secreti cognitio et occultiorum nobis
illustratio aperit. Postremo habet columnas
viros actiuos. pastores et rectores. per quos in
christi edificio sustentamur et firmitate constantie
solidamur. Qui ideo septem columnę dicuntur
quia per septem virtutes tanquam septem bases fun-
dant. per septem beatitudines eleuantur. per septem
spiritus sancti dona firmitur. et per septem christi sacra-
menta stabilitur roboratur. Denique habet ec-
clesia supra has septem columnas tectum suum ipsam
scilicet dei et primi charitatem. que domus veram dile-
ctionem operatur totam legem complectitur. Quoniam
ipso legislatore teste in hunc vniuersa lex pendet
et prophete. Matth. xij. Audistis igitur qualiter ex
diuersis partibus domum suam edificat christus. sed au-
dite rursus qualiter ad edificandum eius christus
hortatur apostolus. Dei inquit adiutores sumus
Unusquisque ergo videat quod et que supe-
dicet. quoniam vnusquisque propriam mercedem secundum
suum laborem accipiet. i. Cor. iij. Ad hanc itaque
vocem ad operam excitat vniuersus sanctorum
cetus et cum christo edificat omnes. sed per status quo
liberitate alij plus alij minus. Alij namque lapides
parant. Alij cementum parant. alij parietes su-
stentant. alij murum corroborant. alij fenestras
aperiunt. alij hostium custodiunt. alij columnas
erigunt. alij tectum supponunt. Sic ergo sancti eius
christo edificat ecclesiam. sed frustra laborant qui
sine christo edificare satagunt domum suam. quia iux-
ta propheta. nisi dominus edificauerit domum
inuanum laborat qui edificat eam. Sed audite
in sup. quomodo qualiter supra sacre scripture fun-
dantur

Recommendo

damento tota hec domus edificatur et instru-
itur omnis ecclesie ceteris. omnis stat. ois gra-
dus. omnis seruis. Nam vt beati Augustini
paulomin. pba sequar libro de moribz eccle-
sie. c. xxxij. Ipa pueriliter pueros fortiter in-
uenes hete senes pie mulieres exercet corri-
git docet et instruit. Ipa feminas viris suis
prei familiaris societate casta et fideli obedi-
entia subiicit. et viros coniugibz sinceri amoris
legibz ptescit. Ipa parentibz filios libera q-
dam seruitute submittit. et patres filijs pia
dilectione pponit. Ipa dnus seruos no tam
conditionis necessitate qz officij dilectione ad-
herere pstringit. et dnos seruis vnus summi
deiz comunis dñi consideratõe placabiles fa-
cit. Ipla ciues ciuibz. gentes getibz. et p-
sus homines omnes pmoz parctum recordatio-
ne quadã fraternitate coniungit. Ipla docet
reges proficere populis. monet populos se
subdere legibz. docet quibz honor debeat
quibz reuerentia. quibz doctria. quibz obediencia
quibz monitio. quibz doctria. quibz obediencia.
quibz disciplina. quibz obiurgatio. quibus
pena ondens que admodũ non omnibz omnia
sed omnibz charitas. et nulli debeat iniuria.
Audisti igitur qualiter sacra scriptura ecclesi-
am edificat. et tanqz eius solidũ fundame-
tum ei incrementũ pstat. Sed adhuc audi
re qd sup hoc beatissimus Augustinus i quo-
dam sermone de sacre scripture laudibz dicat
Ipla inquit docet iuuenes. prouocat decli-
nantes. reuocat errantes. instruit ignorantes
sanat egros. roborat infirmos. improbat pi-
gros. increpat ociosos. somnolentos excitat
laborantes. letificat. reges humiliat. humiles
uilitat. sapiam erogat. rectã viã indicat. gra-
tiam dat. glãiam multiplicat. Et hec q-
ad secundũ articulũ in quo videre voleba-
mus ecclesiastici edificij incrementum. Sed
tandẽ pspiciam ecclesiastici edificij comple-
mentum. Ecclesiam meã. Ecclesia nãqz pmitit
qua fuit quãdo scz christus pmo in ea fundam-
tum posuit. postea p incrementũ cepit. qñ
ipsa eã domus edificauit. Sed postremo
cõplementũ accepit quãdo ipus eã ciuitatẽ
pstituit. Prius ergo sup scripturã sacrã edi-
ficata ecclesia vt domus magna postea vero edi-
ficata est vt ciuitas ampla. Sic em de ea p-
dixerat pphetica veritas. Hierusalẽ que edi-
ficatur vt ciuitas: scribit. ps. cxxj. Sed au-
diamus qualiter huic ciuitati hierusalẽ in-
diatur ciuitas babilon. et ciuitati dei semper

ciuitas dyaboli p-
tinsciter aduersat. Harũ
ergo duaz ciuitatum videnda sunt certami-
na. numeranda bella. p-
siderandi triumphi
pensande victoriae. Igitur vt ab vrbe p-
dita
hoc est a fundatione ciuitatis dei et ab initio
nascentis ecclesie sumam exordiu. Ecce p-
nceps mudi. dur inferni. actor scandali. pater
mendaciũ aduersus ciuitatẽ dei erigit mach-
inas. tendit insidias. parat bella. mouet pre-
lia. Et in pma belli acie ponit ydolatrã sa-
ciligos plures deos atqz deas in contemptũ
vnius veri dei colentes. ac per h ptra verẽ re-
ligionis cultũ turpiter oberrates. aduersus
quos pugnat apostoli. pugnant martyres.
Et quibz alij artatur vinculis et pberibus
pstringunt. Alij detrudunt carceribz. et ieu-
nijs macerant. Alij cedunt fustibz. vel gladi-
is iugulant. Alij cremant flãmibz. vel lapidibz
obruunt. Alij ligant laqueis et scorpio-
nibz flagellant. Alij suspendunt patibulis et
tormentis varijs perimunt. Sed ptra h tor-
mentoz genera inter psecutiones dyaboli et
p-
solatões dei pugnaudo vincit ecclesia. Nam si-
cut dicit scriptura. Sancti p fidem vicerunt
regna. Et vt ait doctor veridic Augustinus.
libro. viij. de ciui. dei. ca. v. Inter horrendas
psecutiones et varios cruciatos ac funera mar-
tyrum p-
dicatũ est toto orbe euãgelium. ita
vt populi getium credentes eũ h p eoz redẽ-
ptione crucifixus est xpiano amore veneraret
sanguine martyrum que dyabolico furore fu-
derant. ipsiqz reges quoz legibz vastabat ec-
clesia et nomi salubriter subderent qd de ter-
ra crudeliter auferre conati sunt et falsos de-
os inciperet psequi quoz causa cultores ve-
ri dei fuerat antea psecuti. Hec Augustinus
p-
spiciens itaqz dyabolicus ille pnceps vic-
tam esse p-
miam belli sui acie. secundam parat
scz hereticoz cohortẽ. et vt verbis vtar p-
me-
morati doctoris eiusdẽ libri caplo. ij. vidẽs
dyabolus templa demonũ deleri et in nomen
liberatis mediatoris currere genũ humanũ
hereticos mouit qui sub vocabulo xpiano.
doctrinẽ resisterent xpiane. hi fuerunt mani-
chei. arriani. sabelliani. pelagiani. alijqz in-
meri qui varijs timoris stimulis. doloris tor-
mentis. laboris molestijs et temprationũ pe-
riculis. xpi ecclesiam infestant. aduersus q-
doctores catholici per scripture sacre fidei
victoriosissime pugnauerunt. Sacra dicẽte
scriptura. h est victoria que vincit mundum
fides nostra. j. Job. v. Sed esto victi sint et

sacre scripture

ad veritatis vias reducti heretici aut ad obe-
dientiam scismatici. quod quãdo erit nescio
deus scit. nunqd ideo par est eccleie dei. nũqd
ideo cessant psecutiones dyaboli. Sane qui
h crediderit decipitur et falsa sibi pace blan-
ditur. Nam iuxta p-
allegati doctoris diffiniti-
nam sniam nõ est diffiniendus numerus p-
secutionum qbus exerceri oportet ecclesiam.
Et si forte ab his que foris sunt nõ se uenti-
bus videatur esse trãquillitas. tñ se uit mun-
dus. fremit dyabolus et aduersus spm pu-
gnat carnis stimulu. nec vnqz defunt q cor-
dibus pie viuẽtium suis pditis moribus in-
ferant cruciatos. P-
opter qd apostolica tuba
sonat et xpifidelibz protestatur q omnes qui
pie volũt viuere in xpo psecutionẽ patiun-
tur. ij. Thim. ij. Quãuis ergo pacẽ habere
videretur ecclesia siue ab ydolatrã siue ab he-
reticis siue a scismaticis. tamẽ p-
trine psecu-
tionem patit et expugnat ab iniquis ipamet
dicẽte de seipsa. Expugnauerunt me a iuuen-
tute. ps. cxxvij. Quod pulere declaras Au-
gustinus sup psalmo p-
dicto. Aliquãdo in-
quit in solo abel ecclesia erat et expugnatus est
a fratre malo et p-
dico cayn. Aliquãdo i solo
enoch ecclesia erat et translatus est ab iniquis.
Ali-
quando in sola domo Noe ecclesia erat et p-
tu-
lit eos qui diluuiũ perierunt. et sola archa na-
tauit in fluctibz et euasit ad siccum. Aliquan-
do in solo Abraam ecclesia erat et quãta pertu-
lerit ab iniquis nouimus. Aliquãdo in solo
filio fratris sui loth et in domo ei ecclesia erat.
et prulit sodomoz iniquitates quousqz eum
deus de medio eoz liberauit. Aliquãdo ce-
pit esse in populo israel ecclesia et prulit p-
ba-
raonem et egyptios. Tandẽ ventũ est ad do-
minum Jhm xpm. p-
dicatũ est euãgelium et
adhuc pertulerunt iusti iniquos. Hec ille.
Nemo ergo eũ iam senectus eccleie expugna-
tur aut p-
retur aut timeat. Sed cũ de iunẽ-
tute eccleie hec audiat sese p-
soletur. et ex prete-
ritis exemplis discat quia etiã si expugnari
posset ecclesia nequit tamẽ penitus superari.
Sepe inquit expugnauerunt me a iuuentute
mea sed nõ potuerunt mihi. Nõ possunt igitur
ecclesiam vincere eius aduersarij. quia qui
fundauit eam altissimus. qui edificauit eam
ipus. ipse est qui custodit ciuitatẽ dei. ipse est q
defendit eam aduersus ciuitatẽ dyaboli.
Nam iuxta ppheticã sniam. nisi dominus edifi-
cauerit ciuitatẽ frustra uigilat qui custodit
eam. Custodit itaqz ciuitatẽ tuaz dominus.

Sed cum eo custodit eam et uigilat ad ei
custodiam sanctorum exercitus quos ipus erci-
tat ad pugnam et roborat ad victoriam asse-
rens et promittes taliter munire ecclesiam suã
q porte inferi nõ preualebunt aduersus eam.
Math. xvj. Potest quidẽ inferi uicia sune
mundi que impugnare ecclesiam satagunt. s; ad-
uersus eam preualere nõ possunt. quia ipsa
est ciuitas muris firmata. armis vallata. et
velut castrorum acies ordinata. ciuitas inuic-
cibilis ab hostibus insuperabilis a falsitari-
bus. inoblighabilis ab erroribz. ciuitas iter-
minas secunda inter pressuras fida. inter pu-
gnas semper inuicta. Que vt beatus Hyla-
rius libro. vij. de trinitate dicẽt. dum opprimi-
tur crescit. dum p-
tennitur p-
ficat. et dum le-
ditur vincit. Sed quibz armis vincat ecclesia
queso diligẽter attendamus. Certe non in
curribz. nõ in equis. nõ in multitudine ex-
ercitus. nõ in pompa regũ apparatus s; lah-
cea p-
feneratõe. balista sapientie. lorica iusti-
cie. galea spei. scuto fidei. et gladio spiritus qd
est uerbum dei. Per h igitur arma h est p di-
ni eloquij uerba defenditur ciuitas dei ad-
uersus ciuitatẽ dyaboli dicẽte apostolo. In-
duite uos armatura dei ut possitis stare ad-
uersus insidias dyaboli. Per h arma uincũ-
tur erronei. corriguntur heretici. feriuntur scis-
matici. percutiuntur iniqui. percussii quassan-
tur. quassati p-
minuti in pulue-
rem p-
uertuntur. in puluere muersi ad nubi-
lum rediguntur. Quoniam vt ait apostolus
uiuus est sermo dei et efficacis et penetrabilior
gladio ancipiti pertingens usqz ad diuissio-
nem anime et spiritus. Hebræoz. iij. Per h
itaqz arma hoc est per diuini sermonis et sa-
cre scripture documenta ecclesia pugnaudo
vincit. vincendo crescit. crescendo proficit.
proficiendo p-
plemẽtum accipit. Dic. f. per
gratiam et in futuro per gloriam. Quam no-
bis pcedat qui supra petram suam edifica-
uit ecclesiam dominus noster Jesus p om-
nia secula benedictus Amen.

Principium

intelligi quod possint. Ibi cultellus p pucū. li bellus repudiū. oculoz z dentiū talioes. voluit q̄ z reuoluit moyses. cōsumptoz frustra roto legēdi officio. latēt eū hui⁹ doctrine mysteria. Erubescit itaq; moyses z defectū suū p̄fites ait. Uelata facie ego sum. p̄ce q̄so pu/ dozi meo. z cū tabulis meis lapideis plūm meū lapideū p̄mitte docere. Uade poti⁹ ad dauid quē inuenit dñs fm̄ cor suū. forte i cy thara z psalterio eructabit tibi p̄bū bonum z aut ip̄e soluet q̄stionis signacula. aut d̄ stir pe ip̄i surget q̄ soluet ea. Interrogo igit̄ dauid. sed excusat se etiā dauid dicens. Nō sum dign⁹ ad tāte questionis sublimitatem assurgere. Quā iniquitates mee sup̄gressē sūt caput meū z sicut on⁹ graue quare sunt sup̄ me. ps. xxxvii. Ideoz h̄ mysteria q̄stionis nō min⁹ sunt obicura mihi. q̄ tenebrosa aq̄ in nubib⁹ aeris. Uade inq̄t poti⁹ z puoca om̄es simul p̄phetas ad spectaculū istō. si forte reuelat eis de⁹ z aperiat ocul⁹ itelligētie eoz. forte qd̄ n̄ intelligūt singuli. intelligēt vniuersi. Interrogo igit̄ simul om̄es p̄phas. Cōueniētib⁹ p̄o p̄phis in vñū. z ad solutōem q̄stionis laborātib⁹. cū singuli multa dicāt z deficiāt. surgit Paul⁹ q̄ eoz labori cōpaties. z eis manu silentiū indicēs ait. *Lex neminē ad p̄fectū adduxit. Iusticie autē dei p̄ fide Ihu xpi in omnes q̄ credūt in eū. ad Heb. vii. Cōsonat etiā Petr⁹ college suo paulo z voluētib⁹ atq; reuolūtib⁹ libros legū z p̄phaz exclamat. Quid tēptatis imponere iugū qd̄ ne. z nos neq; patres nostri portare poruim⁹. Nō sic iquit. s; p̄ grām dñi Ihu xpi credim⁹ saluari. Actū. xv. Vera sunt inq̄t Iohes q̄ Petr⁹ z paul⁹ dicūt. qm̄ lex p̄ Moysen data est. grā z veritas p̄ Ihu xpm̄ facta est. Ioh. primo. Dis itaq; audis. manifeste p̄pendo me frustra p̄ nostre q̄stionis solutōem interrogasse doctozes theologos antique legis mosayce. Quapropter accedo ad doctozes theologos noue legē euāgelice z eis p̄pono admiratiue q̄stionis p̄ba dicēs. Quenā doctrina hec noua. q̄ fuit questio a p̄ncipio p̄posita. vestris reuerētis sep̄ reperita. Ad quā qd̄em questionem noue legē. doctozes catholici subclutione r̄ndent q̄druplici. Prima est q̄ hec est doctrina p̄funde capacitatis z subtilitatis inaccessibilis. Secūda est q̄ hec est doctrina stupēde sublimitatis z difficultatis imp̄scrutabilis. Tertia est q̄ hec ē doctrina timēde seueritatis z ciuilitatis imp̄turbabilis. Quarta*

est q̄ hec est doctrina querēde felicitatis z utilitatis incōparabilis. Cū apl⁹ Paul⁹ doctozum catholicoz eximius z ceteris audacior ad loquendū p̄missas quattuor cōclusiones breuiter innēs z pariter cōphēdēs de hac noua doctrina alte exclamat dicens. *Q̄ altitudo diuitiaz sapiētie z sciētie dei. q̄ incomphēnsibilia sunt iudicia ei⁹ z inuestigabiles vie eius. Ro. xi. Ubi animaduerto doctozē hunc erimū cōrespōdenter ad p̄missa quattuor notare correlaria. ac si aperte n̄ sibi diceret. frustra quesisti solutiones q̄stionis p̄posite alibi q̄ i scola doctrine euāgelice. Et p̄mo frustra quesisti in scola philosophica disputate subtilia. nā ecce altā sublimitatē z inaccessibilē. quia altitudo diuitiarum. Secūdo frustra quesisti in scola mathematica scrutate difficulta. nā ecce lata z difficultatē z imp̄scrutabilē. qz sapiētie z sciētie dei. Tertio frustra quesisti i scola iuridica disceptate ciuilia. nā ecce firmā ciuilitatem z imp̄turbabile. quia incomphēnsibilia sunt iudicia eius. Quarto frustra quesisti in scola mosayca p̄tractante vtilia. nā ecce summā vtilitatē z incompatibilem. quia inuestigabiles vie ei⁹. Hec itaq; Paulo dicēte. assurgūt ei pariter om̄es doctozes catholici. z eius cōcordant sentētie. Sed v̄ vnus loquat̄ p̄ omnib⁹. ecce doctoz veridicus Augustin⁹ quasi syndicus alioz vnus verbum p̄ponit. p̄ singulis z dictis Pauli testimoniū perhibet veritatis. Vera sunt inq̄t que paulus asserit z nihil verius dici potest. Nāz in hac sacra doctrina noua supereminēter cōtinetur quidquid in alijs vtiliter inuenitur. Quidquid em̄ homo extra didicerit. si notūm est hic damnat. si vtile est hic inuenitur. z cum ibi quisq; inuenit omnia que vtiliter alibi didicerit. multo abundant⁹ inuenit et ea que nusq; alibi inuenire potuit. Verba sunt Augustini sc̄do de doctrina christiana ca. vii. Quibus auditis p̄strans in terrā genibus corpis z flexis poplicibus cordis mei doctrine salubris sup̄mū doctozē z magistrū exoro suppliciter z deuote. humiliter postulans cū sapiētissimo Salomōe. Da mihi domine sedū tuaz assiltricē sapiētiā. mitte illam de celis sanctis tuis z a sedē magnitudinis tue. vt mecū sit z mecum laborer. Sap. ix. Quod nobis cōcedat q̄ sine fine viuūt z regnat. in secula seculozum Amen*

Questio Vesperiarum

Questio eiusdem in suis vesp̄is.

Trū petri eccle/

via lege reguletur. Reuerendi patres z dñi. Ego reus z indign⁹ peccator. Petrus de patre petro z ei⁹ grege vel ecclesia tractaturus imo indignus p̄uaricator xpianus de legilatore xpo z eius lege seu regula p̄mit̄ locuturus formido nimir z demisso capite veritus sum ne mihi ueniat illud prophete Dauid elogium. Peccatori autē dicit deus. quare tu enarras iusticia meam z assumis testimonium meū p̄ os tuū. Igitur tremunt labia berent fauces. balbutit lingua. z oia vocē or gana fere penit⁹ obmutescūt. Et dū in tantorum viroz p̄sentia de materia tā ardua loq̄ vereor z tacere prohibeor. fugam cupio sed quo fugiā nescio. Si em̄ fugiam ouis ad patrem. Petrus ad petrū. imo si cōfugiam filius ad patrē. christianus ad xpm̄. timeo repellī z propter peccata mea nullatenus exaudiri. Non est ergo quo securus fugiaz q̄ filius ad matrē. filius ecclesie ad matrē ecclesiam. Spero nāq; per hanc piā matrem que peccatores conciliat apud patrē. non repellī quidem sed suscipi z per matere pietatis viscera confortari. Ad hanc igitur cōfugiens z sua lege regulari cupiens me z dicta mea omnia sue z suoz filioz tam p̄sentium q̄ absentium charitatiue correctioni cōmitto. z sub hac z alijs protestationibus fieri cōfuetis quas supplico haberi pro repetitis gratia breuitatis. ad questionis respōsiones accedo. Pro qua tres breues articulos faciam z in quolibet articulo sic procedam.

Primus erit de xpi regula siue lege. Secūdus erit de petri ecclesia siue grege. Tertius erit de gregis petri z legis xpi cōformitate. Primo p̄mittā tres distinctiōes. Secūdo ponā tres p̄clusiōes respōsivas. Tertio inferā tres p̄pōnes correlarias. **B** Quantū igit̄ ad p̄mū articulū in quo videndū est de xpi regula siue lege sunt tres distinctiōes p̄mittēde. Prima erit generalis de lege. Secūda specialis de lege diuina. Tertia specialior de lege xpi seu regula. Prima q̄ distinctiō est q̄ lex vt ad p̄positū p̄tinet multipliciter z p̄ diuersis capi solet. Quāq; sumit̄ p̄ p̄ma lege que est lex increata. Et sic diffinit Aug⁹. lege libro p̄mo de libe/

ro arbitrio. Lex eterna est sūma rō cui sp̄ obtempandū est zc. Et. xxi. p̄tra Faustūz. Lex eterna est diuina mens seu. volūtas ordinē naturalē seruari iubēs turbari vetans. Cū pater. q̄ sicut volūtas diuina est simplicit̄ p̄ma causa in genere cause efficiētis. sic ip̄a est lex simpliciter p̄ma in genere legis obligantis. Quare sicut nulla causa secūda p̄ agezē ip̄a nō agēte. sic nulla lex potest obligare ip̄a nō obligate. put alias declarati. Quāq; vero sumit̄ lex p̄ signo p̄me legis qd̄ est lex creata. Et sic diffinit Tullius in philippicis. q̄ lex nihil aliud est q̄ recta rō a nutrie tracta a deo diuina imperās honesta prohibensq; contraria. Sed sic capiēdo lege p̄ lege creata ad huc quādoq; sumit̄ generalit̄ p̄ qualibz tali lege naturali humana vel diuina scripta vt nō scripta. Et sic diffinit Tullius libro d̄ natura deoz. q̄ lex est recti p̄ceptio p̄auis de/pulsio. Quāq; vero sumit̄ specialit̄ p̄ lege naturali. Et sic diffinit Tullius libro de legib⁹. q̄ lex est rō infusa a natura que iubet que facienda. p̄hibetq; p̄traria. Quādoq; etiā sumit̄ specialiter p̄ lege humana scripta. Et sic diffinit Gratian⁹ distinctiōe p̄ma q̄ lex ē p̄stitutio scripta. Et distinctiōe secūda. q̄ lex est cōstitutio populi qua maiores natu siml̄ cum plebibus aliquid sanxerūt. Et sic quāuis iste termin⁹ lex sit generalis ad omnē legem tamē quādoq; restringit̄ ad vnā determinatam speciem. **L** Secūda distinctiō ē q̄ lex diuina vt sumit̄ p̄ lege diuini in p̄rata qualis est lex Moysi vel xpi. Uno modo potest sumi p̄ aliqua vna regula data a deo aliquid precipiēte vel p̄hibente. Alio modo pro aliqua vna cōgregatione plures tales regulas cōtinente. Qualiter tota doctrina xpi dicitur lex xpi. Et sic sumit̄ in proposito. Sed sic capiēdo adhuc potest sumi stricte pro aliqua tali cōgregatione solum cōtinente p̄cepta z prohibitiōes. quia h̄ duo solum p̄tinet ad legem proprie dictā. Alio modo potest sumi large p̄ aliqua tali cōgregatione nō solū cōtinente p̄cepta z p̄hibitiōes sed etiā cōsilia z permissiones. testimonia historialia. exempla imitabilia. miracula. sacramenta. promissiones p̄miorum. cōminationes supplicioz. z multa huiusmodi. que licet nō sint de suba legis p̄rie. qz nec ligant nec obligant eo q̄ bis nihil impat̄ aut p̄hibetur ip̄a tñ sunt fortissima adiutoria ad legē sustinendū. iō dicunt̄ p̄es legē diuine cōiter dicte

Questio

D Tertia distinctio est quod lex christi seu regnula. Uno modo potest sumi stricte per congregatōem illorum et simul eorum quod docuerunt apostoli et discipuli eius auctoritate sua. Et sic sumitur. Unum lex christi seu regula dicitur tota doctrina euāgelica intelligendo per euāgelium non solum doctrinā quattuor euāgeliorum sed generaliter nouum testamētum. Quē admodum doctrinā suā vocat Paulus euāgelium. i. ad Thim. i. Sed sic capiēdo ad huc potest multipliciter sumi. Uno modo per talē doctrinē veritatē siue sit in mente siue in scripto vel in voce. Alio modo potest sumi per talis veritatis vel obiecti intellectuali cognitōem. Unum non minus proprie dicitur lex vel preceptum vel prohibitiō ipsa cognitio agendorum vel non agendorum quod ipsa veritas enunciat quod agendum vel non agendum. Iō dicit venerabilis Hugo primo de sacramentis. pre. vi. c. vi. Quid cognitio faciendorum fuit nisi quedam ad cor hominis facta preceptio. et quod rursum cognitio vitandorum nisi prohibitiō. Nec autem cognitio potest esse multiplex. quod vel solum approbatio siue iudicatio. Et si iudicatio cum formā dicitur certitudine. Et si cum certitudine potest esse habitualis vel actualis vel ab habitu acquisito solum vel ab habitu etiam infuso. Unum secundum habitum loquēdo propriissime lex christi potest dici fides in fusa vel actus eius quo creatura rationalis firmiter assentit doctrinē christiāne veritatibus. **E**

Hic sunt distinctiōes premissas ad videndum quod litera huiusmodi lex seu regula est rationali creature per statum vite perfectissima lex creata. tres sunt conclusiones declarande. Prima conclusio est. quod lex naturalis vel humana vel etiā lex diuina moysayca viatori non est lex perfectissima creata. Patet primo de lege naturali vel humana. quod aliter sequitur quod viator ex puris naturalibus sine fide posset omnia ad que tenet perfectissime cognoscere et adimplere. secundum apostolum ad Hebr. xi. Sine fide impossibile est placere deo. Secundo idem patet de lege moysayca quod secundum apostolum ad Hebr. vii. Nihil ad perfectum adduxit lex. Et loquitur de lege veteri primo moysen data. quare etc.

Secunda conclusio est quod lex christi seu doctrina vocalis aut scripta vel ipsa mentalis solus approbatiua vel etiā ipsa aduersiua si non sit ex fide infusa non est viatori perfectissima lex creata. Patet. quod nullus viator per legem christi sine fidei credulitate potest omnia ad que tenet perfecte intelligere iuxta illud nisi credideritis non intelligetis. Tertia conclusio est quod lex christi sola seu doctrina. i. fidei infusa habetur vel actus quem viator habet de ea est sibi perfectissima lex creata.

Patet. quod nullus viator per aliud signum seu directiuum creatum nisi per huiusmodi fidem vel actum omnia ad que tenet perfecte cognoscit. ut ex predictis apparuit. et per huiusmodi signum illa perfecte cognoscit. quod si non tunc fidelis operans secundum fidem christi directiōem non sufficere operari ad consequendum salutem contra illud. Math. vi. Qui credit. derit. etc. saluus erit etc. **F** Expredicta sequuntur aliquę propōsitiōes correlatiue. Prima est quod sicut virtus iusticie solum est in mente et non in scripto vel voce. sic in ipsa est proprie lex seu regula iuste vite. Patet quia nullo existente in scripto vel voce adhuc lex esset nec regule intellectuales que sunt res naturales imaginabiles minus essent seruade nec homo minus obligaretur ad eas quod si ipsas legeret vel audiret. quare etc. Secunda est quod sicut vox audibilis non est lex proprie sic nec scriptura legibilis sed solum equiuoce. Patet quia vox vel scriptura lex non dicitur aut regula. nisi ea figurata vel tropo qua nomen rei et veritatis imaginari imponitur vel signo. sicut imago regis rex dicitur. Patet. quia iniuste diffiniētes leges diffiniunt eam secundum eius minus propriam acceptiōem. quia ut supra patet Bracianus et alij solum diffiniunt legem scriptam. Tertia est quod sicut ad legis christi habitualē fidem omnis viator obligatur sine ulla excusatione. sic ab eius actuali fide nullus excusatur nisi sola incapacitate. Primum patet ex illo dicto apostoli. Sine fide impossibile est placere deo. Unde licet inter homines alij alijs minus sint capaces propter breuitatē intellectus experientie paucitatē aut defectus doctrine vel gratie. quia non omnes equaliter obligantur ad credendum singula legis in particulari et explicite. tamē nullus est genus hominum adeo tardum intellectu quod saltem in vniuersali et implicite non possit omnia credere. id est credere vniuersaliter quod quod ibi asserit esse verum. ideo a tali credulitate habenda loco et tempore nullo omnino excusatur nisi sola incapacitate. Paruos autem et curiosos ceterisque passionibus meritis capros seu alia naturali impossibilitate prohibitos incapaces voco. et si non simpliciter. tamen secundum quid. sed dum his defectibus laborant. quare non oportet quod aliquid actualiter credant. ideo etc. Et hoc de primo articulo. **G**

Quantum ad secundum articulum in quo videndum est de Petri ecclesia siue grege sunt distinctiones premitte. Prima erit generaliter de ecclesia. Secunda specialiter de militante ecclesia. Tertia magis specialiter de Petri ecclesia

Vesperiarum

Prima distinctio est ista quod ecclesia potest multipliciter sumi. Uno modo per repleto materiali. Et sic sumitur in veteri testamento Deut. xxiij. Eunuchus non intrabit ecclesiam. Et in nouo testamento. i. Lo. iij. Nihil domos habetis ad manducandum et bibendum ac etiam ecclesiam dei preteritis. Alio modo sumitur per repleto spirituali. Et sic multipliciter potest sumi. Uno modo particulariter. et sic quilibet rationalis creatura quod specialiter inhabitat potest dici ecclesia dei sicut dicitur repleto. Alio modo magis generaliter per aliquam congregatōem talium creaturarum siue vniuersali siue particulari. Et sic iterum multipliciter potest sumi. Uno modo per omnem cognoscētibz clare vel beatifice catholicas veritates. et sic vocatur ecclesia triumphantis. de qua dicitur Laus eius ecclesie sanctorum. ps. cxxix. Alio modo per omnem cognoscētibz enigmaticē huiusmodi veritates. Et sic non solum sanctorum veritates triumphantis. sed etiam cum bonis malis et cum hominibus demones approbabit. Unum etiam quod nomen ecclesie maligni ligni ut cum dicitur. odiui ecclesiam malignatū. psal. cxxv. Licet autem huiusmodi iterum ecclesia multipliciter possit sumi tamen ut adpositum pertinet ecclesia sumitur per hominibus in mortali corpore naturaliter viuētibz. et enigmaticē cognoscētibz catholicas veritates. Et sic vocatur ecclesia militans. de qua dicitur. Attendite vobis et vniuerso gregi in quo posuit vos spiritus sanctus regere ecclesiam dei. Actuum. xx. Et sic sumitur in proposito. **H** Secunda distinctio est ista quod ecclesia militans dupliciter potest sumi. Uno modo per ecclesiam vniuersali. et sic est vnica ecclesia et extra quam non est salus. de qua dicitur apostolus quod christus est caput corporis ecclesie. et corpus eius est ecclesia. Col. i. Alio modo per ecclesiam particulari. et sic sunt plures ecclesie. iuxta illud dictum eiusdem apostoli. Salutem vobis omnis ecclesie christi. Rom. xv. Utroque autem predictorum modorum adhuc multipliciter sumitur ecclesia. Nam sumendo eam per ecclesiam vniuersali quod nomen sumitur per congregatōem omnium fidelium actu existētibz. quod nomen generaliter sumitur per congregatōem omnium fidelium a tempore christi vel apostolorum usque nunc succedentium. Et sic distinguitur ecclesia christi in synagoga moysi. Et isto modo accipit Augustinus ecclesiam in li. 5. manicheos. ut habet. xi. dist. ca. palā. et alibi. vbi dicit quod euāgelio non crederet nisi eum ecclesie auctoritas cōpelleret. Hoc enim modo ecclesia est maioris auctoritatis quod euāgelium sit. quod huiusmodi ecclesie euāgelista siue scriptor euāgelij ipsi existit. Quod autem adhuc generaliter sumitur ecclesia per congregatōem omnium fidelium a principio mundi usque ad consummationem seculi. et sic non solum comprehendit ecclesiam christi sed etiam synagoga moysi

et eos qui fuerunt sub lege naturali. et isto modo accipit Augustinus. li. x. de ciuitate. c. li. vbi dicit quod non solum a tempore corporalis presentie christi apostolorum eius sed ab ipso abel usque in hunc seculi sine peregrinatio percurrit ecclesia. Et Gregorius in quodam omel. dicit quod ab abel iusto usque ad vltimum electum spiritus manet ecclesia. Huiusmodi enim modo synagoga in veteri testamento appellatur nomine ecclesie. Huiusmodi. xx. Cur eduxisti ecclesiam domini in solitudine. Sed etiam sumendo ecclesiam per ecclesiam particulariter iterum multipliciter potest sumi. Uno modo per quatuordecim congregatōes fidelium siue virorum siue mulierum. Et sic dicitur. j. Petri. v. Salutate vos ecclesia que est in babilonia et isto modo sumitur in pluribus sacre scripture locis. Alio modo sumitur specialiter per totam congregatōem clericorum et sic nomen accipit in textu scripture diuine. sed clerici nomen ecclesie approbaverunt ad seipos vocantes se ecclesiasticos. Alio modo adhuc sumitur magis specialiter per aliquam particulari collegio clericorum. Et sic in iure canonico ecclesia iterum habet varias significatōes. ut notat extra de p. sig. ca. clerici. Sed his et alijs significatōibus obmissis ecclesia militans proprie sumitur per ecclesiam vniuersali potest isto modo describi. Ecclesia est omnis homo fidelis vel omnes homines fideles in mortali corpore naturaliter viuētes. Et voco homines fideles actu vel habitu implicite vel explicite credentes vel enigmaticē cognoscētes omnes catholicas veritates. Toco autem catholicas veritates. veritates quod quilibet viator actu vel habitu explicite vel implicite firmiter assentire tenet. Sed dico omnis homo. vel omnes homines. quod secundum apostolum non solum in pluribus hominibus sed in vno solo potest et potunt stare ecclesia. Nam ut dicit Augustinus. sup. ps. c. xxviii. Aliquod in solo abel ecclesia erat. Et ut quod aliq. i. tpe passionis christi. tota ecclesia et tota fides ecclesie christiane in maria matre christi remanserat.

I Tertia distinctio est ista quod Petri ecclesia dupliciter potest sumi. Uno modo per ecclesiam quam Petrus apostolus personaliter rexit. Alio per ecclesiam particulari in qua ipse sedē tenuit. Et quod ista dicitur fuisse ecclesia romana. id est distinguendum quod romana ecclesia multipliciter sumitur. Quod per summo pontifice et quibusdam presbyteris et diaconis quod non ex auctoritate diuine scripture. sed ex consuetudine obsequiēti humane papae et cardiales vocantur. Quod autem sumitur per solis cardinalibus. quod per omnibus clericis romanis. quod per omnibus fidelibus romane dyocesis. quod per omnibus credentibus fidem apostolicam predicatā romanis. Et sic vniuersalis ecclesia potest vocari ecclesia romana et omnes fideles potest appellari romani. ut dicitur aliq. sic pau.

Questio

apostolus extra Italia nat' anq' rome fuerit se esse hoicm romanu' asseruit. vt p3 Actu. xviij. Et isto modo fm illos sumit eccia romana vbiq' innuit q' ptra fide errare no pot' romana eccia. vt. xxiiij. q. i. pudeda. z. c. a. recta. His q' distinctioib' pmissis ad videndu' q' liter. vtraz eccia. scilicet eccia vniuersalis q' particularis eccia romana siue romana dyoces' fuit petri eccia tres sunt conclusioes declarande. Prima est q' petrus ap'ls ex xpi' insti' tute pncipatu' habuit vniuersal' eccie. Secunda est q' petrus ap'ls ex xpi' ordinat'oe ep'atu' tenuit romane eccie. Tertia q' petrus ap'ls p'us tpe summ' potifex fuit q' ep'us romane eccie. **K** Ad declaratioes aut' haz conclusio' sciendu' est q' circa ista materia sut varie assertioes istis conclusioib' aliq' mo' repugnates. Prima e' q' null' sacerdos ex xpi' institutioe sup' alios h'z aut h'uit maior' p'atem s'z omis equal'e. Secda est q' petrus apostolus no' habuit sup' alios ap'los nec p' p'ns sup' vniuersal'e ecciam pncipatu'. z' si habuit inter eos aliq' mo' p'natu' hoc non fuit p' modu' p'sidie vel d'nat'ois. s'z p' modu' voluntarie reuerentie z' humiliat'ois. sic q' aliq' apli no' taq' sibi subditi s'z roe sue antiq'it' z' p'fectio' nis et i' multis voluntarie deferebat. Tertia est q' petrus habuit sup' alios p'ncipatum' tu' no' ex institutioe xpi' s'z ex ordinat'oe ap'loz. Quarta est q' petrus no' fuit potifex romane siue romane eccie ep'us. Quinta q' romana eccia no' h'z sup' alias eccias pncipatu' nisi improp'e capiat eccia romana p' vniuersal'e eccia. Et de ista intelligit q' romana ecclesia e' caput oim ecciaz. Sexta q' particular' eccia romana h'z sup' alias pncipatus. Et h' ponit fm q' d'plicem modu'. Prim' mod' est q' ipa habuit h' mo' pncipatu' no' ex ordinatioe diuina s'z humana. Et iste mod' est duplex. Un' est q' h' mo' pncipatu' habuit autoritate impator' p' statim siue alioz impator'. Secud' mod' est q' ipm habuit auctoritate generaliu' p'clioz. Tertia aut' mod' est q' h' mo' pncipatu' habuit no' ex ordinatioe huana s'z diuina. z' iste est duplex. Un' mod' est q' h' mo' pncipatu' habuit imediate ex institutioe xpi' z' eu' accepit qn' petrus fact' fuit summus potifex dicete xpo. tu es petrus. zc. Ali' z' quart' mod' e' q' ipm habuit no' imediate a xpo s'z a beato petro q' de antiochia in romane ecciam sede sua tr'astulit z' ea oib' alijs ecclesijs p'tulit. Licet aut' n' sit facile p'dictas

assertiones efficacit' impugnare. s'z h' cas' p' bande sunt conclusioes p'misse. Un' ad declaratione' conclusiois p'me res sunt p'p'oes p' mittende. **L** Prima est q' in petro z' ceteris ap'lis duplex fuit p'as. s'z potestas ord'is z' potestas regim'is. Prima fuit p'as p'lectra' di' ligadi z' soluedi. Secunda fuit potestas ordinadi' subiectos z' ad eoz salut'e gubernandi. Secunda p'p'oe est q' i' petro z' ceteris apostolis fuit eq'lis potestas ord'is. qz vni' ordo erat in singul'. s'z ordo sacerdotal'. ido in his q' ad hoc p'tinet roe ord'is no' erat maior' p'as i' vno q' in alijs. Tertia est q' i' petro z' ceteris ap'lis no' fuit equalis p'as regim'is. s'z ex xpi' institutioe in hac p'ate petrus fuit maior' z' p' fuit alijs. ido in multis p'nat' ord'is p'atez ligare z' cohibere potuit in eis. Un' q' h' mo' potestas ex xpi' institutioe i' eo maior' fuerit q' in alijs ex p'bis xpi' cocludit no' p'ce ex eo q' petro dicit Math. xvi. Quocunq' ligaueris sup' terra erit ligatus z' in celis. z' quodcunq' solueris sup' terra erit solutum et in celis. Na' Math. xvij. filia p'ba dicunt omnibus ap'lis. Et Joh. xx. Quoz remiseris peccata remittuntur z' quoz retinueris retenta erunt. Sed ex eo q' p'us tpe z' singularit' dicit illis p'mittes zc. Tu es petrus z' sup' hanc petram edificabo ecciam meaz. z' tibi dabo claves regni celoz. Et Joh. i. Tu vocaberis ceph'as. Et Joh. vlt. pasc' agnos meos. z' per oues simplices intelliges. Plura alia possent i' duci scripture testimonia. s'z ex his p'z conclusio p'ma. Secunda conclusio no' pot' efficacit' p'bari ex scripturis diuis. qz in eis no' legit q' xps ordinauerit petru' ep'm romanum imo q' petrus fuerit v' m'asit' rome no' inuenit i' tota scriptura sacra describete act' ap'loz. h' tu pot' ronabil' p'suaderi ex historijs autenticis que narrat q' petrus ep'us rome p'lect'oe i' ea crescete v'be romana voluit dimittere s'z occurrere ei xpo aut petrus. d'ne q' vadis. Ad que xps. Clado roma' itez crucifigi. Ex q' dicto petrus intelliges seipm taq' alt'oz xpm seu xpi' vicariu' ibide' debere martyrio coronari reuersus est. z' ibi vsq' ad fin'e vite remasit. Un' verisimilit' cocludit q' ibi sede z' ep'atu' tenuerit. no' quide' ordinat'oe humana cuiuscunq' terreni impator' siue p'cliu' general'. sed ordinat'oe diuina impator' celest'is. licz h' ordinat'oe forte postea fuerit z' p' ipatores roborata z' p' p'clia generalia p'firmata. Et sic p'z p'cto zc. Tertia conclusio p'bat. qz petrus ep'us potifex

Vesperiarum

summ' bus i' antiochia sedit q' rome. sic p'z Act. ij. Un' sicut legit in cronis Petrus p' q'tuoz annos p' passion'e xpi' in p'ib' hiero solimitanis ecciam rexit. postea p. vij. anos antiochie sedit. Et sic a passioe d'ni fluxerit xj. anni anq' rome sede sua tr'astulit. z' p' co seques plurib' annis fuit potifex summ' q' bus no' fuit potifex roman'. Quare p'z q' ee pontifex romanu' no' est necessariu' ad ee po' pontifex summu' qz no' est de essentiali necessitate potifex sumi q' sit ep'us roman' nec aliter' particularis eccie ep'us. Et sic patet cocl'usio tertia. **M** Ex p'dictis sequit' aliq' p'p'oes correlative. Prima est q' pontifex summ' z' potifex roman' sunt potifexatus distincti licet sint in eadem p'sona diuina ord'is diuinitate iuncti. Secunda est q' potifex isti no' sunt necessario sic annexi qn' ex causa rationabili valeat separari. puta si summ' potifex cu' scilio generali indicaret esse vtile ecclesie vniuersali q' ecciam romana omnino dimitteret z' se alteri copularet. z' hoc ex causa ronabili sicut si roma aut dioce' romana subuerteret vt sodoma. vel a fide euertet' vt hierosolyma. vel p'ter aliud grade crim'is aut graue scisma. Tertia est q' si potifex isti essent de facto separati romana eccia n' esset caput oim ecciaz nec haberet pncipatu' p'li xpiani. Patet. qz hac dignitate capitis pncipatus honoris sp' eccia tenet z' tenuit: quam summ' potifex sibi sp'calit' copulauit. ideo antiochia illa dignitate p'didit z' ea romana eccia acq'siuit qn' petrus de antiochia ciuitate roma' tr'astatus fuit. quare patet q' romana eccia no' est caput aliaz nisi roe sui capitis. i. summi potifex q' de facto potifex roman' existit. Jo' excluso h' mo' capite vel ipso manete summo z' no' romano potifex ipa caret illa dignitate. qre zc. Et hec d' scdo arti. **A** Quantu' ad tertiu' articulu' in q' p' r'atione ad q'situ' videndu' est de greg' petri z' legis xpi' p'formitate p' tituli q'stiois declaratione sunt tres distinctioes p'mittende. Prima q' distinctio e' ista. q' lege regulari dupl'r pot' intelligi. Uno mo' vt id' sit q' legem h'z z' ea obligari. Et isto mo' satis clara e' ex p'mo articulo q'stiois p'itas. Alio mo' vt idem sit q' fm lege viuere z' ei conformari. Isto mo' tractandi est i' p'nti articulo q'stiois difficultas. Secunda distinctio e' q' legi conformari pot' esse dupl'r. Uno mo' in credendis. Alio mo' i' volendis. Prima conformitas p'tinet ad intelle-

ctum. z' sit p' spem z' charitate. Na' fm apl'm p'ma Coz. xij. he'nt tres p'ctes theologice in qb' consistit p'fecta conformitas legis diuine. z' tota p'fectio religiois xpiane. Tertia distinctio e' q' legi conformari etia' dupl'r pot' esse. Uno mo' fm intellectu errando q' lege errore here' seu alie' falsitat' repugnans fidei. Alio mo' fm affectu' errando q' lege no' errore here' s'z alter' culpe mortal' repugnans spei aut caritati. Un' fm h' est intellec' q'stiois. Un' pe tri eccia lege regulat' h' est v'z legi conformet'. sic q' nu' q' p'pter aliquem erroze legi regule conformet'. **O** His q' distinctioib' pmissis sciendu' est q' de p'ma conformitate vt d'formitate est in hac q'stione difficultas sp'calis. ido de illa pncipaliter dicat' z' de ea intelligat' i' co' conclusioib' ponedis. s'z p'us recitade sunt quedam assertioes circa ista materia plurimum differetes. Prima e' in q' co'iter oes fideles vident' p'sentire q' tota eccia siue multitudo oim xpianoz hereticari no' p' siue i' fide errare. Secda est q' nec etia' p'cliu' generale. Tertia q' nec romana eccia. Quarta q' nec collegiu' cardinaliu'. Quinta q' nec p' canonice intras. Alie aut' sut qnq' assertio nes p'dictis valde repugnates. Una est q' papa intras canonice hereticari p' siue i' fide errare. qz petrus z' multi ali' legu' sic errasse. Septima e' q' eccia romana etia' pot' sic errare siue capiat' p' collegio cardinaliu'. siue p' collegio pape fil' z' cardinaliu' siue in q'cu' q' alia significat'oe sumat' d'umodo noie romane eccie no' ipozet' tota multitudo fidelium. qz illa eccia. s'z sic errate adhuc stare' ecclesia illa no' errare cui p'p' p'missit p'seuerantia in fide. Octaua e' q' etia' p'cliu' generale p' fide errare qz ip'o sic errate adhuc starz aliq's extra p'cliu' no' errare z' p' p'ns fide eccie n' deficere. Nona e' q' tota multitudo n' sol'u' clericoz s'z generalit' oim viroz p' sic errare z' fides eccie i' solis mulierib' p'uari. qz sic p'seruata fuit i' sola maria p'gie tpe passionis xpi'. Decia e' q' tota multitudo xpianoz n' sol'u' viroz s'z etia' m'liez vsu' rois h'ntu' p' fides errare. qz h' st'ate adhuc i' p'uul' baptizatz p'nt saluari oes p'missioes xpi' d' fide eccie duratura vsq' ad p'sumatoz secl'i. Licz aut' oes p' dicte assertioes habeat' fm mag' z' min' aliq's apparet'es roes. n' cas ad p'ns ptractare n' p'nt' t'p'is breuitas. s'z p'seruado eas vsq' ad se dicop' n' p'babilit' q' ex trib' p'cliu' p'bad' fat' pot' appere aliq' d'caz assertio' p'itas

Questio

P Et sacra scriptura vincit q̄ semp̄ e aliqua eccia que xpi lege regulet. Et sacra scriptura nō vincit q̄ semp̄ est aliqua eccle sia particularis que xpi legis legule cōfirmat. Et sacra scriptura vincit q̄ semp̄ e aliqua vniuersalis eccia q̄ nunq̄ xpi legis regule difformet. Et quia iste conclusiones multū ad inuicē cōnectunt. iō simul vna rōe pbāt.

Un arguit sic. Et sacra scriptura cōvincitur q̄ sp̄ est aliqua eccia q̄ p̄ rectā fidē legis xpi regule cōformat. intelligēdo semp̄ a tpe xpi vsq̄ ad p̄summatōem seculi. S; ex ea nō vincit hoc p̄uenire alicui eccie particulari. intelligēdo p̄ particularē ecciam quācūq̄ ecciam distinctā ab eccia vniuersali. Igit̄ sufficiēt diuisione ex ea vincit hoc p̄uenire eccie vniuersali. Et p̄ p̄ns sequit̄ intētum i conclusionib; p̄missis intelligēdo eas vt predicti de cōformitate z difformitate p̄mo modo dicitis. Cōsequētia patet. s; minor rōis pbatur. q; illud qd̄ in sacra scriptura p̄mittitur toti z nulli p̄ri nō debet alicui p̄ri attribui. s; semp̄ rectā fidē habere aut nunq̄ s; veram fidem errare i sacra scriptura a xpo p̄mittitur toti z soli fidelib; gregatōi. vt patet ex probatione maioris. Igit̄ hoc nō d; alicui particulari eccie catholicorū attribui. imo deb; temerariū cēseri. Dicit̄ aut̄ p̄ncipalis rōnis pbat̄ p̄mo ex illo vbo xpi Luc. xxiij. Petre rogauit p̄ te vt nō deficiat fides tua. Nec dubitandum est ipm̄ i hoc fuisse exauditū. q̄a fm̄ aplūm Deb. v. Exaudit̄ est p̄ sua reuerentia. Cōstat q̄ xps p̄misit petro q̄ nō deficiet fides sua nō intelligēs de ei; fide p̄sonali. s; de fide generali eccie dei cōmittēdo regimī petri. Et cū nō loquat̄ de aliq̄ eccia p̄tiali. sequit̄ q̄ intēdit de ecclesia totali.

Secūdo patz idē ex illo vbo xpi Math. vlt. Ego vobiscū sum vsq̄ ad p̄summatōem seculi. Ubi xps p̄mittit suis discipulis non solū p̄ se s; p̄ suis successorib; in ecclesia dei. seipsum nō quidē corp̄aliter aut solū sacra mentaliter s; p̄ fidē sp̄ialiter semp̄ adesse vel affuturū. Uñ dicit Gregor. q̄ p̄ h; xpus vsq̄ ad p̄summatōem seculi cū discipulis se esse p̄mittit ostēdit ipm̄ nunq̄ a credētib; recessurū. Tertio idē sequi apparet ex illo vbo xpi Math. xxiiij. Ubi loquēs de p̄secutione anti xpi dicit q̄ inducēt in errozē si fieri potest etiā electi. Uñ ex hoc modo loquendi xpi patet. quia de potētia ordinata h̄ non potest fieri. quia ei; p̄missio est q̄ etiā tpe an

tichristi erūt aliqui electi nō errātes in fide xpi. Et quia min; videtur de illo tpe p̄missio sequit̄ q̄ semp̄ sunt aliqui credētes fidem xpi z illi cōtinētur sub aliqua ecclesia nō particulari sed vniuersali. quare zc.

Ex p̄dictis sequūtur aliq̄ue p̄positiones correlarie. Prima est q̄ semp̄ in eccia vniuersali erunt plures adulti illustrati veritate fidei. Secūda est q̄ semp̄ in eccia vniuersali erūt plures iusti formati p̄tute sp̄ei. Tercia q̄ semp̄ in eccia vniuersali erunt plures electi inflammati charitate dei.

Prima p̄positio patet. q; in auctoritate p̄allegata vbi xps dicit q̄ si fieri pōt etiā electi inducerent̄ in errozē intēdens q̄ illo tpe anti xpi erūt plures electi nō errātes i fide. Cōstat q̄ nō intēdit de puulis baptizatis. q; in eis nō cadat inductio in errozē. s; d; adultis credētib; fidei veritatē. Uñ patet q̄ p̄missiones xpi de fide eccie vsq̄ ad finē seculi p̄mansura nō possunt saluari in paruulis baptizatis. z p̄ p̄ns nec debēt intelligi soluz de fide infusa. sed etiā de fide acquisita.

Secūda p̄pō patet ex prima z tertia. quia fides z charitas nō possunt haberi sine spe d; cōmuni. siue de potētia ordinata vt ad p̄ns suppono. Igit̄ zc. Tercia p̄positio patz. q̄a min; videtur q̄ eccia deb; stare i caritate in illo tpe nouissimo z pessimo p̄secutiōis anti xpi q; quocūq̄ alio tpe. q; d; illo tpe dicitur Math. xxiiij. q̄ abūdabit iniq̄tas z refrigescet charitas. z tñ adhuc illo tpe eccia stabit in charitate. quia ibi d; q̄ refrigescet charitas z nō q̄ ipsa totaliter corrumpet̄. Itē d; charitas multorū z nō dicit̄ omnium. Itē ibidem de anti xpo d; q̄ abrenūbuntur dies ei;. quare nō videt̄ q̄ debeat interficere omnes charitatē habētes. Itē ibidē d; in plurali q̄ electi nō poterūt in errozē induci. Et p̄ p̄ns tūc erūt plures electi cōtra legē non errantes z p̄ p̄ns fidē z charitatē habētes. q; rezc.

R Et p̄dictis ergo patet r̄sio q̄stionis videlicet q̄ Petri eccia lege regulat̄ hoc est q̄ vniuersalis ecclesia nūq̄ p̄ errozēz legi difformat̄ s; semp̄ legis xpi regule p̄formatur. nō solū p̄ fidē mortuā sed etiā p̄ fidē sp̄ z charitate formatā. z si non quātum ad quālibet ipsi; portionē. Et in hoc cōsistit cōformitas ecclesie ad xpi regulam seu legem. Nec igit̄ sufficiat de tertio articulo z p̄o p̄senti z totali quesito.

Questio de resumpta

Rege gubernetur
Lege reguletur

Utrū petri eccia

Fide confirmetur.
Iure dominetur

Questio eiusdem de resumpta

A

Utrū petri eccle

sia fide p̄firmet. Arguit primo q̄ nō. q; Petri nō habuit regale monarchiā ton; eccie seu policie xpiane. imo tal; monarchia videt̄ ad impatorē p̄tinere. Igit̄ policia xpiana nō debet dici petri eccia. Et per p̄ns q̄ ad suppositū q̄stio falsa. Cōsequētia tenet. q; quelibet policia d; p̄prie esse illi; q̄ i ea est rex seu monarcha. An; ptz. q; xps p̄ se z petro ei; ricario futuro fecit solui tributū impatori. Math. xxvij. Igit̄ zc. Secūdo si eccia esset fide cōfirmata. magis videt̄ rez de fide infusa. s; h̄ nō. igit̄ zc. An; q̄ ad p̄mā p̄tē videt̄ notū. s; q̄ ad secūdā pbat̄. q̄a fides infusa nō sufficit ad firmādū in nobis actū credēdi respectu articuloz nisi ad h̄ cōcurrat apparētia rationū. Et q̄b; fm̄ Aug. xiiij. de trini. Signif; in nob; fides. nutrit. defendit z roborat. Igit̄ fide nō p̄firmat̄ eccia. s; mag; ex ipa rōis apparētia. Sic em̄ p̄parrētia miracula eccia fuit p̄firmata iuxta illud. p̄dicauerūt vbiq; dñō coopante. z fmo nē p̄firmatē sequētib; signis. Mar. vi. q̄ rezc. Tertio eccia petri i his q̄ sunt fidei p̄t errare. igit̄ nō p̄firmat̄ fide. Cōsequētia clara est. q; p̄firmatio i fide importat̄ p̄tatez firmitatē q̄ est inuertibil; in errozē. An; pbat̄. q; eccia romana p̄prie dici d; petri eccia. eo q̄ i ea fuit sedes sua. s; ipa sicut vna alia particularis eccia p̄t errare i fide. nā ipa sic errāte adhuc staret vniuersalē ecciam nō errare. Et sic saluarētur oia dicta scripture z oēs p̄missiones a xpo facte de stabilitate eccie z firmitate i fide. zc. Opositū arguit. q; xps orauit p̄ Petri eccia vt esset fide cōfirmata iuxta illud. Petre rogauit p̄ te vt nō deficiat fides tua. Luc. xxij. c. S; bec orō xpi fuit ex audita. Nā vt dicit apls. exaudit̄ est p̄ sua reuerētia. Deb. v. igit̄ zc. Iuxta tres terminos q̄stionis ad materiā tactā. in trib; p̄obus argumentis. p̄missis trib; pambulis. p̄nam tres conclusiones r̄siales. in q̄b; aliq̄ dicit̄ cam nō tā assertine q; pbabil; z collatiue.

B Primū pambulū est de isto termino Petri eccia. q̄ licet multipliciter possit sumi. p̄ ut dixi i vesp̄eris meis in secūdo articulo q̄ stionis tñ in p̄posito sumit̄ p̄ eccia vniuersali que d; eccia petri. q; i sp̄ialib; fuit caput ei; z in ea ex xpi institutiōe sacerdos summ; Et p̄ hoc posset solui p̄mū articulū an; oppositū questionis factū. q; d; Petri eccia nō p̄priet monarchiā tpalē. s; p̄pter sp̄iale z sacerdotalem. Per h̄ etiā posset solui tertium argumētum. q; eccia vniuersal; magis p̄prie d; Petri eccia q; eccia romana seu quāvis alia particularis. p̄t alias i eodē articulo declarari.

Secundū pambulū est de isto termino fides. q̄ multipliciter potest sumi. Uno modo fide habituali de q̄ d; sine fide impossibile ē placere deo. Deb. xj. Alio modo p̄ fide actuali de qua dicit Aug. fides est credere qd̄ nō vides. Tertio modo p̄ fide obiectali. i. p̄ obiectō fidei. de q̄ in simbolo. h̄ est fides catholica. zc. Adhuc aut̄ p̄mo modo p̄t sumi p̄ habitu i fuso vel p̄ habitu acq̄sito. Et itez tertio modo vel p̄ actu fidei infuse vel p̄ habitu ex actu acq̄sito p̄cedente q̄ act; vel habitu q̄n̄ est sine charitate d; fides informis. de qua d; demones credūt z tremiscūt. Ja. ij. Uñ vero est cū charitate seu gr̄a d; fides formata. d; q̄ dicit̄ p̄p̄a. Just; ex fide vinit Abac. ij. Sed oib; aliis modis ad p̄ns exclus; capio h̄ fidē p̄ habitu infuso vel actu credēdi ab ea p̄cedēte siue sit informis siue formata; caritate.

Tertium pambulū est de isto termino cōfirmatio. q̄ licet etiā multipliciter possit sumi. tñ h̄ sumit̄ vt importat̄ p̄stantē firmitatē i aliqua p̄tute q̄ de lege ordinata est inuertibilis in viciū contrariū. sicut aliquē dicerem; in gr̄a cōfirmatū. q; aliquid inuertibile ad peccatū.

Un ex p̄dictis apparet q̄ titulus q̄stionis dicit̄ p̄telligi. fm̄ q; huic ablatiuo fide duplex p̄positio p̄t subintelligi vel suppleri. Nā pōt intelligi rez p̄firmet̄ ex fide vel i fide. Primo ē sensus q̄stionis Utrū vniuersal; ecclesia ex fide scz infusa cōfirmet̄. sic q; ex ipsa absq; rōis apparētia ad p̄tatez z firmiter credendū sufficiēt inducat. iuxta illud qd̄ sollet i eccia cātari. Et si sensus deficit ad cōfirmādū cor; sinez sola fides sufficit. Et iuxta illud Greg. Fides nō h; meritū vbi rō humana p̄bet exp̄imentū. Et h̄c sensum arguit scda rō an; oppositū. Secdo modo est sensus q̄stionis rez vniuersal; eccia i fide infusa p̄firmet̄ sic q; de sue fidei constanti z

Questio

Et ad obiecta in contrariis dicitur negatio niam
Et ad probatōs negat assumptū dicentes quod si
concilium generale sine fide erraret ab ipso appella
re liceret. s. ad aliud concilium generale si esset fa
cultas ipsum congregandi. et si illud iterum erraret li
ceret ad aliud appellare. et sic per donec catho
lici convenirent. insuper si papa non esset prius concilio
generali errate liceret ad ipsum pontē vel ad ipsū
cū alio concilio congregatio appellare. vel etiā ad
universalem ecclesiam si possit in unum convenire esset
principaliter appellandum. Si vero tota christianitas
esset sic deputata quod soli heretici haberent po
tentiam et quod soli pauci simplices et pauperes ma
nerent in fide et reputarent concilium generale erra
re. nec possent se humano consilio aut auxilio tu
eri vel defendere nisi restaret aliud nisi se divine gr
tie committere et illam iniurias patienter tolerare
cū gemitu tristitia et dolore. sic Hieronymus
scripsit viro ecclesiastico quoniam in ea que vocat domus
domini inualescit iniquitas et iusticia omnis depernit.
put recitat. rj. dif. c. quoniam igitur. Quamvis vero ad
illud quod dicitur de subiecto in causa fidei. et dicitur quod
omnis persona et omnis congregatio errans in fide oī al
teri non sic erranti in causa fidei est subiecta. et talis est
positio: ecclesia quilibetque aut cuiusque conditionis
existat. Adfirmatores processu ante negant
omniam. Tunc primo quod papa est persona publica ge
res vices totius ecclesie. et tunc potest sine fide errare. et per
prius consilium generale. Tunc secundo quod non oportet
quod omnis persona vel civitas gaudeat oī prerogativa
quod gaudet illa. et vices gerit. que etc. Et ad au
toritatem beati Hieronymi dicitur quod loquitur de concilio dei
fice et rite a catholicis celebrari. Et loquitur de fa
cto non de possibili. que non oportet sic esse de omnibus
aliis. Ad aliam confirmationem potest dici quod stat quod il
li que sunt in generali concilio non sunt congregati in no
mine christi. sed quod sint christo contra. tunc non obstantia non
sequitur positum. quod illos processu staret quod sic congre
gati errant in fide propter causam ibidem tactam. quod scilicet non pro
pter hunc sunt in fide confirmati. Nec valet replica
tio. quod non sic potest argui de ecclesia universalis. Nam
licet sit viatrix tunc confirmata est in fide univer
salis ecclesia. nec talis confirmatio repugnat statui
vie ad intellectum super expressum. Nec valet quod dicitur
quod licet quilibet seorsum possit errare. tunc non sequitur
quod omnes simul congregati. etc. Nam processu ad eum
de locum non reddit aliis magis inobliquibiles
a fide quam ante. Quod sic locum non sanctificat hominem.
sic non confirmat in fide. Talis enim processu in christi
nomine habet locum in concilio particularibus et principalibus.
bus. de quibus tunc stat quod non potest errare. quare etc.

S Secundo loco probat iste magister secundam p-

tem auctoritatis sui principaliter. scilicet quod tota multitudo cler
icorum non potest difformari legi christi. quod de ista sta
biliter sacerdotes leuiticos. ut in iudicibus de
his que erant divinitus precepta non possent errare sic
quod eorum iudicio esset statum. igitur multo fortius sic
assistent sacerdotibus novi testamenti. maxime in his
que concernunt fidem. et precipue illis ad que se tota com
munitas ecclesie refert in his que sunt fidei. Et obsequen
tiam per. Ans probat per scripturam Deut. xvij.
vbi dicitur de filiis israel. quod de oī iudicio diffici
li et ambiguo debeant venire ad sacerdotes le
uitici generis et ab eorum sententia non declinare neque
a dextris neque a sinistris. Item confirmat per aliam
supius tactam in tertia et quarta rationibus. quod sequitur quod
posset cessare in ecclesia ordo presbiterorum et distinctio
graduū. etc. contra apostolum. imo quod deficere posset
sacerdotium christi. sacramenta et alia ritus ecclesie. etc.
Et obsequeniam probat. quod quod ratio posset illa tota
multitudo errare in uno articulo. pari ratione in
oībus primariis ad sacerdotium et sacramenta. etc.
Quia non potest esse confirmata respectu unius que re
spectu alterius etc. Ad ista potest probabiliter dici.
Ad primum negatio auctoritatis. Et ad probatōem dicitur quod
illa auctoritas intelligenda est in illis iudicibus sa
cerdotum leuiticorum et quibus non errabat sine lege. sed
si contigerit eos sic errare sicut possibile fuit.
tunc ab eorum iudicio et sententia fuisset declinandum.
que etc. Ad confirmatōem licet supra tactum sit de
materia argumenti. tunc adhuc potest dici dupliciter.
Uno modo quod licet tota multitudo clericorum
contra fidem erraret. tunc aliis sacerdos remane
ret hunc potestatem ordinandi ligandi et cetera
alia sacramenta conferendi. et sic remaneret in ec
clesia ordo presbiterorum. distinctio graduū. sacra
menta et alia ritus. Et licet forte non in actu. tunc in
potentia iniqua. Alio modo dicitur aliis quod licet
omnes clerici hereticarent aut omnino nulli re
maneret propter hanc ecclesiam potestatem habedi predicta
nequaquam amitteret. licet illa nunquam habere possit
per humanam potestatem sed per miraculosam
dei operationem. qui se diversis modis pos
set de aliquibus laicis catholicis sacerdotibus
et episcopos ordinare et hoc sine ecclesie re
velare. In quo casu omnes catholici debe
rent taliter ordinatos a deo sicut veros epi
scopos et sacerdotes habere. Et licet temera
rium esset asserere talem casum de facto ali
quando evenire. tamen esset etiā temerarium
huiusmodi casus potestatem negare. quia hoc esset de
futuris temere divinare et contra articulum
de dei omnipotentia impudenter impingere.
quod est absurdum. quare etc.

De resumpta

Tertio loco probat iste magister
tertiam partem sui principaliter auctoritatis. scilicet quod romana
ecclesia que distinguit a tota congregatione fidelium
sicut per a toto. legi christi non potest difformari. Et
quod multi diversimode capiunt romanam eccle
siam. id est ad prius vocat ecclesiam romanam illam
penes quam residet auctoritate totum iudicium
in his que fidei sunt totius universalis ecclesie.
sicut ordinem a christo institutum. Que se completur
per papam et alios rite ad suum collegium perti
nentes. Et vacante sede saluat in illis solus in qui
bus est auctoritas consilii sui dicto modo. Et
hec videtur esse intentio Hieronymi. et aliorum doctorum
quoniam tunc extollunt romanam ecclesiam ut in multis de
cretis apparet. Hoc supposito arguit sic. Ro
mana ecclesia sic sumpta est per universalem ec
clesiam. et tunc non potest difformari regule legis christi
quod ad ea sic difformari sequitur ecclesiam univer
salem illi regule difformari. Quod probat. quia
sicut christus ordinavit quod ecclesia universalis non
possit difformari sue legi. ita etiā ordinavit quod
illa ecclesia particularis penes quam residet auto
ritate iudicii universalis ecclesie non possit er
rare. cum ipa sit a domino constituta tamen caput un
iversalis ecclesie. ut patet ex supposito et etiā in
decretis. rxiij. dif. sacrosancta. Sed deficienti
bus sensibus in capite deficient et in membris. que
etc. Confirmat ex auctoritate supra allegata
Deut. xvij. vbi de summo sacerdote et aliis sa
cerdotibus leuitici generis apparet quod deo dedit
eis in omnibus ambiguis auctoritate iudicandi in
divina veritate. sed multo magis tempore nove legis etc.
Sed quod supra ad hoc dictum est id est de Hieronymo
causa brevitas. Item inducit auctoritates de
creti. Una est Ambrosij. rxiij. q. i. c. Aduo
cavit. Et cuius dicitur intelligi quod nemo po
test esse de catholicis episcopis nisi cum romana ec
clesia concier. Alia est Hieronymi ibidem in. c.
quoniam verum. vbi loquens de romana ecclesia dicit.
et supra ista petra fundata est ecclesia. et quod quantum
recum non colligit dispergit. Et tunc eandem sententiam
ponit Lyprianus. rxiij. dif. c. Qui cathedram
vbi dicit. Qui cathedra Petri super quam fun
data est ecclesia deserit in ecclesia se esse non confidat.
etc. Tertia est Hieronymi vbi supra in. c. hec
est fides dicentis sancta romana ecclesia sem
per immaculata permanet. et in futuro permanebit
imobilis oī tempore persistit. Quarta est Augusti
ni in libello contra epistolam fundamenti manichei.
ca. ij. dicens. Ego euangelio non credere nisi
me ecclesie catholice commoveret auctoritas
Sed hec auctoritas principaliter residet in il
la ecclesia que est caput aliarum modo predicto. quare
etc. Ad ista probabiliter et solū recitative et
non assertive potest dici. Ad primum rursus quod capi
endo romanam ecclesiam modo predicto ipa potest
difformari legi christi. Nec ad hunc sequitur unive
rsalem ecclesiam legi christi difformari. Et ad proba
tionem dicitur quod ipa soli de ecclesia universalis
et non de aliqua ecclesia particulari ordinavit quod
nunquam difformabitur sue legi sicut in vespe
ris probavi. Et quando ultra arguit. quod imo
de illa ecclesia particulari apud quam residet
auctoritate iudicii universalis ecclesie. et
que est a christo constituta caput ipsius etc. Rursum
tunc quod ipa particularis ecclesia romana non
est caput universalis ecclesie nec apud eam re
sidet auctoritas predicta nisi sub conditione. scilicet
quod dum ipa manet in fide recta. Nam licet ipa
in beato Petro recepit eam. tamen nihil videtur
tur prohibere quin eam possit perdere sicut
et ecclesia antiochena. Et ita tamen si ipsa fie
ret infidelis aut heretica illi qui prius erant
ecclesia romana desineret esse caput ecclesie
nec haberet talem principatum aut auctori
tatem predictam. nec propter hoc deficeret fi
des ecclesie universalis. Et quoniam dicitur quod deficienti
bus sensibus in capite deficient et in membris
etc. Rursum quod licet quantum ad multa sit simili
tudo inter corpus christi mysticum quod est ecclesia. et cor
pus materiale hominis. tunc non in omnibus est simili
tudo. Quia corpus hominis non manet vivum sine
capite. Corpus autem ecclesie manet vivum. sed vita
fidei et gratie absque capite in terris vixit dū
carere summo pontifice. tunc tunc habet caput in ce
lis. scilicet christum qui est caput ecclesie ut dicitur Eph. primo.
Et quoniam romanam ecclesiam post papam sit ipsius ec
clesie membrum principale. et ratio ipsius potest dici
caput eius. tamen sine ipsa posset esse ecclesia.
Quare etc.

U Ad auctoritates decreti specialiter ad tres
primo inductas Respondetur quod sunt intelli
gende sub conditione supradicta. scilicet quod dum ro
mana ecclesia non errat contra fidem. Loquitur
tunc etiam de facto et de illa ecclesia que erat tempore illo
rursum factum non loquitur de possibili. Et id si in
futurum contingeret quod romana ecclesia hereticaret
sic videtur possibile. nec oppositum est ex scriptura
revelatum que hunc dicitur esset temerarium. tunc
illud quod dicitur auctoritatibus affirmat in illo ca
su non habet locum. Et quod illa tertia auctoritas que
est Hieronymi. sic intelligenda sub predicta conditione per
est et modo loquendi. quod dicitur quod domino puidete et be
ato Petro operem ferere ipsa sic immaculata

Questio

permanebit. id est. si dominus prouideat. et beatus petrus opē ferat. sic scz q ipsa fidei Petri et apostolorum teneat. Ad auctoritatem Augustini dictū est q nō loquit de particulari ecclesia romana. sed de ecclesia vniuersali. Quod patet pmo. quia absurdū esset dicere q auctoritati alicuius particularis ecclesie esset magis credendū q euāgelio. Secundo patet ex verbis Augustini quia loquit ibi de ecclesia que successit a tempe Petri vsq ad tempus suū. et sic ipsa comprehendit Petrum et alios apostolos ac euāgelistas et factos omnes a quibus in ecclesia susceptū est euāgelium et publicata doctrina xpi. et sic maior est illius ecclesie auctoritas q euāgelij et. Quando autē subinfert et hec auctoritas vniuersalis ecclesie pncipaliter residet in illa ecclesia que est caput aliarum. Patet ex iam dictis quid ad hoc sit respōdendum. Et hec de quinta ratione pncipali

Sexta ratio sua pncipalis fuit arguendo ex dictis meis sic. Et scriptura sacra cōuincitur q semp sit aliqua vniuersalis ecclesia que xpi legis regule nunq̄ difformet. igitur idē cōuincit de aliqua particulari ecclesia Antecedēs est tertia cōclusio tertiū articuli vesp̄riarum mearum. Cōsequentiam probat. quia impossibile est saluari ecciam vniuersalem sine particulari. sicut impossibile ē saluari totū integrale sine aliqua ei⁹ parte. Et quia probant cōclusionē meam p hoc quia quod in scriptura attribuit toti et nulli parti temerariū est hoc asserere de parte. Et h ipse cōfirmat argumētum suū improbādo meam cōclusionē et simul soluēdo rōem arguendo sic. Quidquid in scriptura attribuit toti sic q nō stat cum scriptura illud uenire toti nisi ueniat alicui eius parti hoc temerarium est negare de parte. sed semp vsq ad diem iudicij reformari legi xpi attribuit in scriptura toti ecclesie et nō stat cū scriptura hoc ueniri toti ecclesie nisi cōueniat alicui ei⁹ parti. vt ex horibus est deductū. igitur Ad istam rōem alias respōdi negando p̄mam cōsequentiā. Et ad p̄batōem etiā negaui assumptū. Dixi enī q impossibile est ecciam vniuersalem saluari sine eccia particulari. Patet clare quia p ecciam particularē nō intelligo quamlibet partem integrālē ecclesie vniuersalis. s. aliquam congregatiōem fidelium partialē que nō est tota eccia vniuersalis. Si autē tota eccia vniuersalis saluaret in duobus suppositis pa-

tet q nulla esset ecclesia particularis. qz nulla esset cōgregatio fidelium que nō esset tota ecclesia vniuersalis. quare. et. Et per idē patet q confirmando rōem suā ipse truncate et sophisticate tractat et soluit rōem seu probatiōnem cōclusionis mee. Unde quādo ipse arguit. quidquid in scriptura attribuit toti et

Y Dic dico pmo q minor est falsa. q ad p̄mam partē propter hoc quod dicit ibi vsq ad diem iudicij. quia semp vsq tūc nō dubitabit eccia militās de qua loquor. vt patet ex dictis in solutiōe p̄me et secunde rationis.

Secundo dico q eadem minor est falsa. q ad secundam partem intelligēdo p partē ecclesie nō quamlibet ei⁹ partē integrālē. sed aliquam ecciam partialē seu particularē. vt statim dictum est. Tertio dico q ista dicta sua non vadūt ad intētionem mee cōclusionis. sed solum ad quandā sophisticam vim. sermonis modo s̄m p̄sum sermones sunt s̄m materiam subiectā accipiēdi. Et s̄m hyl. intelligētia dictorum ex causis est assumēda dicēdi. Intētio autē mee cōclusionis sicut patuit ex dictis meis erat q data quacūq̄ etiā particulari certe denominatiōis que nō sit toti cōgregationi fidelium generalis. Verbi gratia eccia clericorum. eccia vlticorum. eccia gallicorum et. et scriptura sacra nō cōuincitur q semper sit aliqua talis siue cōsimilis denominatiōis que xpi legis regule cōformetur. Et cōtra hoc solum arguit quanta ratio sua super soluta. Et quia replicatiōes sue facte contra hoc in p̄ma sua lectione sunt solum sophisticę et nō theologicę. ideo transco de eis gratia breuitatis. Et hec dicta sint de tertia cōclusionē et suis adiunctis et de tota ista questione solum disputatiue et nō assertiue

Explīcūt questionēs magistri Petri de Ayllico sup libros sententiārum cū quibusdam in fine adiunctis. Impresse Argētinē Anno dñi. Mcccxc. Finite altera die sanctorum martyrum Tiburcij et Valeriani